Yavuz BAHADIROĞLU Endülüse Veda

Birinci Bölüm

On beşinci asrın sonlarına doğru İspanya...

Fokur fokur kaynayan bir cadı kazanı...

Birbiri ardına çöken İslâm Devletlerinin enkazı üstünde güçlükle ayakta durmaya çalışan Gırnata Devleti...

İhtilafların, taht kavgalarının zelzelesinde titrek, ürkek, bitkin...

Navar-Aragon Kralı Ferdinand ile Kastilya Kraliçesi İzabella'nın bitmez tükenmez kin deryasına batmış, çepe çevre düşmanlarla kuşatılmış...

Kurtuba şehri yakınlarında bir köy. Köy yolunda dört kişilik bir müfreze. Müfrezenin başında, gece kadar siyah bir Arap atına binmiş, esmer, geniş omuzlu, mert tavırlı bir yiğit. Gözlerinde ümitle ümitsizliğin, savaşla barışın, hüzünle sevincin zıtlaşması...

Yolboyu görmeye alıştığı yabani güllerin vahşi kokusundan eser yok. Aslında güllerden eser yok. Hoyrat ayaklar altında ezilmişler, birbirlerinin koynunda ölmeye yatmışlar. "Şüphe yok ki buradan bütün güzelliklere, iyiliklere kapalı atlılar geçmiş. Bu yoldan mutlaka İspanyol- ' lar geçmiş. Bunlar sadece insan eliyle vücuda gelmiş me-

deniyeti tahriple kalmıyorlar. Sani-i Zülcelalin yarattığı bütün güzellikleri de mahvediyorlar."

Çalıların arasında ince bir feryat. Kara atın sırtında temkinli fakat hızlı bir dönüş, ardından fısıltılı bir emir:

"Durun!"

Atlılardan derinden bir endişe, kısacık bir hayret:

"Bir şey mi oldu Emir Mâlik?"

"Dinleyin."

Bir feryat daha. Öncekinden ince ve hazin.

"Duydunuz mu?"

"Ben duydum, ses bu çalıların ardından geçiyor. Emir buyurursan bakalım."

"Kendim bakarım."

Atından inip çalıların arasına yürüdü. Kılıcının kabzasını yakalamış, herhangi bir oyuna ânında mukabele etmek üzere hazırlanmıştı. Nicedir İspanyollardan her türlü kahpeliği bekliyordu. Navar kralı, onu ölü veya diri getire-

ne kese kese altın verileceğini tellal etmişti. Adamın hakkı vardı. Emir Mâlik'in korkusundan uykuları kaçıyor, hayatı zehir oluyordu. Ona göre bütün Gırnata Devleti bir yana, Emir Mâlik bir yana. Yerine göre orduların yapamadığını bir kaç fedaisiyle yapıyor, ortalığı birbirine katıyordu.

İhtiyatla sesin geldiği tarafa yanaştı. Bir kıpırtı görünce durdu.
"Kimsiniz?"

İniltiden başka ses çıkmayınca dikkatle baktı. Çalıların gerisinde yaşlı bir adam yatıyordu. Ak sakalı kan lekeleriyle benek benekti. Kafasının orasından burasından sızıyordu.

Tedbiri filan unutup atıldı. Yere diz çöktü, ihtiyarın başını kucağına koydu.
"Sana ne oldu böyle ey ihtiyar? Tauna uğramıştan beter haldesin, kim seni bu hale koydu?"
"Su," diye inledi adam. "Allah rızası için su."
Arkadaşlarına doğru seslendi:
"Su getirin."
Hemen koşturdular. İhtiyar, kana kana içti. Derin bir oh çekti, belli belirsiz gülümsedi. Henüz duyulur bir sesle:
"Taun" diye konuştu kesik kesik, "İspanyollar... Ferdinand'ın yahut... Kraliçe İzabella'nın köpekleri."
Feri sönmüş gözleriyle Emir Mâlik'i sarmaladı.
"Sana... kim derler!"
"Mâlik."
"Emir... Mâlik olmayasm?"
"Evet."
Beklenmedik bir hareketle bileğini yakaladı. Azarlar gibi:
"Geç kaldın... Çok geç., kaldın!"
Doğrulmaya çalıştı:
"Beni köyüme götürün. Şu tepeciğin... hemen ardında. Orada ölmek istiyorum. Allah rızası... için, köyüme... götürün... beni."
Mâlik tereddütsüz kucakladı ihtiyarı, kaldırdı, göğsüne bastırdı."
"Yoo," dedi ihtiyar, "kanımla elbiselerini... kirletme; sürüyerek de götürsen... yeter."

Emir Mâlik'in gözleri buğulanmıştı. İçinde isyanın bin türlüsü savaşıyor, ihtiyarı bu hale koyanlara karşı duy-

duğu nefret, alnındaki kırışıklıkta geziniyordu.
"Biz İspanyol değiliz!" diye haykırdı, "düşmana da, dosta da insanca muamele ederiz."

İhtiyarın kupkupu dudaklarında bir tebessüm oynaştı. "Ya, siz... İspanyol değilsiniz. Şükür ki, değilsiniz. Siz Müslümansınız. Müslümanoğlu Müslüman."

Emir Mâlik ihtiyarı sarsmamak için atına binmedi. Kollarında olduğu halde tepeciğe çıktı.

"Tamam" dedi ihtiyar, "köye kadar... dayanamayacağım. Yere indir... Doğup büyüdüğüm... suyunu içip ekmeğini... yediğim... toprağıyla bütünleştiğim köyümü uzaktan., seyr ede ede öleyim."

Emir Mâlik köyden yana baktı. Katıldı kaldı. Eski halinde bulacağını sanıyordu. İkindi güneşinin son ışıkları Ortacaminin kubbelerini altuni bir yaldıza boyayacak, oradan Endülüs Müslümanlarının yumuşaklığını, ılıklığını yansıtan evlerin verandasında saçaklanacak, ulu çınarların gölgesini selamlayıp yolboyu akıp gidecekti. Her zaman olduğu gibi ince minarenin altın kaplama alemi, parlaklıkta yine güneşin gözü ile yarışacaktı. Hükümdar Abdülmümin'in özene bezene yaptırdığı kurşun kubbeli kervansaray ve yanıbaşmda bütün yorgunlukları emen büyük taş hamam, yolcuları kucaklamaya hazırlanacaktı. Lâkin hiçbir şey yoktu. Herşey yoğun bir duman perdesinin gerisinde kayıptı. Zaman zaman yükselen alevler koyu sır perdesini aralıyor, ancak o aralıktan Ortacaminin bir hayaleti andıran iskeleti ile kervansarayın eriyen kubbeleri görülebiliyordu.

Dört arkadaş dehşetle irileşmiş gözlerini koyu duman

perdesinden bir türlü alamıyorlar, duydukları dehşeti, hissettikleri dallı budaklı nefreti ifade edecek bir kelime bulamıyorlardı.

Neden sonra Said:
"Lanet olsun!" dedi.
Ziyad:
"Allah kahretsin!" diye haykırdı.
Emir Mâlik bir kâbustan uyanır gibi bakındı. Arkadaşlarının nefretle hüzün dolu bakışlarına bütün hayretini döktü:
"İspanyollar!"
Bu tek kelimeye bir dünya gömmüştü. Nefretle, kinle,

intikam duygusuyla yoğrulmuş bir dünya. İnsanlıktan, güzellikten, medeniyetten nasipsiz bir dünya.

"Ah köyüm..."

İhtiyarın son sözüydü. Ağır ağır yol kıyısına uzattı. Gözlerindeki iki sıra yaşla tekrar köye baktı. Alevler bir İsponyol hıncıyla Endülüs Müslümanlarının meydana getirdiği nadide sanat eserlerini yakıyordu. Duman gökboyu yükselmiş, ak bulutları karaya banmıştı.

"Devletim" diye inledi.

İhtiyarı gömdükten sonra atlanıp dolu dizgin köye koptular. İkindi güneşi şahit olduğu manzaradan sıkılmış gibi başını tepelerin arkasına çekmiş saklanmıştı. Hava yanık insan eti kokuyordu. Bir süre, cesetlerin arasında dolaşıp olanı biteni bir tamam anlatacak bir canlı aradılar. Nihayet buldular. Gözleri deli deli bakan, on iki, on üç yaşlarında bir çocuktu. Gelenleri görünce kaçmaya başlamıştı. Bir hayli arkasından koştuktan sonra yakalayabildiler ve dost olduklarına inandırabildiler. Zavallı çıl-

dırma noktasına gelmişti. Uzun süre tepinip bağırdı, abuk sabuk konuştu, ama sonunda sakinleşti.

"Anam" dedi inim inim, "babacığım" dedi, "ah köyüm!"

Çocuk yaşadığı korkunun dehşetini yeniden yaşıyor gibiydi. Gözleri bütün bütün yuvalarından uğramıştı. Sağa sola birkaç hamle yaptı, ama bırakmadılar.

"Topla kendini, hadi anlat! Önce adını söyle. Sonra nasıl olduğunu, neler olduğunu söyle. Hani bakırcı dükkânlarından akseden çekiç sesleri, hani Ortacaminin ince minaresinden dökülen ezan, hani köy pazarında bağıran satıcıların cırlak çığlığı, hani çocukların şen şakrak gürültüsü?"

Genzine tıkanan hıçıkırığı güçlükle yuttu. İçindeki fırtınayı bastırmak için sustu. Bir teselli arıyor, çocuğun iki dudağı arasından çıkacak tek ümit kelimesini hasretle bekliyordu.

"Adım Osman" diye başladı, "yakınlarım Osmancık derlerdi."

Bakındı.

"Hepsi öldü. Hepsini öldürdüler. Kimini kılıçladılar, kimini camiye doldurup ateşe verdiler. Artık bakırcı dükkânları yok, çekiç sesleri de yok."

Hıçkırdı:

"Buradan İspanyollar geçti işte, anlasanıza, İspanyollar geçti diyorum! İnsanları öldürdüler, hayvanları götürdüler. Karşı koymaya çalışanları atlarına bağlayıp köy dışına doğru sürüklediler."

"Peki sen nasıl kurtuldun?"

İç çekti:

"Bir kör kuyuya girmiştim, geldiklerini gördüğümde,

farketmediler. Ah girmez olaydım; anamla, babamla, köyüm ve köylümle birlikte öleydim keşke; onlarsız yaşamaktansa..."

Ürperdi. Yumruklarını sıktı. Sonra ufka doğru hiddetle başını salladı:

"Artık kimsem yok."

Başı yana düştü. Bayılmıştı.

"Hele dur" diye sarstı Emir Mâlik, "çocuk, dur hele, kimsem yok demek de ne demek oluyor bakalım? Biz kimsen değil miyiz? Mü'minler kardeş olduğuna göre senin kardeşin değil miyiz? Ah çocuk... akılsız çocuk."

Bağrına bastı, kıvrım kıvrım saçlarını okşadı, sonra dayanamayarak öptü. Taş kesilmiş arkadaşlarına:

"Yüzüne su serpsenize" diye bağırdı, "ne donup kaldınız öyle? İspanyolların geçtiği bir köyü ilk defa mı görüyorsunuz?"

Çocuğu arkadaşlarına bırakıp doğruldu. Ortacamiye doğru baktı, iskeleti de çökmüş, bir enkaz haline gelmişti. "Bütün Gırnata'yı sarmadan bu yangını söndürmeli" diye

geçirdi içinden. "Ecdad koca bir devlet kurup bize emanet etti, biz bu mukaddes emaneti götürdük Gırnata'ya hapsettik, ama artık onu bile korumaktan aciziz. Hey yangın, sen yalnız bir köyü değil, bütün Endülüs'ü yakıyorsun! Ecdadımın kemikleriyle birlikte..."

Atının yanma yürüdü, başını okşadı.

"Ağlıyor musun, Esmer? Hayret, ağlıyorsun! Hayvan olmakla gördüklerin yüreğini burkmuş olmalı. Belki de hayvan olduğuna şükrediyorsun. İspanyollar gibi insan olmaktansa."

Çocuk ayılmıştı. Kucakladı, atma bindirdi. Sonra kendisi de bindi. Arkadaşlarına:

"Gidelim" dedi, "bir zamanlar Tarık bin Ziyad'm izzet ve iftiharla geçtiği bu yollardan başımız önde biz dahi geçelim. Ecdadın muzaffer döndüğü yollardan mağlup, perişan dönelim. Her karış toprağı şehit kanlarıyla sulanmış, her köşesi Allah Allah sesleriyle yoğrulmuş topraklara utanmadan basa basa at sürelim."

Başını gökyüzüne kaldırdı, kara bulutlarla ak bulutların kucaklaştığı boğumlarda Tarık bin Ziyad'm çehresini hayalledi. Ancak kendi duyabileceği kadar hafif:

"Dedeciğim, himmet eyle." dedi.

Hava hâlâ yanık insan eti kokuyordu. Ağır ağır çöken karanlığa inat köy ışıl ışıl yanıyordu.

Üç defa namaz için bir de yemek için mola verdiler ve bütün gece deli deli at sürdüler. Sabahın ilk ışıkları Akdeniz'de yıkanırken onlar Padul Tepesini tutmuştu. Uçsuz bucaksız maviliğin kıyısında bir demet çiçek gibi açmıştı Gırnata. İnsan eliyle yapılmamış da sanki ulu bir kudretin avucunda yere kondurulmuştu. Yahut tabiatın ihtişamını tamamlamak için yerden bitmişti. Uyumsuz tek yapı, tek kubbe yoktu. Surlarından minarelerine, Cennetü'1-Arif Köşkünden Elhamra Sarayına kadar herşey mükemmel bir bütünlük arzediyordu. Görenler sadece hayranlık duyar, bedii zevklerin, kaynaşarak aşan harika numuneleri karşısında biraz da şaşırırlardı. Şimdiye kadar hiçkimse "Şu bina surda olsa daha iyi olurdu" diyememişti. Aksine, "Ancak bu kadar olur" diyorlardı. "Beşer kudreti ancak bu kadar kâfi gelir."

Emir Mâlik büyülenmiş gibi Gırnata'ya bakıyordu. Hemen her görüşünde aynı hisleri duyar, aynı duygularla dolardı. Ve her defasında Cennete girercesine Gırnataya girerdi.

Duygularını birisiyle paylaşma ihtiyacını duydu, küçük Osman'ı dürttü, parmağını şehre uzatarak:

"Bak Osmancık" dedi, "şu gördüğün Gırnata."

Çocuk çığlık çığlığa bağırdı:

"Oh, bebekliğimin ninnisi Gırnata bu ha, gözbebeğimiz."

"Evet gözbebeğimiz, İslâm sanatının şaheseri, İslâm medeniyetinin kalbi bu."

Sesi keder buğusu tuttu, titrekleşti...

"Ve bir zamanlar Pirenelerde at koparmış, Allah adını dünyanın öbür ucuna taşımış milletimizin sürüle sürüle getirilip tıkıldığı zindan da bu."

"Zindan mı, neler söylüyorsun Mâlik Amca, burası bir Cennet adeta."

Silkindi. Çocuğun sakin dünyasını fırtınalı endişelerle boğmaya hakkı yoktu. Gülmeye davrandı.

"Şu tepenin üstünde nadide bir inci gibi gördüğün köşk..."

"Bildim" diye atıldı Osmancık, "Cennetü'1-Arif Köşkü olmalı."

"Doğru be çocuk! Haydi bakalım, sayısız kubbeleri, zarif minareleri ve dillere destan bahçeleriyle meşhur şu sarayın adını da söyle."

"Söylerim elbet, Elhamra Sarayıdır."

"Aferin, daha önce gelmiş miydin sahi?"

"Hiç, sadece anam anlatırdı, burada doğmuş büyümüş."

Boynunu büktü:

"Rahmetli anacığım."

Ağlamak üzereydi. Emir Mâlik, çocuğun kederini dağıtmak için acele acele anlatmaya başladı:

"Dinle bak, burada ihtişamla zarafeti barıştıran meşhur Büyükcami, caminin şimal-i şarkîsinde gördüğün Yüksek Medrese, cenub-i şarkîsindeki meydan Gırnata'nın ticaret merkezi, pazaryeri. Cenuba doğru uzanan geniş caddeye Koltukçular Caddesi derler. Caddenin sağındaki kocaman bina kütüphanedir. İçinde dünyanın dört bucağından toplanmış dört yüz bin cilt kitap bulunuyor."

"Amma çok..."

"Çok ya, Gırnata aynı zamanda bir ilim merkezidir. Dünyanın her tarafına ilmin aydınlığını yaymıştır."

"Ne güzel..."

"Güzel olmaz mı, Osmancık, olmaz mı? Dile kolay, Müslümanlar tam sekiz yüz yıla yakın bu toprakların mutlak hakimiydi. Teey Pirene Dağlarına kadar uzanan münbit topraklarda hüküm geçiriyorlardı. Şimdi dört yanımız İspanyollarca çevrilmiş, hiçbir yerden yardım görme ihtimali de yok; demin Gırnata'ya zindan derken bunu söylemek istemiştim."

İç çekti çocuk:

"Anlıyorum, fakat bundan kurtulmanın bir yolu olmalı."

"Var, ama kimse yakın gelmiyor. Birbirimizle uğraşmayı bırakabilsek İspanyolları haklayabilirdik. Ne yazık ki..."

Sustu. Karşısındaki nihayet bir çocuktu, her şeyi anlatmakle ne kazanacaktı? Üstelik anlayıp anlamadığı bile malûm değildi. Lafı değiştirdi:

"Bol kubbeli binayı görüyor musun, Osmancık? Cevizli Hamam derler, şehrin kurulduğu tepelerden biri Sierra Nevada, diğeri Alpoksara, sahranın adı ise Vega Sahrası. Şu şehrin ortasında birleşen ırmaklar ne kadar güzel değil mi? Adlarını öğrenmek ister misin?"

"Zaten biliyorum. Darro ile Genil. Peki şu köşkün adı ne?"

Parmağını dikmişti.

"Horozlu Köşkü diyorsun. Giriş kapısında iki horoz başı kabartması vardır. Bulunduğu sokağa Horoz sokağı derler. Arkasında Rüzgârlı Köşk var, hani şu ağaçların arasındaki."

"Görüyorum, ama" dedi hayret dolu bir sesle, "Gırnata'da niçin bu kadar bol köşk var?"

Çocuğun omuzunu fiskeledi, güldü:

"Amma soruyorsun be çocuk, yani şimdi ne demeliyim sana? Ecdadımız, kazandığı zaferlerle sevinip övünür, savaş meydanlarında eğlenirdi. Şimdikiler köşklerle saraylarla gururlanıyor, kendileri için yalancı Cennetler kurup gönüllerini eğlendiriyorlar mı demeliyim?"

Arkadaşlarından biri bu mukayeseyi fazlaca sert bulmuş olmalı ki öksürdü. Emir Mâlik döndü baktı ona:

"Ne o Veli, genzine İspanyol mızrağı mı saplandı?"

"Yok hayır, İspanyol mızrağının haddine mi düşmüş; genzime değil, ama sözlerin kalbime saplanır gibi."

"Hilafım mı var ki?"

"Haşa, her zaman olduğun gibi yine fazla doğrucusun. Bu halin bir gün başına işler açacak, ama..."

"Varsın açsın" diye sözünü kesti, "biz vaktiyle yolun en zorunu, en tehlikelisini seçmişiz. Ok yaydan çıktı bir ke-

re, çağırsan da dönmez. Namsız, nişansız, isimsiz dolanırız. Kimine göre serseriyiz, kimine göre kahraman. Yerine göre dostlarımızla bile mücadeleye etmeye andımız var. Hakikatları örtbas etmek için değil, uluorta bağırmak, gafil kafalara hakikatin tokmağını vurmak için varız. Yani

şimdi Sultan Ebu'1-Hasan'ın keyfi kaçmasın diye gördüklerimizi anlatmayacak mıyız?"

"Anlatacağız," dedi Velid.

"O zaman keyfi kaçacak ve mutlak surette bize kızacak. Elhamra Sarayının fıskiyeli avlularında gezinirken, bilmem hangi yurt köşesinin cayır cayır yandığını, Kral Ferdinand'm Kraliçe İzabella ile evlenmek üzere olduğunu duymak kolay mı sanıyorsun? İnsan dar görüşlüdür, bazen saniyelik zevk için bütün ömrünü telef eder."

Velid başını indirdi:

"Galiba, Sultanı beğenmiyorsun."

Elini kaldırdı:

"Beğenmem. Önceleri iyiydi, dirayetli ve cesurdu. Birliği tekrar kuracağını umardım. Ne çare, sarayların rahatlığı onu da kısa zamanda kuşattı, cenk adamı iken zevk adamı olup çıktı. Hâlâ yıllar önce kazandığı bir küçük muharebe ile teselli bulur, onunla övünür. Her ay hatta her hafta o zaferi kutlar. İşte bakın. Gırnata rengârenk bayraklarla donatılmaya başlandı bile."

Dönüp baktılar. Gerçekten de burçlara bayraklar asılmıştı. Mazgallara renkli bezler bağlanmış, koca çelenkler takılmıştı. Vakit çok erken olmasına rağmen Babü'r-Ramle Meydanında insan seli kaynıyordu.

"Galiba yine doğru söylüyorsun Emir Mâlik. Peki, böyle düşündüğüne göre Ebu'l-Hasan'ı yıkalım."

Acı acı güldü:

"Bu hale düşmemizin sebebi zaten o. Eskilerimiz yapmanın peşinde koşarken bizler hep yıkmanın ardında koşmaktayız. İşte, yıka yıka ortada birşey kalmadı. Köyler yıkıldı, şehirler yıkıldı, devletler yıkıldı, en mühimi ise ümitler yıkıldı. Şimdi bile kimbilir Gırnata'nm kaç yerinde Sultanı yıkmak için kaç pazarlık bölgesi kurulmuş. Hayır, yıkıcılığın içinde olamam. Siz de olamazsınız. Bu küçük devlet yeni bir enkazı daha kaldıramaz. Kusurlarıyla birlikte mevcut idareyi desteklemek durumundayız. Elimizden geldiğince ona gerçekleri göstermek ve o gerçekler istikametinde hareket etmesini sağlamak zorundayız."

Küçük Osman'ın sırtına vurdu:

"Sen ne dersin bre Osmancık?"

Omuzlarını silkti:

"Konuştuklarınızın çoğunu anlayamadım. Fakat o kadar güzel konuşuyorsun ki hayran kaldım. Demek Gırnata'da bugün bayram var. Herhalde şu dört yoldan şehre giren kalabalıklar da bayramı seyretmeye geliyor."

Emir Mâlik çocuğun işaret ettiği yere baktı. Şehir kapılarına insan seli yığılmıştı. Her kapının önü arkası, ana baba günüydü. Yüzünü buruşturdu, başını iki yana salladı:

"Hayır Osmancık" dedi, "onlar bayramı seyretmeye gelmiyorlar. Bir taundan, bir fırtınadan kaçıyor ve şehre sığmıyorlar."

"Neden kaçıyorlar dedin, anlayamadım?"

"Taundan dedim, yani İspanyollardan."

"Benim gibi" dedi boynunu bükerek, "köylerini kaybetmiş olmalılar."

"Herhalde. Neyse, artık gidelim ve Sultan hazretlerine gördüklerimizi bir tamam anlatalım, tedbir düşünmek onun işi."

Padul Tepesinden şehre aktılar.

• • •

Emir Mâlik arkadaşlarını Tuleytula Hanına gönderdi. Kendisi Elhamra Sarayına uğrayıp Başmabeyinciye görevden döndüğünü, huzura kabul edilmeyi beklediğini bildirdi. Başmabeyinci umursamaz bir tavırla beklemesini söyleyince dişlerini sıktı, öfkesini yenmeye çalışarak:

"Ne kadar bekleyeceğim?" diye sordu.

Adam aynı küstah tavırla omuzlarını silkti:

"Ne kadar mı, nereden bileyim ben? Önce saygıdeğer elçilerin geçecekleri yola halılar döşetmem lâzım, ondan sonra bütün teşrifatçıları toplayıp talimat vermem lâzım, daha sonra ise..."

Emir Mâlik dayanamayarak sözünü kesti:
"Benim o kadar bol vaktim yok Mabeyincibaşı, hemen Sultan hazretlerine geldiğimi bildir. Geceboyu at kopardıktan sonra burada vakit öldüremem."
Adam dik dik karşısındakini süzdü:
"Ne laf anlamaz şeysin. Üstelik konuşmasını da bilmiyorsun. Burası dağbaşı değil, anladın mı, Elhamra Sarayıdır; Burada eşkiya dili sökmez, efendi ağız kullan."
Kan beynine çıktı, öfke soludu bir müddet, dudaklarına kadar gelen kelimeleri adamın yüzüne fırlatmamak için kendini tuttu.
"Kiminle nasıl konuşulacağını biliriz Mabeyincibaşı, kime nasıl muamele edileceğini de hamdolsun biliriz. Dağ adamlığımıza gelince; senin gibi saray adamı olmaktan

evladır ve makbulümüzdür. Şimdi buradan koptuğun gibi Sultan hazretlerinin önüne düşeceksin ve geldiğimi bildireceksin."
Mabeyincibaşı, Mâlikin kararlı ve sert tavrından ürktü. Sıradan Gırnatalılara benzemiyordu. Üstünde onların yumuşaklığı, çekingenliği yoktu. Tuttuğunu koparan biri olduğunu her haliyle belli ediyordu. Çekine çekine:
"Sana kim derler?" diye sordu, "kusura bakma, Sultan hazretlerinin kat'î talimatları var, acil bir mesele olmadan kimseyle görüşmüyor."
Mâlik'in canı sıkıldı. Şöhretinin arkasına sığınmak hoşuna gitmiyordu. Ama başka çare de yoktu. Sıradan isimler artık saray kapılarını açtırmaya yetmiyordu. Buraya geldiğinde gözleriyle görmüştü. Bir mabeyinci, Sultanla görüşmek için bekleşen kalabalığa boş yere beklememelerini, Sultan hazretlerinin kimseyle görüşmeyeceğini söylemişti. Ve kalabalık homurdana homurdana dağılmıştı.
Kendini tanıttı. Tanıtmasıyla birlikte Mabeyincibaşınm eli ayağına dolaştı. İlk defa Emir Mâlikle karşılaşıyordu. Zaten bir ay kadar önce bu vazifeye getirilmişti. O da Sultanın isteğiyle değil, karısı Emire Ayşe'nin zoruyla. Emire Ayşe, Elhamra Sarayında kendisinden habersiz kuş uçsun istemiyordu. Bu yüzden kendisine yakın birini Başmabeyinciliğe geçirmişti. Her gün muntazaman rapor alıyor, olanı biteni vaktinde öğreniyor, bu bilgilerin ışığında iktidar planlarını gözden geçiriyordu.
Adamın ürkek haline Emir Mâlik için için gülmekten kendini alamadı. "Zavallı" diye düşündü, "zayıflar karşısında güçlü, güçlüler önünde zayıf, tam bir saray dalkavuğu."
Ona döndü, daha fazla korkutmamak için sesini yu-

muşattı:

"Şaşkınlığın geçti ise gidip Sultan hazretlerine geldiğimi bildirebilirsin, olur mu?"
"Ta... tabii" diye kekeledi, "alicenap efendime biraz beklemelerini istirham edebilir miyim?"
Geri geri odadan çıktı. Yapa yalnız kaldı Emir Mâlik, bir süre kapı, pencere oymalarını seyrederek oyalanmaya çalıştı. Hepsi kusursuzdu. Oymalarda lüzumsuz bir çentik, fazlalık tek çizgi yoktu. "Ustalar benim gibi canı tez değillermiş" diye mırıldandı, "ağacı da, mermeri de sabırla işlediler, gözlerinin nurunu, beyinlerinin ve hayallerinin bütün gücünü döktüler, cansız varlıklara adeta canlarından can kattılar."
Sarayın hemen her köşesi, her bucağı kusursuzdu. Her şey yerli yerinde idi. O kadar ki, bir fıskiye fazla olsa bir fazlalık sezilecek, az olsa eksiklik duyulacaktı. Evet, kusursuzluk olursa bu kadar olurdu. Lâkin neye yarardı? İçinde ikamet edenler çeşitli eksikliklerle, kusurlarla malûldüler. Aşırı bir nezaket, dalkavukluğa kaçan sadakat siperinde korkaklıklarını gizlemeye çalışıyorlardı. Mabeyincibaşmın hali, sarayın umumi ahvalini anlamaya yetecek bir örnekti. Adeta sarayın yüzü onun yüzüne aksetmiş, umumi manzarasına ayna olmuştu. Zayıflara karşı merhametsiz, acizlere karşı cesur, güçsüzlere karşı güçlü; takat kuvvet karşısında ürkek, biçare, korkak! Düşman önünde ise devamlı tavizkâr. Oysa İslâmm emri bunun tam tersi olmayı gerektiriyordu. Ve Emir Mâlik bunu ne kadar görmek istiyordu. Zayıfları, acizleri himaye etmesini, kapılarını ardına kadar herkese açmasını, dert dinlemesini ve halkın ihtiyaçlarına anında cevap vermesini. Olmuyordu işte, olamıyordu. Millet fakattan düştükçe daha büyük, daha gösterişli saraylar inşa ediliyordu. Devlet küçüldükçe lükse, gösterişe ehemmiyet veriliyor-

du. Bu haliyle de altın koltuk değneklerine dayanarak ayakta durmaya çalışan bir kötürümü andırıyordu.
Sarsıldı. Kendi yaptığı benzetmeye ürkmüştü. "Hayır" diye düşündü. "O bir kötürüm değil, uzun süre oturmaktan ayaklan uyuşmuş bir delikanlı sadece, bir kaç adım attırabilirsek açılır. Tekrar eski gücüne, ihtişamına kavuşur, eskisi gibi zaferden zafere, seferden sefere koşmaya başlardı."
Düşüncelerinin burasında Mabeyincibaşı çıka geldi. Aşırı bir tarzda eğildi, adeta yere kapandı:
"Haşmetli efendimiz öğle namazını müteakip sizinle görüşecekler, istirahatınızı temin etmemiz hususunda emir buyurdular."
Mâlik'in yüzü buruştu:

"Bırak İspanyollar gibi eğilmeyi de Müslümanca selam ver; her neyse, ben Tuleytula Hanında kalıyorum, öğle namazından sonra geleceğim."

"Sarayda istirahat buyurmaz mıydınız?"

Kesin bir tavırla:

"Hayır, saray benim gibi dağ adamlarını sıkar, hadi hoşçakal Mabeyincibaşı."

Yolboyu düşündü durdu. Mabeyincibaşmm önünde eğilmesi gözlerinin önünden gitmiyordu. Buna benzer hadiselerle daha önce de karşılaşmış ve aynı korkuyu duymuştu. "Acaba İspanyol adetleri içimize mi girdi, acaba onları kendimize benzetelim derken bizi kendilerine mi benzettiler? Eskiden onlar sık sık eğlence tertiplerlerdi, şimdi biz tertipliyoruz. Eskiden onlar eğlenmek için bahane ararlardı, şimdi biz arıyoruz. Eskiden onlar çalgı sesine uyup tepinirlerdi, şimdi içimizden bazıları aynı şeyi yapıyor. Şeklen Müslümanız, peki ya ruhen de Müslü-

man mıyız? Kime sorsam 'Elhamdülillah Müslümanız' der, fakat yaşadığımız hayat İslâmî çizgilerin içinde mi? Ceddim Nâfi oğlu Ukbe din için yürümüştü. Sirin'i, Kartaca'yı, Tunus'u zaptederek Sus memleketi sahillerine inmişti. Önü uçsuz bucaksız denizdi. Çaresizlik içinde ellerini açmış, uzaktaki Kanarya Adalarını hayalinde kucaklayarak, 'Allah'ım' demişti, 'sanidinisin, azmimin önüne Atlas Okyanusu çıkmasaydı, yüce ismimi daha ilerilere götürürdüm.' Yine dayanamamış devesini hınçla deryaya sürmüştü. Ne garip! O da Müslüman, biz de Müslümanız. Güya bizim de azmimiz, idealimiz var, güya biz de İla-yi Kelimetullah için çalışırız. Bir garabet ki."

Hanın önünde attan indi.

Hancıbaşı mutfağın penceresinden Emir Mâlik'in geldiğini görmüştü. Elindeki kepçeyi bir yana fırlattığı gibi dışarı koştu. Atın gemine yapıştı:

"Onu bize emanet eyle yiğit oğlum, hizmetin o kadarcığını ihtiyar Abdüsselâm'a çok görme, gözün arkada kalmasın, her zamanki gibi Esmer'i rahat ettireceğim."

Yaşlı olmasına yaşlıydı, ama bir delikanlıdan daha çevik, daha heyecanlı, daha cevvaldi. Eski silahşordu. Sakalını cenk meydanlarında ağartmış, söylendiğine göre dört yerden hayli derin yaralar almıştı. Askerlikten muaf tutulduğu söylendiğinde çocuklar gibi ağlamıştı. Genç olduğunu, dövüşebileceğim ispat etmek için birkaç yiğitle tutuşup yenmişti, ama yine de kabul görmemişti. Mesele açıldığında hâlâ oflayıp pufluyor, başını esefle iki yana sallayarak: "Şimdiki sultanlar dövüşecek asker değil, önlerinde eğilecek dalkavuk arıyorlar" diyordu. Boyu hemen hemen Emir Mâlik'in boyuna yakındı. Askerliği bıraktı bı-

rakan biraz göbek bağlamış, ensesi biraz yağlanmıştı! Ama şişmanlığa da, ihtiyarlığa da metelik vermezdi.

"Seni iyi gördüm ağam" dedi Mâlik, "iyi ve sağlam gördüm. Var mısın şuracıkta kılıç tutmaya?"

Gözlerinin içi güldü ihtiyarın:

"Helbet varım, gendine güvenin tam ise, işte meydan."

Emir Mâlik bir tehlikeden korunmak ister gibi ellerini açtı ve öne doğru uzattı.

"Aman ağam, ben ettim sen etme."

Gülüştüler.

"Sen hana buyur yiğidim, arkadaşların beklemekten bir hal oldular, atı ahıra çekip gelirim, sana söyleyeceklerim var."

Hana girdi. Arkadaşları küçük Osman'ı yatırmış. Mâlik'in dönmesini bekliyorlardı. Görür görmez ayaklandılar:

"Neredesin yahu, gözümüz yollarda kaldı."

Yanlarına çöktü:

"Uyuyup istirahat etseydiniz keşke, gece boyu at sürdünüz."

"Bizi düşünme" diye atıldı Said. "Sultanla görüşebildin mi, onu söyle?"

"Öğle namazından sonra görüşeceğim."

"Ya" dedi kırgın kırgın, "demek öğle namazından sonra. Anlaşılan geceboyu boşuna at koparmışız. Sultan hazretlerinin hiç acelesi yokmuş."

"Öyle konuşmasana" diye çıkıştı Ziyad, "hop deyince Sultanla görüşülmez ki; işleri çokçadır, vaktinin boşalmasını beklemeli."

"Bana kalırsa unutur gider" dedi Velid, "zira bugün Gırnata'da iki çeşit bayram var."

"Nasıl iki çeşit bayram?"

"Az evvel hancıbaşı ile konuştum, birinci bayram malûm zafer için, ikincisi Kral Ferdinand'ın elçileri için."

"Evet, biliyorum" dedi Mâlik, "Mabeyincibaşı laf arasında elçilerin geçecekleri yola halı filan döşeyeceğini geveliyordu."

"Maksatları nedir acaba?" diye sordu Ziyad. "Can düşmanımız elçi çıkardığına göre işin içinde işler olmalı."

"Var" diye atıldı Hancıbaşı. Esmer'i ahıra çekmiş ve alelacele geri dönmüştü, "bana kalırsa zorlu maksatları var."

"Nedir?" diye sordu Velid.

"Hancıbaşı yere çömeldi.

"Zaten onu anlatacaktım. Düşman bize oyun oynamakta. Elçiler niçin geliyor bakalım. Sultan hazretlerine

Kral Ferdinand'm düğün davetini getiriyorlar."
"Kraliçe İzabella ile evleneceklerinden haberdarız" dedi Mâlik, "böylece iki düşman birleşmiş olacak. İstersek bu düğünü engelleyebiliriz."
Velid hayretle arkadaşına baktı:
"Biz mi? Dört kişiyle ha!"
"Dört kişiyi dört yüz yapmak o kadar zor değil, yeter ki Sultan hazretleri buna razı gelsinl. Gerisi kolay. Dörtyüz yiğidi ikişer yüzlük kafilelere böleriz. Birine Ferdinand'm askeri üniformasını diğerine İzebella'nın askeri üniformasını giydiririz. Kraliçenin askeri kılığına girenler Ferdinand'm topraklarını basar, Ferdinand'm askeri kılığına girenler de İzabella'nın; böylece etraf bir güzel karışır, iki dost bir güzel düşman olur, biz de aradan sıyrılırız."
Ziyad, biraz da sitemkâr bir tavırla:

"Bize bundan hiç bahsetmemiştin."
"Kusura bakmayın, boş yere ümitlenmenizi istemedim, Sultan hazretleriyle görüştükten sonra söyleyecektim, ama lafı açıldı, boşboğazlığıma geldi. Evet ağam, şimdi bu elçiler niye gelir diyordun."
"Sultan Ebu'l-Hasan'ı düğüne davet edecekler. Dost görünecekler ve gafil avlayacaklar. Zaten Gırnata'da kısıp kaldık. Dışından bakan burayı bir Cennet sanır, ama içinde yaşayan vatanseverler için Cehennemden hiç farkı yok."
Göğsünü yumrukladı:
"Şuram tutuşmuş yiğitlerim, cayır cayır yanmaktayım. Orta direğin çöktüğünü en azından çökmek üzere olduğunu görüyorum. Gırnata uzun müddet dayanamayacak gibime geliyor. Sultan hazretleri vaktinde uyansa da vaziyet alsa, belki bir kurtuluş yolu bulunurdu, ne çare rahatını bozmaya hiç mi hiç niyetli değil. Etraf düşmanla çevrelendikçe o eğlence dünyasının süsünü artırıyor. Kumpascılarm bini bir paraya, kimbilir kaç grup ayrı koldan hareketle aynı neticeye ulaşmaya, yani Sultanı devirmeye can atıyor."
"İçlerinde Emire Ayşe de var mı?" diye sordu Mâlik.
"Evet" dedi Hancıbaşı, "Emire Ayşe görünüşte oğlu Ebu Abdullah Muhammed'den yana, lâkin bu işler hiç belli olmaz yiğidim bilirsin, birisine destek olarak yola çıkarlar da yolda fırsat ellerine geçince köstek olurlar. Zannımca Emire Ayşe, oğlunu kendine siper edip kendi hesabına çalışıyor."
"Kadın haliyle ha!"
"Öyle, kadın haliyle. Kraliçe İzabella'ya özendiği belli. Geçenlerde yakınlarından biri hana inmişti, laf arasında

boş yanma geldi, Emire Ayşe'nin İzabella'yı çok beğenip takdir ettiğini söyledi: Diyen ki, kadınların er kişilerden ne farkları var, elbet kadından Emir de olur Sultan da olur."

"Başka kimler var?"

"Hacip (Sadrazam) Abdurrahman var. Adam devlet umûruyla uğraşacağı yerde devleti yıkmak için hususi ordu besliyor. Söylendiğine göre beslediği kuvvet bine yakın. Daha ziyade müfıtedi İspanyollardan müteşekkil küçük bir ordu. Gırnata için büyük bir rahatsızlık unsuru oluyor bu. Kanunları hiçe sayıyorlar. Sultan hazretlerinin askerleriyle bile zaman zaman dövüşüyorlar. Küstah, terbiyesiz şeyler."

Mâlik'in koluna yapıştı:

"Allah aşkına Sultan hazretlerini ikna et. Kral Ferdinand'a kanmasın. Gırnata ordusu hâlâ kuvvetli, gerekirse eli kılıç tutan herkesi asker yazıp karşı çıksın. Ben dünden hazırım. Benim gibi daha niceleri hazır. Gırnata'nın enkazı altında kalmaktansa cenk meydanında şehit düşmeyi canıma minnet bilirim. Böylece anlat ona. İhtiyar Abdüsselâm hazır de, daha onun gibi yüzlercesi bir işaretini bekler de, vurun dediğinde vuracaklar de; cenk libasını giy, kılıcını kuşan de; sana yaraşan budur, İslâmın izzeti ancak bununla kurtulur de; hayır dersen yalnız tahtını kaybetmekle kalmaz devletini de, milletini de kaybedersin de, Müslümanların kökü İspanya'dan kazınır de... diyebilir misin?"

Mâlik, ihtiyarın dolu dolu gözlerine baktı. Bütün söyledikleri içtendi, kırışık alnına ızdırap tel tel kazınmış, zangır zangır titremeye başlamıştı. Elini tuttu, avucuna aldı:

"Demesine derim, bilirsin ki sözümü sakınmam, zaten ne zamandır böyle demeyi düşünürüm. Velâkin dinler mi beni, haklısın, öylesi münasiptir der mi? Rahatımı kurban verip cenk meydanlarında çileye çıkar mı? İşte bunu bilemiyorum."

İhtiyar hiddetle doğruldu:

"Ne demek! Elbet ki çıkmak zorundadır. Yoksa biz daha münasibini bulur ardı sıra tekrar Pirenelere doğru yürürüz. Sultan ise vazifesini bilsin, vazifesi saraylarda keyf sürmek değildir."

Son sözleri etraftan iyice duyulmuştu. Köşede oturup etrafa kulak kabartan altı askerle bir çavuş hızla kalktılar ve doğru ihtiyarın üstüne yürüdüler.

"Şimdi ayıkla pirincin taşım" diye söylendi Mâlik, adamların niyeti kötüye benziyor.

İyi tahmin etmişti. Askerler Hancıbaşının önünü kestiler. Uzdek Çavuş ayaklarının ucunda okkalana okkalana

ihtiyarı bir süre süzdü. Kendinden son derece emin, hatta küstah bir tavırla:

"Ne dedin bakalım?"

Hancıbaşı diklendi. Küçümser bakışlarla çavuşu ezerek:

"Dediklerimi duydun" dedi. "Duymadınsa git bir hekim bulup kulaklarını muayene ettir."

Çavuşun rengi birden attı. Askerlerinin önünde küçük düşmüştü. İhtiyara dersini vermeliydi.

"Köpek!" diye bağırdı.

Vurmak için elini kaldırdı. Ama indiremedi. Emir Mâlik yetişmiş, adamın bileğini yakalamıştı.

"Sakin ol" dedi teskin etmek için, "karşındaki akranın değil, onu tokatlamak sana yakışmaz."

Uzdek Çavuş uzun boylu, iri yapılıydı. Bir tokatla ihtiyarı devirmeyi kurmuştu. Böylece hem askerlerine gücünü gösterecek, hem de uluorta laf eden Hancıbaşıya haddini bildirmiş olacaktı, bileğinin yakalanmasına fena halde kızıyordu. Soluk soluğa öfkeyle:

"Bırak!" dedi. "Karışma bu işe."

"Geçti artık" diye güldü Emir Mâlik, "Çoktan karıştım."

Çavuş birden döndü. Ani bir hareketle Mâlikin kasıklarına doğru bir tekme savurdu. Fakat umduğu gibi gafil avlayamadi onu, aksine, gafil avlandı. Mâlik kaşla göz arasında Çavuşun bileğini bırakmış ve tekme atmak için kalkan bacağını yakalamıştı.

"Amma kalleşsin" dedi.

Bacağını ağır ağır kıvırmaya başladı. Adamın yüzü acıyla buruştu. Böğüre böğüre yere yıkıldı. Ancak o zaman farketti rakibini. Korku ile saygının tereddüdünde:

"Emir Mâlik" diye fısıldadı.

"Şimdi kalk, adamlarını al ve git. Hancıbaşı düşündüğünü söyledi. Sultan olan sultanlığını bilmeli dedi. Bu sözlerde bir kötülük yok. Şer-i şerife mugayir değil. Hatta Sultanı gıybet etmiş bile sayılmaz."

Çavuş kalktı. Öfkeli öfkeli baktı Hancıbaşıya, sonra Emir Mâlik'e:

"Karışmayın" diye konuştu. "Hancıbaşı suç işlemiştir, suça arka çıkan da yanar. Onu bize teslim edin. Suç ortaklığı yapmayın."

"Orta yerde bir suç yok ki ortaklık olsun."

"Suç var, Sultan hakkında kötü şeyler söylendi, hepimiz kulaklarımızla duyduk. Gerekirse giderim. Bir müfre-

ze alıp geri dönerim. Anlayacağınız Hancıbaşıyı almamış olmaz."

Mâlik kızmaya başlamıştı.
"Size orta yerde suç yok dendi, çekilip gidin dendi, illâ ne diye diretirsiniz, ne diye rahat komazsmız adamı? Sultan hakkında şunu demiş, bunu demiş, yani ne lâzım gelir? Küfür mü etti, hayır; hakaret mi, yok. Sadece sultanlığını bilsin, vazifesini bir tamam ifa etsin dedi. Hakça sözdür ve benim dahi fikrim o cihettedir."
Sözün burasında Hancıbaşı araya girdi.
"Bırak" dedi Mâlik'e, "kafalarına koyduklarını yapar bunlar, götürürüm dedilerse götürürler, zaten benden geçti, bari sen bulaşma. Gırnata hizmetlerini bekliyor."
"O da ne demeye gelir, ağam? Elinde büyümedik mi, yarı babamız sayılmaz mısın? İlk kılıç talimini senden almadık mı? Bunca emeğine karşılık hiç yoktan seni teslim mi etmeliyim? Senin belan benim belamdır, savaşırsak bir, savuşursak yine bir; böylece biline."
Esefle başını salladı:
"Şu işe bakın. Uzun yoldan geldik, muradımız bir tas çorba içip bir kaç satır kestirmek. Ama gelir gelmez nelerle karşılaşırız."
"Hadi çavuş, bu kadar sohbet yeter. Şimdi uslu uslu git burdan. Kime istersen keyfince anlat. Sonra bir müfrez ile mi, bir ordu ile mi, ne ile istersen öyle gel."
Uzdek Çavuş söylene söylene handan çıktı.
"Yine gelecekler" dedi Hancıbaşı arkaları sıra bakarak. "Mutlaka gelecekler ve bana istediklerini yapacaklar."
Hiddetle Mâlik'e döndü:
"Niye karıştın sanki. Sana her şeyi öğrettim de lüzum

etmediği yerde işe karışmamayı, susmak icap ettiğinde konuşmamayı öğretemedim. Bir gün boşboğazlığına öyle bir yanma yanarsın ki, o kadar olur."
Emir Mâlik, baba yüzüne bakar gibi derin bir muhabbet, engin bir sevgi ile ihtiyara bakıyordu:
"Gerektiğinde karışmamayı da öğrettin, susmayı da öğrettin merak etme" dedi, "ama karışmam icap ettiğinde kenarda durmamamı da sen öğütledin, unuttun mu?"
"Yani illa karışman mı lâzımdı?"
"Elbet, yetişmeseydim adam seni tokatlayacaktı."
İhtiyarın gözleri ışıl ışıl yandı, öfkeden kısılmış sesiyle konuştu:
"Öyle mi belledin? Demek ustanı tanımamışsın. Ben o herifin tokadını yiyecek adam mıyım be?"
"Ne yapardın?" diye sordu Velid saf saf.
Işıl ışıl öfke yanan gözlerini Velid'e dikti:
"O zaman görürdün ve karar verirdin bende iş olup olmadığına. Ah bre, hakkımda böyle düşüneceğinizi bilsem adamın yakasını bırakmaz, ne yapar yapar onunla dövü-

şürdüm. Ne çare savuştu."
Sağ elini yumruk yapıp sol avucunda patlattı:
"Ama dönecek. Bakın o zaman görün, ordu ile gelsin metelik veriyor muyum?"
Boynunu büktü:
"Lâkin Sultan'a âsi görünmek korkutur beni. Çünkü âsi değilim. Onu sever ve sayarım. Sevip saymakla kusurlarını görmezden gelmem, yani dalkavukluğa bulaşmam. Adaam sende, alnımıza ne yazıldıysa o çıkar sonunda. Şimdi bir güzel yemek yiyelim, gerisi Hak Teâla kerim."

Bir el hareketiyle dört arkadaşı selamlayarak mutfağa girdi.
"Yaman adam" dedi Said, "hocan olduğu doğru mu?"
"Evet" diye cevap verdi, "ne biliyorsam hemen hepsini ondan öğrendim."
Gözlerinin önünde mazinin mor benekli bulutları uçuşuyordu. Bulutların ortasında, devamlı hasretle yadettiği iki sevgili yüz kendisine gülümsüyorlardı. İç çekti:
"Altı aylıkken anamı kaybettim. El Talha köyünde bir süt anam var. Beni o emzirdi. Babam şehit düştüğünde ise dört yaşında idim. Bütün yetimler gibi beni de yetimhaneye verdiler. Çok iyi bakıyorlar, çok şey öğretiyorlardı, ama yine de sıkılıyordum. Kılıç eri olmak istiyordum. Oysa bana mimarlık talim ettiriyorlardı. Dayanamayıp kaçtım. Sokaklarda aylak aylak gezerken kolculara yakalandım. Kimin nesi olduğumu sordular. Babamı anlattım onlara. Babama hem hayrandım, hem de onu özlüyordum. İçimi bir güzel döktüm, sözlerim bittiğinde baküm içlerinden biri hüngür hüngür ağlıyor. Sonra sarıldı, bağrına bastı beni. Babamın can arkadaşı olduğunu söyledi. Şehit düşerken yanmasında imiş. Babamı kurtarabilirmiş. Neyse, babamı seven biriyle karşılaşmak beni mutlu etmişti. Adeta babamın bir parçasına kavuşmuştum. Ondan ayrılmak istemiyordum. O da istemiyormuş meğer, beni evlât edindi. Bildiklerini öğretti bilmedikleri için de hocalar tuttu."
"Vay canına!" diye şaştılar, "demek o kolcu bu Hancıbaşı ha?"
Mâlik, sevgi, minnet yüklü bir bakış attı mutfaktan yana:
"Evet, Hancıbaşı Abdüsselam mânevi babamdır. Ço-

cukluğumda ona baba derdim. Büyüyünce ağam dememi istedi. Mukaddes bir sır gibi saklar çocukluğumu, bana bile pek anlatmaz."
Hancıbaşı elinde bir tepsi ile çıka gelince sustu.
İhtiyar, dik dik baktı yüzlerine. Adeta düşüncelerini

okudu.
"Belli ki boşboğazlığın üstünde" diye Mâlik'e çıkıştı.
"İki paralık emeğimizi ballandıra ballandıra anlatmışsındır."
Tepsiyi önlerine koydu.
"Şu çorbanızı soğutmadan için bakalım. Bu arada ben de hazırlanayım."
"Bir yere mi gideceksin?" diye sordu Ziyad.
Hancıbaşı acımtırak bir gülüş attı.
"Keyfime kalsa kapıdan dışarı çıkıcı değilim, lâkin o çavuşu tanırım. Adı batasıcanm adına Kara Uzdek derler. Uzdek'ten isim olur mu dersiniz, o kadarına aklım ermez. Herif korsanmış eskiden. Gelmiş Emir'in hizmetine asker yazılmış. Bana kalırsa Emir'den çok oğluna hizmet ediyor derim ya, neyse. Bu zamanda kimin kimden taraf olduğunu anlamaya imkân var mı sanki? Kısacası dostlarım bu çavuş olacak korsan kırması kafasına koyduğunu yapar. Ama er, ama geç."
"Siz bakmayın ikide bir Mâlik'i boşboğazlıkla itham ettiğime, ona benden bulaşmış olmalı. Ne vardı uluorta Sultan'ı tenkit edecek? İnsan bir yol bakınır değil mi, zemini ve zamanı yoklar, ağzından çıkacağını ölçer tartar ondan sonra konuşur, yahut susar. Bir türlü bunu beceremem ben. Düşündüğümü pattadak söylerim. Bu yüzden az belalara uğramadım. Fakat belanın büyüğü şimdi gelir galiba, bir çavuş suretinde, zindan suretinde gelir."

Umursamaz bir tavırla elini salladı:
"Aman canım, hoş geldi safa geldi. İp inceldiği yerden kopar demişler. Memleketin zindanı varsa mahkemeleri de vardır. Hamdolsun, kadı efendiler henüz Şeriatın dışına çıkacak kadar bozulmadılar."
Bir tereddütten sonra ilave etti:
"Umarım bozulmamışlardır. Kendim için değil Gırnata'nın geleceği için mahkemelerin âdil olmasını temenni ediyorum."
Said heyecanla doğruldu:
"Bir yere gidecek değilsin" diye bağırdı. "Millet memleket yolunda ömür tüketen birini zindana tıkamazlar. Buna müsaade etmeyiz."
İhtiyar Abdüsselam, Emir Mâlik'e sert sert baktı. Emreder gibi:
"Arkadaşının bir delilik yapmasına mani ol" dedi, "çok heyecanlı bir genç."
Sırtını dönüp uzaklaştı.
"Yani ne" diye söylendi Said arkası sıra, "yani tutup sırtlanın ağzına atmamızı mı bekliyor? O çavuş bozuntusu gelip serdarımızın manevi pederini götürecek ve biz hiçbir şey yapmadan bekleyeceğiz. Emir Mâlik, ne diyor

yahu bu ihtiyar?"
Emir Mâlik, başı önünde düşünüyordu. Ve düşündükçe ihtiyara hak veriyordu. Her zaman yanında olamazlardı. Çavuş şayet kafasına koymuşsa günlerden birgün düşündüğünü yapmaya gelirdi. Şahsi kinlerin vatana hizmet maskesi altında tatmin edilmesi ne kadar korkunçtu. Yaşlı bir hancının tek başına Sultanı devirmeye çalışma suçundan zindana tıkılması kadar korkunç, hatta ondan bile fazla.

"Ağam haklı söyler" diye konuştu nihayet, "bizim onu müdafaa etmemiz neticeyi değiştirmez. Burada olmadığımız bir sırada gelir yine götürürler. En iyisi kıyıda duralım, şayet götürürlerse, ki çavuşun çokça bekleyeceğini zannetmiyorum, gidip Sultan nezdinde tavassuta geçelim. Gerekirse mahkemede şahitlik edelim."
"Bu gidişle kılıçlarımız belimizde paslanacak" diye yakındı Ziyad.
Emir Mâlik ona döndü:
"Kılıçlarımızı kendi kardeşlerimize karşı kullanmak için belimize takmadık. Zaten yeterince kargaşa var. Sultanın askerlerine karşı gelerek yeni kargaşalara yol açmayalım. Bizim işimiz asayişi bozmak değil, teminine yardımcı olmaktır. Hadi, çorbalarımızı içelim. Sonra da öğle namazını kılar Sultanla görüşmeye giderim. Sahi, Osmancık'ı unuttuk. Bana kalırsa handa bırakalım onu. Ağam bana öğrettiklerini ona da öğretsin, iyi bir kılıç eri yapsın, ne dersiniz?"
"Bence makul" dedi Velid, "işin o ciheti makul de, hancıbaşı hususundaki görüşlerine katılmıyorum."
"Yani Said gibi mi düşünüyorsun?"
"Mantığım seninle, lâkin hissim Said kardeşimden yana, ikisi arasında bocalıyorum."
"Bırak bocalamayı da mantığını dinle, şimdi hissî hareket vakti değil, ihtilaf-ü tefrika inine çomak sokmayalım."
"Zaten karıştırıyorlar."
"İyi ya işte, bir de biz karıştırmayalım. Hadi buyrun çorbaya, bismillah."
Kaşıklarını gönülsüzce tasa daldırdılar.

Dışardan ney seslerine karışan coşkun çığlıklar geliyordu.
"Gırnatalılar eğleniyor" diye iç çekti Mâlik, "bilmem kaç yıl önceki zaferi kutluyorlar."
Onları, sehpa altında türkü çağıran divane mahkûmlara benzetti ve esefle başını salladı.
"Oysa ilmik boynumuza geçmek üzere."

"Ha, ne dedin yiğidim?" diye sordu Said.
"Hiç" dedi, "çorba nefis olmuş."

ikinci bolum

Kızkardeşler Divanhanesini geçerken Hacip Abdurrahman kulağına eğildi ve "Sultan hazretleri çokça yorgundular" dedi, "yanında az kalmaya dikkat et."

Mâlik fena sinirlendi. Boş bulunup az daha, "Sultan hazretleri eğlenceden mi yoruldular acaba?" diye soracaktı. Bereket tam zamanında kendini tuttu. İrade frenine öyle bir yüklendi ki, aklından geçirdiğini söyleyemememe azabı tellim tellim yüzüne kazındı. Kıpkırmızı kesildi.

"Merak buyurulmasın" dedi öfkeyle, "kimin yanında ne kadar kalınacağını bilenlerdeniz."

Gelir gelmez huzura kabul edilmediği için zaten canı sıkkındı. Üstelik öğleden sonraya verilen randevu da bir saat geciktirilmişti. Mazeret olarak, Sultanın elçileri ağırlamakla meşgul bulunduğu bildirilmişti.

Öfkesi burnunda huzura alındı. Sultan onu Elçiler Divanhanesinde kabul ediyordu. Kralın elçileriyle görüştükten sonra rahatını bozmamıştı. Çok neşeliydi. Sedef kakmalı muhteşem kubbenin tam altına kurulmuş tahtında sere serpe oturuyordu. Üstünde sırmalı bir kaftan, ayağında portakal sarısı ipek bir potur, başında elmas sorguçlu filizi yeşil bir sarık vardı. Yıkılma raddesine gelen

bir beldenin Sultanı değil de ülkeler fatihi idi sanki; üstünden azamet damlıyordu.

Mâlik saraya girerken duyduğu yabancılığın ağırlaştığını hissetti. Her haliyle saray onu iter gibiydi. Ağaç gibi işlenmiş mermer sütunlar, muhteşem kubbe, onunla yarışırcasına süslü taht ve hepsine meydan okumak ister gibi giyinmiş Sultan; topu birden Mâlik'i itiyor, bir ağızdan "git" diyorlardı, "bize yakışmıyorsun."

Gerçekten de bu saraya yakışmayan yegâne şeydi. Boyasız sahtiyan çizmeleri, kalın abadan poturu, siyah meşin yeleği, basit kuşağı, kuşağının içine soktuğu enli kılıcı ve başında hiç eksik etmediği muharebe başlığıyla sarayın bütün dekorunu alt üst ediyordu. Herhalde Hacip Abdurrahman görür görmez bunu fark etmiş, tepeden tırnağa bir güzel giydirmek, ondan sonra Sultan'm huzuruna çıkarmak için türlü diller dökmeye başlamıştı. Fakat Mâlik'e laf dinletememişti. "Benim bildiğim Sultan, insanın kılığına değil yüreğine ve bileğine bakar" diyerek Hacip Abdurrahman'ı terslemişti.

Huzura çıkar çıkmaz böyle olmadığını anladı. Elinde altın şurup tası ile doğrulan Sultan Ebu'l-Hasan, göz ucuyla önce Mâlik'i süzdü, sonra bir kahkaha attı:

"Ya Mâlik, yangın yerinden çıkmış gibisin, bu ne hal?"
Mâlik ürperdi, Sultan hakkında yanılmıştı.
"İsabet buyurdunuz Sultanım" dedi cüretle, "lakin eksik söylersiniz; yangın yerinden çıksam burada bulunmazdım."
Sultan'ın yüzü buruştu:
"Yani ne demek, burası yangın yeri mi?"
Mâlik sağ elini göğsüne bastırdı:

"Hâşâ, asıl burası yüreğimin içi yangın yeridir Sultan Hazretleri: istesem de içinden çıkamıyorum."
Sultan yeni bir kahkahadan sonra:
"Maşallah, Ferdinand'ın elçileri bile senin kadar usturuplu konuşamıyor."
Tekrar tahtına oturdu. Şurup tasını, yanında dikilip duran hizmetkâra verdi.
"Anlat bakalım, neymiş beni görmekte ısrarın sebebi."
Mâlik ürkek bakındı. Divanhane o kadar büyüktü ki, içindekileri sanki yutuyordu. İnsanlar kayboluyorlardı nedense, yok oluyorlardı. Adeta mermer sütunların, oyması sütun başlıklarının, Buhara halılarının, atlas perdelerin, işlemeli sedirlerin hükmü alüna giriyorlardı. Şu duvarların içinde insan yok, sadece saray vardı; Elhamra Sarayı. Öylesine vardı ki, Mâlik dikkatle dinlese soluk alıp verişini duyacağından emindi. Şimdi Sultan Ebu'l-Hasan Ali'yi daha iyi anlıyordu. O sarayla bütünleşmişti. Elhamra'yı kalbinin içine oturtmuştu. Onsuz yaşayamayacağını sanıyordu. Haylidir muharebe meydanlarından ayrı bulunuşun hissiydi bu; çaresi tekrar meydanlara at sürmekten, ordulara kumanda etmekten ibaretti. Sultanı muharebeye razı edebilirse ona Elhamra'sız yaşanabileceğini göstermiş olacaktı. Böylece sarayın esaretinden Sultanı, küffarın muhasara zincirinden de Gırnata'yı kurtarabilecekti. "Belki" dedi içinden, "hele bir deneyelim."
Söze başladı:
"Sultan Hazretleri, ferman buyurduğunuz gibi aylar önce buradan ayrıldım ve gezebildiğimce gezdim. Navar-Aragon Kralı Ferdinand, zannettiğimiz kadar kuvvetli değildir. Gerçi insan kalabalığına maliktir, ama bilmem o kalabalığa ordu demek caiz midir?"

"Ne demek istersin ya Mâlik, açık konuş."
"Şunu demek isterim ki Sultanım, gerek Navar-Aragon Kralı Ferdinand'ın, gerekse Kastilya Kraliçesi İzabella'nm ellerinde bulunan kuvvet derme çatma bir kuvvettir. Parayla tutulmuş adamlardan meydana gelmiştir. Kimisine makam, kimisine Gırnata'yı talan vaad edilmiştir. Aralarında müşterek dahi mevcut değildir. Şayet elimizi çabuk

tutar da evlilik suretiyle vücuda getirmeye çalıştıkları ittifaka mani olursak tek tek ve kolayca yeneriz. Bu husustaki düşüncelerimi açmama izin verir misiniz?"

Sultan müstehzi bir tavırla:

"Elbette, konuş."

Mâlik alaya alındığını bile bile planını açtı. Ona göre ne Kral, ne de Kraliçe tek başlarına Gırnata için tehlike değillerdi. Ancak birleşmeleri halinde bir tehlike olurlardı. Ama birleşmeyi önlemenin çaresi vardı.

"Nedir?"

"Sultanım, efendim. Çok değil bana dört yüz asker verin, iki yüzünü Ferdinand'ın, diğer iki yüzünü İzebella'nın askerleri gibi giydirip yekdiğerinin köylerine hücum ettireyim. Bu hareketi birbirlerinden bilecekleri için dostlukları düşmanlığa inkılap edecek, birleşme arefesinde vuruşmaya başlayacaklar. Biz de bu ihtilafı değerlendirip muhasara çemberini kıracağız."

Sultan hayretle:

"Ne muhasarası? Öyle bir şeye vakıf değilim. Kim nereyi muhasara etmiş?"

Mâlik, dik dik gözlerine baktı:

"Vakıa saray henüz muhasarada değil, velakin Gırnata yakınlarında bulunan bazı şehirlerimiz kan kusuyor, köylerimiz alev alev yanıyor, etraf düşman askerleriyle dolup

taşıyor. Kuşatıldığımızı anlamamız için illâ şapkalı gavurun Gırnata surlarının dibine gelmesi mi lâzım?"

Sultan hiddetle yerinden fırladı:

"Eskiden bu kadar boşboğaz değildin, ya Mâlik."

"Tehlike bu derece büyük değildi Sultanım. Gittiğim, gördüğüm her yer viraneye dönmüş. İspanyolların geçtiği yollarda çiçekler, ağaçlar bile ölü. Ak sakallı kocalar beli bükük nineler ağaçlara asılmış, bebekler param parça edilmiş, camiler yıkılmış, mezarlar bile mıncıklanmış."

Sesi titriyordu, dokunsalar ağlayacak hale gelmişti.

"Sultan hazretleri, demin yangın yüreğimde derken edebiyat yapmıyordum; imanı, insafı, vicdanı olan herkes bu vahşet ve dehşet tablosu karşısında benden bin beter yanmaya başlar. Himmet ediniz, kılıç kuşanıp at bininiz, eskisi gibi düşman üstüne savlet eyleyiniz; eminim leş kargası gibi dağılacaklar, haşmetiniz karşısında dize gelecekler."

İçinden, Mâlik'e hak veriyordu. Sızım sızım sızlayan bir vicdanın, din-vatan sevgisiyle vuran bir kalbin, temiz, dürüst, masum bir silahşorun karşısında olduğunu biliyor, sözlerinde zerre miktar riya bulunmadığından emin bulunuyordu. "Haklıdır haklı olmasına, velâkin şu sarayı nasıl terk etmeli? Arslanlı Bahçenin huzurunu, Havuzlu

Avlunun sürürünü nasıl bırakmalı? Dönüşümde herşeyi
bana muntazır bulacağımdan emin olsam neyse... Ah bir
olabilsem! Ama değilim. Kimbilir kaç koldan beni yıkma-
ya çalışanlar var. Kardeşim El Zagal, oğlum Ebu Abdul-
lah Muhammed; ve daha kimbilir kimler?.. Hayır, akılda-
nem Muhsin'in tavsiyesine uyup sarayda kalmalıyım. Fa-
kat ne çare, bu gidişle saray bana bile yaramayacak. İyisi
bu kıskacı kırmalı, şu Mâlik çocuk saray muhasarada de-
ğil sanıyor ya, asıl saray muhasarada, hatta ben bile mu-

hasara altındayım. Saray, saray adamlarının, ben ise ih-
tirasımın muhasarası altındayım. Mâlik çocuk haklı, mu-
hasarayı kırmalı, varmalı düşman üstüne. Düşman mı?
Elçilerin tavrı hiç de düşmanca değildi. Ferdinand çok
kıymetli hediyeler gönderdi doğrusu. Düğününe de davet
etti. Bizzat gitmesem dahi mukabil hediyelerle temsilcile-
rimi göndermeliyim. Dur bakalım Mâlik çocuk iyi bir tem-
silci olabilir. Evet evet, beni lâyıkıyla temsil edeceği mu-
hakkak. Sırtındaki şu partalları çıkarıp doğru dürüst gi-
yinirse adama benzer. Genç ve yakışıklı. Kraliçe İzabel-
la'yı bile kendine âşık edebilir. İster misiniz düğün gecesi
Ferdinand'ı bırakıp bizimkine kaçsın hah haaa!"

Sesini yükseltti, saygılı bir sükût içinde bekleyen
Mâlik'e gülümsedi:

"Bana iki yüzlülük teklif ettiğini duymamış olayım. Bir
İslâm Sultanı, bir çeteci gibi hareket edemez."

Mâlik şaşkın şaşkın mırıldandı:

"Bir çeteci gibi mi? Hâşâ ki..."

Sözünü kesti:

"Evet, teklifinin başkaca bir izahı yok. Gerçekleşmek
üzere bulunan bir evliliğe mani olmak için askerlerimi
Ferdinand'ın yahut İzabella'mn askerleri gibi giydirip bir-
birlerine taarruz ettirmem; bu çok adice bir iş olur. Olar-
dan korkmuyorum. Birleşip üstümüze de gelseler yenece-
ğime inanıyorum. Kaldı ki, bu birleşmenin siyasî ve
askerî maksadı yok, alelade bir evlilikten ibarettir."

Mâlik hayretle Sultanın yüzüne baka kaldı. Söyledikle-
rine gerçekten inanıyor muydu acaba? Kral Ferdinand'la
Kraliçe İzabella'mn, iki devleti ve iki orduyu birleştirmek
için evlendiklerini bütün dünya biliyordu. Ama Sultan,
bunu bilmezden geliyordu. Adeta gözlerini kapamış, ku-

laklarını tıkamıştı. Olanları görmesini, duymasını nasıl
sağlayacaktı? Son bir çıkış daha yaptı:

"Muhterem Sultanım, hiç değilse ordunuzun başına
geçin, asker sizi başında görünce coşar, daha büyük bir
gayretle döğüşür, devletini daha büyük cehdle müdafaa

eder."

Sultan ayağını hiddetle halılara vurdu:

"Müdafaa, müdafaa, müdafaaa! Neyin müdafaası canım? Seni duyan da bir muharebede olduğumuzu zannedecek."

"Yani muharebede değil miyiz?"

"Tabii değiliz."

"Bağışlayınız efendimiz, muharebede değilsek biraderiniz El Zagal, aylardan beri koca bir ordu ile neyin peşinde?"

Sultan güldü. Bir muharibe politikanın inceliklerini nasıl anlatabilirdi? "Maksadım onu tahttan uzak tutmaktır. Esasen El Zagal muharebeden hoşlanır, ben de ona oyalanabileceği bir iş buldum, dışarda ne yaparsa yapsın da tek tahttan uzak dursun istedim" diyebilir miydi? Maksadını bu derece açık ifade etse yalnız Mâlik'i değil, saray dalkavuklarını bile çileden çıkarırdı. Niyetini maskeleyecek münasip bir kılıf düşündü.

"El Zagal yiğittir" dedi, "halk da zaten yiğit Zagal der. Bazı çetelerin halkıma musallat olduklarını duyduğumda, var göster yiğitliğini dedim, çetelerin üstüne saldım. Vaziyet bundan ibaret."

Gafletin bu derecesi Mâlik'i sarstı. Huzurda bulunduğunu bile unuttu. Bağıra bağıra:

"Hayır" dedi, "El Zagal çetelerle değil, askeri birliklerle muharebe ediyor."

"Sana kim anlatmışsa mübalağa etmiş."

"Kimse anlatmadı Sultan hazretleri, bizzat gözlerimle gördüm."

"Demek kardeşimle görüştün."

"Evet."

"Şimdi herşeyi anlıyorum. Geldiğinden beri kızgın kızgın dökülmenin sebebi buymuş ha, aleyhime iyice doldurulmuşsun."

"Bana Sultanım hakkında duymak istemediklerimi söylemeye kimse cesaret edemez."

Müphem bir tarzda gülümsedi:

"Kimbilir, belki de duymak istediklerini söylemişlerdir."

Sözlerindeki imayı Mâlik hemen anladı:

"Yani artık Sultanımın itimadına mazhar değil miyim?"

Sultan birden sırtını döndü. Cevap vermeden pencere önüne yürüdü. Hava günlük güneşlikti. Havuzlu Avludan cariyelerin şakrak cıvıltıları geliyordu. İspanya içinde Gırnata bir ayrı dünya. Gırnata içinde saray bir başka âlemdi. Halkın yüzü de, sözü de sarayın kalın duvarlarına tosluyor, gerçek dünya rüya âlemine giremiyor, yalan-

cı cennetinde Sultan, bir avuç yakınıyla hayal içinde yüzüyordu. Bu hayal âlemini, bu rüyalar ülkesini sarsacak hiçbir gerçeğe tahammülü yoktu. Azıcık gölgelenmesine bile razı değildi. Böyle iken Mâlik çıkageliyor, sille tokat hayal dünyasına girişiyor, kazma kürek temellerini oyuyordu. Şüphesiz Malik, gerçeğin sert ve haşin sesiydi. Onu iyi tanırdı. Yalana tenezzül etmez, mübalağadan hoşlanmaz, bildiğini, gördüğünü aynen nakleder, ardısıra düşündüklerini söylerdi. Üstelik doğrudan doğruya hiç

cerbezeye sapmadan, saray erkânının alışageldiği süslü kelimeler aramadan, dike dik ve insanın gözlerinin içine baka baka. Zaman zaman hoşlanmıştı, ama şimdi hoşlanmıyordu. Söylediklerine inansa bile inancını belli etmek istemiyordu. Çünkü "haklısın" dediği anda kılıcını kuşanıp atına binmek ve kimbilir nerelere gitmek zorunda kalacaktı. Oysa şu sıra saraydan ayrılamazdı. Oğlu Ebu Abdullah zaten fırsat gözlüyordu. Bir yolunu bulur, boş tahta kurulurdu. Ondan sonra olacakları ise düşünmek bile azap veriyordu, taçsız, tahtsız yaşama ihtimali tüylerini ürpertiyordu.

Mâlik, sualini tekrarladığı halde cevap alamadı. Üçüncü defa sormaya davrandı, ama Hacip Abdurrahman'ın tok sesi araya girdi:

"Mükaleme bitmiştir, halvet olunsun."

Huzurdan kırgın ve üzgün ayrıldı. Hacip Abdurrahman'ın arkasından Arslanlı Avluya çıktı. Rengarenk mermer döşemeyi tekmeleye tekmeleye yürüyor, etrafındaki ihtişamı, debdebeyi fark bile etmiyordu.

"Kızgınsın yiğit Mâlik, efendimizin tavrına üzülmüşe benzersin."

Canı konuşmak istemiyordu, ama koskoca Hacib'in sözlerini de karşılıksız bırakamazdı.

"İyi bildiniz" dedi, "kızgın ve üzgünüm. Sultan gerçekleri duyduğunda harekete geçer diye düşünürdüm. Aldandığımı anladım rahatını bozmak zor geliyor.

Hacip Abdurrahman etrafa kısa bir gözattıktan sonra güldü:

"Hakkı var" diye iç geçirdi, "Elhamra'dan kopmak kime zor gelmez ki?"

Dostça Mâlik'in koluna girdi:

"Sultanımız eskiden yiğitti, eskiden muharipti, iyi bir kumandandı. Lâkin eskiden... Şimdi korkuyor. Düşmandan değil, tahtını kaybetmekten korkuyor."

"Ama niçin? Böyle oturduğu yerde kalırsa tahtı daha beter tehlikelere maruz kalmaz mı? Yalnız tahtı değil devleti, milleti?"

"Haklısın, lâkin ne çare."
"Yani sizi de mi dinlemiyor?"
"Öyle yiğidim, hiçkimseyi dinlemiyor. Acı, ama bir hakikati teslim etmek zorundayız. Sana güvenileceğini bildiğim için açmakta mahzur görmüyorum. Sultan hazretleri taç ve taht zebunu oldu. Her yolu denedik, ama bu hastalıktan onu kurtaramadık. Evet yiğidim, hastalık diyorum; öyle hayretle bakma yüzüme. Taca ve tahta karşı düşkünlüğünü anlatacak başka bir kelime bilmediğim için hastalık demekteyim. Bana kalırsa tek çare var."
"Nedir o?"
Kısa bir sükûttan sonra devam etti:
"Oğlu Ebu Abdullah'ı Sultan intihap etmek."
Bu isim aralarına gülleden beter düştü. Aklı başında sandığı Hacip Abdurrahman'ın zevk ve işret düşkünü Ebu Abdullah'ı Gırnata tahtına oturtmak istemesine akıl erdiremiyor, şaka yapıp yapmadığını anlamak ister gibi muhatabının yüzüne bakıyordu.
Hacip Abdurrahman birden telaşlandı. Acaba zamanı yanlış mı seçmişti? Kafasındaki ismi atmakla hata mı etmişti? Ya Mâlik geri dönüp duyduklarını Sultana anlatırsa... Ya kendisini ele verirse... Biraz daha temkinli davranmadığı için iradesini lanetleyerek mazeret aramaya girişti:

"Mertliğin, yiğitliğin dillere destan, sana kendimden ziyade güvenirim; bu yüzden bazı endişelerimi açmaktayım. Anlayış göstereceğini biliyorum. Gözlerinle gördün ki Sultan hazretlerini muharebeye ikna etmek kabil değil; peki, başka çare varsa hadi sen söyle."
"Bilmiyorum" diye mırıldandı Mâlik, "henüz bilmiyorum. Şu an emin bulunduğum yegâne şey Gırnata'nm taht kavgalarına tahammülü olmadığı, buna takatinin yetmeyeceğidir."
Yalvarırcasına Hacip Abdurrahman'a baktı:
"Ne olur, dünyanın incisi Gırnata'yı koruyalım. Ne olur, şunu bunu bahane edip kardeş kavgasını körüklemeydim. 'Mü'minler kardeştir' kaidesine ram olup İla-yı Kelimetullah sancağını ehl-i küfürün göbeğine diken ceddim Tarık bin Ziyad'm ve aynı iman birliği içinde kenetlenip kardeşçe onun ardısıra yürürken şehit düşenlerin ruhlarını tazip etmeyelim. İçimizde fitneye yol açılmasın, aramıza nifak girmesin."
Aniden sertleşti:
"Andolsun ki, birlik beraberliğimize kasteden kim olursa olsun kılıcımı karşısında bulacaktır."
Hacip Abdurrahman'ın benzi atü, mülayim bir sesle:
"Seni anlıyorum yiğidim" dedi, "Sultan hazretlerine

olan sadakatini biliyordum. Lâkin huzurda maruz kaldığın muamele, hislerinde bir değişiklik yapabilirdi. Böyle olmadığını görmekle bahtiyarım. Sultanıma gidip sadakatından hiçbir şey kaybetmediğini söyleyeceğim, eminim o dahi benim kadar sevinecektir."

"Riya" diye düşündü Mâlik, "ikiyüzlülük akıtıyor. Aptallığım yüzümde mi yazılı ki, bir kaç yaldızlı sözle beni kandırabileceğini sanıyor? Ah Hacip, ne işler çevirdiğini bilmez miyim?"

Giriş kapısından gürültüler gelince merakla döndü. Gördüklerinin gerçek mi, yoksa rüya mı olduğunu anlamak için gözlerini kırpıştırdı. Arkadaşları ve Hancıbaşı Abdüsselâm bir grup asker itiş kakış arasında avluya girmişlerdi. Ziyad bağıra bağıra konuşuyor, Velid ikide bir göğsünü yumrukluyor, Said yolu tekmeliyor, Hancıbaşı susuyordu.

Kendine hakim olmaya çalışarak yanlarına yürüdü. Kurumlu kurumlu bakman Kara Uzdek Çavuşa sokuldu.

"Bu ne hal Çavuş, arkadaşlarımı nereye götürüyorsunuz?"

Çavuş döndü, dönmesiyle Mâlik'i gördü, lafını şaşırdı:

"Siz... şey... ya Emir... ya Mâlik."

Burada emniyette olduğunu idrak edince toparlandı.

"Sultan hazretleri hakkında ileri geri konuşan Hacıbaşıyı tevkife gitmiştim; arkadaşların çok lâf ettiler onları dahi alıp geldim."

Demek öyle. Her çok lâf edeni alıyorsan kendi kendini de almalısın Çavuş."

"Ne... ne demek?"

"Uzun konuşuyorsun demek, hadi bırak arkadaşlarımı."

Hacip Abdurrahman olanları seyrediyordu. İşin sarpa sarmak üzere olduğunu fark edince araya girdi:

"Bırakın cedeli, kendine gel bakalım Uzdek Çavuş, terbiyeni takın, Karşında Sultan hazretlerinin has yiğidi Emir Mâlik var, ona göre konuş."

"Ama..." diye kekeledi.

"Hâlâ söyler! Duymadın mı sana ne diyor? Yakaladığın adamlar arkadaşlarımdır diyor. Mâlik gibisine arkadaş olmayı kolay mı bellersin? Bırak artık gitsinler."

"Gitsinler mi?"

"Duydun işte, gitsinler dedim."

"Lâkin efendimiz, bu adamlar Sultan hazretleri hakkında..."

Hiddetle sözünü kesti:

"Sana sorulmadı, bırak gitsinler dendi, o kadar."

Bir kurnazlık tasarlıyordu. Belki bu sayede Mâlik'in kendine minnettar edebilir ve Sultanın aleyhine geçebilirdi. Müşfik bir tavırla Mâlik'e gülümsedi:

"Yiğidim, senden Çavuşu bağışlamanı diliyorum, bir yanlışlıktır oldu; umarım kırılmadın."

Mâlik başını iki yana salladı:

"Sağolun, birgün bunun karşılığını öderim."

Arkadaşlarını alıp saraydan ayrıldı. Said burnundan soluyor, Mâlik'ten çekinmese neler yapacağını sayıp döküyordu:

"Bir kere Kara Uzdek'in kulağını kesip ağzına verirdim; insanın bu kadar kafasızı da olmaz canım. Mücrim basar gibi bastı bizi. Lâf anlatalım dedikçe kabardı. Az üstten alalım derken kılıca davrandı. Ah, Sultanın askerleriyle kapışmamamızı söylemeyecektin ki yiğidim, şenliği seyredecektin. Ne çare, hır çıkmasın diye ağam paşam dedik, hakaretlerini bir güzel sineye çektik. Çektik de kurtulduk mu sanki? Ne gezer. Töbe olsun kılıcımı verirken canımı verir gibiydim. Şeytan dedi, yar adamı orta belden. Ama ne çare. Sözlerin aklıma düştü. Bir fesat kazanı da biz kaynatmayalım dedik. Bugüne bugün densiz mensiz, ama Sultanın askeridir dedik, her şeyi yuttuk. Az daha bu yüzden deliğe tıkılıyorduk."

"Amma konuştun" diye çıkıştı Mâlik, "geldi geçti işte, hâlâ ne söylenmektesin?"

"Doğru, geldi geçti, ama deldi geçti. Billahi ömrüm boyu unutamayacağım. Ve eğer birgün o Çavuş bozuntusunu elime geçirirsem..."

"Hop" diyerek araya girdi Hancıbaşı, "yiğit Said, kinini toprağa göm; hatalıdırlar diye din kardeşlerine diş gıcırdatma. Yangının orta yerindeyiz. Birbirimizin gırtlağına sarılmak ancak delilikle izah edilebilir. El birliğiyle yangını söndürmeli önce."

Başını indirdi, son cümleyi bir daha tekrarladı:

"Önce yangını söndürmeli."

• • •

Günlerdir ağızlarda dolaşan fısıltı, tortop endişe olup Emire Ayşe'nin yüreğine bir köz gibi düştü.

İkindi vaktiydi. Gölgeler uzaya uzaya Cennetü'1-Arif köşküne yaslanmıştı. Emire Ayşe öğle uykusundan henüz kalkmış, süt banyosunu hazırlamalarını emredip yatak odasının geniş penceresinden bahçenin büyüleyici güzelliğini seyre koyulmuştu. Arada gözlerini karşı tepeye dikiyor, Elhamra Sarayının parıl parıl kubbelerine gülümsüyor du.

Görünüşte herşey iyi, her şey güzeldi. İşler yolunda gibiydi. Buna rağmen sabahtan beri duyduğu sıkıntının kasnağı gevşemiyordu. Aksine daha beter sıkışıyor, sıkış-

tıkça hâlâ güzel yüzünün çizgileri koyulaşıyor, ruhunu bunaltıyordu.

Aynaya koştu. Güzellik iksirleriyle yok etmeye çalıştığı çukurlar alnında kavislenmişti. Korku karışımı bir hayretle başını salladı: "Besbelli uykumu alamamışım" diye düşündü, "biraz da sinirliyim, nedense."

Nedimesini çağırdı. Merhemle alnını ovmasını emredip sandalyeye çöktü. Tam o sırada oda hizmetçilerinden biri

çıkageldi ve oğlu Ebu Abdullah'la Hacip Abdurrahman'ın derhal görüşmek istediklerini bildirdi.

Kadının yüzü daha beter buruştu. Yüreğini sıkan kasnak biraz daha sıkıştı, alnında gezinen nedimenin elini hiddetle itip doğruldu.

"Bu saatte kimseyle görüşmediğimi bilmeleri lâzımdı" diye bağırdı, "söyle onlara banyomu yaptıktan sonra kabul edeceğim. Beklesinler."

Hizmetçi çıktı, ama az sonra tekrar geri döndü. Telaş ve korku dolu bir sesle:

"Emire hazretleri..." diye başladı, ama sözlerinin sonunu getiremedi. Ebu Abdullah'ın kalın sesi, hizmetkârın kuş cıvıltısını andıran ince sesini boğmuştu:

"Biz geldik Emire validem, destur var mı?"

Arkasından Hacip Abdurrahman da girdi. Teklifsiz bir tavırla yanyana sedire çöktüler.

Emire Ayşe, iki erkeğin yüzünü görür görmez kötü bir şey olduğunu tahmin etmiş, elleri titremeye başlamıştı. İzinsiz odaya girdikleri için ikisini de azarlaması, hattâ kovması lâzımdı. Fakat bunu yapacak takati yoktu. Endişe çizgi çizgi yüzüne kazınmış, korku göz bebeklerine sinmişti. Bir işaretle nedime ve hizmetçiyi savdı. Ürkek ürkek:

"Ne oldu?" dedi. "Bu kalabalığınızı affettirecek habere muntazırım."

Bakıştılar.

"Siz anlatın" dedi Hacip Abdurrahman, "sizin ağzınızdan duyması daha iyi."

"Hayır ya Hacip, sen anlat. Haberin menşei sensin, ben dahi senden duydum."

Emire Ayşe'nin şakakları zonkluyordu. Bir felaket olduğu muhakkaktı da acaba derecesi ne idi. Her şeyi birden mi kaybetmişti, yoksa yalnızca bir kaç şeyi mi?

"Anlatsanıza!" diye haykırdı. "Beni çıldırtmak mı istiyorsunuz?"

"Hadi anlat" dedi Ebu Abdullah, Hacib'e. "Görmüyor musun, muhterem validem nasıl bir telaş içinde?"

Emire Ayşe'yi ürkek ve telaşlı görmek sanki Hacip Ab-

durrahman'ın hoşuna gidiyordu. İnadına ağırdan alıyor, sözlerinin tesirini arttırmak için kadının merakını kamçılıyordu.

"Bir müddettir duyar da inanmazdım" diye başladı, "böylesi olmaz diye düşündüm, dünyada bir emsali daha görülmemiştir derdim. Sultan hazretlerinin böyle bir şeye tevessül edebileceğine ihtimal vermezdim."

Ağzından çıkan her kelime merak zirvesinde yankılanıyordu. Emine Ayşe nihayet dayanamadı ve hiddetle yerinden fırladı:

"Konuş be adam!"

"Konuşuyorum ya" dedi Hacip Abdurrahman, "lâkin öylesine zor ki, nereden başlamam gerektiğini kestiremiyorum. Bana bu vazifeyi yükleyen talihime lanet olsun!"

Müphem tavrı, kesik kesik konuşması, arada susup acır gibi Emire'ye bakması, meseleyi bilmesine rağmen Ebu Abdullah'ı dahi şüphe deryasına atmıştı.

"Amma uzun ettin" diye çıkıştı, "duyan da bu girişten sonra Gırnata'nm battığını söyleyeceğini zanneder."

"Gerçekten, bir çaresini bulamazsak olacağı budur."

"Ben öyle görmüyorum. Henüz işin başındayız. Alt tarafı babam bir İspanyol dilberiyle gönlünü eğlendiriyor. Sarayda rastlanmadık bir hadise değil ki."

"Doğru, gönül eğlendirmesine birşey dediğimiz yok, velâkin gönül eğlendirdiği cariyeden bir kardeşiniz olursa ve pederiniz İspanyol cariyeden doğan üvey kardeşinizi veliaht yapmak isterse Gırnata'mızın felaketini mucip olacak hadiseler zinciri örülmeye başlandı demektir."

Emire Ayşe külçe gibi sandalyeye yığıldı. Başını ellerinin arasına alarak bir süre inledi. İki erkek saygılı bir sükutla beklediler. Nihayet başını kaldırdı. Hacip Abdurrahman'la göz göze geldiler. Yüzü sararmış ve buruşmuştu. Emire Ayşe bir büyüğünün kısa seansında sanki onbeş, yirmi yıl birden ihuyarlamıştı. Gözlerindeki hırs ve şimşeklenme de olmasa. Hacip Abdurrahman bir ölü ile karşı karşıya bulunduğunu sanabilirdi.

Merak kamçısını fazla kaçırdığını anladı. Büyük bir felaket havasına soktuğu hadiseyi hafifletme ihtiyacını duydu.

"Her şeyin çaresi bulunur Emire hazretleri, bana itimat buyurunuz. Sultan hazretleriyle görüşüp düşüncesinden vazgeçireceğim."

"Nasıl?" diye inledi.

"Vakıa zordu, lâkin imkânsız değildir. Hanımı olarak onu fazla başıboş bıraktığınızı söylememe müsaade ediniz. Sizden hâlâ sitayişle bahseder, hâlâ meftununuz olduğunu söyler. Yanma gittiğiniz takdirde tekrar kendinize

bağlayabilir, İspanyol cariyeyi unutturabilirsiniz."

Emire Ayşe çaresizlikle ellerini iki yana açtı. Hayatında belki ilk defa yaşlılığını kabullenecekti:

"Bu halimle mi?"

Bir vakitler dillere destan güzelliğinden çok şey kaybetmişti. Yıllar yüzünü kazımış, güzelliğinin bir bölümünü almış götürmüştü. Ama hâlâ güzel sayılırdı. Yaşlılığını zekâsıyla örtebilir, pekâlâ İspanyol dilberiyle yarışabilirdi.

Hacip Abdurrahman düşüncelerini söylemedi. Sevinir mi, kızar mı bilmiyordu. Hoş sevineceğini bilse de söyleyemezdi zaten. Yakışık almazdı.

"Böyle susup oturmak meseleyi halletmez" diye konuştu Ebu Abdullah sessizliğin ortasında. "Vakıa henüz dünyaya gelmemiş bir bebeği konuşuruz, lâkin doğan büyür demişler. Doğarsa, o da büyüyecek. Madem ki babam beni veliahtlıktan uzaklaştırmayı göze alabiliyor ve mademki tahtı İspanyol kanından gelme birine bırakmayı düşünebiliyor, korkmak lâzım. Yalnız bu husus bile Gırnata'nın felaketini hazırlayabilir. Şimdiden tedbir düşünmeli."

Emire Ayşe kadınca duygular içinde perişandı. Önce kocasını bir başka kadına kaptırmanın azabını duyuyor, ardısıra siyasî planlarını alt-üst edecek bu gelişmenin kendi başına da nice çoraplar örebileceğini düşünüyordu. Oğlunun söylediklerini duyup duymadığı meçhuldü. Kalbinde ve beyninde cereyan eden iç savaşın keşmekeşine dalmıştı. Kadınca hislerle siyasî mantık kıyasıya vuruşuyordu. Neticede savaş berabere bitti. Gırnata'nm hakimi olma düşüncesi ile kadınlık duygusu ihtiras tepesinde uzlaştılar. İki âni karar verdi: Ne pahasına olursa olsun İspanyol dilberini karnındaki ceninle birlikte yok edecek, öte yandan biran evvel kocasını devirmek için harekete geçecekti. Oğlu Ebu Abdullah'ı Gırnata tahtına oturtup kukla gibi kullanacaktı.

Yüzünde, Hacip Abdurrahman'ı dahi korkutan bir tebessüm gerildi. Gayet sakin bir sesle:

"Sağolun" dedi, "bundan sonra mesele ile bizzat alakadar olacağım. Sizler lütfen karışmayın, bu tamamen Sultan hazretleriyle aramdaki iştir."

"Hiç olur mu?" diye itiraz etti oğlu, "benim geleceğim mevzubahis."

Şimşekli bir bakışla oğlunu azarladıktan sonra:

"Senin geleceğinle de ben alakadarım" dedi. "Annene güven ve sözünü dinle."

Azarlamaya alışık bir çocuk gibi başını önüne indirdi, suçlu suçlu:

"Siz bilirsiniz valide."

Gerginlik bir ölçüde dağılmış, odaya sunî bir sükûnet gelmişti. Ama Emire Ayşe'nin gözlerindeki şimşeklenme değişmemişti. Hacip Abdurrahman verdiği haberin kadını nasıl sarstığını görüyor, bu sarsıntıya tahammül edişine, hislerini açığa vurmayışma şaşıyordu. Doğrusu büyük meziyetleri olan bir kadındı. Öyle olmasa Sultandan ziyade ona hizmet etmeye koşar mıydı?

"Bir müjdem var Emire hazretleri" diye konuştu, "umarım bu müjde, getirdiğim felaket haberini unutturur."

Kadının gözlerinde bir yalpalanma fark etti:

"Neymiş söyle bakalım."

"Emir Mâlik'le ilgili."

Emire Ayşe dikkat kesildi.

"Niyetin yine lâfı uzatmak mıdır? Dedik ya söyle diye."

"Emriniz veçhile onu tarafımıza çekmeye çalıştım. Önceleri yüz vermedi, ama bir raslantı sanırım kanaatini değiştirtti. İtikadımca artık bize yakındır."

"Bu haberin neresi müjde ey Hacip, devamlı zan sözü kullanmaktasın, biz ise zanla iş göremeyiz. Herşeyden emin olmamız lâzım. O bahsettiğin rastlantıyı da söyle hele."

Hacip biraz bozuldu, ama renk vermedi.

"Mâlik, Sultan hazretlerinden beklediği alakayı göremedi ve kırıldı. Tam fırsattır diye düşünüp maksadı açtım."

"Acele etmişsin, Mâlik öyle küçük kırgınlıklarla cihetini değiştirecek adamlardan mıdır? Bari benim adımı vermeseydin."

Hacip Abdurrahman Emire Ayşe'ye kırgın kırgın baktı:

"Beni ne zaman, ne söylenir bilmez bir çocuk mu bellediniz, Emire hazretleri. Sadakatından emin olmadığım kişilere hiç adınızı verir miyim? Sadece sultanın yerine oğlunun getirilmesi halinde Gırnata'nm eski kuvvet ve kudretine tekrar kavuşabileceğini söyledim."

"Peki, ne cevap verdi?"

"Yuvarlak şeyler söyledi. Gırnata'nm taht kavgalarına tahammülü olmadığını filan... Anladım ki çoğu Gırnatalılar gibi Mâlik de oğlunuzu sevmiyor, beğenmiyor."

Ebu Abdullah dayanamayarak Hacip Abdurrahman'ın sözünü kesti:

"Haltediyor, beni sevmemek haddine mi düşmüş. O bir dağ adamı, ben ise Sultan oğlu Sultanım!"

"Sus!" diye çıkıştı annesi. "Mâlik hakkında daha terbiyeli konuşmanı isterdim. Saltanat rüyan onun kılıcının ucunda gerçekleşebilir. O Gırnata halkının sevgilisidir, ne derse göz çakmadan yaparlar, değil mi Hacip?"

"Öyledir Emire hazretleri, Gırnatayı topyekün saflarımıza çekmenin yegâne çaresi Mâlik'i kandırmaktır. Müsaadeniz olursa devam edeyim."
"Seni dinliyorum, hem de merakla."
"Sultan hazretlerine sefere çıkması için yalvardı. Fakat

Sultan buna yanaşmıyor, devamlı mazeret sıralıyordu. Hattâ bir ara atıştılar bile. Neyse, o havada dışarı çıktık. Sultanın saraydan ayrılmak istemediğini söyledim, tasdik etti. O vakit mevzuyu ucundan kıyısından çıtlattım. Razı gelmedi. Derken bir kaç arkadaşının mevkuten saraya getirildiğini gördü."
"Bu işte senin dahlin var mı?" diye sordu Emire, kurnazca gülümseyerek:
"Yok" dedi Hacip, "yemin ederim ki bilmiyordum. Tamamen bir tesadüftü. Çavuşun söylediğine göre Tuleytula Hanı'nm sahibi ihtiyar Abdüsselâm, Sultan hazretleri hakkında ileri geri konuşmuş. Çavuşu azarladım ve Mâlik'ten, Sultan hazretleri adına özür diledim. O an tereddüdünü okudum. Eminim az evvel reddettiği hususu düşünmeye başlamıştır."
"Bizim tarafa geçmeyi mi?"
"Evet. Mâlik yiğittir, ama saftır. Buna benzer bir kaç aksilikle daha karşılaşırsa, tereddüdü kanaate dönüşecek, askerlerinin hareketinden Sultanı mes'ul tutmaya başlayacaktır."
"Ve tamamen bize katılacak. O zaman taht çantada keklik."
Hacip Abdurrahman gülerek başını salladı:
"Şimdi bütün mesele o birkaç hadiseyi tertiplemeye kalıyor. Öyle ustalıklı olmalı ki, Mâlik şüphelenmemeli; askerlerin tabiî hali sanmalı."
Kapı aralığından nedimenin başı uzanınca sustu.
"Süt banyonuz hazır Emire hazretleri."
Bu sözler Hacip Abdurrahman'ı bile tiksindirdi. "Rezalet!" diye düşündü. "Süt banyosundan devlet idare etmeye talip bir kadının hizmetindeyim. Oğlu ondan beter,

belki şaraf fıçısının içinde ordulara kumanda etmeyi tasarlıyor. Neyse, hele Sultanı yıkalım da, gerisi kolay."
Emire Ayşe'nin sesine toparlandı. Süt banyosunu ılık tutmalarını emrediyordu.
"Bu işi halledebilirim" dedi Hacip, "şayet isterseniz tabiî."
"İstemez olur muyum hiç. Mâlik gibisi dünyada zor bulunur. Ne yap yap saflarımıza çek."
"Başüstüne birşey daha var Emire hazretleri, kayın bi-

raderiniz El Zagal'a gönderdiğim haberci bu sabah döndü."

Emire Ayşe birden heyecanlandı. Elini kalbine bastırıp bir süre sustu. El Zagal'dan korkuyordu. Kendisine ölesiye bağlı askerleri vardı. İstese Gırnata tacını zorla kendi başına koyabilirdi.

"El Zagal ne diyor?" diye sordu korka korka.

"Merak buyurmayın efendim, El Zagal'm şimdilik tac ü tahtta gözü yok, kardeşimize mübarek olsun diyor. Ancak zevke, sefaya meyletmesin, huzur-u İlâhî'ye çıkacağını hiç unutmasın diyor. Lüksü israfı semtinden uzaklaştırsm, adaletle hükmetsin, İslâmm bütün şartlarına uysun diyor."

"Yani Sultanı destekliyor, öyle mi? Çok kötü bu."

"Hayır ya Emire, bence çok iyi."

Kadın şaşkın:

"Bunun neresi iyi, anlayamadım."

Hacip Abdurrahman kurnazca bakındı:

"Kardeşinin yaptığı tavsiyelere Sultanın uymadığı yolunda haberler alırsa ne olur?"

Emire Ayşe önce anlayamadı, boş gözlerle karşısındakine bakıyor, açıklamasını bekliyordu. Sonra aniden bağırdı:

"Anladım. El Zagal'a, Sultanın zevk ve eğlence içinde gününü gün ettiğini duyuracaksın."

Hacip Abdurrahman güldü.

"Neticede o da bizim saflarımıza katılacak."

Emire üzgün bir tavırla başını indirdi.

"İnsan kocasına karşı bir harekete kalkışması doğru mu bilmiyorum" diye konuştu kendi kendine söyler gibi, "lâkin ondan daha iyi idare edeceğime, yani oğlumun daha iyi bir idareci olduğuna inanıyorum. Eğer günah işliyorsam Allah beni affetsin. Ne yapıyorsam Gırnata ve oğlum için yapıyorum."

Nedimenin başı tekrar kapıdan uzandı:

"Emire hazretleri, banyonuz soğuyor."

"Tamam tamam, geliyorum."

Hacip Abdurrahman'a:

"Nasıl beceriksizlerin ortasında kaldığını görüyorsunuz. Banyoluk sütün hararetiyle dahi bizzat meşgul olmak zorundayım. Ne talihsiz kadmmışım meğer."

"Görüyorum" dedi Hacip dudaklarını büzerek, "gerçekten çok talihsizmişsiniz."

Sesindeki istihzayı örtememiş, karşılığında sert bir bakış almıştı. Emire'yi selâmlayarak odadan çıktı.

• • •

"Kısa zamanda Gırnata o derece değişti ki, tanımakta

güçlük çekiyorum. Birkaç ay önce ayrıldığım şehir bu şehir değil sanki. Tanıdığım, saydığım sultan bu sultan değil gibi, sevdiğim asker bu asker değil gibi. Yoksa bütün

terslikler beni mi buluyor, nedir? Taaccüp! Bir bakıyorum, asker pazarcıyı dövüyor: bir bakıyorum, çavuş henüz çocuk yaşta birini sürüklüyor; bir bakıyorum, adam önümü kesip Sultana kendisini övmem için rüşvet teklif ediyor; bir bakıyorum, denizci kılıklı herif istersem istediğim kadar şarap verebileceğini söylüyor. Bütün bunlar rüya mı, hayal mi akıl erdiremiyorum. Gırnata'da mıyım, yoksa Kral Ferdinand'm topraklarında mı kestiremiyorum. Yoksa memleketim bu hallere mi düştü?"

Mâlik susar susmaz Velid atıldı:

"Al benden de o kadar, üç hadiseye şahit oldum ki, her biri bir devletin köküne girse yıkar, mahveder. Biri hırsızlık, ikincisi sadakatsizlik, üçüncüsü rüşvet. Bunların üçüne de münferit hadiseler şeklinde rastladım. Anlatıp anlatmamakta tereddüt ediyordum. Madem ki söz açıldı, anlatmadan edemem. Gırnata eski Gırnata değil, burada bir şeyler oluyor. Düşünebiliyor musunuz, efendisini döven bir köleye rastladım. Cezası idamdır deyip korkutmak istedim, güldü. O eskidendi diye cevap verdi. Hırsızı yakalayıp kolculara verdim, gözümün önünde adamı bıraktılar. Hayretle sebebini sorduğumda Kolcubaşı ne dese? Bütün hırsızları zindana atsalar zindanlar yetmezmiş, elleri kesseler Gırnata'nın yarısı çolak olurmuş. Eskiden hırsıza rastlanmazmış, çünkü muharebelerde elde edilen ganimet herkese yetermiş; çoktan beri muharebe yapılmadığından ganimet de toplanmıyormuş; bu yüzden halk fakir kalmış da hırsızlığa başlamış. Ya Allah korkusu, dedim, o eskidendi dedi. Az daha adamı boğacaktım. Rüşvet işi de bunlara benziyor işte, adam sarayda kendisine bir iş bulmamda ısrar etti, yapamam deyince avucuma bir kese sıkıştırdı."

"Pataklasaydm bir güzel" diye bağırdı Ziyad.

"Öyle yaptım zaten, temiz bir sopa çektim, bir daha ömrü billah kimseye rüşvet teklif etmez. Fakat bu millete ne oldu böyle? Temiz hasletlerinin topuna birden 'eskidendi' deyip sırt döndüler. Mâlik kardaşım, ayıplaman beni, korkuyorum. Gırnata'nın bu halinden korkuyorum. Ne Ferdinand, ne İzabella, ne birleşik orduları yıkamaz da, bu felaketler Gırnata'yı yıkar. Varıp Sultan hazretlerine söylemek lâzım. Bu nasıl Allah korkusu, bu nasıl asayiş, bu nasıl nizam, diye sormak lâzım."

"Hacip'le görüştüm" dedi Mâlik "bir teselli bulacağımı umup gitmiştim, büsbütün yıkılıp çıktım."

Said heyecanla:

"Ne diyor, ne diyor?"

"Üzgünmüş, maalesef Gırnata'da buna benzer hadiseler olurmuş."

"Yakasına sarılsaydm ya, kendisi neci peki?"

"Dedim sen necisin diye, selahiyeti mahdutmuş. Bu gibi işlerle Sultanın bizzat alakadar olması icap edermiş, ama bildiğimiz gibi Sultan, gününü gün etmekle meşgûlmüş."

"O Hacip olacak adam mı söyledi bunları?" diye kükredi Hancıbaşı. Hey saf oğlanlar, demindir anlattıklarınızı dinliyorum da, işin içindeki işi bulmaya çalışıyorum. Mâlik oğlum, Hacib'i anmasaydı belki hiç aklıma gelmeyecekti."

Elini sakalına atıp çekiştirdikten sonra:

"Güvenmeyin, ama her gördüğünüze hemencecik inanıyorsunuz."

"Yani insan gördüğüne inanmamalı mı?" diye sordu Mâlik. "Oysa bana, Gırnata özü sözü doğru Müslümanların yurdudur derdin, şimdi dalavereciler mi doldurdu?"

"Öyle gibi, benim bunca zaman duymadığım, görmediğim nice hadiseler niye hep size rastlıyor bakalım!"

"Niye rastlamasın! Belli ki Gırnata'nın içi bozuk."

"Öyle olsa sizden saklayacak mıydım? Töbeler töbesi. Vakıa Gırnata eski Gırnata değil, hasletlerimizden çok fire verdik, lâkin bu kadarı mümkün mü? Hele hırsızlık asla, rüşvet hemen hemen hiç; Sultanın askerleri bazen halka kötü muamele ederler, ama bu Sultandan habersiz yapılır. Öyle pazar ortasında kimse kimseyi kırbaçlayamaz."

"Ya gördüklerimiz?"

"Bunu düşünüyorum ben de, sizi yanlış kanaate sevketmek isteyen birileri var, niçin bunu yaptıklarını bilemem. Belki... Evet, Sultanı gözünüzden düşürmek istiyorlar."

Said dayanamadı:

"Tuhafsız Abdüsselâm Ağam, birkaç gün önce Sultan hakkında atıp tuttun, bu yüzden az kaldı topumuz zindanı boyluyorduk, şimdi ise arka çıkıyorsun. Nasıl iştir?"

Hancıbaşı bilgiç bilgiç gülümsedi:

"Öyle bir iştir ki Said oğlan, anlayabilmek için benim gördüklerimi görmek, çektiklerimi çekmek lâzım. Yeri geldikçe Sultan hakkında sert söylerim, aksaklıkları tenkit ederim, dalkavuklara râm oluşuna kızarım, velâkin sıra yıkılmasına geldikçe yerine gelecek olanlara bakarım. El Zagal muhariptir, ama siyasetten anlamaz. Ama Ebu Abdullah siyasetten de, muharebeden de anlamaz; üstelik ayyaştır, zevk ve eğlence düşkünüdür. Bunlara karşı şim-

dikini tutmak boynumun borcu. Hem muharebeden hem siyasetten oldukça anlar. Hatâları varsa faziletleri de var. Onu yıkmaya çalışıp Gırnata'yı karışıklığın en koyusuna

yuvarlamak, sonu belirsiz girdaplara fırlatmak yerine, hatalarından ve dalkavukların ellerinden kurtarmak için çalışmalı. Gelelim gördüklerinize... Bana sorarsanız işin içinde Hacip Abdurrahman var, o var olunca Ebu Abdullah ile annesi de var demektir."

"Yani bir takım tertiplerle Sultanın adaletsizliğine, güçsüzlüğüne bizleri inandırmak mı istiyorlar?"

Hancıbaşı elini kalbinin üstüne koydu:

"İlla böyledir diyemem yiğidim, velâkin ihtimali vardır diyebilirim."

"Haklı olabilirsin" dedi Velid, "fakat söylediklerin şimdilik ihtimalden ibaret. Bana kalırsa Sultan fevkalade kötü bir idareci, askerler zulmediyor, bizi bile alıp gitmediler mi? Hacip Abdurrahman olmasaydı derimizi yüzerlerdi. Yıkılıp gitmesi evladır."

Mâlik sert sert arkadaşına baktı:

"Öyle çabucak hüküm verme" dedi, "yıkılıp gidince yerine gelecekleri Abdüsselam Ağam anlattı. El Zagal'ı hiç biriniz benim kadar takdir edemezsiniz, aylarca birlikte kılıç urduk, siyasî ciheti yoktur, yakînen bunu bilirim. Oysa Gırnata'nm çok iyi bir siyasî lidere ihtiyacı var, bu da Sultan Ebu'1-Hasan Ali olabilir."

"Beni siyasî cihet alakadar etmez" diye itiraz etti Velid. "İspanyol dilberiyle maceraları Gırnata'ta destan olup söylenir. Bazı hareketleri İlâhi ölçülere uymaz, tutar Mâlik kardeşimizi tersler; bütün bunlara gördüğümüz hırsızlık, rüşvet, sadakatsizlik numunelerini de katın."

Elini hızla salladı:

"Yahu, görmez misiniz Gırnata halkı dahi Sultana ittibaen İslâmî ölçülerden gittikçe uzaklaşıyor. Kılığımıza bile bir musibet arız oldu. Eskiden İspanyollar bizim gibi gi-

yinirken, şimdi Gırnata sokaklarında İspanyol kılığında dolaşan Müslümanlara rastlanıyor. Suçlu Sultandan başkası değildir. Küfre rıza küfür olduğundan, biz Sultandan taraf olamayız. Aksine, onu yıkmak için elimizden geleni yapmalıyız."

Mâlik kızgın bir tavırla sordu:

"Yerine kimi oturtacağız?"

"El Zagal'ı. Allah şahit o tam bir mü'mindir. Cephede bile ibadetini aksattığı görülmemiş, duyulmamıştır."

Doğru söylersin, El Zagal Allah'ın iyi bir kulu, iyi bir Müslüman, dediğin gibi harp meydanlarında dahi bir vakit namazını kazaya bırakmaz. Velâkin siyasî ciheti yok-

tur, çabuk kızmakla, hissî kararlar vermekte, olurunu olmazını düşünmemektedir."

"Bütün Gırnata ona yardımcı olur. Hem biz Allah'a inanırız, Allah dilerse El Zagal'a siyasî deha bile ihsan eder."

"Amenna, lâkin beşeriz, mevcut şartları değerlendirip neticeye varırız. Allah isterse Sultan Ebu'l-Hasan'a da doğru yolu gösterir, onu bütün eğri hareketlerden korur, bu ayrı bir mevzu. Benim asıl korktuğum şey, El Zagal'm Sultan olması değil, bir karışıklıkta Ebu Abdullah'ın tahtı elegeçirmesi. İşte bu Gırnata'nm sonu demektir."

Velid umursamaz bir tavırla güldü:

"Ha babası, ha oğlu. Oğlu babasından beter değil ya?"

"Kıyas bile edilemez" diye müdahale etti Hancıbaşı, "günleriniz orda burda geçtiği için Gırnatayı benim kadar tanıyamazsınız. Sultanımızın en büyük kusuru tahta fazlaca itibar etmesi. Sair kusurlar da bundan türemekte; tahtı elden kaçırma korkusuyla Gırnata'dan ayrılama-

maktadır. Tekrar ordunun başına geçmeye ikna edebilsek ondan iyi Sultan zor bulunur."

Velid'in içinde fırtınalar esiyordu. Nasıl olur da arkadaşları, hele Emir Mâlik böyle konuşabilirdi. Nasıl olur da kendilerini doğruluğa adamış insanlar Ebu'l-Hasan gibi bir eğriyi destekleyebilirdi? Yanılıyorlardi, hem de fena halde yanılıyorlardı. El Zagal gibi müttakî bir mü'min dururken Ebu'l-Hasan gibisini tutmak uhrevi mes'ûliyeti mucipti. Arkadaşlarını bu yanlıştan kurtarmaya çalışacak, olmazsa inancının icabını yerine getirecekti. "Gırnata Ebu'l-Hasan'ın ihmalleri yüzünden yıkılıyor, bunlar hâlâ Sultan iyidir, Sultan hoştur diyorlar. Körü körüne Ebu'l-Hasan'ı destekliyorlar. Belki de Ebu'l-Hasan birşey, vaad etmiştir, kimbilir? Yoo, yapmazlar, yıllarca arkadaşız; mala, mülke, mevkiye dönüp baktıklarını görmedim. Peki, ama bu nasıl iş?"

Kalktı.

"Yatmaya gidiyorum" dedi.

"Şu ihtilafı halletsek de ondan sonra yatsak" diye konuştu Mâlik, "yarım kalmasa."

"Yarım kalan birşey yok" diye cevap verdi Velid. "Hatâlarından emin olduğum birini destekleyemem."

Adımlarını vura vura yatmaya gitti. Ziyad:

"Çok öfkelendi" dedi, "ama aldırmayın, sabaha birşeyi kalmaz."

"Sanmam" dedi Mâlik esefle, "onu tanırım, kararından kolay vazgeçmeyecektir."

Said telaşla atıldı:

"Yani bizden ayrılacak mı demek istiyorsun?"

Soru buz kalıbı gibi düştü yüreklere, yüreklerini ürperti.

UÇUNCU BOLUM

Güneş dağlara yaslanmış, gölgeler yolboyu serilmişti. Az önce çiseleyen yağmurun buharı, havayı toprak kokusuna boğmuştu.

"Mis gibi" diye iç çekti Said. "Çocukluk günlerimi serpiştirdiğim köyümün kokusu gibi tıpkı. Ah, nasıl da özlemişim."

Kimse cevap vermedi.

Ziyad yolboyu serili gölgelere dalıp gitmiş. Emir Mâlik ise aklına Velid'i düşürmüştü. Geceki dilleşmeden sonra çekip gitmişti. Sabah namazına kalktıklarında yatağını boş bulmuştu, yatak kadar soğuk gözlerle bakışmışlardı. Herkes gittiğini biliyordu. Fakat bunu birbirlerine söylemekten nedense çekmiyorlardı. Bir sır olarak girmişti aralarına, bıçak keskinliğinde bir sır; bıçak kadar sert, sivri ve soğuk. Hepsi bir boşluk fark ediyordu. İlk defa dört kişilik kafile üçe düşmüş. İlk olarak bir eksikle yola çıkılmıştı. Giden bir kişi değil de binlerce kişiydi sanki. Mâlik'e öyle geliyor, her seferinde bir eksiklik duyup bakınıyor. Velid'in gittiğini hatırlayınca hüzünlü bir öfke ile başını öne çekiyordu.

Ne gölgeler vardı gözünde, ne güneş, ne Ferdinand ne

de Izabella. Evlenmek üzere imişler, evlenirlerse kuvvetleri artarmış. Gırnataya saldırırlarmış; önemli miydi bütün bunlar? Hiç de öyle gelmiyordu. Hayret etti. Üç gün öncesinin çok önemli hadiseleri, mânâsını birden kaybetmişti. "Velid" diye söylendi yanık yanık, "önemli olan o."

Mâlik'e öyle geliyordu ki, Velid'in ayrılışı düşünülebilecek en büyük felaketti, yahut büyük felaketlerin birinci basamağı. Vaktiyle aralarında ettikleri yemini hatırlıyor, kendi kendine bir kere daha tekrarlıyordu: "Birbirimizden hiçbir zaman ayrılmayacağız. Ekseriyetin kararına mutlak surette uyacağız. Dinimiz, vatanımız, milletimiz için gerekirse seve seve canımızı vereceğiz. Arkadaşımız uğruna ölmeyi nimet sayacağız." Bu andı kanun yapmışlar ve şimdiye kadar eksiksiz uymuşlardı. Ama üç gün önce... Velid sessiz sedasız aralarından kopmuştu. Buna düpedüz gidiş değil, ancak kopuş denebilirdi. Çünkü yapışık gibiydiler, perçinlenmiş gibi...

"Hey yiğit Mâlik kardaşım, şu tepede gördüklerimizi sen de görmekte misin?"

Said'in sesiydi. Tepede bazı kıpırtılar fark etmiş, önce Ziyad'ı gölgelerinden çekip göstermiş, sonra endişe yükünü Mâlik'e boşaltmıştı.

"Bana kalırsa yiğidim, tepede kumpas var; dost da olabilir, düşman da. Tedbirde kusur etmeyelim."

Mâlik uzun uzun gösterilen tarafa baktı. Üç günlük yol yorgunluğu gözlerine inmişti, görmekte güçlük çekiyordu.

"Ne var?" diye sordu arkadaşlarına.

"Kıpırtılar var, daha ne olmasını istersin! Belki bizdendirler, belki kefere taifesinden; pek duralım da zarar erişmesin."

Daha temkinli gitmeye başladılar.

Yol daraldıkça daraldı ve az sonra iki tepenin arasına girdi. Girmesiyle birlikte Mâlik atını dörtnala kaldırdı.

"Sürün" diye bağırdı arkadaşlarına, "yallah, sürün!"

Yıldırım gibi geçide atıldılar.

Rüzgâr gibi eseceklerdi, ama tepedeki kıpırtılar artmıştı.

"Geçidi tutun" diye haykırdı yabani bir ses.

Said hiddetle kükredi:

"Allah kahretsin! İspanyollara kısıldık."

"Ama sadece üç kişi" diyerek karşılık verdi Ziyad, "hey yiğit Mâlik, tepeleyelim mi?"

"Sorar mısınız hâlâ bre deliler, yüklensenize."

Gölgeler uzuyordu, güneş karşı tepelere yaslanmıştı. "Güneşe varmalı" diye düşünüyordu Mâlik, önündeki yalın kılıçların parıltısıyla için için alay ederek, "önce bunları vurmalı ve mutlaka güneşe varmalı; aydınlığa orada birliği temin edip El Zagal'ı razı getirerek yürümeli Izabella denen eksik eteğin üstüne, yürümeli Navar-Aragon Kralı olacak Ferdinand soytarısının üstüne, yürümeli teey güneşin gözüne kadar; Allah izin verdiği müddetçe."

"Yol verin bre yılan soylular!"

Üç kişi de arkalarından koptu. Geçidin önü de tıkalıydı ardı da, etraf ise sarp kayalarla çevrelenmişti. Güneş hâlâ kayalıklara uzanmıştı sere serpe, olacakların keyfini çıkarmak istercesine.

Emir Mâlik nedense Tarık bin Ziyad'ı hatırladı. İspanya fethi sırasında askere cesaret vermek için gemileri yaktırması doğrusu harika bir buluştu. Herhalde şimdi kendisinin bulunduğu kötü vaziyetin bin beter kötüsüyle

karşılaşmış, askerin geri dönüş yolunu tıkamak için o harika tedbiri almıştı. Sesini duyar gibiydi: "Askerler! Artık gemiler yok, işte ardınız deniz, önünüz düşman, seçme hakkı sizin! Ya kaçar denizde boğulursunuz, yahut ilerler düşmanla savaşır ve devlet olursunuz." Geçidin önüne, ardına baktı. Adam başına iki İspanyol düşüyordu. Eğer başkaları yetişmezse bunları tepeler rahat rahat

yola devam ederlerdi. Başkaları yetişirse arslanlar gibi dövüşür, nihayet kaderlerine boyun eğerlerdi.

Geri dönmeyi kendine yediremediği için önüne çıkanların üstüne kartal gibi atıldı.

"Savulun bre, savulun!"

Said gür sesiyle bir nâra patlattı:

"Yettim haaa!"

Onu Ziyad'm kükremesi takip etti:

"Allahüekber."

Çala kılıç daldılar.

İspanyol müfrezesinin kumandanı Ferraro Çavuş kayalıklarda duruyor, yumruk yemiş gibi şiş ve boyanmış hissi veren kırmızı suratında geniş bir tebessümle, onları seyrediyordu. Rahatını bozmaya hiç mi hiç niyeti yoktu. Uzaktan bir toz bulutu fark edildiği kendisine bildirildiğinde, gelenlerin çokluk olduğunu sanıp hayli soğuk terler dökmüştü, ama üç kişi olduklarını söylediklerinde kahkahalarla gülmüştü. Nihayet bir kaç Müslümanı boğazlayabilecekti. Bunu çok istiyordu. Zira vaktiyle bir Müslümanla kılıç tokuşturmaya kalkışmış ve kıpkırmızı suratını boyunca yardırmıştı. Her gülüşünde yara buruşuyor, zaten çirkin olan suraünı büs bütün maymuna çeviriyordu. Her aynaya bakışta kızar, kendisini bu hale koyanı bir gün eline geçirecek olsa neler yapacağını sayıp

dökerdi. Saydıkları arasında, canlı canlı kazığa oturtmakla derisini yüzüp içine saman doldurduktan sonra korkuluk niyetine bir tarlaya asmak da vardı.

Kavgayı seyrederken de aynı şeyi düşünüyor, arada sırada, yapmak istediklerini bağırıyordu:

"Derisini yüzeceğim. Yüklensenize be, yüklensenize! İçine saman dolduracağım. Hadi İspanyol aslanları, hadi dedim. Kazığa vuracağım onları. Tembeller, üç kişiyle mi baş edemiyorsunuz?"

Nihayet durumun nezaketini o da fark edip bir küfür savurdu. Kuş gibi avladığını sandığı Gırnatalılar, kartal gibi güçlü mü çıkmışlardı? Kafesi parçalamak üzere mi bulunuyorlardı. Yani derilerini yüzemeyecek miydi, yani kazığa oturtamayacak mıydı? Yani ne demek oluyordu bu da? Üç kişi, altı İspanyolu nasıl tepeleyebilirdi? "Olamaz" diye inledi, "böyle rezillik görülmüş, duyulmuş şey değil. Askerlerimin şu uyuşukluğu, ötekilerin bu ataklığı neyin nesi? Yanlış mı görmekteyim?"

Patlak gözlerini oğuşturdu, tekrar tekrar baktı. İşler sarpa sarıyordu. Üç İspanyol safdışı kalmış dövüş teke tek devam ediyordu. Hırsından tırnaklarını kemirmeye başladı.

"İsa çarpsın topunuzu, belanın en büyüğü gelsin kafanıza! Sizi domuzlar sizi, sizi ekmek düşmanları. Daha üç

kişiyi deviremediniz be, yazıklar olsun!"
Tepeden aşağı sürdü atını, bir yandan da avaz avaz bağırmaya-başladı:
"Dayanın İspanyollar, ha gayret asilzadeler, Ferdinand'ın kaplanları, gayret!"
Adamın ne dediğini çok iyi anlayan Mâlik, bir kahkaha attı:

"Bunlar kim, biliyor musunuz?" dedi, "Ferdinand'm itleri imiş. Ben de İzabella'nm enikleri sanıp kapı önüne bağlamayı düşünüyordum."
Önündekini safdışı ederken Ferraro Çavuşa gözleri takıldı:
"Vay!" dedi çığlıkladı görür görmez, "Ferraro, tekrar karşılaşmak ne güzel değil mi köpoğlusu? Bakıyorum suratına çektiğim çizgi seni hayli güzelleştirmiş, kerata. Bir çizgi de öteki yanağına çekmeme itiraz etmezsin sanırım."
"Leşini itlere yedireceğim, derini yüzüp saman dolduracağım, gözlerine mil çektireceğim..."
"Dur yahu, aklım iyice karıştı. Derimi yüzdükten sonra mı gözlerime mil çektireceksin, yoksa gözlerime mil çektirdikten sonra mı derimi yüzeceksin, kestiremedim de."
"Kolla edebsiz!"
Savurduğu kılıç boşa gitmişti.
"Şimdi de sen kolla uyuz karga! Bak yüzün ne hale geldi?"
Kılıç hedefine ulaşmış, Çavuş Ferraro'nun öbür yanağı da boydan boya çizilmişti. Kan çenesinden aşağı süzülüyordu.
"Lanet olsun!" diye bağırdı, atını hızla döndürdü kaçmaya başladı.
Sağ kalan adamları da hemen onu takip ettiler.
"Amma tabansızlar ha" diye güldü Mâlik, "neyse, Ferraro'nun yanağına bir hatıra çizgisi daha çektik. Artık ömrü billah İslâm kılıcının tadını unutmaz."
"Baksanıza şu tepede kim var?"
Ziyad'ın işaret ettiği tarafa baktılar. Tepenin en uç

noktasında biri vardı. Kendisine bakıldığını fark etmiş olmalıydı ki, el sallıyordu. Sonra yedeğindeki atla birlikte ağır ağır inmeye başladı.
Said:
"Doğrusu merak ettim" dedi, "dost mu, düşman mı? Buralarda yekbaşma ne arıyor?"
Yaklaştıkça merakları arttı. Bir dervişe benziyordu. Sırtındaki cübbe bol yamadan rengârenkti. Ak sakalı göğsüne iniyordu. Elinde meşe dalından eğri büğrü bir sopa

vardı. Yalınayaktı. Belki de bunun için salınarak yürüyor, her adımını aşırı bir ihtimamla atıyordu. At sandıkları hayvan ise günlerce aç kalmış gibi karnı içe gömülmüş, sırtının kemikleri fırlamış zayıf bir katırdan ibaretti.

Yaklaşınca selâm verdi. Sonra sarığını çıkarıp orasına, burasına üfledi, tekrar başına geçirdi.

"Aleyküm selâm Derviş Baba, sarığınız pek de güzel."

Yaşlı adam güldü:

"Adımı nereden bildiğinizi sormayacağım" dedi, "keramet ehline her yerde rastlamak mümkündür. Sarığıma gelince: yegâne kıymetli şeyimdir. Her gün muntazaman yıkarını."

Katırı kişııeyince ona döndü, sevgiyle başını okşadı:

"Tamam, anladık, sarığımı seviyorum, ama seni ihmal pahasına değil. Derviş'in kalbinde herkese yetecek kadar sevgi vardır. Yiğitlerim, yaman olduğunuzu gözlerimle gördüm, altı serkeşi fena halde haşladınız ve garip Derviş'i farkında olmadan kurtardınız. Ellerinize sağlık."

"Seni kurtardık mı?" diye hayretle sordu Said, "burada olduğunu bilmiyorduk ki."

ispanyollar da bilmiyorlardı, ama nasılsa fark edeceklerdi. Siz çıka gelmeseydiniz bana saldıracaklardı. Kendi canımdan korktuğumu düşünmüyorsunuz değil mi? Canım Allah'ıma emanet, benim korkum emektar katırımdan yana. Zavallıcığı mutlaka kesip yerlerdi. Biliyor musunuz, İspanyollar katır etine bayılır."

Ziyad kendini tutamayarak güldü:

"İspanyollar kemik kemirmeyi pek mi seviyorlar dersin?"

Derviş de güldü:

"Laf etmesini iyi beceriyorsun delikanlı, maşallah. Üstü kapalı şekilde katırımın çok zayıf olduğunu söyledin. Doğrusun. Velâkin kabahat onun değil. İspanyol askerleri etrafta hayvanlar için dahi yenebilecek birşey bırakmıyorlar. Heryer yanıyor. Meralar çöle döndü. Yaban gülleri bile arük açmaz oldu korkudan; kuşlar ötmez, ırmaklar akmaz oldu sanki."

Bastonunu havaya kaldırıp ileri uzattı. Kendi etrafından tam bir daire çizdi:

"Vaktiyle bütün Endülüs'ü karış karış gezmiştim. Yıllar sonra tekrar gezmeye çıktım. Eskiden gördüğüm yerleri şimdi tanıyamıyorum. Köyler yıkılmış, kasabalar yakılmış. İspanyol atlılarının ayak bastığı heryer kurumuş gitmiş. Yakında ağaçlar yaprak açmaktan vazgeçerse şaşmayacağım."

Gözlerinde bir hüzün bulutu belirdi:

"Endülüs tanınmayacak hale geldi yiğitlerim, ince em-

raza tutulmuş hastalar gibi soluğu kesik, nefesi hırıltılı."

Birden sustu. Gözlerinde iki damla yaş belirmişti. Damarları fırlak, sopası kadar kuru elinin tersiyle gözlerini sildi.

"Bana Derviş Baba derler. Derviş Dayı. Dervişoğlu, Deli Derviş, Meczup diyenler de var. Asıl ismime gelince: Yıllar var ki kullanmaya kullanmaya yabancılaştım. Şimdi tutup birisi adımla çağırsa, beni çağırdığını anlamam bile. Bu gördüğünüz katır can yoldaşımdır. Ona bir isim vermeyi çok isterdim. Fakat hiçbirini beğenmedi. Ben de katır diye çağırmaya karar verdim."

Katır kişneyince güldü:

"Gördüğünüz gibi beni anlıyor. Ben de onu anlıyorum. Meselâ şu anda karnının son derece aç olduğunu biliyorum. Sabahtan beri bir tutam ot dahi yememiştir."

"Yükü nedir?" diye sordu Ziyad.

"Kitap" dedi Derviş. "Beynim demek daha doğru. Senelerce gezdim ve senelerce okudum. Kafamı böyle güzel bir sarıkla çerçevelediğime bakmayın, aslında kitaplar mademki kaürın sırtında sarığı da onun kafasına koymak en doğru iş. Çünkü o kitaplar olmadan bu kafa bomboştur. Yolunuzdan alıkoymuş olmayım sizi, nereye gidiyorsunuz? Bilmez gibi soruyorum, tabii ki El Zagal'a gidiyorsunuz. Umarım dilediğiniz olur."

Üç arkadaş hayretler içinde bakıştılar. Bu adam açıkça keramet gösteriyordu. Gayri ihtiyari toparlandılar ve ellerini önlerine kavuşturdular.

"Gideceğimiz yeri bildin" diye konuştu Mâlik, "ya sen nereye gitmektesin?"

Derviş etrafa şöyle bir baktı, omuzlarını silkti:

"Neresi olursa, daha doğrusu katırım nereye gitmek isterse. Belli bir hedefim yok. Hiçbir zaman da olmadı. Böyle, bir vakitler Mekke'ye kadar gidip Kâbe-i Şerifi tavaf ettim."

Mâlik hasretle soluklandı:

"Hacısın demek, daha önce niye söylemedin?"

"Unuttum. Sahi, bazıları da Hacı Derviş diye çağırır beni. Ee... yolculuğun sonunda arkadaşınızı bulabilecek misiniz bakalım?"

Said az daha şaşkınlıktan yuvarlanacaktı.

"Velid'i biliyor" diye bağırdı.

"Bilmek neye yarar" diye iç çekti Hacı Derviş, "geri getiremedikten sonra, neye yarar?"

Ziyad heyecanla:

"İstersen getirebilirsin, mademki bunca kerametin var, arkadaşımızı geri getir."

Başını iki yana salladı:

"Kadere ancak Allah hükmedebilir. Elimden gelse neleri değiştirmek isterdim, bilseniz. İspanyolları bütün Endülüs'ün dışına atardım. Ferdinand'la İzabella'nın birleşmesine mani olurdum. Vaktiyle birbirlerine düşen Müslüman emirleri ittifaka sokar, küffara karşı birleştirirdim. Hiç değilse Emire Ayşe'nin içindeki iktidar hırsını söker, yerine vatan-millet muhabbetini koyardım. Sağır yahut Biçare lakabıyla anılan veliahd Ebu Abdullah'ı babasına itaate mecbur bırakırdım."

Ellerini çaresizlikle açtı:

"Yegâne kudret sahibi Allah'tır. Haydi yürüyelim. Katırım da razı olursa sizinle gelirim. Ama gevezeliğime katlanmanız icap edecek. Bütün biçare ihtiyarlar gibi fazla laflarım. Yanlışı olur, yalanı olmaz sözlerimin. Lüzumlu bulduklarınızı alır, gevezelik kısmını atarsınız. Belki birgün işinize yarar."

Katırını bir güzel doyurduktan sonra yola koyuldular. Üç arkadaştan her biri, ayrı ayrı atlarını Hacı Derviş'e ikram etmek için çırpındılar, ama kabul ettiremediler. Devamlı aynı mazereti ileri sürdü:

"Bir başka hayvanı kendisine tercih ettiğimi görürse katırım kızar, dunca arkadaşlıktan sonra onu kızdırmak istemiyorum, mazur görün."

Hacı Derviş bir süre onlarla birlikte gitti. Mola verdikleri her yerde birşeyler anlattı. Hele Endülüs tarihini o kadar güzel anlatıyordu ki, Mâlik hayranlığını belirtmekten kendini alamamıştı:

"Tarihimizi çok iyi biliyorsun."

"Haklısın. Velâkin emirler, sultanlar benden daha iyisini bilirler. Tarihi bilirler de ibret almasını bir türlü bilmezler."

Katırı bir yol kavşağında başka tarafa sapınca Hacı Derviş durdu:

"Yol arkadaşlığımız bu kadar" dedi, "emektar katırım başka tarafa gitmek istiyor. Vaktiyle yaptığımız anlaşma mucibince onu takip etmem icap ediyor."

Gitti, katırın sırtına bağlı çuvallardan birini açtı. İçinden kalın bir cilt çıkarıp Mâlik'e uzattı:

"Bunu al. Ellerimle yazdım. Çok uğraştım, çok emek verdim. Bundan ibret alacak birini bulup vermeye ahdetmiştim, öyle umuyorum ki, buldum. Ahdimi yerine getirdiğim için memnunum. Bu 'İspanya'da İslâm Hakimiyeti Tarihi'dir. Hepsini okumaya vaktin yetmezse kırmızıyla işaretlenmiş yerlerini oku. Pırıl pırıl bir medeniyetin; şahikaya ulaşmış bir büyük devletin niçin kısa sürede bugünkü yürekler acısı hale düştüğünü, umarım anlarsın. Hadi hepiniz Allah'a emanet olun. Belki bir gün tekrar

karşılaşırız. Yine bozkırlarda, yine ormanlarda birbirimize belki rastlarız."

"Belki bir şehirde olur bu" dedi Ziyad.

Hacı Derviş başını iki yana salladı:

"Herhalde olmaz. Çünkü Tuleytula Kadısı beni arıyor."

"Suçun ne?" diye sordu Said hayretle.

"Suçum mahkemeyi dolandırmak."

"Olur şey değil."

"Gel de bunu kadı efendiye anlat bakalım. Katır, biraz vaktin varsa yiğitlerime hikâyemi anlatmak isterim. Hakkımda yanlış düşüncelere kapılmasınlar. Bekleyecek misin, Katır? Aferin, çok iyi. Yiğitler, dinleyin o zaman, Vaktiyle Tuleytula'nm sert bir kadısı vardı. Bir gün tedavi ettiğim bir yaralının hesabını sormak için beni huzuruna çağırdı. Evimi sorduğunda dervişin evi olmaz dedim, işimi sorduğunda dervişin işi olmaz dedim. Malımı, mülkümü sorduğunda yine dervişin malı, mülkü olmaz dedim. Serseri takımından mısın dediğinde, dervişin serserisi olmaz dedim. Tuttu İslâmın şartını sormaya kalktı, altıncısı insaf dedim. Müthiş şekilde kızdı ve beni bir altın cezaya mahkûm eyledi. Oysa meteliğim yoktu. Kadı efendiden bir metelik borç rica ettim. Bakır metelik hiçbir zaman altın olmayacağından borcumu asla ödeyemeyeceğimi, bu yüzden bir metelik borç vermesinin de beni zindandan kurtaramayacağını söyledi. Denemesini rica ettim. İhtimal benimle doyasıya alay etmek için bakır meteliği avucuma sıkıştırdı. Avucumu sıktım, gözlerimi yumdum, duamı okudum ve avucumu açtım. Kadı efenin gözleri hayret ve dehşetle avucuma dikildi. 'Altın bre!' diye bağırdı. Evet altın dedim, bir metelik verdin altın lira olarak iade ediyorum. Altını sevinçle alıp beni serbest bıraktı. Sonra duyduğuma göre pazara inip altını afiyetle kullanmak is-

temiş, fakat kesesine bakınca bakır kuruşlardan gayrisini görememiş. Nasıl öfkelendiğini tasavvur edebiliyor musunuz?"

Said kıkır kıkır güldü:

"Evet" dedi, ' gözlerimin önüne geliyor. Adam küplere binmiştir."

'Tas tamam öyle, küplere bindi. Beni bir eline geçirirse yapacaklarını sayıp döktü. Güya mahkemeyi dolandırmışım. Cezası yedi yıl prangaya vurulmak imiş. Bu arada mahkemeye ceza olarak ödediğim altının kadı efendinin kesesinde ne aradığını sorana hiç rastlayamadım. Herkes tarafından mahkemeyi dolandırmış sayıldım. Oysa kadı efendiye haber de salmıştım."

"Nasıl?"
"Bazıları tuttuğu bakırı altın eder, bazıları altın tutsa bakır olur. İş her ikisinin de dünya metaı olduğunu bilip ehemmiyet vermemekte diye. Neyse, katırım sabırsızlık emareleri gösteriyor. O kitabı okumayı ihmal etmezsiniz herhalde. Hikâye anlatmaya ve dinlemeye meraklı olduğum için hadiseleri hikâyeleştirdim. Ama masal belleyip dudak bükmeyin ha; Allah heman sizinle bile olsun, hakkınızı helal edin."
Katırın arkası sıra yürüdü gitti.
Mâlik:
"Bu adam veli yahu" diye söylendi, "keşke bırakmasaydık."
"Öyle" diye tasdik etti Ziyad, "bırakmasaydık iyi olacaktı ya, katırım da katırım diye tutturdu; sanki bütün marifet katırında gibi."
"Neyse, fazla vakit kaybettik, yola devam etmeli."
Atlarını tepiklediler.

*

DÖRDÜNCÜ BOLUM

Bir sabah Eykilin şehri halkı o güne kadar duymadıkları yanık bir sabah ezanıyla yataklarından doğruldular. Hiç bitmemesini arzu ederek ezanı sonuna kadar dinlediler.
O sabah, namazı evinde kılan yarı tembeller bile mescide gitmek için sokağa düştü.
Bayram namazı kalabalığında sabah namazı kılındı.
Herkes ezanı okuyanı merak ediyor, birbirlerine kimin nesi olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini soruyorlardı.
Kimsenin doğru dürüst bir şey bildiği yoktu. Meraklarını tatmin edecek birini arıyorlardı.
Nihayet böyle biri çıktı. Adının Abdullah olduğunu söyledi.
Etrafını alıp sual yağmuruna tuttular:
"Ya Abdullah sabah ezanını okuyan kimdir, nereden gelmiştir, bir mescide imam olmak ister mi?"
Abdullah sır dolu gülüşüyle etrafı inceden inceye süzdükten sonra, söze başladı:
"Ben o zat-ı muhteremin müridiyim."

"Şeyh midir?"
"Beli, velâkin alelade cinsinden şeyh değildir. Gelmiş geçmiş bütün şeyhlerin de şeyhidir ki, ilhamını doğrudan doğruya İmam Ebu Hamid el Gazali hazretlerinden almaktadır. Alem-i —lânâda günde birkaç kere İmam haz-

retleriyle birlik olup kelam söylemektedir. Buraya Hergo memaliki tarikiyle gelmiştir. Hüsn-i kabul gördüğüne inanırsa kalmaya niyeti vardır."

"Aman ki kalsın, kalmalı, nicedir cümlemizi irşad edecek bir şeyhe ihtiyacımız var."

"Yalnız sizin mi? Bütün dünyanın ona ihtiyacı var. Herkesi irşad etmekle vazifelidir. Siz yalnızca ezanını duyup ona meftun olduğunuzu zannediyorsunuz, aslında sizi cezbeden onun hal âlemidir. Biraz kalsın ne demek istediğimi anlarsınız."

Böylece Tumert'in oğlu Muhammed, Eykilin şehrine yerleşmiş oldu. Camilerde vaazlar vermeye, ev ev dolaşıp halka bir şeyler anlatmaya başladı. Söyledikleri pek fena şeyler değildi. Lâkin müphem tavırlar takınması, gaipten gelen sesleri dinler gibi aniden susup kulak kabartması, o arada konuşmak isteyenleri susturması ve daha bazı tuhaf halleri akl-ı selim sahibi Müslümanları şüphelendiriyor, dikkatli olmaya sevk ediyordu. Ne var ki, ekseriyet Şeyh Muhammed'in cazibesine kapılmış, her sözünü hikmet telakki etmeye başlamıştı. Müphem tavırları halkın hoşuna gidiyor, maneviyatının derinliğine hamledilip daha beter büyütülüyordu. Bu arada müritleri bir sürü şey anlatıyorlar, akla uzak efsanelerle efendilerini büyüttükçe büyütüyorlardı.

Bir gün cami yaptırmaya karar verdiğini söyleyince keselerin ağzı ardına kadar açıldı. Halk taş taşıdı, harç yo-

ğurdu, temel kazdı. Canla başla çalıştılar. Ve kısa süre içinde koca bir cami şehrin ortasında yükseldi.

Öyle bir cami ki, şehre yeni gelen yabancılar hayretten donakalıyor, bunun bir cami değil, gayret müstahkem bir kale olduğunu söylüyorlardı. Halk ise, "Efendi hazretleri" dediği Şeyh Muhammed'in her hareketinde bir hikmet arama alışkanlığı edinmiş olduğu için, işin gerisini kurcalama ihtiyacı duymuyordu. Şeyh Muhammed'in şöhreti de gün gün yayılıyordu.

Efsane gibi dillerde söylenmeye başlanmıştı. Yatalak hastalar, cüzzamlılar, felçliler kafileler halinde şehre geliyor, efendi hazretlerinden şifa diliyorlardı. İşin tuhafı, şifa bulduklarını iddia edenler de az değildi. Hasta gelip hasta dönenlerin hiçbir şifa bulamadıklarını söylemeleri ise adeta yasaklanmıştı. Halk böylelerine iyi gözle bakmıyor, şifa bulamamasını içindeki kötülüğe hamledip efendi hazretlerini temize çıkarıyordu.

Gerçekler susmuş, meydan Şeyh Muhammed'in pro-

paganda ekipleriyle bu işi gönüllü yapan safdillere kalmıştı.

Bir Cuma günü Eykilin şehri halkının Şeyh Muhammed camiinde toplanması tellal edildi. Halk merak içinde camiye gitti. Şeyh Muhammed yeşil bir sancakla minbere çıktı. Çıt yoktu. Herkes nefesini tutmuş bekliyordu. Şeyh Muhammed'in her kelimesi bu sessizliğin ortasına kurşun gülleler gibi arka arkaya düşmeye başladı:

"Ey ahali, ey Muvahhidin, Eykilin şehrinin bahtiyar insanları, müjdeler olsun! Müjdeler olsun ki, bu gece Gazali hazretlerinin delaletleri sayesinde Peygamber Efendimizle konuşmak bu fakire müyesser oldu. Sizin için en hayırlı yolu sordum, dedi ki: 'Ey Abdullah Tumert'in oğlu Muhammed! Eykilin halkı için en hayırlı yol, sana biat

yoludur. Benim sünnetime ittiba etmeyen Emirleri dinlemesinler. Sana biat edip emir tanısınlar ki, himmet ve şefaatimi üzerlerinden eksik etmeyeyim.' İşte Sancak-ı Şerif, bunu âlem-i mânâda İmam-ı Gazali'den aldım ve sizi kurtarmakla vazifelendirildim. Hazret-i Resûlullah'ın emirleri mucibince beni İmam-ı Mehdi tanıyın, kendinizi Muvahhidin olarak bilin, bundan sonra Kıyamete kadar böyle anılın."

Minberden indi. Elinde yeşil sancak olduğu halde mihraba yürüdü. Yüzünü cemaate dönüp ayakta beklemeye başladı.

Şaşkınlık belki çok uzayacaktı, ama önceden hazırlanmış adamları yerlerinden fırlayıp ellerine sarıldılar. Biat başlamıştı. Onları başkaları takip etti. Bazı akl-ı selim sahipleri: "Böyle maskaralık görülmemiştir, bu adam Hazret-i Peygambere alenen bühtan etmekte, zırvalamaktadır. Bir deliden başka bir şey değildir" gibi sözlerle dışarı çıkmak istedilerse de kapıların tutulduğunu gördüler ve diğerleriyle birlikte biat etmek mecburiyetinde kaldılar.

Hadise kısa zamanda dallanıp budaklandı. Kasden çıkarılan söylentiler, Muhammed Mehdi'yi adamakıllı büyüttü. Görevli propagandacılara gönüllü propagandacılar da eklenince civar kasaba ve köylerden halk kafile kafile gelip biat etmeye başladılar.

Yine vaazlar veriyor, kalabalıklara ateşli nutuklar atıyordu. Mevzuları dinle imanla pek alakalı şeyler değildi. Hemen hemen bütün mesaisini saltanat hanedanını kötülemeye hasretmiş, onlara tâbi olanları kâfir iİân etmekte hiç tereddüt göstermemişti.

Ve Endülüs Müslümanlarının arasına ilk büyük tefrika böylece girmişti.

Son derece iyi hatip olması işini kolaylaştırıyordu, ka-

labalıklara istediği istikamete sevkediyordu.
O sıralarda Endülüs Meliki Ali bin Yusuf, İspanyol üs-
tüne seferde idi. Memleketinde kargaşa çıktığını, bir
muhterisin halkı aldatarak peşinden sürüklediğini du-
yunca harekete geçti. Küffarın canını bir tamam almak-
tan mecburen vazgeçip iç gaileyi bastırmak için geri dön-
dü. Şeyh Muhammed'in adeta büyülenmiş müritlerine
karşı yaptığı üç savaşta da mağlup oldu.

İki Müslüman kuvvet birbirleriyle çarpışırken, memle-
ketin başsız kalması neticesi yer yer isyanlar çıkıyor,
Müslümanlar her yerde birbirlerine giriyordu. Kimisi o sı-
rada Endülüs tahtında olan Murabıtîn tarafını, kimisi ise
Şeyh Muhammed'e bağlı Muvahhidin tarafını tutmuş,
memleket sathında kıyasıya bir mücadele başgöstermişti.

Kargaşayı düşman değerlendirdi. Zamanın kralı Alfon-
so, fırsatı ganimet bilerek hücuma geçti. Yer yer mukave-
metle karşılaştı, ama Müslümanlarda eski birlikten eser
yoktu; birlik olmayınca şevk de yoktu. Alfonso'nun asker-
leri ezip geçiyor, yakıp yıkarak ilerliyordu. Bu arada Gır-
natayı da muhasara etti, fakat zaptetmeye muvaffak ola-
madı.

Tumert'in oğlu Muhammed Mehdi, Hicretin 519. sene-
si sonlarında (1131) hastalanarak öldü. Halife olarak bı-
raktığı Abdülmümin'e halk üç yıl sonra biat etti. Çünkü
kendisine biat edilmeyeceğinden korkan Abdülmümin,
şeyhinin öldüğünü üç yıl müddetle saklamış, bu müddet
içinde kendi propagandasını yapmıştı.

Şeyhinden daha beter olduğunu ispat etmek istercesi-
ne biattan hemen sonra halkı topladı ve Murabıtîn'i kat-
letmenin sevap olduğunu yaydı.

Korkunç bir katliam başlamıştı. Kan oluk oluk akıyor,
baba oğlunu, evlat babasını kesiyordu. Aklı başında olup
bir fırsatını bulabilenler, ne katil ne de maktul olmamak
için şehirleri terk ederek dağlara çekiliyorlardı.

Ve bütünlük gittikçe bozuluyor, devlet küçük parçala-
ra bölünüyor, aklına esen, bileğine güvenen bir şehre çö-
reklenerek istiklalini ilân ediyordu.

Artık İspanya'da Endülüs İslâm devletinden bahsetme
imkânı yoktu. Çünkü böyle bir devlet kalmamıştı. Onun
yerinde küçük beylikler, emirlikler vardı. Kurtuba, Gırna-
ta, İşbiliye en kuvvetli emirliklerdi. Ama durmadan, din-
lenmeden birbirleriyle uğraşıyorlardı. Oysa müşterek
düşmanları kuvvetleniyor; İspanya, topraklarında Müslü-
manları büs bütün atmak üzere birleşiyor, planlar yapı-
yordu. Bir zamanlar İspanyolların düştüğü ihtilafa şimdi
Müslümanlar düşmüştü ve kötü akıbet artık Müslüman-
ları bekliyordu.

Anlaşmışlardı. Kral Ferdinand Endülüs'e, Kral Cakom

Valens'e yürüdüler. Etrafı yağmalayarak, mamur şehirleri yıkarak, Müslümanları kazıklara vurarak ilerlediler. Ferdinand, Müslüman meliklerin anlaşamamasından istifade ile Kurtuba şehrini muhasara etti. Haberi alan Müslüman kumandanlarından İbn-i Hud muhasarayı kırmak üzere ordusuyla yola çıktı. Yolda ordugâh kurduğu sırada kumandanlardan Kaid Abdurrahman'm kendisini davet ettiği bildirildi. Abdurrahman'la geçmişte bazı meseleler yüzünden kavgalı idiler. Fakat madem ki davet ediliyordu, eski kavgalar unutulmuş demekti. Sevine sevine davete icabet etti.

Akşam olunca sofraya oturuldu. Abdurrahman, İbn-i Hud'u yanma oturtmuş, diller döküyordu.

"Ne mânâsız meseleler yüzünden birbirimize darıldık, düşündükçe hafakanlar basıyor. Memleketin çok büyük felaketlerle karşı karşıya bulunduğu böyle bir zamanda iki kumandanın küs durması caiz olur mu? Buralarda konakladığını duyunca ne kadar sevindim, tahmin edemezsin. Geçmişte kırdığım potları affettirme ümidi belirdiği için çok memnun oldum. Davetime icabet ettiğin için teşekkür ederim."

İbn-i Hud bu samimiyet gösterisine gönülden iştirak ediyor, meslektaşının hislerine aynen katılıyordu:

"Hakikaten aramızda düşmanlıktan eser kalmamalı, ana-baba bir kardeşler gibi olmalıyız. Şahsi menfaat arkasında olmadığımızı Cenab-ı Mevlâ bilir. Buyurduğunuz gibi memleketimiz büyük tehlikelere maruz, küs durmak bize yaraşır iş değil, zaten yeterince tefrika var, bize kardeş kalmak yaraşır."

Kalkıp kucaklaştıkları bir sırada İbn-i Hud'un karnına bıçak gibibir sancı saplandı. Kıvrana kıvrana oracıkta öldü. Kaid Abdurrahman'm geçmişte olanları unutmayarak bir oyun tertiplediğini ve rakibini ziyafette zehirlediğini iddia edenler oldu ise de, kimse bunu ispatlayamadı. Fakat İbn-i Hud'un yerine de hiçkimse Kurtuba'nın imdadına koşmadı. Kurtuba halkı hayli zaman imdat bekleyerek şehri müdafaa etti. Sonunda dayanamayarak teslim şartlarını görüşmek üzere Kral Ferdinand'ın ordugâhına bir heyet yolladılar.

Ve... Kral Ferdinand Kurtuba'ya girdi.

Güya şehir halkına dokunmayacaktı.

Güya isteyen malını-mülkünü değeri fiyatına Krala satacak ve istediği zaman şehirden gidebilecekti...

Herkes inancında, ibadetinde serbest olacaktı, camilere eskisi gibi gidilecek, çocuklar medreseleri dolduracak.

kütüphaneler muhafaza olunacak, İslâm ve iman merkezi

Kurtuba bütün güzelliği ihtişamı ile korunacaktı.
Kocca Navar-Aragon Kralı Ferdinand'ın taahhüdü böyle idi.
Şehrin yaşlıları ellerinde taahhütle döndükleri zaman seviniyorlardı. Bir zafer kazanmış gibi herkese müjde veriyorlardı:
"Kral bizi çok iyi karşıladı, hürmet gösterdi, hiçbir şeyimize dokunulmayacağına dair söz verdi, değişen bir şey olmayacağını söyledi; Müslüman meliklerden daha merhametli ve hamiyetli davranacağına dair yeminler etti."
Medinetü'z-Zehra Meydanında demircilik yapan Rükneddin Usta, söylenenleri dinledi, dinledi, dinledi. Sonra çekici hırsla kızgın demire indirdi, indirdi. Kendisi alelacele bir kılıç yaptı. Çifte su verdi, çifte çelik kattı. Çıktı dükkânının kapısına, dikti pırıl pırıl kılıcı havaya:
"Ey millet, size söylenenlere kulak vermeyin. Küffar hiçbir vakit Müslümana merhamet etmez. Yenik dururken boyun büker diz çöker, ama yenince sırtlan kesilip kan emer. Camilerimizi kiliseye tahvil edeceklerdir, çünkü şimdiye kadar girdikleri her yerde ilk iş olarak bunu yapmışlardır. Kadınlarımızın, kızlarımızın namuslarıyla oynayacaklardır, kütüphanelerimizi kışla yapıp kitaplarımızı yakacaklardır. Ey millet, sizde din gayreti yok mudur, sizde İslâm izzeti yok mudur ki kâfirin düğün alayı ile Kurtuba'ya girmesini seyredeceksiniz?"
Etrafını alan birkaç kişi:
"Ne yapabiliriz?" diye sordular.
"Ne mi? İzzetle yaşamayı beceremediniz, bari izzetle ölmeyi becerin! Ölmeyi diyorum, hiç değilse bunu becerebilirsiniz, hep birlikte becerebiliriz."

"Faydasız bir ölüm neye yarar, bizim çoluğumuz çocuğumuz var."
Demirci Rükneddin Usta acı acı güldü:
"Onlar şehre girerlerse ne çoluğunuz sizindir, ne de çocuğunuz. Hattâ siz bile kendinizin olmayacak Ferdinand'ın malı haline geleceksiniz."
Sözünü kimselere geçiremeyince dükkânının kapısına, "Ben demirci Rükneddin, Kral Ferdinand şunu bilmeli ki, asla teslim olmuyor, kılıç elimde kendisini bekliyorum. Yüreği elveriyorsa gelsin beni teslim alsın" diye yazdı.
Kapısını kilitleyip beklemeye başladı. Arada bir avazı çıktığı kadar bağırıyordu:
"Kral Ferdinand Kurtuba'yı dövüşmeden teslim aldığını söyleyemeyecek."
Navar-Aragon Kralı Ferdinand maiyeti erkânıyla birlikte Kurtuba'ya girdi.
Ferdinand'ın içi içine sığmıyor, etrafındakilere azamet-

li bakışlar atıyor, kendisini istikbale gelmiş şehrin yaşlılarını küçümser gözlerle süzüyordu. Ve 526 sene Müslümanların olmuş, İslâm medeniyetine beşiklik yapmış Kurtuba el değiştiriyordu.

Güneş, bulutların ardına gizlenmiş, birdenbire hava kararmıştı. Biraz sonra da doludizgin yağmur başladı. Demirci Rükneddin Usta pencereden dışarıya baktı:

"Müslümanların haline arş-ı âlâ ağlıyor da biz kendi halimize ağlamasını dahi bilmiyoruz, yazıklar olsun!"

Yeni efendilere yaranmak isteyen bazı kişiler bir demircinin elde kılıç dükkânına kapandığını bildirmişler, onları müthiş surette öfkelendirmişlerdi. Kont Raymond demircinin leşini getirmek için Kraldan ruhsat istedi. Meydan savaşına gidercesine hazırlandı. Arkasına üç yüz

atlı takıp yerli hainlerin delaletiyle demirci dükkânına dayandı. Rükneddin usta,gelenleri pencereden gördükten sonra rahat bir nefes alarak kapağı çekti.

"Domuz sürüsü hic gelmeyecek diye korkardım. Açlıktan ölmemi beklerler diye tasalanırdım. Birkaçını Cehenneme gönderdikten sonra ölüm ne ki... Ama ille de bir kaçını götürmek lazım. Hele hele en önde azametle yürüyen süslü elbiseli kumandanı."

Kapıyı hızla açtı ve hiddetle kılıcını kaldırıp gürledi:

"Kumandan kimse onunla dövüşmek isterim."

Kumandana demircinin sözleri tercüme edilince hissedilir biçimde sarardı. Islandığı için çenesine doğru sarkan sarı bıyıklarını elinin tersiyle sıvazlama bahanesiyle vereceği cevabı düşündü. Askerlerin gözleri bir tamam üstüne mıhlıydı. Demircinin davetini reddetmesi halinde küçük düşecekti. Kabul etmek ise hiç mi hiç işine gelmiyordu. Bu gözü dönmüş adamla kapışmak bir arslanla dövüşmekten beter bir şeydi. Ölmekle onun kaybedecek bir şeyi yoktu, ama kendisi çok şey kaybedebilirdi. Beklenmedik bir kılıç darbesi bütün hayat ışığını karartır, işrete, servete, rütbeye, mevkiye kapkara bir nokta koyardı.

Kararını verdi. Tercümana dönerek:

"Ben bir kont oğlu kontum" dedi, "bir demirci parçasıyla döğüşmem. Ona söyle kılıcını atıp teslim olsun, insaflı tarafıma denk gelirse affeder, belki at uşağı alırım."

Demirci kahkahalarla güldü:

"Ecdadın ecdadıma asırlar boyu at uşaklığı etti" diye cevap verdi, "karşımda asalet taslayacağına erlik gösterip kılıcına davransın."

Kızdırıp üstüne çekmek istiyordu. Şayet onu haklayabilirse gözü arkada kalmayacaktı. Fakat Kont tehlikeye

atılmaktansa bütün hareketleri sineye çekmeyi tercih etti. Askerlerine demirciyi gösterip:

"Haddini bildirin!" diye emretti.

Aç kurtlar gibi saldırdılar.

Demirci çığlık çığlığa bağırdı:

"Kendin gelsene a köpek!"

Kont kahkahalarla güldü.

Demirci direndi, Kont güldü.

Kont güldükçe demirci daha beter direndi.

Dört kişiyi hakladı. Sekiz yerinden kılıçlandı. Beşinci İspanyol'la birlikte kendisi de devrilirken, tıpkı Kont gibi güldü:

"Kurtuba'ya dövüşmeden girdiğinizi söyleyemeyeceksiniz."

Kont'un gülüşü dudaklarında dondu.

Demirci "Allah" dedi ve son nefesini gülümseyerek verdi.

Kont "Lanet olsun!" diye bağırdı. Hemen Kraldan ruhsat alıp döndü. Öfkeden kudurmuş halde askerlerine emretti: "Demircinin boynuna ip takıp atınızın kuyruğuna bağlayın ve bütün şehri gezin."

Sırıta sırıta ekledi:

"Yağmalayın, camilere çan takın, mukaddes saydıkları mezarları açın, şehirde İslâmiyetten hiçbir iz kalmamasını istiyorum. Beğendiğiniz kadınlar, kızlar sizin olsun. Haydi işbaşına!"

Leş kargaları gibi dört yana dağıldılar. Bağıra, çağıra şehri yağmalamaya başladılar.

Yağmur hâlâ doludizgin yağıyordu.

• • •

Emir Mâlik, kitaptan başını kaldırınca arkadaşlarıyla göz göze geldi. Ağlıyorlardı. Said hıçkırıyor. Ziyad başını ellerinin arasına almış, sarsılıyordu.

"Hacı Derviş çok haklıydı" diye mırıldandı, "gerçekten bu kitap ibret sahneleriyle dolu. Bütün işaretli yerleri okumalı, sonra ilk fırsatta tamamını hatmetmeli. Ama şimdi ağlamaya bile vaktimiz yok arkadaşlar, bir an önce El Zagal'ı bulmamız lâzım. Hadi atlara."

Sessiz sedasız atlara bindiler.

beşinci bolum

Gırnata'nın zarif minarelerinden sabah ezanı henüz okunmuştu. Elhamra Sarayı camiinin üç imamı her zamanki gibi vakit kaybetmeden vazifeleri başına koşmuşlar ve Sultanı beklemeye başlamışlardı. Sultan hazretleri

henüz görünürlerde yoktu. Zaten son aylarda gecikmeyi alışkanlık haline getirmişti. Birkaç kere namazı kaçırmaya ramak kalmıştı. Baş imam öfkelenmiş, herşeyi göze alarak vaktinde namaza gelmesi gerektiğini hatırlatmıştı. Bereket versin Sultan kızmamış, tek kelime etmemiş, ama ondan sonrada vaktinde gelmemişti. Üstelik bazan tesbihatı filan beklemiyordu. Selâm verilir verilmez camiden ayrılıyor, imamları tesbihata devam edip etmemekte mütereddit bırakıyordu.

"İşte yine gecikti" diye söylendi pencereden dışarı bakan baş imam, "sebebini bir türlü kestiremiyorum: Yaşlandıkça uykusu mu ağırlaştı, yoksa sabahlara kadar çalışıp sabaha karşı mı uyuyor? bilene aşkolsun. Bildiğim bir şey var ki, bu gidişle sabah namazını kaçıracağız."

O sırada saray uşaklarından biri çıkageldi. Baş imamın kulağına eğilip bir şeyler fısıldadı. Baş imam hayret dolu bir sesle sadece:

"Ya, öyle mi?" dedi.

İmamlara döndü:

"Namaza başlayabiliriz. Sultan hazretleri kötü bir gece geçirmişler, gelemeyecekıermiş."

"Fesübhanallah" diye mırıldandı ikinci imam.

"Bu da yeni usûl olmalı" diye ekledi üçüncüsü, "daha nelere şahit olacağımızı Allah bilir."

Namazdan sonra baş imam hemen ayrıldı. Sultanın namaza gelemeyeceğini bildiren saray hizmetkârı, bir de emir tebliğ etmişti. Baş imam namazdan sonra sarayda bekleniyordu. Sultan hazretlerinin bir rüyasını tabir edecekti.

Sultan Ebu'l-Hasan Ali, gerçekten de kötü bir gece geçirmişti. Gördüğü rüyanın tesirinden hâlâ kurtulamıyordu. Hep hayra yormuş, kendi kendine iyi bir rüya olduğunu telkine çalışmıştı, ama teskin olamamıştı. Sonunda rüya tabirlerinden isabeti dillere destan olan baş imamı çağırtmıştı. Beklerken içi ürperiyor, kötüye yoracak diye korkuyordu.

Baş imamın geldiğini bildirdiler. İçi yeni bir korkuyla ürperdi. Biran gerisin geri göndermeyi ve ona bu rüyadan hiç bahsetmemeyi düşündü. Ama merakı baskın çıktı, ne olursa olsun öğrenmeliydi.

"İçeri alın" diye emretti.

Baş imam girdi, selâm verip gösterilen yere oturdu. Sultan yeni bir tereddüdü savuşturduktan sonra meseleyi açtı.

"Bir rüya gördüm imam efendi, tabir etmeni istiyorum."

"Hayırdır inşallah, Sultan hazretleri."

"Bir çölde tek başıma bulunuyordum. Etrafımda süratle bazı bitkilerin yeşerdiğini gördüm. O kadar süratle yeşeriyor, çiçek ve meyve veriyorlardı ki şaşmış kalmıştım. Derken bazı adamlar belirdi. Kara suratlı, boynuzlu adamlar. Birden çiçekleri yolmaya, o güzelim meyveleri hoyratça koparmaya başladılar. Mani olmaya çalıştıkça da bağırıyorlardı: 'Sultan yaşasın, yaşasın Sultan' diye. Böyle bağırmaları hoşuma gittiği için tahribatlarına ses çıkarmamaya başlamıştım. Derken meyvelerin büyük kısmı imha oldu, bitkiler kökünden sökülüp atıldı. Ve kalabalık üstüme gelmeye başladı. Bu sefer de..."

Yutkundu. Gerisini getirmekte güçlük çekiyor, o korkulu anı yeniden yaşar gibi oluyordu. Gırtlağı kurumuştu. El çırptı, koşup gelen hizmetkâra kayısı şurubu getirmesini emretti.

"İmam Efendi, sen ister misin?"

"Sağolun Sultanım, bugün niyetliyim."

Şurubu içtikten sonra devam etti:

"Evet, bu sefer de 'Kahrolsun Sultan, Sultan kahrolsun' diye bağırmaya başladılar. Aralarından biri hançerini çekip üstüme hücum etti, geriledim. Ama arkama bir duvar çıkınca durmak zorunda kaldım. Ve birden hançeri çeken adamı tanıdım."

Yine sustu. Şurubu sonuna kadar içtikten sonra hırıltılı bir sesle:

"Hepsi bu" dedi, "artık gidebilirsin."

Rüyasında kendisini hançerlemek isteyen adamın adını söylememiş, rüyayı tabir ettirmekten de birden bire vazgeçmişti. Söylenecekleri duymak istemeyen bir hali vardı.

Baş imamın tereddüt geçirdiğini görünce hiddetle bağırdı:

"Gidebilirsin dedim, daha ne beklersin?"

Kalkıp pencere önüne gitti.

Baş imam kapıya doğruldu. Yüzünde düşünceli bir ifade vardı, nihayet bir rüya bahismevzuu idi, ama gerçeğe bu kadar yakın olanı pek enderdi. İçinden tabirini yapmıştı. "Çöl İslâmiyet öncesi İspanya, yeşeren meyveler, açan çiçekler, bitkiler Endülüs Medeniyeti, yüzü kara insanlar iç ve dış düşmanlar, gerçekten de bu medeniyeti yoluyor, imha etmeye çalışıyorlar. Tıpkı rüyasında gördüğü gibi Sultan Ebu'l-Hasan Ali bu imha hareketine karşı çıkıyordu. Lâkin dalkavuklar dalkavukluğuna, düşmanın yalancı pohpohlamalarına kanıp vazgeçti. Yaşasın Sultan,

diye bağırmaları, şirin görünmeye çalışmalarının işaretti. Sonra kahrolsun Sultan, diye bağırmışlar ve üzerine yürümüşler. Yani yeterince kuvvetlendikleri an gerçek yüzlerini meydana koymuşlar. Hançeri çeken kimdi? Tanıdığını söyledi, ama ismini vermekten de kaçındı. Demek korkuyor. İhtimal çok yakını. Belki karısı Ayşe Sultan, belki oğlu Ebu Abdullah, hani şu halkın Sagîr (küçük) Abdullah diye isimlendirdiği işret düşkünü avanak; belki de kardeşi El Zagal. Neyse, şu yahut bu, tabirden çıkan o ki Sultanı günleri sayılır. Dua edelim de Gırnata için daha büyük felaket çıkmasın."

Dualar mırıldanarak evinin yolunu tuttu.

Sultan ise öfke soluyor, önüne geleni azarlıyordu. Dün ne kadar rahat ise bu sabah o kadar rahatsız, dün ne kadar sakin ise bu sabah o kadar sinirliydi. Rüyasında hançerle üstüne yürüyüp kendisini duvara sıkıştıran yüzü, gözlerinin önünden kovamıyordu. Aynı kötü sırıtıkla hep

karşısında duruyor, intikam yüklü bakışlarını, gözbebeklerinden biran olsun ayırmıyordu.

"Oğul değil yılan" diye sıktı dişlerini, "demek beni öldürüp yerime geçmeyi tasrlıyor. Şu halde ben daha evvel d avranmalıyım."

Ellerini çırptı. Yerlere kadar eğilen hizmetkâra:

"Bana muhafızlarımın kumandanını çağırın" diye emretti, "hemen gelsin."

Hizmetkâr çıktıktan sonra verdiği emre pişman oldu. Ya muhafız kumandanı da hainlerle işbirliği yapmışsa, ya oğlu ile anlaşıp bu kumpası kurmuşsa? "Neden olmasın? Saraylıların efendi değiştirmesi adet haline gelmiştir. Yanımda bir muhafız kumandanı iken oğlumdan vezirlik vaadi almışsa yine bana sadık kalır mı? Bilmem. Herhalde ki kalmaz. Son yıllarda Elhamra, menfaatperestlerle doldu. Herkesten herşey beklenir. Şurubuma zehir atacak birini bulmak bile hiç zor değildir."

Az evvel bir tas şurup içtiğini hatırlayınca yüzü buruştu, midesinde sancı ve kasılmalar hissedip iki büklüm oldu.

"Tamam zehirlediler bile, öldürecekler beni... beni illa öldürecekler."

Ellerini var kuvvetiyle çırptı, bununla da yetinmeyerek bağırmaya başladı:

"Hizmetçiler, sakiler, sofracılar, muhafızlar! Hangi cehenneme gittiniz lanet olası köleler."

Bir anda kapılar açıldı ve hepsi içeri doluştu.

Muhafızlar, sakiler, sofracılar, hizmetkârlar yerlere kadar eğilip Sultanı selâmladılar ve bekleşmeye başladılar.

Tek tek yüzlerine baktı. Doğrusu hiç birinde suçluluk

hali yoktu. Ama kendisine şurup getiren sakiyi de arala-

rında göremiyordu.,Besbelli şuruba zehir attıktan sonra sarayı terk edip oğlunun yanına sığınmıştı. Korkusu bir kat daha arttı.

"Sabahleyin bana kayısı şurubu getiren köle nerede?"

"Gitti efendimiz," dedi şurupçubaşı, "nöbeti bitince hep gider. Emrederseniz çağırtalım."

"Derhal çağırtın! Şurubuma zehir atmanın hesabını soracağım, hemen gelsin buraya! Hangi deliğe girmişse bulup çıkarın ve huzuruma getirin! Anladınız mı muhafızlar, getirin diyorum!"

Zehir sözünü duyunca herkesi bir telaştır aldı. Ne yapacaklarını şaşırıp kala kaldılar. Sultanın bütün cinleri tepesine çıktı:

"Hâlâ ne dikiliyorsunuz alık alık, bulun getirin dedim, illa hepinizi cellada mı vermeli? Defolun!"

Kaçar gibi dışarı çıktılar.

Sultan başını ellerinin arasına aldı Korkuyordu. Kime güveneceğini kestirememenin kahredici endişesi bütün benliğini avuçlamıştı. Acaba kardeşi El Zagal'a haber gönderse miydi? "Hayır, bir kere gelirse Elhamra'ya yerleşir, öldü billah gitmez. Başka bir çare düşünmeli. Ne biçim dünya Allah'ım, ne talihsiz insanım! Karıma güvenemem, oğluma güvenemem, karındaşıma güvenemem. Peki, ama bana onlardan daha yakın kim var? En yakınlarıma güvenemeyince başka kime güvenebilirim."

Birden hatırladı:

"Emir Mâlik!" dedi yüksek sesle, fırladı yerinden "Evet ona güvenebilirim. Tac ü tahtta gözü olmayan, mevki makam aramayan, paraya pula dönüp bakmayan tek o var galiba. Yahut onun gibiler hâlâ yaşıyor da ben yalnızca bir tanesini tanıyorum. Şimdi nerelerde acaba? Son geli-

sinde iyi karşılamadığımı hatırlıyorum. Küsmüş ve gitmiş olabilir mi? Yok yok, tanıdığım Emir Mâlik kendi hesabına kimseye küsmez. Vatanı, milleti mevzubahis oldukta, o başka. Buldurmak onu, tok sözlüdür, dike dik konuşmaktadır, pattadak aklına geleni söylemektedir, ama kalleş tarafı yoktur. Bulmalı, nereye gitmişse bulup getirtmek. Yanımda oldukça rahatlayacağımı hissediyorum."

Muhafız kumandanının geldiğini bildirdiler. Düşüncelerine ara verip adamı çağırttı. Ama hançerini sırmalı kaftanının koluna saklamayı da ihmal etmedi. Bir kalleşlikle karşılaştığı an, işine yarayabilirdi.

"Bana sadık mısın?" diye sordu damdan düşer gibi.

Adam yerlere kadar eğilerek:

"Uğrunuza ölmeye bile hazırım Sultanım."

İşi sağlama almak istiyordu. Gülmeye çalışarak devam etti:

"Haylidir saray muhafız kumandanımsm. Artık daha yüksek mevkilere gelmelisin."

Adam bir daha yerlere kadar eğilirken sevinçle mırıldandı:

"Nasıl emir buyurursanız efendimiz, bendenizi ihya ettiniz. Hayatım sizindir."

"Çok memnun oldum. Aslında seni sever ve takdir ederim. Ne zamandır yükselmeni istiyorum. Şimdi vereceğim işleri yüz akıyla yap, sonra dile benden ne dilersen."

"Emredin efendimiz."

"Son derece gizli iki iş ısmarlıyacağım, senden başka kimse bilmeyecek. Yanındakilere de bahsetmeyeceksin. Evvela veliaht Ebu Abdullah'ı alıp Elbedain şehrine götüreceksin. Eline vereceğim ferman mucibince hareket edip

veliahtı zindana kapatacaksın. İkinci iş olarak da Emir Mâlik'i Elhamra'ya getireceksin."

Veliahtm tevkif emrini yerine getirmeye memur olduğunu öğrenince rengi attı, ama ikbal merdivenlerini çıkmakta olduğunu düşünüp kötü ihtimalleri hemen kafasından uzaklaştırdı.

"Emirleriniz canım başım üstüne Sultanım, hemen vazifeye başlayabilir miyim?"

"Tabii başlayabilirsin. Dönüşünde seni belki de vezir nasbederim. Yanına üç yüz gözüpek adam al. Veliahda bir zarar gelmesini istemiyorum, aklında bulunsun."

"Emredersiniz."

"Hadi bakalım. Şimdilik dışarda bekle. Ellerimle bir ferman yazıp vereyim. Ta ki Elbedain muhafızı zorluk çıkartmasın."

Adam çıktıktan sonra ellerini oğuşturdu.

Galiba büyük bir dertten kurtuluyordu. Rüyasına giren gölgeye doğru göz kırptı.

"Beni duvara sıkıştırır mısın, al işte karşılığını..."

Elbedain muhafızına hitaben bir mektup yazmaya başladı.

Kendisini çok daha iyi hissediyordu. Ama Emir Mâlik'i bulabilirse daha çok rahatlayacaktı.

Emri üzere yataktan apar topar kaldırılıp huzuruna getirilen şerbetçiye bakmadı bile. Hâlâ yaşadığına göre şerbet temiz demekti. Tir tir titreyen zavallıyı alıp evine götürmelerini emretti.

Güneş atlas perdelerin arasından güçlükle yol bulup odaya girmeye çalışıyordu.

Kalktı, perdelerin açılmasını emrettikten sonra pence-

reye gitti. Tam havuzlu avluda kahvaltı edilecek bir gündü.

• • •

Kralın suratı asıktı. Hiç konuşmuyor, gülmüyor, sadece içiyordu. Kraliçe İzabella ise onun aksine son derece neşeli görünüyordu. Etrafına gülücükler dağıtıyor, iltifatlar yağdırıyor ve durmadan konuşuyordu.

İki zıt arasında kalan Kont Fernan şaşırıp kalmıştı. Bazen Krala hürmeten suratını asmak, bazen Kraliçeye uyup neşeli görünmekten bir hâl olmuştu. Neredeyse bu daveti tertiplediğine pişman olacaktı. Oysa Kral ile Kraliçenin gözüne görmek, diğer kontlara, senyörlere, asilzadelere caka satmak için tertiplediği bu ziyafete keseler dolusu para harcamış, hiç bir fedakârlıktan çekinmemişti. İzabella'nm hususi papazı Kardinal Fernando bile davete icabet etmişlerdi. Ama doğrusunu söylemek gerekirse kapkara elbiseleri içinde Kardinal, daveti renklendirmiyor, insanın içini büs bütün karartıyordu. Kendisine kalsa çağırmayacaktı, ama Kraliçe ısrar etmiş, onsuz hiç bir yere gidemeyeceğini söylemişti.

Ziyafet sofrasında yalnız kuş sütü eksikti. Aragon, Navar, Katalonya ve Kastilya'nın hemen hemen bütün asilleri, tanınmış şövalyeleri, meşhur kumandanlarından başka Fransa, İngiltere ve hatta Bizans'tan bazı misafirler de bu gece Kont Fernan'm şatosunda buluşmuşlardı. Kısacası her şey tamamdı, her şey yerli yerinde idi; Kralın keyfinden başka.

Kralın keyiflenmemek için kendine göre mazereti vardı. İzabella ile Kardinal Fernando el ele verip kendisini tuşa getirmişlerdi. O, İzabella ile evlenmeyi iki şeyden dolayı istiyordu: Orduları birleştirip Müslümanları ezmek ve Navar ile Aragon'a ilaveten Kastüya'ya da hükmetmek.

Böylece imparatorluğunu dahi ilân edebilecek, nihayet rüyaları gerçek olacaktı. Ne çare rüya, rüya olarak kalmaya mahkûmdu artık. Dün gece Kardinal ve İzabella'nın zoruyla istemeye istemeye imzaladığı belgeden sonra imparatorluğu belki rüyasında bile göremeyecekti. İzabella doğrudan doğruya bir kral karısı olmayı içine sindirememiş, krallığa düpedüz ortak olmuştu. İmzaladığı belgenin mânâsı buydu. Buna göre Kral ve Kraliçe aynı haklara sahip olacaklardı. İzabella ile Ferdinand birlikte oldukları zaman müşterek, ayrı oldukları zaman ayrı ayrı hükümler vereceklerdi. Emirleri birlikte imzalayacaklardı. Sikkelerin üstüne ikisinin kafası konulacak, Kraliyet mühürlerine Aragon ve Kastilya armaları kazınacaktı. İspanyollar

buna, "Tanto monta, monta tanto, İzabella como Ferdinando" formülü diyorlardı. Ferdinand bu formülü imzalamayı uzun süre reddetmişti. "Kadın değil, adeta krallığıma ortak alıyorum" gibilerden mızmızlanmıştı, ama Kardinal Fernando ile onun kadar nüfuslu Toledo Başpiskoposunun kaşları fena halde çatılınca direnmekten vazgeçmişti. Başka çaresi olmadığını biliyordu. Şayet evlenmekten vazgeçerse Kastilya ile savaşmak zorunda da kalabilirdi. Bu ise Müslümanların rahat nefes almaları dernekti. "Adam sen de" diye düşündü, "Gırnata'yı aldıktan sonra İzabella'nın ne ordusuna, ne de kendisine ihtiyacım kalmaz, bir yolunu bulup safdışı ederim. Sonrası, gelsin rüyalarımın imparatorluğu."

Bu sırada yorgun bir süvari şatoya girmeye çalışıyor, içeri almamakta direnen nöbetçileri haşlıyordu:

"Anlamıyor musunuz, Kralı görmem gerek diyorum. Çok uzaktan geliyorum, ayakta duracak halim kalmadı. Bırakın da Kralı göreyim, mühim haberlerim var."

Sonunda dayanamayıp Kont Fernan'a haber verdiler.

Fernan böyle münasebetsizliklere fena halde kızardı. Eliyle red işareti yaparak:

"Defedin gitsin" dedi, "zaten Kralın canı sıkılıyor. Kimbilir ne uğursuz haberler getirmiştir."

Fakat Kral durumu görmüştü. Can sıkıntısından sürekli içerken, gözucuyla etrafı araştırıyor, asalet akan suratların arkasını keşfetmeye, kafalardan geçen niyetleri kestirmeye çalışıyordu.

Bir işaretle Kontu yanına çağırdı.

"Ne var kont, bir terslik mi oldu?"

"Affınızı dilerim Haşmetpenah, kapıda biri varmış, sizinle görüşmekte ısrar ediyormuş, defetmelerini söyledim."

Kral doğruldu.

"Hemen içeri alsınlar."

"Başüstüne Haşmetpenah, emredersiniz."

Boş odalardan birine girip beklemeye koyuldu.

Az sonra suratından yorgunluk akan, üstü toz toprak içinde bir adam girip Kralı selâmladı.

"Sen miydin Don Ramirez?"

"Benim efendimiz."

"Bir davette Kralı rahatsız etmeyi affettirecek kadar mühim haberini doğrusu pek merak ediyorum, anlat bakalım."

"Sevineceğinizi umuyorum Majesteleri."

"Hele sen anlat da, sevinip sevinmeyeceğime kendim karar veririm."

"Efendimiz, Gırnata'da istediğimizden âlâ bir gaile çıktı."

Kral birden heyecanlandı.

"Nasıl bir gaile?"

"Melik Ebu'l-Hasan görünürde bir sebep olmadığı halde oğlunu tevKif ettirip Elbedain zindanına kapattırdı."

Sevincinden az daha zıplayacaktı. Kadehi istekle başına dikip sonuna kadar içtikten sonra:

"Emin misin Don Ramirez?" diye sordu.

"Evet Haşmetpenah, eminim. Emriniz üzere Gırnata'da bulunuyordum. Buyurduğunuz gibi, güya Gırnata'dan satın alacağımız nevalenin tespitini yapıyordum. Asıl işimi bir an olsun unutmadım ve her gün muntazam bilgi topladım. Gırnata köşe bucak kaynıyor efendimiz. Veliahdın tevkifi umarım kazanı parlaür. Ayrıca efendimize şunu arzetmek isterim ki, Veliahd'ın götürülüşüne bizzat şahit oldum. Gevezeliğe tutkun muhafız kumandanından Veliahd'ın nereye götürüldüğünü de öğrendim. Bu yüzden bir de kırbaç yedim."

Kral kuşağından çıkardığı keseyi adamın önüne fırlattı:

"Bunu hak ettin Don Ramirez. Git kışlada dinlen, lüzum ederse çağırtırım."

Adam keseyi kaptı, eğildi:

"Emrinizdeyim Majeste. Yalnız şey... Buraya gelirken iki, üç yüz kişilik bir kuvvetin şatoya yaklaşmakta olduğunu gördüm."

Kralın neşesi birden kaçtı.

"Kimin askerleri?"

"Bizim olmadıklarından eminim Haşmetmeap."

Kral elindeki kadehi hırsla yere çaldı:

"İlk vereceğin haber bu olmalıydı Don Ramirez, aptal herifi Hangi cihetten geliyorlar?"

"Güneyden efendimiz. Ama inanın ki..."

Hiddetle sözünü kesti:

"Keseyi geri ver hayvan! Bir kral ancak iyi haberleri mükâfatlandırır."

Don Ramizer para kesesini istemeye istemeye uzattı. Sapsarı bir yüzle koridora çıktı.

"İyilik yaramaz ki" diye söylendi kendi kendine. "Kral takımına iyilik yaramaz. Sanki ne diye söyledim, dilim tutulsaydı da söyleyemez olsaydım. Şimdi kuşağımı ağzına kadar dolu bir kese ısıtacaktı. Allah kahretsin!"

Navar-Aragon Kralı Ferdinand, daha beter canı sıkkın bir tavırla davetlilerin kaynaştığı salona döndü. Kalabalığı

hızla yararak Başkumandanının yanına gtti. Kulağına bir şeyler fısıldadı. Dinledikçe yüzü buruşan Başkumandan alelacele kadehini bitirdi ve salonu süratle terk etti.

Kardinal Fernando, Kralın bütün hareketlerini takip ediyordu. Kraliçe İzabella'yı korumak isteyen bir havası vardı. Hemen yanma sokuldu ve kulağına:

"Bir şeyler dönüyor" diye fısıldadı, "öyle seziyorum ki kocanız size danışmadan bazı kararlar almış bulunuyor. Bu durum anlaşmalara aykırıdır. Kendisini protesto ediniz lütfen."

Kraliçe şimşek bakışlarını kocasına çevirdi. Urgel Kontesi ile sohbete dalmış görünüyordu. Birden sinirlendi. Kral ile Kontesin arasında uzayıp giden dedikodu zincirine yeni bir halka eklemek üzereydi. Ayaklarını vura vura yanlarına gitti. Dizlerini hafifçe büküp kendisini selamlayan Kontesi elinin ters bir hareketiyle uzaklaştırarak yerine geçti. Dike dik:

"Neler çevirdiğini bilmek istiyorum, kocacığım" dedi.

Sesindeki istihza bolluğu sezilmeyecek cinsten değildi. Ayrıca öfkesini saklamaya da hiç lüzum görmüyordu. Kral isteksiz bir tavırla:

"Ne demek istediğinizi anlayamadım, Kraliçem."

"Öyle mi?"

"Evet, öyle."

Kont Fernan, Kral ve Kraliçe'nin yüksek perdeden çıkan seslerini bastırıp bir rezaleti engellemek maksadıyla çalgıcılara gürültülü bir hava çalmalarını emretti. Fakat anında Kraliçe'nin öfke kovası üstüne boşalıverdi:

"Sustur şu zırıltıyı Fernan, Kral ve Kraliçe konuşurken herşey susmalı. Evet kocacığım, açıklamanızı bekliyorum."

"Herkes bize bakıyor."

"Umurumdaydı. Ben Kraliçeyim, istediğim yerde istediğim gibi konuşmaya hakkım var. Daha anlaşmamızın mürekkebi kurumadan beni safdışı etmeye kalkışıyorsunuz. Söyleyin. Başkumandana ne dediniz?"

Ferdinand öfke dokuyordu. İçinde karısını tokatlama isteği dal budak salmıştı. Fakat kendini frenliyor, korkunç bir rezalete meydan vermek istemiyordu. Herkesi şaşırtacak derecede yumuşak bir ses tonuyla sordu:

"Bilmek istiyor musunuz?"

"Evet, bilmek istiyorum Kral."

"Gelin öyleyse..."

Kolundan tutup sürüklercesine boş odalardan birine soktu.

Kont Fernan, sinirli havayı dağıtmak için çalgıcılara

neşeli bir parça çalmalarını söyledikten sonra kadehini kaldırdı:

"Kralla Kraliçemizin şerefine!"

• • •

El Zagal, Kont Fernan'm bir davet vereceğini, davete Kral ve Kraliçeden başka, İspanya'nın hatta Bizans'ın birçok kalburüstü senyörlerinin katılacağını öğrendiği andan itibaren hazırlanıyordu.

Daveti en şatafatlı anında basacaktı.

Niyeti Kral ile Kraliçeyi esir almaktı, ama bunun gerçekleşebileceğine pek ihtimal vermiyordu. En azından ürkütmüş olacaktı ya, hiç değilse Gırnatalıların henüz ölmediğini göstermiş olacaktı ya; bu da bir şey sayılırdı.

Üç yüz babayiğit hazırlayıp başlarına Ahmed Selim isimli bir serdar koymuştu.

Yiğitliği, cesareti ve mertliği dillere destan olmuş bir serdardı. Uzun boylu ve ince yapılıydı. Gür siyah bıyıklarını kulaklarına doğru tarar, gece kadar kara gözleri zekâ ışıklan saçardı.

Onun da tıpkı Emir Mâlik gibi iki can arkadaşı vardı: İbrahim ve Hasan. Birbirlerinden hiç ayrılmak istemezler, en basit işten, en tehlikeli göreve kadar her şeyi beraber yaparlardı.

Belki de bu benzerliklerden dolayı Gırnatalılar Emir Mâlik ve arkadaşlarıyla, Ahmed Selim'le arkadaşlarını sık sık karıştırır, birinin yaptıklarını öbürüne hamleder, ballandıra ballandıra anlatırlardı. Yanışlığı birisi hatırlatınca da, "farketmez" gibilerden el sallarlardı: "Ha Ahmed Selim olmuş ha Emir Mâlik, ha onun arkadaşları yapmış ha bunun; hepsi de kendilerini Hak yola adamamış mı, kahramanlıktan kahramanlığa koşmamış mı?"

İki efsanevi kahraman halk arasında birbirlerinden farksızdılar, ama henüz tanışmıyorlardı. Ahmed Selim ve arkadaşları daha ziyade El Zagal'ın düzenli ordularına kumanda ediyor, Mâlikle arkadaşları ise baskından baskına koşuyorlardı. Şimdiye kadar karşılaşmak nasip olmamış, birbirlerine karşı duydukları alaka ve merak içlerinde kalmıştı.

Ahmed Selim, üç yüz kişilik kuvvetiyle Vales Kalesini terk ederken El Zagal hâlâ düşünüyordu. Kaleye önceden sokmak istediği bir kaç kişiyi bulamamıştı. Çıkıp böyle bir kaç fedai aradığını ilân etse bütün askerin talip olacağını biliyordu. Fakat her önüne gelene böyle tehlikeli, tehlikeli olduğu kadar da mühim bir işi ısmarlayamazdı. Ahmed Selim ve arkadaşları gibisini bulması lâzımdı. Aksilik, aklına da hiç kimse gelmiyordu.

Başkumandan Rıdvan'ı çağırıp derdini açtı:

"Kuş misali uçup şatoya konacak ve baskın saatinde köprüyü indirip kapıyı açacak birileri lâzım, aklında böyle gözü pek, zeki kimse var mı?"

"Ben giderim" diye cevap verdi tereddütsüz.

"Biliyorum, ama münasip düşmez. Senin burada işlerin var. Her an taarruz bekliyoruz. Bu yüzden Ahmed Selim'e üç yüz kişi verebildim."

"Haklısınız. Velakin ne yapmalı? Bu zor işi kimlere havale etmeli?"

"Hele biraz bekleyelim Rıdvan, belki Cenab-ı Hak bir kolaylık ihsan eder. Şayet başka çaremiz kalmazsa iş bütünüyle Ahmet Selim'e kalır. Zorla şatoya girmeyi dener. Daha vaktimiz var. Davet üç gün sonra verilecek. Oraya gitmek bir gün sürer. Ahmed Selim gündüzleri ormanlarda gizlenip gece yürümek zorunda. Demek oluyor ki, en geç yarın akşama kadar aradıklarımızı bulmamız lâzım."

Ahmed Selim, ardında üç yüz askerle rahvan adım at sürüyordu.

Her ihtimale karşı çıkardığı öncülerden biri İspanyol kılıklı üç atlının yaklaşmakta olduğunu bildirince memnun memnun güldü.

"Kontun daveti hakkında daha fazla bilgi almak istiyorum," dedi, "şu üç zibidiyi yakalayıp getirin."

Emri alan çavuşbaşı:

"Yek başıma gitmeme ruhsat var mı?" diye sordu.

"Canın oynaşmak ister besbelli, fakat geceyi harcamayı göze alamam. Biran önce getir adamları.

"Şu halde üç kişiyle gidiyorum. Teke tek."

Çavuşbaşı yanına iki kişi alıp gitti. Ve on beş dakika kadar sonra gözü morarmış, tolgası uçmuş, cepkeni yırtılmış halde döndü.

"Bu ne hal?" diye bağırdı Ahmed Selim, "bir ordu ile cedelleşmiş gibisin. Hani herifler nerde?"

Çavuşbaşı ezildi büzüldü.

Kımıldadı, öksürdü.

Başını önünden kaldırmadan nihayet konuştu:

"Gelmediler, efendim."

Ahmed Selim'in iki arkadaşı kıkır kıkır gülmeye vermişlerdi.

Olanları tahmin edebiliyorlardı.

"Ne demek gelmediler?" diye sordu Ahmed Selim, "getirmeni istemiştim. Yoksa öldürdün mü?"

"Öldürmedim, fakat getiremedim."

Birden başını ellerinin arasına gömüp ağlamaya başladı. Ahmed Selim'in arkadaşları sustular.

Ahmed Selim:

"Anlat" dedi yumuşak bir sesle, "neler oldu?"

Çavuşbaşı hıçkırıklar arasında kesik kesik anlatmaya başladı:

"Üç kişi ile gittim. Önce bizden olduklarını söylediler."

"Sen de inanıp bıraktın, yollarına gittiler."

"Hayır, inanmadım, kılıkları İspanyol kılığı, dilimizi benden iyi konuşuyorlar, ama casusluk etmeyi öğrenmişler belli ki. Kanmadım ve yüklendim. Fakat... kılıçlarına... . dahi... el atmadan, ne yapıp... ettiler..."

"Üçünüzü de benzettiler ha" diye gülmeye verdi Ahmed Selim, "bu işin içinde bir iş olmalı. İbrahim, Hasan! Arkamdan gelin."

Doğrusu İbrahim'le Hasan da bu işi merak ediyorlardı. Silah çekmeden üç kişiyi haklayabildiklerine göre, yaman yiğitler olmalıydılar. İbrahim:

"Ağzımıza lâyık lokma çıktı galiba sonunda Hasan" dedi, "ağız tadıyla dövüşebileceğiz."

"" "Aynı fikirdeyim seninle, baskın öncesi idman yapmış oluruz."

Üç atlı yol kenarına çekilmiş, bekliyorlardı.

Yeni bir grubun üzerlerine koptuğunu görünce:

"Derdimizi anlatamadık galiba" diye söylendi biri, "yoksa El Zagal bizim yakalanmamızı mı emretti, nedir?"

"Sanmam" dedi diğeri, "üstümüzdeki İspanyol kılığı onları yanıltmış olacak."

"İyi, ama meramımızı anlattık, tedbire riayeten tebdil gezdiğimizi söyledik, daha nasıl söylenir?"

"Bir de bunlara dert anlatmayı deneyelim, belki anlarlar. "

"Hiç tahmin etmiyorum, baksana dolu dizgin geliyorlar."

Sesini yükseltti:

"Heeey durun biraz! Biz Gırnatalıyız."

Ses, nal seslerine karışıp eridi. Başka söz etmeye vakit kalmadan kılıçlar tokuştu.

İki taraf da çok usta kılıç kullanıyordu. Kısa sürede netice almayı uman Ahmed Selim şaşırmıştı. Rakibine sordu:

"Bu oyunları bir Müslümandan mı öğrendin?"

"Evet" dedi rakibi, "hocam Gırnata'da Tuleytula Hanını işletir. Adı Abdüsselâm'dır."

"Sonra ona niçin ihanet ettin?"

"Ne diyorsun be, doğma büyüme Gırnatalıyım ben, Kalûbelâ'dan beri de Müslümanım."

"Bu söylediklerine inanmamı bekliyorsun ha!"

"İnanmazsan kalın kafalılık edersin, bana da böyle kafaları kırmak yaraşır."

Kılıç tersini kafasına indirmek isterdi, ama Ahmed Selim beklenmedik bir çeviklikle kılıcını başının üstüne kaldırıp darbeyi savuşturdu.

"Vay be! Doğrusu yaman yiğitmişsin. Ama merhamet edip kılıç tersi indirmeye kalkmasaydım darbeyi yemiştin."

"Öylesini de bir dene bakalım. Ama önce şunun tadına bakıver."

Birden sağ elindeki kılıcı sol eline aktardı ve şimşek süratiyle rakibinin omuzuna havale etti.

Rakibi atını yana sürüp hücumu boşa çıkardıktan sonra bir kahkaha attı:

»

"Bu oyunu yedi yaşında öğrendim, şimdilerde çok bayatladı, İspanya'nın kokuşmuş şövalyeleri bile rahatlıkla tatbik edebiliyor. Mamafih kılıç kullanma kabiliyetin var. Abdüsselâm ustamdan az buz talim görürsen yaman bir silahşor olabilirsin."

"Gelmişken ustandan bellediklerini bana da öğretsene, kalkıp Gırnata'ya kadar gitmeye vaktim yok."

"Ne çare benim de vaktim yok, bir an önce El Zagal'ı görmem gerek."

fYa, demek onu öldürmek için geldin."

"Derdimi hâlâ anlatamadım değil mi? Söylesene, El Zagal'ın adamı mısın, yoksa düşmanı mı?"

"Dostuyum."

"Ne demeye beni ve arkadaşlarımı öldürmeye çalışıyorsun, güzel güzel konuşsak olmaz mı?"

"Sen İspanyol'sun. Ya İzabella kaltağının veya Ferdinand alçağının casususun."

Kılıcın iyi işliyor, ama kafan hiç mi hiç işlemiyor. Kaçıncı defadır sana Müslüman olduğumu söylüyorum. Kötü bir maksadım olsa çoktan ahireti boylardın. Bak arkadaşların da arkadaşlarımla başa çıkamıyor."

"Şunu al da bak!"

Yine savuşturdu.

"Sen de buna bak!"

Darbe o kadar ani ve değişik cihetten gelmişti ki, Ahmed Selim az daha kaçamıyacaktı.

"Iskaladın!"

"Şimdilik. Hâlâ Müslüman olduğuma inanmıyor musun? Kelime-i Şehadet mi getirmeliyim? Ama sende bu

inat varken yine inanmazsın. Bıktım be, teslim oluyorum arkadaş."

Kılıcının ucunu yere çevirdi.

"Davran!" diye bağırdı Ahmed Selim, "davran bre!"
Vurmak için kalkan kılıcı havada kaldı. Karşısındaki hiç bir harekette bulunmuyor, sadece gözlerinin içine bakıyordu.
"Davransana!"
"Davranmıyorum."
"Çattık yahu, pisi pisine gebereceksin."
"Ağzını topla. Ben gebermem şehit olurum. Hem de bir din kardeşimin kılıcıyla..."
Arkadaşlarına doğru bağırdı:
"Durun!"
Aynı anda Ahmed Selim de kendi arkadaşlarına seslendi:
"Durun!"
Ortalığı bir sessizlik kapladı. Ahmed Selim'in askerlerinden koca bir grup dövüş yerini çepe çevre sarmış, merakla seyre koyulmuştu. İspanyol kılıklı üç kişiyi hakla - yamamaları sinirlerine dokunuyor, hücum emri almak için sabırsızlanıyorlardı.
Ahmed Selim ise dikkatle rakibini süzüyordu. Bu kadar usta kılıç kullanan birine şimdiye kadar hiç rastlamamış, Aragon'un hatta Fransa'nın en usta silahşörleri bile kendisini bu derece uğraştırmamış ti.
Merakla sordu:
"Doğru söyle sana kim derler, nereden gelip nereye gidiyorsun?"

Rakibi güldü.
"Hah" dedi, "nihayet konuşabileceğiz. Önce şu kılıcı yerine koyayım da."
Kılıcını kınına soktu:
"Gırnata'dan geliyorum. Adım Mâliktir. Şunlar da can kardeşlerim Said ile Ziyad..."
Ahmed Selim'in gözleri parladı. Kılıcını hızla beline soktu. Atını iyice muhatabına yaklaştırdı.
'iSen Emir Mâlik olmayasın."
"Ya sen kimsin?"
Ahmed Selim gülüyordu:
"Kaderin cilvesine bak! Tuttuk birbirimize kılıç üşürdük. Şu gördüğün ordu Emir El Zagal'ın ordusu, ben Ahmed Selim, arkadaşlarıma gelince: namlı Hasan ile İbrahim."
"Vay! karındaşım Ahmed Selim."
"Karındaşım Emir Mâlik."
İndiler atlardan ve birbirlerine sımsıkı sarıldılar. Onları gören arkadaşları da aynı şekilde kucaklaştı.
"Namını, şanını çok duymuşluğum var Emir Mâlik, ni-

cedir seni tanımak istiyordum, kısmet bugüne imiş. Ama, tuhaf bir tanışma oldu ha. Kusura bakma."

"Ben de seni tanımaya can atıyordum. Hattâ ne yalan söyleyim, anlatıldığı kadar usta kılıç eri olup olmadığını merak ediyordum. Anladım ki anlatılanlar az bile. Yamanın yamanı imişsin karındaşım."

"Yine de senin hocan Abdüsselam'dan bir kaç ders alsam hiç fena olmayacak galiba."

Gülüştüler.

"Baskına gidiyoruz. Duyduk ki Kont Fernan büyük bir davet veriyor. Kral ile Kraliçe bile gelecekmiş. Vaktinde menzile ulaşabilirsek az buçuk rahatlarını kaçıracağız. Var mısın bizimle gelmeye?"

"Çok isterdim, ne ki Emir Zagal'ı bulmam lâzım, kendisi geliyor mu?"

"Hayır. Bugünlerde kaleyi bırakmanın doğru olmadığını düşünüp kaldı. İlle onu göreceksen yolun açık olsun. Dönüşte Vales Kalesinde buluşuruz inşallah."

"İnşallah yiğidim. Kaleden ayrılmamı icap ettirecek mühim bir şey olmazsa seni orada bekleyeceğim. Bize müsaade. Allah'a emanet olun."

"Allah'a emanet olun yiğitlerim."

Askerler dilden dile Emir Mâlik ve arkadaşlarını duymuşlardı. Etrafta büyük bir kaynaşma vardı. Namlarını bildikleri yiğitleri görmek için herkes öne çıkmaya çalışıyor, sıra yüzünden yer yer kavgalar oluyordu. Göz ucuyla bunu fark eden Ahmed Selim:

"Askerlerim seni ve arkadaşlarını görmek için sabırsızlanıyor" dedi, "şu ata bin de kısa bir konuşma yap, olmaz mı?"

"Aman etme, eyleme. Ben böyle zamanda iki kelimeyi bir araya getiremem, bütün bildiklerimi unutur da lal kalırım; kurban olayım eyleme."

Fakat dinletemedi. Yarı zorla atına bindi. Sevinçten tekbir getirmeye başlayan askerlere el salladı.

"Hadi bir şeyler söyle" diye bağıran kalabalığa gülümsedi.

"Ne söyleyim. Bu vakit konuşulacak vakit değil, gaza edilecek vakittir. Allah gazanızı mübarek etsin."

Yeniden tekbir sesleri çınlattı her tarafı.

Mâlik, arkadaşlarına atlanmalarını işaret etti.

"Sürün!"

Kalabalığın arasından ok gibi vınladılar.

Tekbir sesleri hâlâ geliyordu.

Neden sonra Emir Mâlik gemlere asıldı:
"Oh be" dedi, "ucuz atlattık. Hayatımda bu kadar sıkıldığımı hiç hatırlamıyorum."
Said muzip muzip gülümsüyordu.
"Ne var Said kardeş, ne gülümsüyorsun öyle?"
"Hiç canım, konuşmanı hatırlıyorum da..."
"Sence pek mi komiktim?"
"Eh, oldukça. Saraylara gire çıka sunturlu laf etmesini becerir olmuşsun. Bir gün vezirliğe filan soyunacak olursan hiç şaşmayacağım."
"Hadi ordan geveze. İki çift laf etmekle insanı vezir mi yaparlarmış, nerede o bolluk. Hem ben inandığımı söyledim, içimden geldiği gibi döktüm. 'Laf zamanı değildir' dedim. Söylesene Ziyad, kötülük bunun neresinde?"
"Laf zamanı değildir derken, bir çuval laf ettin ya" diye atıldı Said:
Ziyad:
"Hadi ordan!" diye tersledi. "Mâlik kardaşım gayetle güzel şeyler söyledi. Lâkin senin içinde kötlük var, evirip çevirip tersinden alıyorsun. Canın da besbelli eğlenmek istiyor."
"Seninki istemiyor mu?"
"İstemiyor. Rakibimi nasıl olup da yenemediğimize kızıyorum. Bazı kılıç oyunlarını yapmaya yapmaya unutmuşum anlaşılan."

"Ama rakibin yabana atılır cinsten değil ki, Ahmed Selim'in arkadaşıydı."
"Onun için sineye çektim ya zaten, alelade biri olsaydı, öfkeden delirmem işten değildi. Yine de bazı kılıç oyunlarını unuttuğumu itiraf etmeliyim."
"Kabahat sende değil ki" dedi Mâlik, "İspanyollar dövüş usûlü nedir bilmezler. Onları yenmek için kılıç oyunu yapmaya ihtiyaç kalmıyor. Böyle böyle unutuveriyoruz işte."
"Hah, onu demekteyim ben de. En iyisi arada bir kılıç oyunu oynayalım. Bildiklerimizi unutmamak için."
Emir Mâlik ufka baktı. Güneşin kızıllığı kayboluyordu.
"Yumulduk gevezeliğe" dedi, "şuracıkta akşamı kılıp öyle devam edelim."
Said öfkeli öfkeli söylendi:
"Şu üstümüzdeki meret İspanyol kılığından da kurtulalım. Beni çokça sıkmaya başladı."
Atlardan inip abdeste çömeldiler.

• • •

El Zagal, Mâlik ve arkadaşlarını karşısında bulunca kendini tutamayarak haykırdı:
"Siz ha!"

Her zaman ciddi, hatta biraz da asık suratlı görmeye alıştıkları adamın böyle çocuklar gibi çığlık atması üç arkadaşı hayretler içinde bırakmıştı. Sorgu dolu gözleri boşlukta buluştu ve aynı anda omuzları inip kalktı.

"Yerde aradığımı gökte bulmanın sevincini mazur görün çocuklar" diye devam etti El Zagal, "nicedir aklımı kurcalayan, beni düşüncelere garkeden meseleyi bir çırpıda hallettiniz."

Biraz durduktan sonra:

"Biliyor musunuz" dedi, "Kont Fernan'm şatosunu basmaya karar verdim?"

Emir Mâlik saygıyla susuyordu. Ziyad'la Said de ellerini önlerine kavuşturmuş, El Zagal'ı dinliyorlardı.

"Karar verdim, evet, yiğit Ahmed Selimle üç yüz silahşor gönderdim. Ama bir terslik vardı. Nicedir düşündüğüm halde, içerden köprüyü indirip kapıyı açacak yiğidi yahut yiğitleri tesbit edememiştim. Derken siz çıkageldiniz. Yorgun olduğunu biliyorum."

Emir Mâlik atıldı:

"Yo, hayır, yorgun değiliz."

El Zagal minnet ve muhabbetle baktı:

"Hizmet lafı duyduğunuzda ölüm döşeğinden dahi kalkıp gidebileceğinizi bilenlerdenim. Kabul ederseniz bu tehlikeli ve girift işi size ısmarlamak istiyorum. Bir yolunu bulup şatoya gireceksiniz ve yine bir yolunu bulup geceyarısmdan sonra Ahmed Selim'in kuvvetlerine kapıyı açacaksınız. Size şatonun bir planını vereceğiz, ama başka hiç bir şekilde yardımcı olamayacağız."

"İşin baskın tarafını Ahmed Selim'den duymuşluğumuz var" diye sözü aldı Mâlik, "ancak onlar hayli yol katettiler. Yetişip geçmemiz iktiza ediyor. Bu mümkün mü?"

"Tabi mümkün. Size dinlenmiş atlar vereceğim."

"Sağolun" dedi Emir Mâlik, "ama ben Esmer'den başkasına binmem. Yorgun zamanında bile normal atlardan iyidir."

"Biliyorum" diye atıldı El Zagal, "Ahmed Selim fark edilmemek için gündüzleri saklanıp geceleri yol alacak. Bu durumda ferah ferah yetişip geçebilirsiniz."

"Bize bundan bahsetmişti" dedi Mâlik, " kavga esnasında unutmuş olacak."

"Kavga mı dedin, ne kavgası?"

"Üstümüzde İspanyol kılığı vardı. Yanılıp hücum etti."

"Üç yüz kişiyle mi?"

"Yok, sadece üç kişiyle. Kendisi ve arkadaşları."

"Görülecek şeymiş doğrusu. Peki siz birbirinizi tanımıyor muydunuz?"

"Nasip olmamıştı. İspanyol olmadığımızı söyledi isek de inandıramadık. O da haklı, akşam karası doludizgin at koparan İspanyol kılıklı süvarilerden kim olsa şüphelenir."

El Zagal meraklanmıştı, kavgayı kimin kazandığını kestiremiyordu.

"Sonra ne oldu?"

Bir bir anlattılar. Acelesi olduğunu filan unutmuş, koyu bir dikkatle dinliyordu. Yenişemediklerini öğrenince:

"Tahmin etmeliydim" dedi, "tam birbirinizin dengisiniz. Altınız beraber olunca orduları dize getirebilirsiniz."

Üç arkadaş kızararak mırıldandılar:

"Estağfirullah."

"Ve baskın işinde bir araya geliyorsunuz. Tabii kabul ederseniz."

Üçü aynı anda konuştular:

"Kabul ediyoruz."

"Sağolun. Size şatonun planını vereyim. Bir de kestirme yol tarif edeyim. Herhalde sabah erkenden hareket edersiniz."

"Destur verirseniz hemen hareket etmek isteriz." diye

konuştu Emir Mâlik, "gerçi sizinle bazı meseleleri görüşmeye gelmiştik, ama dönşümüze de kalabilir. Tabii Allah izin verirse."

El Zagal şaştı kaldı:

"Yani hemen mi gitmek istiyorsunuz. Kaç günlük yoldan henüz geldiniz, biraz dinlenmeniz lâzım."

"At üstünde de dinleniriz" dedi Ziyad, "siz bizi düşünmeyin."

Üçü de muhabbetle gülümsedi:

"Yaman yiğitlersiniz."

Kestirme yolu tarife başladı.

Ve yatsı namazını kılıp karanlığa yumuldular.

• • •

Kont Fernan'm şatosu ilk bakışta muhkem bir kaleyi andırıyordu. Dört yanında dört büyük kule sivrilmişti. Bunlarla birlikte şatonun irili ufaklı on iki kulesi vardı. Ağaçların arasında bir heyula gibi dikilmişti.

Arkada ve önde bulunan iki büyük kapıdan herbirini, bir çavuşun kumandasında on iki seçme asker koruyordu. Bu askerlerin bir başka görevi de kapıların yanıbaşmdaki kulübede bulunan çıkrığa nezaret etmekti. Çıkrık şatonun demir kapısını indirip kaldırmak içindi. Kapı inince içi su dolu derin hendeğe köprü gibi uzanıyor, böy-

lece şatoya girip çıkmak mümkün olabiliyordu.
Şatoyu Kont Fernan'ın dedesinin dedesi yaptırmıştı. O devirde civardaki köylüler sık sık ayaklandıklarından, şatonun son derece sağlam olmasına azami gayret sarfedilmişti.
Said, heyula gibi önünde dikilen şatoyu görür görmez uzun bir ıslık öttürmekten kendini alamadı:

"Burası bir kale yahu, bize şato demişlerdi."
"Şato yahut kale" diye karşılık verdi Mâlik, "zorla girecek değiliz nasıl olsa."
"Ya bizi davet etmelerini mi bekleyeceğiz?" diye sordu Ziyad, alaycı bir sesle.
Mâlik cevap vermedi. İçeri girmenin çaresini düşünüyordu.
Görebildiği kadarıyla kulelere çengel filan atıp tırmanmaya imkân yoktu. Belki şatonun etrafındaki yüksek ağaçlara çıkıp mazgallardan birine atlanabilirdi, ama mazgallar boyunca dizilmiş nöbetçileri hesaba katmak lâzımdı.
Bir yandan düşünüyor, bir yandan da devamlı şatoya girip çıkan öteberi yüklü at arabalarını seyrediyordu.
"Buldum!" diye bağırdı kısık bir sesle.
Arkadaşları merakla ona döndüler.
"Hani, nerede?" diye sordu Said.
"Şatoya girmenin çaresini buldum galiba arkadaşlar, şu at arabalarından birini ödünç alabilirsek..."
Ziyad, arkadaşının düşüncelerini anlamıştı:
"Bir de köylü kılığı lâzım her birimize. Bu arabalar rahatlıkla şatoya girebiliyor. İçeri sebze, meyve taşıyorlar."
Arabalardan birinin kendilerine doğru geldiğini görünce sustular. Silme elma doluydu. Arabacı yerinde iki İspanyol köylüsü oturuyordu.
"Bıktım" diyordu biri diğerine, "şu bizim efendi cimrinin teki, ölesiye çalıştırıyor da karnımızı doğru dürüst doyurmuyor bile. Bir gün kafam kızacak..."
"Sakin ol" diyerek sözünü kesti öbürü, "kafan kızmasın. Eskiden köylü milletinin kafası kızdıkça şatolara fi-

lan saldırırdı. Ama netice ne olurdu? Efendiler onları ya kazıklara oturtur, ya prangaya vurur, yahut demir kafes içinde nehre attırırlardı. Halimize şükredelim. Sağolsun, Kralımız bize bazı haklar verdi. Efendilerin köylüler üstündeki baskısı az biraz bu sayede kalktı. Yarı aç çalışmaktan daha beteri var, biliyor musun? O da büsbütün aç çalışmaktır. İyisi mi hiç kafanı bozma, ama efendi olarak doğmadığına içinden ne kadar lanet edersen et, ser-

best."

İyice çalılara sinmiş olan üç arkadaş şimşek süratiyle köylülerin üstüne atıldılar ve kaşla göz arasında arabadan alıp çalıların arasına çektiler. Genç olanı bağırmaya yeltendi, ama Ziyad'ın balyoz gibi yumruğuyla gözleri kaydı.

Said'le Ziyad köylüleri soyup elbiselerini üzerlerine geçirirken Mâlik atının terkisinde bağlı bulunan torbadaki İspanyol askeri kıyafetini giydi. Köylüleri sırt sırta bağlayıp ağızlarına tıkaç koyduktan sonra arabaya döndüler.

Mâlik'in bir işaretiyle Ziyad arabacı yerine kuruldu. Said de yanına oturdu. Kendisi atına bindi ve yola koyuldular. Bir aksilik olmazsa şatoya girecekler. El Zagal'ın emrini yerine getirebileceklerdi.

"Nöbetçilere rastlarsak sakın konuşmayın" diye tembihledi Mâlik, "ikinizin de şivesi iyi değil. Bir de hikâye uydurmamız lâzım. Öyle ya bütün arabalar askersiz geldiği halde bizimki neden bir askerin refakatinde geliyor? Şüpheyi çekebilir."

"O takdirde iş kılıçlara düşer değil mi?"

Mâlik ters ters Said'e baktı.

"Kılıç lafı istemem bir kere, o en son iş, siz iki İspanyol köylüsünüz, dedelerinizin asiliği az buçuk bulaşmış oldu-

ğundan şatoya elma getirmemek için direnmişsiniz. Köyde gezen devriye koluna mensup bir asker olan ben..."

Hafifçe eğilip arkadaşlarını selâmladı:

"Mızmızlandığımızı duyar duymaz koşmuş, kulağınızdan tuttuğum gibi şatoya getirmişim. Böylece hem sizi tevkif etmişim, hem de meyvaların şatoya gelmesini sağlamışım, nasıl?"

"Eh" dedi Said, "bunca hizmetine madalya vermezlerse, İspanyollar gerçekten de cimri demektir."

"Alayı bırak, çok ciddi olmalısınız, hatta biraz üzüntülü görünmeniz de lâzım. Öyle ya, tevkif edilerek getiriliyorsunuz, encamımız meçhul. Asm bakalım suratları."

Ziyad istendiği gibi suratını astı, ama Said bir türlü beceremiyor, içinden kopan kahkaha fırtınası yüzüne aksediyordu.

"Kusura bakma yiğit kardaşım" dedi Mâlik'e "şimdi beceremiyorum, ama nöbetçilerle karşılaşınca becereceğim. Zira ben nerede İspanyol görsem kızarım, yüzüm kör duvara kendiliğinden döner."

Kapıya yaklaştılar.

• • •

Vakit geceyarısını geçmişti.

Meçhul gölgeler karanlığın kuştüyü yumuşaklığında sessizce şatoya sokuluyordu.

Nöbetçiler hiçbir şeyin farkında değillerdi. Para sevdalısı bir subayın fıçı fıçı kendilerine taşıdığı içki kupalarındaki uyuşukluğu sindire sindire emmişler, kendi dünyalarının hülyasına dalmışlardı.

Bir çığlık, karanlığın kuştüyü yumuşaklığına mızrak mızrak saplandı. Nöbetçi kendisini sabaha kadar uyutacak yumruğu yemeden işi fark etmiş ve feryadı basmıştı.

Mâlik dişlerinin arasından:

"Lanet olsun!" diye tısladı, "herşey berbat olacak."

Fakat şatonun eğlence salonundan dışarı taşan gürültü hiç de yabana atılır gibi değildi. Nöbetçinin çığlığı bu gürültüde çabucak erimiş, ama her nasılsa ayık kalabilen bir başka nöbetçinin kulağını tırmalamıştı. Sesin geldiği tarafa seğirttiler, ama hiçbir şey göremedeıj kendilerini bekleyen mukadder akıbete uğrayıp, boylu boyunca taşlığa yığıldılar.

"Bunlar da tamam" diye fısıldadı Ziyad, "yavaş yavaş kapıya!"

"Kapıya" dedi Mâlik, "çok dikkatli olun!"

Taş merdivenleri bir solukta inip geniş avluyu tuttula, oradan çıkrığın bulunduğu kulübeye yöneldiler.

Avlu ışıl ısıldı. Sayısız çıra, etrafı gündüz gibi aydınlatmıştı.

Birazdan kulübeye gelecekler, çıkrığı çalıştırıp kapıyı açacaklardı.

Kulübeye girdiler.

Nöbetçilerden üçü zar atıyor, dördüncüsü başlarına dikilmiş seyrediyordu.

Davetsiz misafirlerle karşılaşınca kılıçlarına el attılar.

"Uslu durun!" diye bağırdı Emir Mâlik. "Ellerinizi havaya kaldırın, aksi halde karnınızda birer delik açarım."

Ayakta duran galiba en ayıklarıydı. Birden eğildi, Said'in darbesini boşa çıkarıp kılıcını çekti.

Bunu diğerleri fırsat bildiler. Sarhoşluğun da tesiriyle ciyak ciyak bağırıp kılıçlarını çektiler.

"Susturun!" diye bağırdı Emir Mâlik.

Fakat geç kalmışlardı.

O sırada Başkumandandan, Kraldan aldığı emri yerine getirmek için peşine taktığı silahşörlerle avluya çıkmış ve çığlıkları duymuştu.

"Kulübeye" diye emretti.

Doğrusu Kral, kendisine bir baskından şüphelendiğini, askerleri toplayıp keşfe çıkmasını söylediği zaman,

inanmakta hayli güçlük çekmiş, şatoya hücum etmenin akılkârı olmadığını düşünmüştü; fakat şimdi Krala hak veriyordu. Baygın gördüğü üç nöbetçinin fazla içkiden sızmış olduklarını sanmış, zindana kapatılmalarını emretmişti. Birinin başında bir darbe izi olduğunu söyleyen subaya da çıkışmıştı:

"Ayyaş askerlerini mazur göstermeye çalışma!"

Şimdi anlıyordu ki, bir karışıklık vardı. Nöbetçiler kendiliklerinden sızmamışlar, bir hücuma uğramışlardı. Kim buna cesaret edebilirdi. Kim bu şatoya saldırabilir, böyle bir deliliği kim yapabilirdi?

Kulübede iki köylü ile bir İspanyol subayına rastlayınca aklı başından uçacak gibi oldu:

"Siz ha!" diye haykırdı.

Arkasındaki sürüye döndü:

"Yakalayın! Gebertin!"

Emir Mâlik ve arkadaşları için durum oldukça nazikti. Yakalanmaları yahut öldürülmeleri an meselesiydi. Bu ihtimalleri umursamıyorlardı, ama dışarda kapının açılmasını bekleyen Ahmed Selim'i düşünüp üzülüyorlardı.

Emir Mâlik ümitsiz bir mücadeleye girmişti. Kapıyı tutmuş, arkadaşlarına çıkrığı çalıştıracak kadar zaman kazandırmak için insan üstü bir gayretle direniyordu.

Başkumandan afallamıştı.

Kolay bir zaıer kazanmayı umarken, karşılaştığı mukavemet kafasını karıştırmıştı. Mâlik'in usta darbelerinden korunma ihtiyacıyla geriledi.

Kapının dar olması Mâlik'in işine yarıyordu. İkişer, üçer girmeye çalışanları rahat rahat haklıyor, bir yandan da bu işin sonunu düşünüyordu.

O sırada bir gürültüdür koptu.

"Başardık!" diye haykırdı Ziyad.

Çıkrığı tutan çengeli açmışlardı nihayet. Ve arkadaşlarını yardımına koşmuşlardı.

Ahmed Selim, gürültüyü duyunca bakınmıştı. Kapının açıldığını ve köprü gibi su dolu kanalın üstüne uzandığını görünce de tereddütsüz hücum emri vermişti.

Atlılar doludizgin şatoya girdi.

Ve etraf ana baba gününe döndü.

Gürültüler ziyafet salonuna taştı.

Kulağı kirişte olan Kral Ferdinand pencerelerden birine koştu. Çıraların gündüze çevirdiği büyük avluda meçhul gölgelerin gırtlak gırtlağa geldiğini gördü.

Burada daha fazla durmak tehlikeli olabilirdi. Maiyetine hazırlanmalarını emretti ve şatonun arka kapısından sessizce dışarı süzüldü.

Arkada kalan gürültüleri artık duymuyordu.

Ama boğaz boğaza savaş bütün şiddetiyle sürüyordu.

Ahmed Selim'in yetiştiğini gören üç arkadaşın keyifleri yerine gelmişti. Emir Mâlik:

"Kusura kalma Ahmed Selim" diye bağırdı, "işi sessizce halledemedik."

Ahmed Selim bir kahkahadan sonra cevap verdi:

"Merak etme, nasılsa gürültüyü bastırırız."

"Hadi yüklen öyleyse!"

"Allah!"

"Allahüekber, Allahüekber!"

Üç yüz yiğit üç binden fazla düşmanla savaşıyordu. Fakat bir baskını akıllarının ucundan geçirmeyen İspanyollar, gafil avlanmışlardı. Kimisi uyku sersemi, kimisi sarhoştu. Yine de kılıç ormanını aşıp ana binaya giremiyorlardı. Oysa Ahmed Selim Kral Ferdinandla karısı Katolik İzabella'yı esir almayı ne kadar isterdi.

Artık bunun imkânsız olduğunu şafak sökerken kabul etti.

"Geri çekilin arslanlarım, geri çekilin!"

Doludizgin girdikleri kapıdan şafakla yine doludizgin çıktılar.

Arkalarından hiç kimse gitmeye cesaret edemedi.

Bir fırtına gelip geçmişti.

Bir acı rüzgâr esmiş, bir şimşek çakmış, şatoya bir yıldırım düşmüştü.

"Yaralıları kaldırın, ölüleri gömün" diye emretti Başkumandan.

Kral etrafa gözükmediğine göre keyfince hareket edebilirdi.

Ve keyfi, bir fırtınanın arkasından gitmeye razı olmuyordu.

Güneş ağır ağır Emir Mâlikin engin öfkesinin üstüne doğdu.

"Başaramadık" diye hayıflanıyordu mütemadiyen, "basit bir baskını yüzümüze gözümüze bulaştırdık. El Zagal ne dese haklıdır."

Fakat El Zagaı aynı fikirde değildi. Yorgun argın huzuruna çıktıkları zaman boşalttığı tebrik yağmuru bunu gösteriyordu.

"İyi iş başardınız çocuklar, hepinizi tebrik ederim. Allah sizlerden razı olsun."

"Başarılmış bir iş yok ki" diye cevap verdi Emir Mâlik utana sıkıla. "On şehit verdik ve Kralı yakalayamadık."

"Canınızı sıkmayın. Kral bu, hem de Aragon-Navar ve Kastilya Kralı Ferdinand, kendini öyle kolay yakalatır mı? Hadi, gönlünüzü hoş tutun. Ahmed Selimle birlik olduk-

tan sonra bir gün Kralı da Kraliçeyi de yakalar, getirirsiniz. Şimdi yıkanıp dinlenin. Yarın Allah izin verirse uzun uzun konuşuruz."

ALTINCI BOLUM

"Sen de pekâlâ bilirsin ki, ya Hacip, işin beklemeye tahammülü kalmamıştır. Daha ağırdan alırsak mağlûp olacağız. Kocamız olacak Sultan Ebu'l-Hasan hazretleri oğlumuzu veliahtlıktan azl ile bir kaleye hapsettirdi, yetmez gibi şu ahir ömründe Cennetü'1-Arif Köşkünden beni tard edip bir konağa adeta kilitledi. Sen de karşıma geçmiş bekleyelim diyorsun. Bekleyemem. Ya tahtı ele geçirip öz oğlumu Sultan yaparım veya..."

Sustu. Buz gibi bir hava kapladı odayı. Hacip Abdurrahman sözlerin gerisini tahmin ediyordu. Emire Ayşe kararını çoktan vermişti. Dediği gibi ya tahtı ele geçirecekti veya ölecekti. Taht uğruna ölecekti. Ölümüne giden birini yoldan çevirmenin imkânı var mıydı?

"Peki" dedi fısıltılı bir sesle, "ne zaman?"

"Hemen!" diye atıldı Emire Ayşe. "Sen hâlâ Gırnata hükümetinin reisisin. Oğlumun hapis bulunduğu kale kumandanına mühürlü bir emirname gönder."

"Emirnamede ne yazacak?"

"Oğlum Ebu Abdullah'ın kaleye vali tayin edildiği tabii."

"Ama nasıl olur? Sultan hazretleri duyarsa kellemizi vurdurmakta bir an bile tereddüt etmez. Hem bakalım Elbedain kumandanı tembihli değil midir? Böyle bir oyun oynayacağımızı Sultan hazretleri tahmin edip vaktinde tedbir almış olamaz mı?"

Emire Ayşe sinirli sinirli güldü.

"O kadar akıllı olsaydı tahtı ele geçirmeye çalışır mıydım hiç? O kadar akıllı olsaydı Gırnata bu hale düşer miydi? Endişeleri bir yana bırak, ya Hacip, dediklerimi yap. Senin için de, Gırnata için de böylesi daha hayırlıdır."

Hacip Abdurrahman boynunu büktü, ellerini göğsüne bastırıp:

"Dediğin yapılacak ya Emire," dedi, "fakat Ebu'l-Hasan çok kızacak."

Emire Ayşe elini hızla kaldırıp adamı susturdu:

"Kızsın! Artık sabrım tükendi. Ne olacaksa biran evvel olmalı."

Hacip Abdurrahman sakalını avuçlamıştı. Bu badirede kellenin gitmesi ihtimali vardı. Ama bir kere girmiş bulu-

nuyordu. Geri dönmek için çok geçti.
Başını kaldırdı:
"Pekâlâ Sultanım" dedi, "yalnız bir ihtimali hesaba katmak zorundayız."
"Nedir o?"
"Emir Mâlik ve arkadaşları. Son aldığım haberlere göre kayınbiraderiniz El Zagal'ın yanındalar."
"Onun tarafına mı geçtiler demek istiyorsun?"
"Hayır, sanmıyorum. Emir Mâlik hâlâ kocanızı destekliyor."

"Peki oralarda işi ne?"
"Velid isimli arkadaşları, Gırnada'da gördüklerinden fazla etkilenmiş olacak ki, El Zagal tarafına geçmiş. Hem onu bulmak, hem de El Zagal'la konuşmak için Vales'e gitmişler. Belki ordan Malaga'ya geçerler. Bilmem bu seyahatin gerisinde başka işler var mı?"
Emire Ayşe'nin gözleri ateş saçıyordu:
"Onu bunu bilmem, Emir Mâlik yanımızda olsa iyiydi ya, olmadı. Mademki karşımızda, düşman sayılır. Şehrin etrafına devriyeler çıkar. Gırnata'ya giren bütün yollar tutulsun. Emir Mâlik ve arkadaşları mutlaka yakalansın. Serbest dolaşmaları sinirime dokunuyor."
"Ama buna imkân yok Emire hazretleri. Halk duyacak olursa aleyhimize geçer."
"Halk mı? Biz onlara güvenip yola çıkmadık. Silâhlar konuşurken dudaklar susar. Bir avuç çapulcudan çekinip düşüncelerimi değiştirecek değilim. Hadi git, bütün dediklerimi noksansız yerine getir."
Bütün direnci kırıldı. Daha fazla itiraza yeltenirse Emireyi daha beter kızdıracaktı. En iyisi dediklerini yapmaktı. Şimdilik onu kızdırmamak ve hata yapmasını beklemek lâzımdı. Sonra o hatayı değerlendirir, kendi saltanatının yolundan yürürdü.
"Başüstüne!" dedi ve çıktı.
Emire Ayşe sadık nedimesi Fazıla ile başbaşa kalmıştı. Pencereden Elhamra'ya bakıyordu. Sonra Cennetü'1-Arif Köşküne çevirdi gözlerini. İç çekti:
"Şu saraylara baksana Fazıla, yakında hiç çıkmamak üzere yerleşeceğiz. Ve Kraliçe İzabella gibi güçlü bir kadın olacağız."

Hasretle soluklandı.
El Zagal'ın ziyafet anında şatoyu basması halk arasında büyük dalgalanmalar meydana getirmişti.
Hâlâ Tarık bin Ziyad'ın maceralarını efsaneleştirip

zevklenen halk için bu baskın büyük hasrete verilen cevap mahiyetinde idi. Kahramanlık duyguları kabarmış, zafer özlemi yeniden canlanmıştı. Bire bin katarak anlatıyorlar, El Zagal'ın Sultan olması halinde kazanacağı daha büyük zaferleri kulaktan kulağa fısıldıyorlardı.

Sultan Ebu'l-Hasan Ali'ye karşı bir hareket kendiliğinden başlamak üzere bulunuyordu. Her tarafta gözle görülür bir kaynaşma, hissedilir bir homurdanma vardı.

Güneş Elhamra Sarayı'nı yedi rengine boyarken, yorgun bir atlı Sarayın kapısından girdi. Sultana mühim haberler getirdiğini söyleyip huzuruna çıktı.

Adamın söylediklerini dinledikçe Sultanın yüzü değişti. Kan bastı, sonra sarardı; kaşları alabildiğine çatıldı, en sonunda acı bir tebessümle kasıldı.

"Demek böyle ha!" diye mırıldandı.

Haberciyi dışarı gönderip taht odasında bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Kâh alnını sıvazlıyor, kâh sakalını çekiştiriyor, kâh hıncını halılardan çıkarmak ister gibi yeri tekmeliyordu.

Sıkıntı bıçak izi gibi yüzüne kazınmıştı. Bir şeyler yapması gerektiğini biliyordu. Durmadan dönen fesat çarklarını kırmalı, yine Gırnata'ya mutlak hakim olmalıydı.

"Ama nasıl?"

Eskiden yaptığını yapamaz mıydı? Ordusunu toplayıp kır atma binerek düşman üstüne yürüyebilse, halkın tekrar onu sevmeye başlayacağını biliyordu. Halk, kahra-

manlığa susamıştı. Bu devletin temelinde mevcut olan unsurları yaşatmak istiyordu. Belki bir Tarık bin Ziyad olamazdı, belki Emir Mâlik olamazdı, ihtimal El Zagal bile olamazdı; fakat kendi çapında bir şeyler yapamaz mıydı? Başka türlü bu belanın def olacağı yoktu. İşte oğlu zindandan kurtulmuş ve mahpus olduğu yere vali olmuştu. Bu işi kimin yaptığını aşağı yukarı biliyordu. Ancak şu sıra üstüne gitmek istemiyordu. Giderse bir çatışma çıkması ihtimali vardı. Çatışmanın sonunda ise tahü büsbütün kaybetme korkusu beynini kemiriyordu. En iyisi bir sefere çıkmak, zaferle güçlenip geri dönmekti. O takdirde halk kendisini destekleyecek, oğlunu ve karısını harcamasına göz yumacaktı.

Kararlı adımlarla kapıya yürüdü. Nöbetçilere divan üyelerinin toplantıya çağrılmasını emretti. Sıkıntısı biraz hafifler ümidiyle harem dairesine geçti.

İspanyol asıllı son eşi süslü minderlere uzanmış doğacak bebeğine külah örüyordu. Sultanı fark edince ayağa kalkmak ister gibi bir hareket yaptı, ama gönülsüzdü. Kı-

mıldamak bile zor geliyordu. Sultan bunu hissetmiş gibi, eliyle oturmasını işaret etti.

Saraya bir esir olarak girmişti. Sonra Sultanın hoşuna gitmiş ve nikâhına almıştı. Şimdi bir bebek bekliyordu. Bütün geleceğini bebeğine bağlamıştı. O veliaht ilân edilecek, babasından sonra tahta geçecekti. Kendisi de Melike olacaktı. Hatırladıkça gözleri parlıyor, içi içine sığmaz oluyordu.

Halk da, saray da onu pek sevmezdi. Gizli gizli Kraliçe İzabella ile haberleştiğini iddia edenler vardı. Bazılarını Ebu'l-Hasan da duymuştu. Fakat aldırmamış, üstünde durmamıştı. Karısını çok seviyordu ve ona toz kondurmak istemiyordu.

"Bugün nasılsın bakalım?" diye sordu.

"Sayenizde iyiyim, efendimiz."

Yanına çöktü:

"Dinle kadınım. Yakında bir sefere çıkacağım. Sarayda oturmaktan bıktım usandım. Eskisi gibi ordulara kumanda etmek istiyorum. Halk da benden bunu bekliyor."

"Neden? Sarayda rahatın iyi, niçin bilinmeyen yerlerde kendini tehlikeye atasın? Halk ne isteyeceğini nerden bilecek? Sen onların başısın. Dilediğini verirsin, onlar da razı olurlar."

"Yanılıyorsun. Halk ne istediğini çok iyi biliyor. Benden bazı beklentileri var. Gerçekleştirebilir miyim bilmiyorum; lâkin deneyeceğim."

"Bir çapulcu sürüsü için kendini tehlikeye atma."

Sultan yerinden fırladı, hiddetle:

"Sus kadın!" diye bağırdı. "Milletime hakaret ettirmem! İspanyol soyundan geldiğin için onları hiç sevmedin."

Kadın ürktü. Çekine çekine:

"Yanılıyorsunuz efendimiz" dedi. "Ben Gırnatalıları canımdan çok severim. Eminim ki beni müzevirliyorlar. İspanyol olduğumu unuttum bile. Burada, dizinizin dibinde mutluyum. Oğlumuzun doğmasıyla daha da mutlu olacağım. Onu veliahd ilân edeceksiniz, değil mi?"

Buna çok önceden karar vermişti. Fakat şimdi tereddüt ediyordu. Gırnata çalkalanırken İspanyol kadınından doğma bir çocuğu veliaht ilân edemezdi.

"Düşüneceğim" diye cevap verdi. "Vakit henüz çok erken."

Kadın çok sabırsızdı:

"Söz verdiğinizi unutmuş olamazsınız."

Kalktı, ellerini tuttu, gözlerinin içine gülümseyerek

baktı:
"Efendimiz, hadi oğlunuzu veliaht ilan ediniz. Ne olur kırmayınız beni."
"Sus!" diye bağırdı Sultan. "Henüz doğmamış birini veliaht ilân ettirip beni rüsvay etmek mi istersin. Ya ölürse, ya kız doğarsa? Öyle ya, nerden bileyim erkek olacağını?"
"Olacak" diye diretti kadın, "erkek olacak! Bundan eminim."
"Emin olamazsın. Bu hususta hiç kimse emin olamaz. Sen nasıl bildiğini söyleyebilirsin? Belli ki Müslümanca düşünmeye hâlâ alışamadın. Kendini buna alıştır kadınım, yakında çok ihtiyacın olabilir."
Kadın ellerini çekti. Öfkeli bir sesle:
"Ne demek istiyorsun?.."
Sultan cevap vermedi. Ağır ağır kapıya yürüdü. Sonra durdu. Arkasına baktı ve ümitsizlik dolu bir sesle:
"Korkunç şeyler olacağını hissediyorum kadınım" dedi. "Akışı durdurmak için çabalıyorum, ama galiba muvaffak olamayacağım. Hadi Allah'a emanet ol!"
Divan toplantısına katılmak üzere Baraka Divanhanesine doğru yürüdü.
Herkes gelmişti. Yalnız Hacip Abdurrahman görünürlerde yoktu.
"Yine neler çeviriyor?" diye düşündü, ama, kimseye bir şey söylememeyi daha uygun buldu.
Toplantı üç saat devam etti. Neticede, bir müddet önce İspanyolların eline geçen Kant Kalesinin kurtarılması kararlaştırıldı.
Divandan ayrılırken beylerin, kumandanların yüzleri

gülüyordu. Nihayet Sultan kararını vermiş Gırnatalıların istediği gibi bir Sultan olmak için harekete geçmişti. Belki bu sayede kargaşa durur, Gırnata tekrar milli bütünlüğüne kavuşurdu. Bir ümitti; sönük de olsa, kuru da olsa bir ümit!
Ve bir sabah Gırnata Ordusu tekbir sesleriyle uğurlandı. Sultan Ebu'l-Hasan Ali zırhını giymiş, atının üstünde azametle duruyordu. Halkın coşkunca gösterileri ümitlerini arttırmıştı. Umduğu gibi bir zafer kazanıp dönerse Gırnatalılar onu sevecekler, üstüne gelecek bütün tehlikeleri göz kırpmadan göğüsleyeceklerdi. Bu ise daha uzunca bir süre tahtta kalması demekti.
Kılıcını uzattı ve ordusuna "İleriii!" emrini verdi.
Aynı anda bir başka kapıdan yıldırım süratiyle bir atlı çıktı. Sultanın İspanyol karısıyla bir süre önce görüşmüş, ordunun nereye gittiğini öğrenmişti. Şimdi bütün mesele haberi Kral Ferdinand'a yahut Kraliçe İzabella'ya ulaştırmaktan ibaretti. Atını doludizgin sürerken alacağı altınları düşünüyor ve sırıtıyordu.

Kuzey kapısından aynı hızla çıkan atlının aklında ise daha başka şeyler vardı. Umumi Gırnata Orduları Başkumandanlığı vadedilmişti. Emire Ayşe'nin mektubunu oğlu Abdullah Muhammed'e götürecek, üst yanına karışmayacaktı. Artık sırmalı elbiselerin, kaftanların, konakların ayağına gelmesini bekleyecekti. Başkumandanlığın kendisi için biçilmiş kaftan olduğunu düşünüyor ve tıpkı diğeri gibi sırıtıyordu.

• • •

"Hicretin 714. yılında mecburen tahttan feragat eden Melik En-Nasır'm yerine İsmail Ebü'l-Velid melik oldu. Gayet usta bir muharipti. Ani baskınlarla düşmanı yıpra-

tıyor, kuvvetini kırıyor, şaşırtıyordu. Gırnatalılar ona gönülden bağlanmış, bir dediğini iki etmez olmuşlardı. Ardından ölüme dahi gitmeye razı idiler.

"Hicretin 719. yılında Kastilya ordusu Don Pedro ve meşhur İspanyol asilzadesi Don Jan'ın kumandasında Gırnata'ya hücum etti. Melik İsmail Ebü'l-Velid Gırnatalılan bir meydana topladı. Düşman ordusunu işaretle:

"İşte düşman!" dedi. "Ceddim Tarık bin Ziyad gibi gemileri yakmıyorum, çünkü geri dönmek istemediğinizi biliyorum. Beni seven ardımdan gelsin!"

"Bütün Gırnata genci, yaşlısı, kumandanı ve askeriyle peşine takıldı. Görülmemiş azamette bir zafer kazanıldı. Düşman tam manâsıyla perişan edilip def edildi. Aralarında asilzadelerin de bulunduğu birçok esir ganimet alındı.

"Bu zafer Gırnata halkının birliğini daha da kuvetlendirici olacaktı. Fakat ah! Ah ki, Melik İsmail'le amcasının oğlu Muhammed'in arası açıldı. Hem de bir İspanyol esiresi yüzünden.

"Evet, melik ile amcazadesinin arasına bir kadın girmişti. Esirlerin taksimi sırasında Muhammed'in hissesine isabet eden güzel bir İspanyol kadını.

"Melik onu görür görmez haremine almak istedi ya, böyle bir vakitte iyi karşılanmaz endişesiyle sustu. Belki paylaşmada kendine düşerdi. Öyle olursa mesele kalmazdı. Şayet başkasının payına düşerse dilediğince para sayıp satın alırdı. Ya satmazlarsa?"

"Muhammed'in hissesine düştüğünü görünce rahatladı. Onu hemen huzuruna çağırdı. İzzet ikramdan sonra bir hayli iltifat etti:

"'Amcamın oğlu olduğun için demiyorum, samimi dü-

şüncem şu ki, son muharebede arslanlar gibi vuruştun.

Sen olmasaydın hiç şüphesiz bu kadar ganaim ve esir alamazdık.'

Muhammed saygılı bir sükût içinde Meliki dinliyordu. Sözü nereye getireceğini merak etmiyor değildi. Fakat sormaya çekiniyordu. Hem nasılsa kendiliğinden söyleyecek değil miydi?"

"Melik, bir müddet kahramanlıklarından söz ettikten sonra nihayet asıl meseleye girdi:

"Payına düşen esirelerden birini konuşmak muradım. İstersen dilediğin fiyata satın alırım. Yahut cariyelerimden bir, ikisiyle değiştiririm. Ne dersin?"

"Muhammed ürperdi, sarardı. Kabul edemeyeceği birşeyi teklif ediyordu.

"Hele bir düşünelim" dedi ve müsaade isteyip çıkü.

"Aradan iki gün geçti, ama Muhammed'den ses şada çıkmadı. Melik kalkıp ziyaretine gitti. Konuyu bir kere daha açtı. Beklemediği tarzda red cevabıyla karşılaşınca öfkelendi. Bunu bir izzet-i nefis meselesi yaptı. Sarayına döndü. Döner dönmez de bir müfreze hazırlayarak Muhammed'in evine gönderdi. İspanyol cariyeyi cebren alıp saraya getirdiler.

"Muhammed, Melikin bu hareketine fena halde içerlemişti, ama sesini çıkarmamıştı. Tek başına bir müfrezeye karşı koyamayacağını biliyordu. En iyisi müsait bir zaman kollamak ve Meliki en ummadığı anda vurmaktı.

Bir gün sonra bu fırsat çıktı.

Kazanılan zaferi kutlamak için sarayda bir ziyafet veriliyordu. Kırgınlığı geçer ümidiyle Muhammed de davete çağırılmıştı. Kendi kendine güldü:

"İntikam saati geldi" diye söylendi.

Gece bütün davetliler sofraya oturmuştu. Sofra en nadide yemeklerle süslüydü. Herkes yiyor, içiyor, zaferin tadını çıkarıyordu. Geceyarısma yakın bir vakitte Muhammed, birden ayağa fırladı. Hançerini çektiği gibi sapına kadar Melikin göğsüne sapladı. Bu vak'a 726 Receb'inin 26'smda vuku buldu. Böylece Gırnata'da müesses nizam sarsıldı. Hiç yoktan çıkan bu hadise ile Gırnatalılar birkaç parçaya bölündü. Babasının yerine tahta çıkan Dördüncü Muhammed, bazı yararlı işler yaptı ise de kavgaların, parçalanmaların, düşmanlıkların ardı arkası kesilmediği için köklü bir zafer kazanamadı. Gençliğinden gelen gururu ile halkı ve askeri küçümsemeyi alışkanlık haline getirdi. Her fırsatta onlara hakaret etmeyi melik olmanın imtiyazı sandı. Nihayet birgün Fas'a gitmek üzere gemiye binerken Afrikiye subaylarından biri tarafından hançer-

lenmek suretiyle katledildi. Yerine biraderi Yusuf Ebü'l-Hüccac, Gırnata tahtına çıktı.

İyi bir insandı. İç ıslahata ehemmiyet veriyor, birliği kurmaya çalışıyordu. Hicretin 755. Şevval'inde bir cami-i şerifte namaz kıldığı sırada, bir mecnun tarafından şehid edildi.

Ey okuyucu! Gırnata'nın geleceği işte böyle katlediliyor, lâkin kimse farkında görünmüyordu. Saltanat hanedanı içine kan girmişti. Birbirlerini desteklemeleri gerekenler birbirlerinin kuyusunu kazar olmuştu. Oku ve ibret al!"

Emir Mâlik arkadaşlarına baktı. Kitabı kapaüp heybesine koydu:

"Baştan sona ibret" diye konuştu. "Tarihi hiç bu kadar yakın hissetmemiştim kendime. Hacı Derviş adeta hadiseleri görüp yazmış. Bu adam veli, geçmişi ayniyle görüyor ve sayfalara geçiyor; bundan hiç şüphe etmiyorum."

Said eline geçirdiği dal parçasıyla yumuşak toprağı kazıyordu.

"Gerçekten" dedi, "o ânı tüylerim diken diken yaşar gibi oldum."

"Bu ânın da o anlardan pek farkı yok ya" dedi Ziyad, "dünya yüzgeri mi etti nedir? Hadiseler yenileniyor."

Emir Mâlik kalkmış, atının yanına gidip eğerlemeye başlamıştı.

"Hayvanlar epey dinlendiler, biz de yorgunluğu attık sayılır. Gitsek mi artık."

Diğerleri de kalktılar. Atlarını eğerlemeye koyuldular. Sonra nal sesi duyup durdular.

"Gelen var" dedi Ziyad, "şuracığa gizlenip dost mu, düşman mı anlayalım."

Başkumandanlık rüyasıyla doludizgin Elbedain'e doğru at süren adamdı. Mâlik ve arkadaşları onun uğursuz bir mektup taşıdığını bilemezlerdi. Bir Gırnatalının geldiğini görünce gizlenmeye ihtiyaç olmadığı kanaatına varmışlar ve meydana çıkmışlardı.

Emir Mâlik:

"Hey kardaşlık!" diye bağırdı. "Azıcık eğlensene!"

Adam, sesi duymasıyla bakması ve Emir Mâlik'i tanıması bir oldu. Tanımasıyla da atı dörtnala kaldırdı.

"Acelesi olmalı" diye söylendi Said, "içimde bir his var; şu adamı durdurup haber sor diyor. Nereye gittiğini anlasak hiç fena olmayacak."

"Aldırma" dedi Mâlik, "zaman kaybetmeye niyetim yok. İşi var gidiyor. Bizim de işimiz var. Bir an evvel saraya gi-

dip Sultanı görelim. El Zagal'ın teklifini iletelim. Belki galeyana gelir de orduları birleştirmeyi kabul eder. Şu işe,

diyorum arkadaşlar, şu işe bakın ki izabella ile Ferdinand olmadık birşeyi gerçekleştiriyorlar, birbirlerine evlilik yoluyla bağlanarak ordularını birleştiriyorlar da, nihayet iki kardeş olan Sultanla Emir El Zagal birleşemiyor. Başımıza birşey gelecekse sırf bu yüzden gelse yeridir. Neyse, fazla kötümser olmaya lüzum görmüyorum; El Zagal iyi bir teklif yaptı. Kardeşimle ordularımızı birleştirip müşterek düşmana karşı çıkalım, onu bertaraf edelim, sonrası Allah Kerim dedi. Sultan bu teklife yakın gelirse, ne âlâ."

"Ya gelmezse?" diye sordu Ziyad. "O zaman bizim dahi eski can kardaşımız Velid gibi El Zagal'm tarafına geçip..."

"Olmaz öyle şey," diye sözünü kesti Mâlik, "Sultan, tahtında kaldığı müddetçe aleyhine hiçbir harekete katılmayız."

"Ya hal edilirse?"

"O zaman oturur durumu yeniden gözden geçiririz. Din gayreti, vatan sevgisi neyi icap ettirirse tereddütsüz onu yaparız."

"Yahu Velid'i hâlâ özlüyorum," diye dert yandı Said, "Bizimle görüşmemek için ne lazımsa yaptı. Ne olurdu sanki yüzyüze konuşsaydık. Ben bu uzun yolculuğa biraz da onu görmek için katlanmıştım. Elim boş dönüyormuşum gibi bir his var içimde."

Mâlik iç çekti. Aüna binerken:

"Hepimiz aynı vaziyetteyiz kardaşlık," dedi. "Bu da bir imtihan işte, çekeceğiz."

Gün batısına doğru koptular.

yedinci bolum

"Yağmur sicimlenirken toprak buğu tuttu. Gökyüzünün kara bulutlarına doğru yükselen ahi ne yağmur duydu, ne toprak duydu. Bulut kararmaya devam etti, yağmur yağmaya. Üç atlı da yağmur altında bata çıka at koparmaya. ..

Teey Darro Irmağı önüne gelip çakıldılar. Boş gözlerle karşı kıyıya baktılar.

"Burada bir köprü olmalıydı," dedi Mâlik neden sonra, "sel aldı desem dere onca taşmış değil, yel götürdü desem fırtına çıkmış değil."

"Şu halde?..." diye sordu Said korka korka, alacağı cevabın dehşetine sarına sarına. "Şu halde?"

"Sel almamış, yel de almamışsa herhal ki el almıştır karındaşım Said, bunu böyle bilesin. Bilesin ki, yokluğumuzda bu yerlerde acaip işler olmuştur. Biz memleket di-

ye, millet diye ora senin, bura benim dolanır dururken, uğursuzun biri Gırnata yolunu aklınca tıkamıştır. Belkide şehre girmemizi istemediğinden bilhassa yapmıştır."

"Yani Gırnata'ya döneceğimizi bilen biri diyorsun."

"Öyle diyorum ve dediğime mim koymanızı istiyorum."

Güldü. Yağmur damlaları yüzünde kırbaçlanırken gülüşü esrarengizdi; biraz da endişeliydi. Olanları merak ediyordu. Biran evvel şehre girmenin yolunu bulması lâzımdı. Dereye baktı. Suyu boz bulanıktı, ama fazla derin olmadığını biliyordu. Çocukluğunda az mı yüzerdi burada, az mı arkadaşlarıyla batırmaca oynardı.

"Sürün dereye," dedi, "ıslanmaktan yana korkumuz yok nasılsa. Tuleytula Hanında bir güzel kurunur, bir güzel de iliklerimizi ısıtırız. Yallah!"

ı

Emir Mâlik ister de diğerleri durur muydu? Lafı ikiletmeden atlarını suya saldılar. Lâkin salmalarıyla bir ok yağmurudur başladı. Şaştılar. Burası düşman toprağı değildi. Etrafta ne Kraliçe İzabella'nın adamları, ne de Kral Ferdinand'm askerleri görünüyordu. Onların yerine kendileri gibi giyinip kuşanmış insanlar vardı. Bir yanlışlık olduğunu zannettiler:

"Hey durun bre! Biz..."

Sözlerini tamamlamaya kalmadı, karşı kıyıdan sert bir ses geldi:

"Defolun buradan! Geldiğiniz yere dönün! El Zagal'ın köpekleri, defolun!"

Emir Mâlik ümitsizce bakındı. Kıyasıya ok gezleyenlere acıyordu. Aklına Ahirzaman Peygamberi düşmüştü birden. Üstüne saldıran kabilesi, akrabalan hakkında söylediklerini duyar gibiydi: "Ya Rabbi, onları affet, çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar."

"Siz ne yaptığınızı bilmiyorsunuz," diye bağırdı.

"Çok iyi biliyoruz," diye cevap verdi karşı kıyıdaki ses, "seni ve arkadaşlarını şehre sokmayacağız!"

"Ama niçin?"

"Hacip Abdurrahn an'ın emridir, sokmayacağız. Defolup gitmezseniz oklayacağız."

Birşeyler anlar gibi oldu. Sultanın sağ olduğu yerde Hacip Abdurrahman istediği tasarrufu yapabiliyorsa, bunda bir karışıklık aranmalıydı. Atını geriye çevirdi. Arkadaşları da onu takip ettiler. Sür'atle ok menzilinin dışına çıktılar. Birbirlerinin yüzüne bakmaya utanıyorlardı. Böylesi hiç görülmüş, işitilmiş değildi. Memleketi uğruna ölümü göze alıp geceyi gündüze katan insanlar, mücrim

muamelesi görüyordu. Yürekleri yangına tutulmuştu. Az önceki üşümeden eser kalmamış, nefeslerini kesen sıcaklık bastırmıştı. Ziyad ağlıyor, Said dudakları arasında bir şeyler yuvarlıyor, Mâlik susuyordu. En sonunda dayanamadı. Bir fıçı barut gibi patladı:

"Lanet olsun!"

"Şimdi ne olacak?" diye sordu Said. "El Zagal'ın yanıma mı döneceğiz?"

"Yok," dedi, "yakınlarda bir köye gidelim. Önce olanı biteni öğrenelim. Gerisini sonra düşünürüz."

"Gerisi kaldı mı?" diye hıçkırdı Ziyad. "Yiğidim, Allah rızası için söyle bir yol, benim ağladığımı görmüşlüğün var mı? Bak şimdi ağlıyorum işte. Bebeler gibi, hatunlar gibi ağlıyorum. Niye? Bana, sana, ona bir zarar erişir diye mi? Aklımın ucundan geçtiyse Allah beni kahretsin! Lâkin ne iştir Mâlik kardaşım, serdarım, ne iştir bu iş? Bizi resmen kovuyorlar. Bizi istemiyorlar. Kendi dindaşlarımız, kandaşlarımız, kardaşlarımız üstümüze ok gezliyorlar."

Hıçkırıklarını bastırmak için bekledi. Beklerken birkaç defa yutkundu.

"Velid kardaşım haklı değil miydi, diye soruyorum

kendi kendime. Haklı diyorum artık. Böyle rezillik görülmüş müdür, hay serdarım, hay Said kardaşım, görülmüş müdür, söyleyin?"

Emir Mâlik arkadaşının yanına sürdü atını. Elini omuzuna bastırdı.

"Sakin ol kardaşlık," dedi, "bir delinin çırasına yakma kendini. Gidilecekse birlikte gideriz, kalmacaksa birlikte kalırız. Lâkin evvela köye varıp vaziyeti anlayalım. Ne olmuştur, niçin olmuştur bilelim."

Ziyad beklenmedik şekilde diklendi:

"Yoooo," dedi, "hayır yiğidim. Öl de öleyim, memleketin canını ister de, vereyim; velâkin daha fazla oyalama bizi. Başımızın çaresine bakalım gayri. Yeminimi hatırlatma, evet birlikte olacağımıza dair andımız var. Hep beraber sadık kaldık bu güne kadar. İyi günlerimizde sadık kaldık, kötü günlerimizde sadık kaldık. Lâkin böyle yürümez bu. Sultan Gırnata'nm geleceğine aldırmıyor, karısı ile oğlu Hacip'le el ele memleketin kuyusunu kazıyorlar. Bu vaziyet karşısında en iyisi El Zagal'dır diyorum yiğidim, Velid kardaşım haklıydı diyorum. Ben dahi ardısıra gidiyorum. İcab ederse yeminimin keffaretini öderim. Kal dersen dayanamıyorum yiğidim, pattadak patlayacağım."

Said'n gözleri gökboyu açılmıştı. Karası kaybolmuş, bütün aka boyanmıştı. Öyle korkulu, öyle hayret dolu ve şaşkın bakıyordu. Genzine de bir kaya parçası tıkanmıştı her nasılsa, yutkunsa inmiyor, öksürse çıkmıyordu. Konuşmak istediği halde konuşamıyordu ve meramını sadece gözleriyle anlatmaya çalışıyordu.

"Sen ne diyorsun?" diye sorduklarında bakmanın ötesinde bir cevap verememesi bundandı.

Ziyad, "hakkınızı helal edin" dediğinde, hele de gelip

boynuna sarıldığında yalpaladı. Bir kâbustan farksızdı bu, bir yıldırım düşmesinden beter, ordularla savaşmaktan korkunçtu. Kâbustu işte! Başka bir ad verilemezdi ki. Verilmek istense de bulunamazdı ki....

Çömeldiği yerde yarım saat ıslandı. Bir başka köşede başı ellerinin arasında yus yumru büzülü Mâlik'e arada sırada yarım bir bakış attı. Bir kere daha bölünmüşlerdi işte. Yarı yarıya azalmışlardı. Tıpkı devletleri gibi. Güçlü Endülüs İslâm Devletinden Benî Ahmer Devletine, oradan da Gırnata Beyliğine düşmüşlerdi. Bir bölünmeye daha tahammül edemezlerdi.

"Gırnata gibi!"

Kendi sesini duyunca şaştı. Bu olaydan sonra bir daha hiç konuşamayacağını sanıyordu oysa. Ses tellerinin donduğunu, bütün ruhuyla birlikte kaskatı kesildiğini sanıyordu.

Bir daha baktı Emir Mâlik'ten yana. Bu seferki bütün bir bakıştı, öncekler gibi yarım yamalak değil. Bütün ve kucaklayan; sarıp sarmalayan, okşayıp ısıtan bir bakıştı. Kalktı ağır, ağır. Çizmelerini çamurun gözüne basura basura yanma gitti. Ellerini koydu omuzlarının üstüne, sıktı.

Ne diyeceğini düşündü bir yol. Aklında hiçbir şey yoktu. Belli ki beyninin uyuşukluğu savuşmamıştı henüz. Düştüğü şaşkınlık çukurunda bocalayışı sürüyordu. Biraz zorladı kendini, birşeyler aradı. Fakat hayır, kafasının için boşalmış gitmişti. Her zaman hissettiği yerde şimdi uçsuz bucaksız bir boşluk vardı. Üstelik de karanlık, kopkoyu bir boşluk. Ellerini omuzundan çekti. Yapacak başka birşey bulamadığından önüne çömeldi. Bu sefer de dizlerine koydu ellerini.

Mâlik o zaman başını kaldırdı. Arkadaşıyla gözgöze geldiler. İki sıra yaş vıcık vıcık çamura damladı.

"Kardaşım," diye sarıldı Mâlik.
Sarılmasıyla Said'in kafasındaki karanlık boşluk aydınlanıp dolmaya başladı. Ümit goncaları açtı yeniden, birşeyler yapabilme arzusu filiz sürdü.
"Kardaşım," diyebildi nihayet.
Kalktılar. Ve biri zorlamış gibi arkadaşlarının az önce gittiği tarafa baktılar. Aynı anda hasret çektiler, endişe soluklandılar.
"Gırnata'nın kaderi bizi de yakıyor," diye mırıldandı Mâlik. "Şüphesiz, Gırnata'nın kaderi yakıyor."
Kolkola atlarına doğru yürüdüler.
"Velid'in ve Ziyad'm yolu da bir yol şüphesiz. Belki vakti geldiğinde biz de o yolu tutarız. Velâkin şimdi vakti değil. Bunu anlamalarını isterdim. Durup dururken El Zagal'ın kafasına saltanat cinini sokmaya ne lüzum var? Yeni bir fitne ateşi yakmanın dışında ne işe yarar? Hazır kendisi gayretli bir serdar büyük işler beceriyor. Kafasına taht ile tacı sokarsa gözü başka birşey görmez olur, başarıları biter, yolu tıkanır. Böyle olsun istemiyorum ben. Lâkin derdimi en yakınlarıma dahi anlatamıyorum."
"Ben anlıyorum," diye karşılık verdi Said, "çok iyi anlıyorum ve doğru olduğuna bütün kalbimle inanıyorum. İnanmasam ben de giderdim. Söyle, şimdi nereye?"
Karşı kıyıya baktı cevap vermeden önce. Yağmur altında gölgeler kaynıyordu. Dereyi geçmeye sıvansalar tekrar ok yağmuruna tutulacaklarından zerre şüphesi yoktu. Elini arkadışınm omuzuna atı.
"En yakın köye gidiyoruz," dedi. "Neler olmuştur öğrenelim. Sonra icap ederse döner, şehre gireriz."

"Yol tıkalı, nasıl yaparız bu işi."
Gülümsedi birden:
"Allah'ın izniyle sen ve ben nice tıkalı yolu uçmamış mıyız, hay yiğit Said'im? Açmamış mıyız ki sormaktasın!"
Said de güldü. Fakat ne gülüş; kas katı, donuk, zehir gibi de buruk. Ağlayıştan farksız bir gülüş.
İki saat sonra El-Talha Köyünde idiler. Emir Mâlik mahsustan atını o yöne doğrultmuştu. Bu vesileyle yıllardır görmediği süt anasını görmek istiyordu. Öz anası vakitsiz öldüğünde minnacıktı. Bu kadın almış, analık etmişti. Babası şehit olunca da yetimhaneye verilmişti. Yol yordam böyleydi. Şehit çocuklarını devlet büyütüp yetiştiriyordu.
Zavallı süt anası vermemek için çok direnmişti, ama dinlememişlerdi. Onu hep özlerdi. Özlerdi de, fırsat bulup sık ziyaret edemezdi. Madem eline fırsat geçmişti, gitmeliydi. Elini öper, hayır duasını alırdı. Yaşayıp yaşamadığını da bilmiyordu ya, ölmüşse kabrine bir Fatiha okurdu.

Süt anasının evinin önünde atından inerken bu ihtimali tekrar düşünerek yüreği ürperdi. Öz anası gibi sevdiği bu yaşlı kadını bunca zaman ihmal ettiği için kendine kızdı. Bir an hiç gözükmeden sıvışmayı bile aklından geçirdi, ama nedense vazgeçti. Korkusunu bastırmaya çalışarak kapıya sokuldu. Üç kere tıkırdattı. Hafif, kuşkulu bir sesle:

"Süt ana, süt ana!" diye seslendi.

İçerden yaşlı, fakat zinde bir sevinç çığlığı koptu:

"Gedin ha Mâlik oğlum!"

Mâlik'in yüreği burkuldu. Yıllar sonra bile süt oğlunu sesinden tanımıştı. Bu ne yaman bir sevgi, nasıl bağlılıktı?

"Benim anam," diye cevap verdi, "girebilir miyim?"

"Hangi yüzle gireceksin, hay vefasız?"

Kapı açılmış, yaşlı kadın süt oğlunu bağrına basmıştı.

"Kazık kadar olmuşsun, Allah nazardan saklasın, adama benzemişsin. Velâkin adamlığı kim kaybetti ki sen bulacaktın, hay deli oğlan! Hiç adam olan anasını bunca yıl bekletir de gözünü yollarda kor mu? Uçan kuştan, esen yelden haber sordurur mu?"

Hem ağlıyor, hem gülüyor; bazen çocuksu bir sevinçle boynuna atılıyor, bazen birden itip uzaklaştırarak siteme başlıyordu:

"Bunca yıl beklettin, deli çocuk. Yol gözettin, yıl saydırttm. Ha bugün gelir dedim, ha yarın gelir dedim. Namın dillere destan dolaşırken, o benim oğlumdur diye kabardım, övünmelerle hasret gidermeye çalıştım."

Neden sonra kenara çekildi:

"Hele gir, deliden beter, gir hele."

Emir Mâlik, arkadaşını bir göz işaretiyle buyur etti. Ev kerpiçtendi. Evden çok kulübe demek daha doğru olurdu herhalde. Fakat ağaç direkler özene bezene işlenmişti. Kapılar ince bir sanatkârın meraklı sabrının mahsulüydü. Süt ana eviyle her zaman övünür, her övünmesinin başında ve sonunda kocasına rahmetler gönderirdi. Evi kocası yapmıştı. Ağaç direkleri ve kapıları sabırla oymuş, Elhamra Sarayının sütün başlıklarını ustaca taklit etmişti.

Koyun postuyla baştan başa kaplı döşemeye çömelmek için hazırlanırken süt ana:

"Durun!" diye bağırdı. "Mindersiz olmaz. Azıcık eğlenin de minder çıkarayım."

Ancak itibarlı misafirlerine minder ikram ettiğini hatırlayan Emir Mâlik, belli belirsiz gülümsedi. Süt ananın

bütün sitemlerinde derin bir sevginin doymak bilmez enginliği seziliyordu. Sanki sevgisini ifade edecek kelime bulamadığı için siteme geçiyordu.

Süt ana elinde minderlerle döndü. İki arkadaşı yeni görmüş gibi çakıldı kaldı:

"Vay başıma! Islak olduğunu niye söylemediniz, hay deliler. Niye demediniz ki, süt ana bizim kuru tarafımız kalmadı, sevabına bir şeylere sar da üstümüzdekileri ateşin lavına as. Ne biçim evlâtlarsınız? Hasta olup beni üzmek mi istiyorsunuz?"

Çocukluğunda da böyle yapardı. Tıpkı şimdi yaptığı gibi: "Vay başıma!" diye bağırır, ardından sürü sepet lâf ederdi. En sık söylediği de "Hasta olup beni üzmek mi istiyorsunuz?" sözüydü.

Hatırlayınca yine gülümsedi Mâlik.

"Hay deliye bak, halime mi gülüyor, gendi haline mi? Ne dedim ki oğul, dökünün, kurunun dedim. Bunda gülecek ne var?"

Sarığını çıkarmış saçlarını okşuyordu. Parmaklarından süzülen sevgi ve şefkat Mâlik'in göz pınarlarını yakıyordu. Anasının silik hayalini ve babasının ölümünü hatırlıyordu. Abdüsselâm'm kendini evlât edinişini, ondan önce yalnız başına sokak sokak dolanışını. Öyle bir ağlama nöbeti sarmıştı ki, zor tutuyordu. Belki mazi bir bahaneden ibaretti. İhtimal Ziyad'm gidişine dolu dolu ağlayamamış, içinin kabarıklığını indirememişti. Süt ananın sarınması için verdiği öteberi ile birlikte yan odaya geçti. Çocukluğunda hafızasına kazınmış bu oda olduğu gibi duruyordu. Eskiden kendisi yatardı burda. İyi hatırlanıl-

yordu, ama bu yatak kendisi gitti gideli belki de hiç bozulmamıştı. Yüzükoyun üstüne kapandı. Bütün çocukluğu müddettince döktüğü gözyaşının belki de iki, üç mislini beş dakikaya sığdırıp ferahladı. Endülüs'e ağladı, Benî Ahmer'e ağladı ve Gırnata'ya ağladı. Gırnata'nm param parça haline benzeyen kendi dünyasına ağladı.

Geri döndüğünde sakin, hattâ güleçti. Gözlerindeki kırmızılığın dışında ağladığına delil hiçbir işaret yoktu. İnadına Said'le süt ana da gözlerine bakıyorlardı. Sıkıldı, başını önüne indirerek:

"Gir, sen de üstünü değiş Said" dedi.

Süt anasının karşısına geçti oturdu.

Oturmasıyla süt anasının ok yağmurundan beter sual yağmuruna tutulması bir oldu:

"Neler oluyor akılsız oğlum, farkında mısın olup bitenin? Gırnata ne hallere düşüyor?"

"Birşey mi oldu süt ana?" dedi farkında olmadan.

Süt ana ateşi canlandırmak için birkaç odun attı.

"Ben sana sormaktayım, sen bana. Bundan belli ki çok şey olmakta. Aklın bir karış havalarda gezmeyip vaktiyle dediğim gibi sarayda bir iş tutsaydın, herbir şeyi vaktinde görür, duyar, belki bir tedbir düşünürdün. Lâkin akılsız oğlana nasihat neylesin? Tutturdun serhad yiğidi olacağım diye, vatanımı, milletimi koruyacağım diye; dinimin adını dünyanın teey öte ucuna taşıyacağım diye. Ha, söyle şimdi anana, hele söyle; madem serhad yiğidi oldun, bari vatanını, milletini korudun mu? Bari dininin adını dünyanın teey öbür ucuna götürdün mü? Susmasana kral esiri gibi, desene bir yol! Hah, ne diyeceğini biliyorum zaten; sarayda kalsan yine iş olacağına varırdı, üstelik kahrımdan kimbilir ne haltlar işlerdim diye-

çeksin. Onda da haklısın ay oğul. Öyle bir haklısın ki, yerden göğe kadar. Sonracığıma, sen sarayda kalamazdın, bakma öyle dediğime, kalamayacağını anandan eyi kim bilebilir? Benim gül oğlum, serhad erliğine yaraşır oğlum, namı dillerde dolaşır oğlum. Lâkin ne fayda, hay nefayda. Bir gül ile bahar gelmez, kurban olduğum, güller dört bir yana açmalı, güzelim kelebekler yol boyları uçmalı ki, baharın geldiği anlaşılsın. Neyse, gevezeliği koy çuvala ihtiyar cadı demelisin. Ben yol da bilirim, iz de bilirim. Akıl satmak sana mı düştü demelisin. Kuşça aklın sana yetti de he mi, demelisin. Demelisin de, bir güzel utandırmaksın beni. Fakat sen demezsin yiğit oğlum, çocukluğunda da bir yol saygı kertesini geçtiğini görmüşlüğüm yoktur. Şimdi söyle hele, ziyaretin esbabı süt ananın porsumuş ellerini öpmekten mi ibarettir? Yoksa başka niyetlerin de mi vardır? Sakın saklama, az önce ağladığına varıncaya kadar her şeyini gözlerinden okuyorum."

Emir Mâlik bunu bilmez olur muydu? Çocukluğundan beri bir bakışta ne istediğini, ne yaptığını anlardı süt ana. Arzularını gözlerinden okur, her hareketini mânâlandırır, daha ağzını açmadan hasretini dindirirdi.

"Senden saklayacak değilim anacığım," dedi. "Maksat hem ellerini öpmek, hem de Gırnata'da olup bitenler hakkında birşeyler öğrenmek. Biliyor musun iki aydır ayrıyız. Biraz önce döndük ve şehre girmeye çalıştık, ama..."

"Sizi sokmadılar."

Şaşırmadı. O şaşırmadı ya, az evvel odaya dönüp kendisine verilen kıl battaniyeye sarınan Said'in gözleri faltaşı gibi açıldı.

"Nereden biliyorsun?" diye hayretle.

"Bilmem mi," diye cevap verdi süt ana. "Ebu Abdullah herhalde ki sizden hoşlaşmıyor."

t

Emir Mâlik bu sefer hayretini yenemedi:
"Ebu Abdullah mı? Ama o mahpus değil mi?"
"İdi, artık değil. Olmaması bir yana bugün yarın şehre gelip Sultanlığa kurulacak. Buna mâni olacak gücünüz var mı? Nereden olacak, şehre dahi giremedikten sonra."
"Aklım karıştı," diye inledi Said, "yani Sultan Ebu'l-Hasan Ali şehirde otururken oğlu gelip tahta kurulacak öyle mi?"
"Yok," dedi yaşlı kadın. "Ebu'l-Hasan çoktan ordusunu alıp düşman üstüne gitti."
"Ne yana?"
Otur oturduğun yerde, artık hiçbir faydan dokunamaz, kuvveti kifayet ederse, gelir şehri zorla geri alıp makamına oturur. Yok, kifayet etmezse deli danalar gibi dolanır."
"Yani oğlu ile muharebe edecek ve bunca kardeş kanı akacak."
İhtiyar kadın içini çekti:
"Gırnatanın alın yazısı bu."
Emir Mâlik sualini tekrarladı:
"Ebu'l-Hasan ne yana gitti süt ana, yalvarırım hemen söyle."
"Eh, aklına koyduğuna göre ne desem boş, mutlaka gideceksin. Umarım vaktinde yetişirsin oğlu. Çünkü Ebu Abdullah'ın ne densiz olduğunu çok iyi bilirim. Sultan Ebu'l-Hasan'dan sual edersen, Kant Kalesi canibine gitti."
Emir Mâlik ateşin lavında kurumaya bırakılan elbiselerine adeta saldırdı. Kaptığı gibi arka odaya doğruldu. İçeri girerken:

"Hazırlan Said," diye seslendi, "eğleşecek zaman değildir."

• • •

Kortez (İspanya Meclisi) üyeleri toplanmış, Kral ile Kraliçeyi bekliyorlardı, ama onlar henüz münakaşalarını bitirmemişlerdi. Kraliçe İzabella'nın yüzü öfkeden kıp kırmızıydı. Kral Ferdinand ise burnundan soluyor, elleri arkasında salonu bir baştan öbür başa geziyordu.
Kraliçe, gözleriyle bir süre kocasını takip ettikten sonra mendilini mıncıklaya mmcıklaya:
"Yeter!" diye bağırdı. "Bu kıskançlık numaralarına artık bir son ver. Sözlü anlaşmamıza göre birbirimizin özel hayatına karışmayacağız. Kapris yapmanın mânâsı yok."

Kral birden durdu, hızla Kraliçeye döndü:
"Onu bunu bilmem, eminim bu pis İtalyana âşıksın. Yoksa binlerce İspanyol gemicisi dururken onu saraya davet etmezdin."
"Evet, davet ettim. Çünkü o bir keşşaf. Son derece kabiliyetli, çok iyi bir denizci. Peder Fernando tavsiye etti."
"Bıktım," diye ayağını yere vurdu, "bu papazdan da, gemiciden de bıktım! Papazın olacak o merkep kulaklıya söyle, işlerime daha fazla burnunu sokmasın. Ben iyi bir Katolikim, fakat memleketin idaresini bir papaza bırakamam. Uzak dursun, yoksa karışmam."
Münakaşa uzayıp gidecekti, ama üçüncü defadır Kortez üyelerinin beklediklerini bildirdiler. Zaten Korteze karşı yeterince saygısızlık etmişlerdi. Daha fazlası azalan kızdırabilirdi. Oysa Kral, hele bu sıra onlarla iyi geçinmek istiyordu.

Zoraki bir jestle kolunu Izabella'ya uzattı:
"Buyrun majesteleri, toplantıya gidelim."
Kraliçe kadınca bir duygu ile kendini geri çekti, ama zevahiri kurtarmak için koluna girmesi gerektiğini hatırlayınca, direnmedi. Herkes iyi anlaşan bir karı-koca olduklarını düşünmeliydi. Aragonlular, Navarlar ve Kastiller başka türlü kaynaşmazlar di. Kaynaşmayınca da yek vücut olup Gırnata üzerine yürümezlerdi.
Yerlere kadar eğilen başların arasından geçip yan yana tahta oturdular.
Kraliçe, göz alıcı sırmalarla işlenmiş pelerinini dizlerinde topladı. Hanedanın alameti sayılan topuzlu altın bastonu ileri uzatarak:
"Gelsin," dedi.
Teşrifatçı dışarı seğirtti. Az sonra da kendinden önce sesi içeri daldı:
"Denizler hakimi, usta gemici, Kraliçemizin sadık bendesi Kaptan Kristof Kolomb."
Gözler bir anda kapıya çevrilmişti. Çıt yoktu. Hemen herkes, Kristof Kolomb'un şöhretini duymuş olduğundan, merak son haddine çıkmıştı. Yalnız Kral sıkıntılı sıkıntılı bakmıyordu. Azaların bir gemici parçasına bunca önem vermeleri canını sıkmıştı. Herkes bir yana, karısının tavrı hoşuna gitmiyordu. Son aylarda, Kolomb adını ağzından düşürmemesine içerliyordu. Bir yolunu bulup bu serseri gemiciyi bertaraf etmeli, daha fazla şöhret olmasını engellemeliydi. İspanyolların kahramanlara karşı büyük zaafı vardı. Belli olmazdı hiç, birgün onu kendisine tercih edebilirlerdi.
Endişelerine kendi de güldü: "Olur şey değil," diye düşündü. "Ben Kral oğlu Kralım. O ise bir gemici parçası."

Karısına baktı. Gözleri kapıda yeni belirmiş Kolomb'u sarmalamıştı. Hayranlığın ötesinde bir mânâ ile bakıyor, tatlı tatlı gülümsüyordu.

Kristof Kolomb hafif bir baş işaretiyle asilleri selâmladıktan sonra tahta doğru yürüdü. Adımları hesaplı ve dengeli idi. Sanki her birini düşünerek atıyor, her adımının bir mânâsı olmasına adeta hususi bir dikkat gösteriyordu.

Kral şaşırmıştı. Kaba-saba bir denizci görmeyi umarken adeta bir asille karşılaşmıştı. Adamın halinde, tavrında "küçük dağları ben yarattım" ifadesi kazılıydı. Izabella'ya tesir eden de, galiba denizciliğinden çok bu tarafıydı. Çok iyi giyinmişti. Gençti. Otuz yaşlarında gösteriyordu.

Yaklaştı, yaklaştı. Tahta üç, dört adım kala durdu. Zarif bir reverans yaptı.

"Majestelerinin hizmetindeyim."

Hayret! Kraliçe çok ender yaptığı bir şey yapmış, ayağa kalkmıştı. Üstelik Kralı çıldırtan bir tebessümle Kolomb'a elini uzatmıştı.

"Yaklaşınız senyör."

Kolomb yüzündeki memnuniyeti saklama ihtiyacını bile duymadan yaklaştı ve Kraliçenin elini öptü:

"Emrinizdeyim Majesteleri."

"Sağolun. Şöhretinizi çok duyduk. Sizin gibi büyük bir denizcinin hizmetimize girmesi bize gurur veriyor. Kocam Kral Ferdinand ile biz Kraliçe İzabella ve Kastil sizi himayemize alıyoruz. Lütfen bize ve Kortez azalarına planlarınızı anlatınız."

Kolomb son derece zarif bir jestle tekrar Kraliçenin elini öptü.

"izninizle majesteleri."

Üç adım geriledi ve divan azalarına döndü:

"Ekselanslar, dünyanın henüz keşfedilmemiş yerlerine gitmek ve oradaki zenginlikleri ayaklarınızın altına sermek için sabırsızlanıyorum. Avrupa gün geçtikçe sıkışıyor. Devletler birbiriyle savaşıyorlar, ama harp masraflarını karşılayacak kadar olsun ganimet elde edemiyorlar. Oysa dünyanın bakir yerlerine yapılacak seferlerle hem toprak, hem de servet kazanmak pek kolay. Bunun için majestelerinden—Kraliçeyi tekrar selâmladı—sadece birkaç gemi ve sefer sonuna kadar yetecek nevale talep ediyorum."

"Hisse istemiyor musunuz?" diye sordu yaşlı asillerden biri. "Yani bütün bu zahmetlere bedava mı katlanacaksınız?"

Kolomb ona döndü, saygılı ifadesini hiç bozmadan:

"Sayın Kontum," dedi, "bana yeni yerler keşfetmenin hazzı yeter. Başka birşey istemiyorum."

"Bir dakika," diye sözünü kesti Kral Ferdinand, "savaş içindeyiz. Binaenaleyh maceracıların macera hissini tatmin için ayıracak paramız yoktur. Sanırım Kortez de benim fikrimdedir."

Kraliçenin şimşeklenen bakışları kocasını delik deşik etti.

"O sizin görüşünüz majeste Kral," dedi. "Lütfen Kortezi etkilemeye çalışmayınız. Herkes kendi kararını bildirsin."

Ama Kralın fikrini belli etmesi, Körfezdeki Kral taraftarlarını etkilemişti. Ufaktan başlayan homurtu gittikçe artıyordu.

"Gerçek budur. Savaş hali sona ermeden başka işlere para ayıramayız."

"Zaten hazine bomboş, yeni keşiflere ayıracak kese kese altın nerede?"

"Üstelik vaktimiz de yok. Önce Avrupa'ya hakim olalım, yeni keşifleri sonra düşünürüz."

İşlerin sarpa sarmakta olduğunu gören Kristof Kolomb saygısızlık sayılacağını bile bile sesini yükseltti:

"Kontlarım, kontlarım; sizden fazla birşey istemiyorum. Sadece birkaç gemi ile birkaç ay yetecek kadar yiyecek yeter. Buna karşılık yeni topraklar, sömürgeler, çuval altın vaad ediyorum. Getireceğim taze esirler de cabası. Tarihe adınızı geçireceğinizi de unutmamanızı rica ediyorum."

Kral, azaların tesir aldında kalacakları endişesiyle:

"Kolomb dışarı çıksın," diye emretti. "Mesele Kortezde görüşülecektir."

Kraliçe hırsından dudaklarını ısırdı, ama müşkül mevkide kalmamak için sesini çıkarmadı. Hususi papazı Fernando'ya göz ucuyla baktı. Yüzü sararmış, kaşları çatılmıştı. Durumdan hiç memnun olmadığı ilk bakışta anlaşılıyordu. Şimdilik kaybetmişlerdi. Ama bütün kozları oynamış değillerdi. İlerde meseleye tekrar dönecekler ve mutlaka Kolomb'un istediklerini vereceklerdi—kral, hattâ Kortez muhalefet etse de.

Kolomb çıktı.

Kortez çok çekişmeli bir toplantı yaptı.

Münakaşaların uzayıp gitmesi Kralı bıktırmıştı. Artık azaların dikkatini başka tarafa çekmek istiyordu. Şimdi boyunlarına görünmez bir yular takacak ve adamları istediği yöne sürükleyecekti. Ayrı tercihleri, değişik kaprisleri, birbirine zıt menfaatleri olan bu insanları İspanya'nın herhangi iç meselesinde buluşturmanın imkânı olmadığı-

nı biliyordu. Bildiği birşey daha vardı: Menfaat çatışmaları yüzünden herhangi iç meselede anlaşamayan üyeler dış meselelerde hemen her zaman ittifak ediyorlardı. Çünkü dış mesele demek yeni ganimetler, menfaatler demekti. Yeni menfaatlerin taksiminde çatışmalar yine kaçınılmazdı, ama hiç değilse menfaat taksimine kadar bir ittifak sağlamak mümkündü.

"Gırnata'dan yeni haberler var, sevindirici haberler."

Tahmin ettiği gibi gürültü kesildi. Herkes Kralın söyleyeceklerini duymak için sustu. Derin bir sessizlik uzadı gitti. Kral ağır ağır doğruldu. İki basamaklı merdivenden aynı ağır hareketlerle indi. Kortez azalarına yaklaştı ve gülümsedi.

"Artık Gırnata tahtında ezeli düşman Ebu'l-Hasan Ali yok."

Ortalık bir anda karıştı. Sessizliğin yerini tekrar müthiş bir gürültü aldı. Haber hepsini şaşırtmış, duyar duymaz tahmin yürütmeye başlamışlardı. Kral ellerini havaya kaldırdı ve tekrar sükût sağladıktan sonra devam etti:

"Sevincinizi anlıyorum. Gırnata tahtına kimin geçtiğini duyunca daha da sevineceğinize şüphe yok. Evet, birkaç günden beri Gırnata tahtında Ebu Abdullah oturuyor."

Gürültü tekrar başladı. Öncekinden çok daha şiddetli idi. Kimse kimseyi dinlemiyor, herkes kendi sesini Krala duyurmak için var gücüyle bağırıyordu.

Kral muzaffer bir tavırla Kraliçeye baktı. Yüzünde sevindiğini belirten hiçbir emare göremeyince yanma gitti.

"Sevindiğinizi umarım Kraliçem," dedi, "hiç değilse gülümseyiniz. Aksi halde Kortez azaları sizden şüphelenebilir."

Gürültü yatışınca tekrar azalara döndü:

"Herkes beni dinlesin! Bundan böyle Gırnata daha büyük bir hızla çöküntüye sürüklenecek. Son hazırlıklarımızı yapıp, kesin neticeyi almak üzere yükleneceğiz. Takdir edersiniz ki, böyle bir zamanda Cenovalı maceraperest Kolomb gibilerini düşünmeye vaktimiz yoktur. Kolomb gemi istiyor, mühimmat istiyor. Biz askerimizi bindirecek gemi bulamazken Kolomb'un keyfine gemi veremeyiz. Kararın yüce Körfezden böyle çıkmasını bekliyorum."

Nihayet yarım saat sonra karar çıkü. Kralın istediği olmuş, Kraliçe yenilmişti. İzabella, dişlerini gıcırdatarak toplantıyı terk etti. Adamlar sanki hiçbir şey olmamış gibi Kraliçenin arkasından bağırdılar:

"Yaşasın Kraliçemiz, yaşasın Kralımız!"

• • •

Gırnata sokaklarında davullar vuruyor, tellallar inli-

yordu. Halk tellalların sesini daha iyi duyabilmek için kapı önlerine çıkmış, bazıları pencerelerden sarkmıştı.

Davullar tekrar tekrar vuruyordu. Tellallardan biri bitirmeden öbürü alıyordu. Ve Gırnata sokaklarında müthiş bir gürültü, uzayıp gidiyordu.

"Eeey ahaliiii!" diye başlayan çığıkların ardı arkası gelmiyordu bir türlü.

Artık Gırnata Sultanı, Ebu Abdullah Muhammed'di. Tellalların söylediklerine bakılırsa çok akıllı, çok müşfik, çok adil, çok fâzıl, çok dindar ve pek çok vatanseverdi. Ata iyi biner, iyi kılıç kullanır, istese iki boğayı üst üste koyup havalara kaldırırdı. Vergiler yeni Sultan'ın adaletinin bir belirtisi olarak bugünden itibaren yarı yarıya indirilmişti. Artık malını pazara getiren Müslümandan hiçbir ücret alınmayacaktı. Tabipler fakir hastalan bedava muayene edecekler, ilâçlar bedava dağıtılacaktı.

Gırnatalılar anlayabildikleri kadarını anladıktan sonra kapıları, pencereleri kapatıyor, meçhul bir endişenin pençesinde kıvrım kıvrım, olanların muhasebesini yapmaya çalışıyorlardı.

Tuleytula Hanının sahibi Abdüsselâm kapıya kadar çıkmaya üşendiği için Osmancık'ı göndermişti. Dönüp geldiğinde aksi aksi sordu:

"Şu gırtlakları paralanası herifler ne demekteler?"

Osmancık şaşırdı kaldı. Abdüsselâm Usta peşin peşin Ebu Abdullah'a karşı çıkıyordu besbelli. Oysa tellallar gayetle güzel şeyler söylüyorlardı.

Keyfini bozmamaya çalışarak ustasına bir bir anlattı.

"Vergiler yarı yarıya indirilmiş ustacığım. Ebu Abdullah fâzıl, müşfik, akıllı kişiymiş. Daha bir sürü sıfat saydılar, ama kuşça kafamda tutamadım. Ha, bir de pazara mal götürenden hiçbir ücret alınmayacakmış."

Ardından merakla ilâve etti:

"İyi olacak galiba ustacığım."

Abdüsselâm Osmancık'm çocukça neşesine katılmak isterdi. İsterdi ya yeni Sultanı tanıması gerektiği kadar tanıyordu. Tanıdığı için de çocuğun sevincine katılamıyordu. Ona göre yakında sevimli maskeyi atacak, gerçek çehresiyle millete kan kusturacakü. Abdüsselâm'a şu anda biri çıkıp Gırnata'dan ne haber?" dese, tereddütsüz "Gırnata'nın sonu geldi dostum" diyecekti. "Bu sağir herif Gırnata'yı üç pula satar!"

Çocuğa düşündüklerini söylemedi. O konuda başka birşey söylemedi. Patates tepsisini önüne itti ve:

"Soy bunları" dedi.

Çocuk soymaya koyuldu. Ustası cevap vermek istemediğine göre endişeleri vardı. Endişeleri var demek, vaziyet

iyi değil demekti. Ustasına güvenirdi. Belli ki çocuk aklı, bazı yerlere ulaşmıyordu. Eh, madem ustası beğenmiyordu, kendisi de beğenmemeliydi. Belki Emir Mâlik amcası da beğenmezdi. Keşke burda olsa da sorabilseydi. Ama yoktu ki. Bir gidiştir gitmiş, bir daha geri dönmemişti. Haber olsun göndermemişti. İnsan sevdiklerini habersiz kor muydu? Abdüsselâm Ustaya kalsa "kor" diyordu. "Bu bizim Mâlik oğlan haber verme nedir bilmez oğul, hiç tasan olmasın? Bir bakarsın ay geçer, yıl geçer, yıl geçer gözükmez, bir de bakarsın çat kapı, gelmiş. Serhad yiğitliği böyledir, iyi belle. İyi bellemezsen hiçbir vakit serhat eri olamazsın." Oysa olmak istiyordu. Hayatı boyunca burada patates soyacak değildi. Şimdilik Abdüsselâm Ustadan kılıç dersi, ok atma, cirit vurma dersi alıyordu. Vakti geldiğinde kuş misali serhadlere uçacaktı. Zaten Abdüsselâm Usta da söylemişti: "Kuş gibi uçuracağım seni, iyi belle" demişti. Vaktiyle Mâlik oğlumu uçurduğum gibi seni dahi uçuracağım. Ama o vakte kadar pişmelisin."

Düşünürken daldı, dalgınlıktan parmağını kesti. Fakat ustasına belli etmek istemedi. Soyduğu patatese kan bulaşmıştı. Abdüsselâm Usta hiç bakmadan konuştu:

"Aklını yaptığın işe bir tamam vermezsen böyle olur işte. Şimdiye kadar sana ne denmiştir? Aklını işine ver denmiştir. Aklın ise bir karış havalarda kalmıştır. Diyeceksin ki, patates soymaya akıl mı lâzım? Lâzım ki nasıl lâzım, hay oğlum. Bugün patates soyarken başka düşünürsün, yarın kılıç çalarken başka düşünürsün. Kılıç çalarken başka düşünürsen ne olur, bil bakalım. Kâfir affetmez. Ve dahi o zaman parmağın kesilmekle kalmaz, kellen kökten gider. Sözlerimi iyi bellemekte misin bakalım? Bellemezsen gayrisini düşün. Bugün parmak, yarın kelle diyorum. Bugün bir damla kan, yarın bütünü diyorum; duyuyor musun?"

Mahcup mahcup cevap verdi:

"Duyuyorum usta."

"Kaçtır duyuyorsun, lâkin söz tuttuğunu görmüşlüğüm yok. Patates soyma deyip geçmemeli. Patates soymaya akıl ne yapsın dememeli. Bıçak bıçaktır. Patatesi de kâfir kellesi belle, töbe ya Rabbi, doğra babam, doğra!"

Abdüsselâm Ağanın adetiydi. Her ne iş gördürürse gördürsün, başında ortasında yahut sonunda mutlaka bir ders çıkarır, onunla bir münasebetini düşürür, söyleyeceğini söylerdi. Parmağını kesmesi bahanesiydi onun. Abdüsselâm Ağa bunları söylemeye niyetlenmiş, kimbilir

ne zamandan beri hazırlanıp müsait vakit gözlemişti. Sözleri belki de bu yüzden çokça tesir ediyordu. Söyleyeceği zamanı iyi seçmesinden.

Kapı yumruklandı.

"Askerler," dedi Abdüsselâm Ağa, "açmazsan kırarlar."

Doğru tahmin etmişti. Sözleri biter bitmez sert bir ses çınladı:

"Açın, yoksa kırıldı belleyin!"

Başıyla "aç" dedi çocuğa. Osmancık kapıyı açmaya gitmeden evvel ustasının yüzüne baktı. Endişe çöreklenmişti yüzüne. Korktu. Bir tereddüt geçirdi. Abdüsselâm Ağa gülmeye çalışarak:

"Aç," diye tekrarladı, "korkma, seni yemezler."

Birden omuzlarından tuttu. Kendine çekti, sarıldı.

"Bak Osmancık. Her yeni gelen Sultanın adamları, zaman zaman şahsi kinlerini söndürmeye gayretkeşliğine düşerler. Ola ki biz de farkında olmadan bazılarının kinini, nefretini çekmişiz. Başımıza bir iş gelirse sakın üzülme. Yapacağın ilk iş Mâlik'i bulmak olsun. Başıma gelen-

leri ona anlatmak olsun. O ne yapacağını bilir. Hadi, artık kapıyı aç."

Kapıya tekmeler iniyordu. Biri, sarası tutmuş gibi bağırıyordu. Bu sesi tanımıştı. "Açın, yoksa kırıldı belleyin!" diyen sesi.

Kapı açılıp da karşısında Uzdek Çavuşun başı yüzünü görünce hiç şaşırmadı. Mızrak gibi çakıldı önüne:

"Ne istiyorsun, Uzdek Çavuş?"

"Çavuş değil," diye gürledi adam, "çavuşbaşı diyeceksin. Sultanımız sayesinde bu sabah terfi ettik."

Parmağıyla başındaki sorgucu gösterdi:

"Bu alamet çavuşbaşılık alametidir. İyi bak da bundan sonra yanlışlık yapma."

İhtiyar hiç oralı olmadı.

"Niye geldiğini söyle."

Bir yandan da arkasına bakıyordu. En az yirmi kişi getirmişti. Bir zamanlar yapamadığını yapmak için geldiğini biliyordu. Alıp zindana kapatacaktı. Böyle bir zamanda kim kime, dum duma. Gırnata, bütün sancılarına ilâveten sultan değişikliğinin karışan vasatına öyle bir yuvarlanma yuvarlanmıştı ki, ihtiyar Abdüsselâm'ı kim hatırlayacak, kim şefaat edecekti?"

Korsan eskisi çavuşbaşı, sırım sırım sırıtıyordu. Ellerini beline dayamıştı. Korkunç olduğundan emin bakışlarını ihtiyar Abdüsselâm'm gözlerine mıhlamıştı. Hiç kımıldamadığını, üstelik yüzünde en küçük bir korku izi belirmediğini görünce asabı gerildi. Arkasında aleste bekle-

yenlere:
"Yakalayın!" diye emretti. "Sultan hazretlerinin düşmanını yakalayın! Vatan hainini yakalayın!"

Son cümle Abdüsselâm ağanın beynine balyoz gibi indi. Beyni uyuştu, sonra bütün vücûdu kasıldı. Yüzü korkunç bir hâl aldı. Gözleri yuvalarından uğradı. Bütün benliğinde bir tek cümle yankılanıyordu: "Vatan hainini yakalayın" cümlesi. Ve alev alev yanıyordu. Kızgın bir fırına sürülmüş gibiydi. İşkencelerin en korkuncuna tutulmuş gibiydi. Hayır, kızgın fırına bile atılsa, kulağına erimiş kurşun bile akıtılsa imkânı yok, bu kadar ızürap çekmezdi. İşkencelerin en yamanı, şu tek cümlenin verdiği korkunç azabı veremezdi. "Vatan haini!"
Eli havaya kalktı, çavuşbaşınm suratına öyle hızlı indi ki, çavuşbaşı yere yuvarlandı. Askerler şaşkındılar. Yaşlı bedende böylesine küveti hafsaları almıyordu. Bir tokatta iri kıyım Uzdek'i yere sermek, aklın alacağı şey değildi. Duraklamışlar, ihtiyara bakakalmışlardı. Kendilerini tutamayıp gülenler bile vardı. Ne yapacaklarını kestiremedikleri için kaskatı kesilenler de.... Çavuşbaşınm kin dolu boğuk sesi yetişmese, ihtimal saatler saati hiçbir şey yapmadan bekleyeceklerdi.
"Tutun namussuzu!"
Yanağı yerinden kopmuş gibiydi. Korka korka yokladı. Yanağını avuçlayıp sıktı. Hiçbir şey hissetmiyordu. Fena uyuşmuştu. Kalktı. Parmağını dikti ihtiyara:
"Gebertin! Sultan hazretlerinin has zabitine el kaldırmak neymiş görsün."
Abdüsselâm Ağa iki adım geriledi. Sonra bir delikanlı çevikliğiyle mutfağa koştu. Emektar kılıcını asılı bulunduğu yerden bir çekişte kopardı. Kabzasını sımsıkı tüttü.
"Hele gelin de bakın," dedi, "bir gelin hele."
Askerler ikinci büyük tereddüdün kasnağında bocaladılar, üstüne gitmekle gitmemek arasında bir hayli yalpa-

ladılar. Uzdek Çavuş hızla askerleri yardı. Yalın kılıç dikildi ihtiyarın önüne. Dikildi ya ihtiyarın yüzünü, hele de gözlerini yakından görünce belli belirsiz sarardı. Duruşu korkunçtu. Herşeye karar vermiş insanların tavrı vardı gözlerinde. Bakışları deli gibiydi. Dudakları incelmiş, sakal ile bıyık arasında silinmişti. Kartal burnunun iki kanadı her nefes alıp vermede iki mağara ağzı gibi açılıp ka-

panıyor, geniş alnındaki çizgiler derinleştikçe derinleşi-
yor, her çizgi meçhullere düğüm atıyordu. Eski silâhşor
olduğunu duymuştu. Vücudunda kılıç kesmedik, ok değ-
medik yer kalmadığını öğrenmişti. Gençliğinde kılıcı üs-
tüne kılıç koyan, atına at yetiştiren, okuna can dayandı-
ran olmadı demişlerdi. Ya ihtiyarlığına rağmen, hâlâ, us-
talığını koruyorsa? Çevikliğini gözleriyle görmüştü: tokat
atarken ve kılıcını almak için mutfağa koşarken. Gücünü
de tatmıştı: tokadı yüzünde sakladığında. Hâlâ yaraya
bastırılmış biber gibi yanıyordu. Adamlarına caka satmak
isterken bir gafil ânında şu ihtiyarın elindeki yer yer paslı
kılıcı ciğerlerinde duyarsa? Ya omuzu baştan başa yarıl-
mış görürse? Ya kelleyi verirse? Ondan sonra ihtiyarı as-
salar ne, asmasalar ne?

Fikrini değiştirdi. Az daha hissine mağlûp olup teke
tek vuruşmaya kalkışıyordu. Az daha karşısındakinin
yaşlılığına aldanıp bir delilik ediyordu. Vakıa, kılıcı çekip
karşısına geçtikten sonra vuruşmadan vazgeçmesi adam-
ları nezdinde itibarını sarsacaktı, ama olsun. Ölmekten,
herhalde, kat kat iyiydi. Gerekirse bunları birkaç iftira ile
başka yerlere sürer, şimdiki vaziyetini görmemiş olanlar-
dan asker alırdı.

Kararını değiştirdi. Bir adım geriledi.

"Şu herifi yakalayın!" diye emretti.

Askerler, tam da teke tek bir dövüş seyretmeye hazır-

lanırken gelen emirle şaşkına döndüler. Fakat Uzdek Ça-
vuş onları hallerine ve hislerine bırakmak niyetinde değil-
di.

"Duymadınız mı, yakalayın dediğimi duymadınız mı?
Hâlâ aptal aptal ne dikilip duruyorsunuz? Hepinizi dara-
ğacına göndermemi mi istiyorsunuz?"

Tehdit, beklediği tesiri gösterdi. Askerler istemeye iste-
meye yürüdüler.

Abdüsselâm Ağa sırtını duvara vermiş, uzun süre gö-
zünü kırpmadan bakmaktan gözleri yaşarmıştı. Daha
doğrusu gözyaşlarını buna vermişti. Aslında, bunca hiz-
metine rağmen kendisine vatan haini dendiği için ağlıyor-
du. Bir de dindaşlarıyla, kardaşlarıyla kılıç kılıca gelmek
zorunda kaldığı için. Belki askerleri caydırabilirdi.

"Bakın," dedi, "sizinle kardaşız. Aynı dinden, aynı soy-
danız."

Çavuşbaşmı gözleriyle aradı buldu:

"Bu herif bana karşı duyduğu kine sizleri âlet ediyor.
Ona âlet olmayın. Hesabı varsa gelsin kılıcımın karşısına

geçsin. Almayı düşündüğü intikamı bizzat alsın. Kinine devleti âlet etmesin, devletin askerini âlet etmesin. Hadi korsan eskisi, bekliyorum; vaktiyle beni zindana kapatamadığın için kinlendin madem, gel kinini söndür, kanımla söndür. Ama devletin askerlerini bu işe bulaştırma. Beni kardeşlerime kılıç çekmek gibi nefret ettiğim bir vaziyete düşmek zorunda bırakma, gel hadi!"

Kılıcını ileri uzatmıştı. Askerler dönüp kumandanlarına bakıyorlardı. Fakat Uzdek Çavuşta hiçbir hareket yok-. tu.

"Gelsene!" diye gürledi tekrar. "Adamlarına rezil olmak istemiyorsan gel."

Çavuşta yine bir hareket olmayınca:

"Gördüğünüz gibi," diye devam etti Abdüsselâm Ağa, "kendisi korkuyor. Bir ihtiyardan korkuyor. Böyle bir korkağın emrinde nasıl olabilirsiniz?"

Askerlerde bir kaynaşma başladı. Uğultu aldı başını gitti. Neden sonra sustular. Biri uluorta sesini yükseltti:

"Essahtan korkuyor bu herif! Bir ihtiyardan korkuyor. Gözlerinizle gördünüz Müslümanlar. Hadi meşveret kuralım. Bu adam bizim kumandanımız olabilir mi?"

"Olamaz!" diye bağrıştılar.

"Onu dinlemek caiz midir?"

"Değildir," dediler.

"Öyleyse ihtiyarın suçunu söylesin. Gerekirse biz alır gideriz."

"Evet evet, söylesin. Gırnata'da âdil kadılar vardır, suçlu ise cezasını verirler."

Çavuşbaşına döndü:

"İhtiyarın suçu ne?"

"Suçu," diye inledi adeta, "vatana hıyanet?"

"Büyük bir cürüm. Yakalanmasını kim emretti?"

Verecek cevabı yoktu. Birkaç adım daha geriledi. Gerilediğini belli etmemek için adımlarını sürüyordu.

İhtiyar güldü:

"Doğrusunu isterseniz," dedi, "suç sayılacak hiçbir şey yapmadım. Teey eskiden, bu adam şu köşede oturuyordu. O zaman başımızda Ebu'l-Hasan vardı. Saray köşelerinde oturacağına ordusunu alıp sefere çıksın dedim. Vay sen misin bunu diyen gibilerden yüklendi. Hacib'in şefaati ve Emir Mâlik'in müdahalesiyle kurtuldum. O gün, bugün fırsat kolladı besbelli. Sultan değişikliğinin kargaşa-
/

sında kinini üstüme boşaltmayı kurdu. Hikâye bundan ibarettir. Yoksa beni tanıyan herkes bilir ki hayatım vata-

nıma hizmetle geçmiştir. Şöyle etrafta kısaca soruşturursanız, öğrenirsiniz."

"Sen ne dersin bu işe çavuşbaşı? Bak neler..."

Lafı ağzında kaldı. Çavuşbaşmın az önce durduğu yerde yeller esiyordu. Onlar konuşurken sıvışmıştı.

"Lanetlik!" diye homurdandı asker. "Bu tabansıza uyup buraya geldiğimiz için biz de lanetliyiz. Kusura kalma dede, bilmeden üzdük seni. Az daha büyük bir hata işliyorduk. Bereket vaktinde ikaz ettin. Eh, gidelim arkadaşlar. O herif mutlaka bizi gammazlamaya koşmuştur: Varsın gammazlasın. Bir haksızlığa âlet olmaktansa masum ve mazlum ölmeyi tercih ederiz."

Askerler hanı terk ederken ihtiyarın gözleri yine yaşarmıştı. Arkaları sıra baktı ve:

"Yok," diye mırıldandı, "Gırnata'nm temelleri sandığım kadar çürük değil. Galiba kolayından yıkılmayacak."

Osmancık mutfakta ağlıyordu. Gitti, kucakladı onu:

"Vay kerata vay!" diye şakalaştı. "Niye ağlarsın bakalım? Sen Abdüsselâm Ağanı öyle çürük, çarık mı belledin. Evelallah korsan eskisi gibilere pabuç bırakmam."

Çocuk sıkıca sarılmıştı ihtiyara. Başını göğsüne yaslamıştı. Ana kucağı yapmıştı ihtiyarın göğsünü. Ve doyuncaya kadar ağlamıştı.

Çocuk ağlarken Abdüsselâm Ağa durmadan saçlarını okşamış, arada bir:

"Yine gelecek," diye düşünmüştü, "ne zaman, nasıl bilmem, ama, bu benim tanıdığım Uzdek Çavuşsa mutlaka gelecek."

• • •

Emir Mâlik ile arkadaşı Said, günlerce dolu dizgin at kopardılar. Biran önce Ebu'l-Hasan'ı bulup olanları anlatmak için geceyi gündüze kattılar, ama kötü haber onlardan çok daha hızlı gitti. Gitti ve Ebu'l-Hasan'ı çarptı.

Böyle birşey bekliyordu. Lâkin bu kadar âni olacağını bilmiyordu. Başı döndü, gözleri karardı. Neden sonra çadırdan çıkıp parıldayan güneşe baktı. Oradan, kaynaşan askere. Kant Kalesi düştü düşecekti. Şehir teslim olmak üzereydi. Bu seferden çok şey bekliyordu. Muzaffer bir Sultan olarak geri dönecek ve halkına "İşte zafer, işte ben" diyecekti.

Yıkılacak gibiydi. Yumruklarını öylesine sıkıyordu ki, neredeyse tırnaklan avucuna batacak, kanatacaktı. Soluğu kesilmişti. Hava yetmiyordu. Pırıl pırıl güneşe rağmen etrafın geceden beter karardığını sanıyordu.

Tekrar çadırına çekildi. Zafere ramak kaldığı halde muhasarayı kaldırtıp sür'atle dönüş emri verdi. Kumandanlar bu işe pek akıl erdirememişlerdi. Erdirememişlerdi ya, itaatsizlik da etmemişlerdi. Asker homurdanmakla

birlikte söylenenleri yaptı. Kant Kalesine bir hasret selâmı attılar ve Hicretin 887 (1482 M.) yılında bir ikindi üstü yüzgeri ettiler.

Emir Mâlik ve arkadaşı ordu ile yolda karşılaştı. Ebu'l-Hasan hiç kimse ile görüşmüyordu, ama onlarla görüştü. İlk bedbinliğini üstünden atmış, içinde yeni ümitler yeşermeye başlamıştı. Emir Mâlik'le konuştukça açıldı. Ümitleri tomurcuklandı. Gözleri parıl parıl:

"Halkım beni sever," dedi. "Beni görünce oğlum olacak rezili bir kenara itip etrafımda kenetlenecekler. Eminim bağırlarına basacaklar, beni yine tahtıma oturtacaklar. Ondan sonra ne yapacağımı biliyorum. Asker toplayıp

doğruca El Zagal kardaşıma gideceğim. Geldim kardaşım, diyeceğim. Ordularımızı birleştirdim. Birleştirip varalım Ferdinand'm tepesine inelim. İzabella'nm kellesine çökelim. Gırnata'yı tekrar büyütüp Endülüs İslâm Devletini ihya edelim. Ne dersin Mâlik, kardaşım razı gelir değil mi?"

Ah, sanki ne olurdu bunları daha önceden düşünseydi? Ne olurdu Elhamra Sarayında otururken şimdi söylediklerini söyleseydi? Aynı şeyi yapsın diye vaktiyle az mı yalvarmıştı? Az mı dil dökmüş, yüz sürmüştü? Fakat olmamıştı, olamamıştı bir türlü. Saray insanın gözlerini mi köreltiyor ne? Kulaklarını mı tıkıyor ki, söyleneni duymaz, olanı biteni görmez oluyorlardı?

Düşündüklerini söyleyemedi. Söyleyemezdi. Ne büyük bir darbenin altında ezildiğini biliyordu. Düşene bir tekme daha atamazdı. Belki de herşey bitmemişti, kimbilir. Belki dediği gibi olacak, Gırnata halkı eski Sultanına sinesini açıp, bağrına basacaktı.

Belki de yapacaklardı. Ama aralarına demir kapılar girmişti. Kaskatı, soğuk, muhkem kapılar. Elvira kapısı, Gieda kapısı, Doğancılar kapısı ve diğerleri. Hepsini sıkı sıkıya kapalı buldular. Gırnata kabuğuna çekilmişti. Kapılar yeni Sultanın emriyle kapatılmış, takviye alan kapıcılara sıkı sıkıya tembih edilmişti:

"Kim gelirsen gelsin açmayacaksınız!"

Onca zorlamaya rağmen açmadılar, Ebu'l-Hasan çılgınca yumrukladı, tekmeledi. Avaz avaz bağırdı:

"Ben Sultan Ebu'l-Hasan Ali'yim. Ben sizin sultanmızım! İçeri girmek istiyorum. Duymuyor musunuz, içeri girmek istiyorum dedim!"

Sesi kısıldığı halde hâlâ bağırıp çağırıyordu:

"Gırnatalılar! Beni dinleyin Gırnatalılar! Hepinizi seviyorum. Siz benim sevgili halkımsınız. Kapıları açın da şehre gireyim. Bir mücrim gibi kovamazsmız beni. Ben sizin sultanınızım! Mademki sultanmızım, emrediyorum, kapıları açın!"
Ses seda yoktu. Sağır duvarlar, dilsiz duvarlar söylenenleri geri çeviriyorlardı.
Elvira kapısının önüne diz çöktü. Toprağı avuçlayıp avuçlayıp yüzüne sürdü.
"Gırnatalılar," diye inledi, "Gırnatalılar, Sultan Ebu'l-Hasan'ım ben! Sultanmızım, açın ne olur? Yalvarırım açın! İçeri gireyim de yine istemezseniz tahttan feragat edeyim. Ama bir mücrim gibi kovmayın beni... kovmayın beni... kovmayın beni!"
Emir Mâlik ağlamamak için kendini güç tutuyordu. Ebu'l-Hasan Ali belki kifayetsizdi, belki hataları vardı, belki dirayetsizdi, ama böyle kovulmamalıydı. Bu alçakça muamele ona reva görülmemeliydi. Baktıkça, yalvarışlarını duydukça yüreği parçalanıyordu. Daha fazla dayanamayıp yanma gitti. Hafif bir sesle:
"Artık gitsek Sultanım," dedi.
Ebu'l-Hasan ağır ağır başını kaldırdı. Ay ışığında mahzun mahzun yüzüne bakan delikanlıyı tanıdı. Acı acı güldü:
"Sen misin Mâlik? Şu halime mi üzülmektesin? Ya niçin gidelim demektesin? Nereye gidebilirim? Ya niçin hâlâ sultanım diye hitab etmektesin. Gırnata beni içinden attı. Sen atmadın mı?"
"Gırnata aldatıldı Suldanım. Gidelim demekte isem yabana değil, karındaşına gidelim demekteyim. Yolumuz Malaga'ya doğru uzansın. Ötesini Allah istediği gibi yapar."

Duyduklarını düşünecek, evirip çevirecek halde değildi. Sadece donuk donuk bakıyor, kulaklarına çarpan kelime yığınlarından bir mânâ çıkarmak istiyor, ama başaramıyordu.
Nihayet kalktı. Fakat sendeledi. Emir Mâlik vaktinde yetişip koluna girmeseydi düşecekti. Atma binmesine yardım etti. Askere:
"Malaga'ya sürün" diye bağırdı.
Ay ışığıyla yaldızlanmış yolda tırısa kalktılar.

sekizinci bolum
"Tanrı bütün protestanları kahretsin!" diye gürledi Ra-

hip Fernando. "O kâfirlerin ayak izlerini ülkemde, üstelik kralımın sarayında görmek istemiyorum. Majesteleri, lütfen İngiliz elçisini kabul buyurmayınız."

Navar-Aragon Kralı Ferdinand gülümsüyordu. Karısının çok güvendiği ve çok bağlı bulunduğu rahibi gülünç mevkiye düşürecek fırsatı yakalamıştı. Böyle bir fırsatı kaçırmak aptallık olurdu.

"Siz rahipler, Tanrının yeryüzündeki temsilcileri olduğunu söylediğiniz halde, niçin bu kadar katısınız anlayamıyorum. İngiliz olmakla onlar da insan ve temelde onlar da Hıristiyan."

"Hayır!" diyerek yerinden fırladı Rahip. "Onlar asla Hıristiyan olamazlar. Çünkü koyu kafirdirler. Gırnatalılardan beterdirler. Baş düşmanlarımızdırlar."

Kral için için zevkleniyordu:

"Eh, madem ki düşmanlık sırasında İngilizler birinci geliyor, Gırnatalıları bir yana bırakıp onlarla savaşalım. Bu fikre ne buyrulur, Rahip Efendi?"

Fernando kıpkırmızı kesildi. Doğrusu bu ya bir tercih yapamıyordu. Ha Gırnatalı, ha İngiliz; nazarında farksız-
f

dılar. Kralın alay ettiği belliydi, ama kendi düşüncesine Kraliçeyi çoktan inandırmıştı. Gırnata meselesi halledilir edilmez protestanlarm üstüne gidilecek ve bütün protestanlar kılıçtan geçirilecekti.

"Bunlar Hıristiyanlığı rezil ediyorlar," diye konuştu neden sonra, "yine de önce bunlarla savaşmak olmaz. Çünkü kökümüzü sağlam tutmalıyız. Bu bakımdan bütün ülkeye hâkim olmamız gerek. Hâkim olmak için de Gırnatayı tarihten silmemiz lâzım."

Yağdan kıl çeker gibi sıyrılmıştı. Kralın yüzü iyiden iyi buruştu. Ne zaman adamı sıkıştırmayı denese bir yolunu bulup kurtuluyordu. Bilgili olmaya bilgiliydi, fakat asıl kabiliyeti kurnazlığından geliyordu. "Şeytanın ta kendisi" diye düşündü. 'Tam yakaladığımı zannederken yine kurtulmayı başardı. İhtimal İzabella ve diğerlerinin gözünde biraz daha irtifa kazandı. Allah kahretsin! Adamın burnunu sürtelim derken, kendi kendimizin burnu sürttü. Ne lanet herif bu!"

Müşkül durumdan kurtulmak için teşrifatçıya bir işaret gönderdi. Teşrifatçı işareti alır almaz kapıları açtırdı ve elçiyi kalabalığa takdim etti:

"Haşmetli İngiltere Kralının elçisi ekselans Baron Frederik."

Aşırı şişman, lüle lüle ak saçlı, uzun pelerinli bir adam girdi. Parmaklıkla ayrılmış yoldan bir hindi gibi salma salına geçerek tahta yaklaştı. Kralı eğilerek selâmladıktan

sonra mektubu uzattı:
"Haşmetli İngiltere Kralının mektubunu Majestelerine sunmakla şeref duyarım."
Kral mektubu aldı ve Başvekiline uzattı.
"Okunup gereği yerine getirilecek," dedi. "Bu arada ek-

selans istirahat buyurunuz. Haşmetli Kralınıza sevgilerimi götürünüz. Biz bütün Avrupa'nın sulh ve sükûn içinde yaşamasını istiyoruz."
Kral sözlerini bitirince elçi:
"Haşmetli Kralım da aynı şeyi istiyor," diye konuştu, "ancak bayrağınızı taşıyan bazı gemilerin denizlerimize girmesi bir hudut ihlalini düşündürebilir. Haşmetli Kralım bu kabil ihlalleri şimdilik bir hata olarak görme eğiliminde. Ancak ısrarla tekerrürü halinde tedbir almak zorunda kalabileceklerini hatırlatmamı emir buyurdular."
Ferdinand'm kan beynine çıktı. Hiddetle yerinden fırladı ve bir savaş ilânı sayılabilecek cümleyi söylemeye hazırlandı, ama son anda kendini tuttu. Bu sıralar başını dertlere sokmak istemiyordu. Gırnata işi halloluncaya kadar sabretmesi lâzımdı. Birgün İngiltere kralına sözlerinin ne demeye geldiğini sorar, hiç görmediği, tanımadığı, ama bir balıkçı teknesi kadar önem verdiğini söylediği adasını başına geçirirdi.
Kortez azaları nefeslerini tutmuş, yerinden fırlayacak kadar öfkelenen Kralın söyleyeceklerini merakla beklemeye koyulmuşlardı. Aralarında bir endişe çizgisi uzuyordu. Sinirler alabildiğine gerilmiş, çehreler şimşekli bulutlara dönmüştü. Birden Kralın gevşediğini, gülmeye başladığını görünce hiçbir mânâ veremediler. Acaba ne düşünmüştü? Elçinin küstah sayılabilecek sözlerine nasıl mukabele edecekti?
Nihayet Kral konuşmaya başladı:
"Kralınızın böyle düşünmesi bizi mutlu kıldı. Elbette ki bilerek yapılan hiçbir şey yoktur. Gemilerimize gereken talimat derhal verilecek, sularınızdan uzak durmaları sağlanacaktır. Biz gerçekten sulh istiyoruz. Toprakları-
/

mızdan yabancıları atma çabasındayız. Şayet haşmetli kralınız bu çabamıza destek olursa, bizi son derece sevindirir."
Yerine oturdu:
"Güle güle, Ekselans Baron Frederik. Umarım yolculuğunuz rahat geçer."
Elçi tekrar Kralı selâmlayarak salondan çıktı. Çıkmasıyla birlikte korkunç bir gürültü başladı. Önce Rahip Fernando yerinden fırladı:

"Küstahlık bu!" diye bağırdı. "Daha önce kabul edilmemesi gerektiğini söylemiştim. Bunlar, bu İngilizler adap nedir, yol nedir bilmezler. Bir kralın karşısında bile ileri geri konuşurlar. Çünkü protestandırlar. İşte protestanlar böyledir."

Azalara döndü, kollarını iki yana açarak sordu:

"Nasıl sayın azalar, haklı değil miyim?"

Kimisi haklı olduğunu bağıra çağıra söyledi, kimisi yalnızca başını sallamakla yetindi, kimisi de yanlış düşündüğünü yüzüne haykırdı.

Kral susuyor, Kraliçe susuyordu. Fakat Kral hareketsiz, donuk bir sükûtun içinde iken Kraliçe dudaklarını ısırıyordu. Sinirli olduğu belliydi. Ama kime sinirlendiği anlaşılamıyordu. Belki hususi rahibi Fernando'nun çıkışlarını fazla buluyor, belki elçiye verilen cevabı yetersiz görüyor, belki de durmadan papazını sıkıştırmak için bahane arayan kocasına içerliyordu. Kral dönüp kendisine:

"Fransız büyükelçisini çağıralım mı?" diye sorduğunda yalnızca omuzlarını silkti.

Kral mûtat işareti verdi. Ve teşrifatçının sesi salonu doldurdu:

"Haşmetli Fransa Kralının Büyükelçisi Ekselans Vikont Valeri Kristian lö Döbovil."

İsmin uzunluğundan yorulmuş gibi sustu. Kortez azaları büyükelçiyi daha önce de birkaç kere görmüş olduklarından kapıya dönüp bakma zahmetine katlanmadılar. Kendi aralannda alçak sesle sohbete daldılar.

Büyükelçi tahtın önüne yürüdü. Kral ve Kraliçeyi selâmladı.

"Majestelerine Kralımdan bir mesaj getirdim. Sunmama izin verirler mi?"

Kral umursamaz bir tavırla tahtına yaslandı. "Sözlü mü, yoksa yazılı mı Vikont?"

"Sözlü efendimiz."

"Hayret! Fransız Kralı majesteleri neden devamlı sözlü mesaj gönderir dersiniz? Fransa'da mürekkep mi pahalı, kâğıt mı? Yoksa majesteleri mektup yazdıracak kadar bilgili bir kâtip bulamıyorlar mı?"

Büyükelçi çok gençti. Yirmi beşinde ancak gösteriyordu. Kraliçe ile sık görüşmesi Kral Ferdinand'm canını devamlı sıkardı. Ve böyle olur olmaz zamanda kıskançlığını dile getirmekten kendini alamazdı. Ama bu sefer ipin ucunu fazla kaçırdığını kendisi de kabul etmek zorunda kaldı. Bu sözler Fransa Kralının kulağına gitse hiç şüphesiz iki ülke arasında zaten var olan gerginlik bir savaşa dönerdi.

Şaka ettiğini anlatmak istercesine gülümsedi:

"Siz Fransızlar çok şakacısınız Vikont. Bilirsiniz zatıa-

linizi öz kardeşimiz gibi severiz. Kralına ise hürmetimiz ve muhabbetimiz sonsuzdur. Mektup göndermeyişini bize karşı beslediği samimi duygulara veriyoruz. Niyetimiz Av-

rupa'daki bütün ülkelerle dostane münasebetler içinde yaşamak. Zaten dini bağlarla da birbirimize sıkıca bağlıyız. Bu durumda ülkelerimizin bozuşması korkunç olur."

Genç büyükelçi, Kralın önceki sözlerine sinirlenmiş sağ gözü seğirmeye başlamıştı, ama son sözlerini duyunca rahatladı.

"Aziz kralımın da bundan başka bir isteği yoktur majesteleri. Yalnız affınıza sığınarak bir hatırlatma yapmamı emir buyurdular."

"Nasıl bir hatırlatma ekselans?"

Büyükelçi yutkundu. Söyleyeceği şeyin yenir yutulur cinsten olmadığını biliyordu. Fakat kralının emriydi. İlle de söylemesi için ısrar etmişti. Azıcık direnince istifa etmesini istemişti. Bu durumda kabul etmekten başka çare bulamamış ve her zaman sevine sevine geldiği saraya ilk defa bugün ayaklarını sürüyerek gelmişti:

"Majesteleri," diye başladı, "Sayın kralım zatıalinizin..."

Ağzı kurumuştu. Bir daha yutkundu. Ve ne olursa olsun diyerek bir çırpıda lafı boşalttı:

"Zatıalinizin kendisini üç defa kandırdığınızı söylememi emir buyurdular. Affınıza sığınarak söylemek isterim ki, bu kabil aldatmacalar devam ettiği takdirde haşmetli kralım, Navar, Aragon, Kastil ile bütün münasebetlerini kesecekler."

Söyleyinceye kadar ter içinde kalmıştı. Kralın kızmasını, yerinden sıçrayıp bas bas bağırmasını bekliyordu. En azından kendisini kovacağını zannediyordu. Birden kahkahalarla gülmeye başladığını görünce afalladı. Lâkin bir türlü iyiye yoramıyor, kahkahalardan sonra öfke nöbeti başlayacak diye korkuyordu. Fakat korkusu boşa çıktı. Kral hiç kızmadı. Ayrıca memnuniyetini belirtmek için

kalktı ve büyükelçinin koluna girerek kapıya kadar geçirdi. Gerçi büyükelçi mütemadiyen özür diliyor, Kral ise özür dileyecek bir şey olmadığını söylüyordu.

Kapıda iyice kulağına yaklaştı. Ve büyükelçinin asla beklemediği birşey söyledi:

"Beni dinle toy atmaca, Kraliçeden uzak durmazsan memleketini bir daha hiç göremezsin."

Öyle bir tavırla söylemişti ki bunu, uzaktan görenler, imkânı yok tehdit savurduğunu anlamaz, büyükelçiye il-

tifat ettiğini sanırlardı. Verecek cevap bulamadı. Kraldan kızgınlık beklerken iltifat görmenin mutluluğu üstüne boşalan bu öfke sağanağı onu serseme çevirdi ve paytak adımlarla kupasına binip uzaklaştı.

Kral gayet neşeli bir halde tahtına döndü.

"Ben," dedi, "Fransa Kralını üç defa değil, tam yedi defa kandırdım. Gerekirse İspanya'nın menfaatleri için yetmiş defa daha kandırırım. Temel prensibim şudur: Herşey İspanya için."

Bu kadarı Kortez azalarına diğer bütün konuşulanları unutturmaya yetmişti. Bir ağızdan bağırdılar:

"Herşey İspanya için!"

Kraliçe hâlâ somurtuyordu, ama Kral gülüyordu. İyi iş becerdiğini düşünüyordu. Ayrıca Kraliçe'nin canının sıkıldığını görmek ona büyük bir zevk veriyordu.

• • •

Elhamra Sarayının Elçileri Divanhanesinde kışın soğuğu hissedilmiyordu. En küçük bir aksaklığı dahi affetmeyen Sultan Ebû Abdullah'ın keyfine göre ısıtılmıştı.

Emire Ayşe ile birlikte yanyana içeri girdiler ve yanyana tahta oturdular. Divan azalan bir kadının idarecilik taslamasına kızıyorlardı, ama açıkça söylemekten çekini-

yorlardı. Yine de memnuniyetsizlikleri yüzlerine aksetmişti. Bunu farkeden Emire Ayşe oğlunun kulağına:

"İhtiyarlar beni görmekten memnun olmamışa benziyorlar," diye fısıldadı.

Ebu Abdullah gözlerini azaların üstüne çevirdi. Yüzlerinde aynı ifadeyi okuduğu halde üstünde durmadı. Annesi son günlerde kendisinin de canını sıkmaya başlamıştı. Bir yolunu bulup Elhamra'dan uzaklaştırması lâzımdı. Kadın haline bakmadan işine karışıyor, biraz sert çıkacak olsa hemen tersliyordu: "Bu makama sayemde yükseldiğini unutma!" Bu sözünden de bıkmış usanmıştı. Sultan olması için birşeyler yapmıştı yapmasına, lâkin bunu ikide bir başına kakıp dünyasını zehir etmeye ne hakkı vardı? Hem zaten ona ihtiyacı kalmamıştı. Hacip Abdurrahmanla onu bir yerlere gönderip kurtulmalıydı. Evet, Hacip'le beraber; zira Hacip, anası kadar olmasa bile zaman zaman fazla ileri gidiyor, kendisine danışmadan bazı işler çeviriyordu. Birkaç kere ikaz edecek olmuştu, ama o sırım sırım gülmüştü: "Sultan olmanız için az mı didindik, lütfedin de biraz keyfini çıkaralım."

Artık saltanatı hiç kimseyle paylaşmak istemiyordu. Hele annesi ve Hacip Abdurrahmanla hiç. Hattâ şu Meclisi bile paylaşmayacaktı. Bu kalabalığın ne lüzumu var-

dı? Kararlarını kendi kendine pekâlâ verebilirdi. Koskoca bir Sultan başkalarına neden danışsmdı, neden ayak takımının fikrini alsmdı? Mesela şimdi. Birazdan Kral Ferdinand'm elçisi gelecekti. Onunla konuşacakları şeylerden kalabalığa neydi? Üstelik bir sürü şey sorup aklını karıştırıyorlardı.

Ani bir kararla annesine döndü:

"Meclisi dağıtmak istiyorum," dedi, "ne dersin?"

Emire Ayşe de iktidarı başkalarıyla paylaşmaktan memnun değildi. Her istediğini yapamıyor, İhtiyarlar Meclisi kızar diye çekiniyordu. Ona göre bu meclisin olmaması, olmasından çok daha hayırlıydı.

"Dağıt gitsin," diye cevap verdi. "Ama bir kere de Hacip'ine sor..."

"Lüzum etmez," diye aksilendi. "Hacip kendi işine baksın. Sultan benim, kararı ben veririm."

Ayağa kalktı. Ellerini havaya kaldırıp tam bir sessizlik temin ettikten sonra:

"Dinleyin," dedi, "şu andan itibaren Meclis tatil edilmiştir. Bir daha çağrılmadan saraya adımınızı atmayın."

Endişeli bir sükût, yapışkan bir sessizlik uzadı, gitti. Yalpalı bakışlar, şaşkın şaşkın oradan oraya tosladı. Neden sonra:

"Böyle şey olmaz!" diye bağırdı azalardan biri.

Bütün başlar ondan yana döndü. Seksen yaşlarında, ak sakalı göğsünde bir ihtiyardı. Herkes tanırdı onu. Adına İmam Nasr derlerdi. Keramet ehlinden olduğu söylenir, bütün Gırnata'da sevilip sayılırdı. Onun görüşü demek, diğer bütün azaların görüşleri demekti. Yanlış söylediği, yersiz söylediği görülmüş, duyulmuş değildi bunca zamandır.

Emire Ayşe korktu. Bu adam istese bir isyan dahi başlatabilirdi. Vaktinde düşünmediği ve tedbir almadığı için kendine kızdı. Hesaplamalıydı. Onun böyle bir çıkış yapacağını bilmesi lâzımdı. Şimdi diğerleri onu destekleyecekler ve kargaşa kopacaktı. Keşke vaktinde İmam Nasr'in icabına baksaydı. Keşke bir yolunu bulup zindana atsaydı veya bir kaza tertipleseydi. Ama artık bunların faydası yoktu. Adam söyleyeceğini söylemiş ve yüz ifadelerine ba-

kılırsa diğer azaların desteğini de kazanmıştı. Oğlu, kıt aklıyla işleri büs bütün karıştırmadan müdahale etmeliydi.

Birden doğruldu:

"Oğlumun hepinize karşı büyük hürmeti var," dedi.

"Tam bir güveni de var. İstişare Meclisini büsbütün dağıtmak gibi bir niyeti olmadığından eminim. Şimdilik çekilmenizi rica ediyor. Sultanınıza itaat etmelisiniz. Dinimiz, ulülemre itaati amirdir, umarım bunu unutmuyorsunuz."

"Hayır," dedi İmam Nasr, "ulülemre itaatin şartlarını da unutmuyoruz. İstişare sünnettir. Şimdiye kadar memleketin bütün işleri istişare edilerek halledilmiştir. Bundan sonra da böyle olmalıdır. Ulema haddini bildiği gibi ümera da haddini bilmelidir. Ayrıca Devr-i Saadette hatun kişilerin saltanat sürmesi diye bir vak'a yoktur. Siz karışmayınız. Bu işi de, diğer işleri de oğlunuzla halledeeriz."

Emire Ayşe dudaklarını kemire kemire yerine oturdu. Bir ihtiyarın karşısında aciz duruma düşmüştü. Hava birdenbire aleyhine dönmüştü. Oğlunu kurtarma gayretiyle kendini ateşe attığı için öfkesi bir kat daha artıyordu. Bırakmalı, ne hali varsa görmeliydi. O zaman şu ihtiyar, kendisi yerine oğlunu hırpalayacaktı. Bıraksa, hırpalasaydı ya, nesine gerekti! Fakat ah şu annelik hissi. Olur olmaz yerlerde yüreğinden fışkırıyor ve böyle kötü durumlara düşürüyordu. Başını önüne indirip mağlûbiyeti sineye çekmekten başka çare yoktu. Öyle yaptı. Fakat ihtiyarlar kâfi bulmadılar. Dışarı çıkmasını istediler. Erkeklerin arasında kadının yeri yoktu. Sarayın aşçılarını, hizmetkârlarını, cariyelerini idare etmesi kâfiydi. Bu sınırı geçip memleket işlerine karışmamalıydı.

İ Kendini müdâfaa etmesi için yalvarırcasına oğluna bakıyordu. Ama oğlu söylenenlerden ince bir zevk aldığını belli etmemeye dahi lüzum görmeden gülümsüyordu. Kan beynine çıktı. Vücudu zelzeleye tutulmuş gibi sarsıldı. Hiddetle ayağını vurdu ve kalktı.

"Ne hâliniz varsa görün," diye haykırdı, "ben gidiyorum."

Annesi çıktıktan sonra Ebû Abdullah, tahta rahatça yerleşti. İstediği kendiliğinden olmuştu. Sıra Hacip'le birlikte Meclisi harcamaya gelmişti. Hattâ esnaf arasında P mevcut bulunduğunu öğrendiği bazı içtimâi ve dinî müesseselerin de kökünü kazıyacaktı. Her işi kendisi halledecek, herşeye tek başına yetecekti. "Koskoca Gırnata'nm kos koca sultanıyım" diye geçirdi içinden. "Tek başıma hükmedeceğim. Fakat şimdilik meclisi dağıtmaktan vazgeçmeliyim. Şu kambur ihtiyarın icabına baktıktan sonra tekrar düşünürüm"

"Kral Ferdinand'm elçilerini içeri alın!"

Elçiler sekiz kişiydiler. Yedisi kapının hemen gerisinde sıralandı. Biri Sultana yaklaştı. Saygıyla eğildikten sonra

deri muhafazasıyla birlikte Kralın mektubunu uzattı.

"Navar, Aragon ve Kastil memleketlerinin kralı haşmetli Ferdinand ile Kraliçe İzabella lö Kastil'in selâmlarını zât-ı devletpenahlarına sunmakla bahtiyarım. Kralım ve Kraliçem size iyi dileklerine takdime bendenizi memur ettiler. İsteyeceğiniz her türlü yardımı yapmak için sabırsızlandıklarını bildiriyorlar. Aranızdaki sevginin ve dostluğun hiç bitmemesini temenni ediyorlar."

Kral ve Kraliçe tarafından övülmek Ebû Abdullah'ın çok hoşuna gitmişti. Gözlerini yan kapamış, zevkle dinliyordu. Adamın susmasına üzüldü. Bütün gün böyle güzel şeyler söylese, dinlemekten bıkmazdı. Şimdi kendisinin

konuşması lâzımdı. Babasını hatırlamaya çalıştı. Elçilere çok sert muamele ederdi. Hele son zamanlarında İzabella ve Ferdinand'm elçilerine karşı son derece kırıcıydı. Konuşmasını hemen daima çok kısa keser, elçinin efendisine, mukabil selâmlarını söylemekle yetinirdi. Ama babası gibi yapmayacaktı. Sözü inadına uzatacak, Kral ve Kraliçeyi ne kadar sevdiğini elçiye karşı takınacağı tavırla herkese gösterecekti.

Ayağa kalktı. Kollarını açtı:

"Gelin elçibaşı, Kral ve Kraliçe yerine siz saygıdeğer elçilerini kucaklamayı şeref sayıyorum."

Elçi dahil herkes donup kaldı. Görülmüş, işitilmiş şey değildi. Muhabbetinin, dostluğunun derecesi ne olursa olsun hiçbir zaman bir sultan, bir elçiye kollarını açmazdı.

Her yerden yükselen mırıltılara ilaveten elçinin gözle görülür, elle tutulur tereddüdü Ebû Abdullah'ın aklını başına getirdi. Ama geri dönemezdi. Bir kere kollarını açmış, daveti yapmıştı. Elçi ne edeceğini bilemez halde dikiliyordu.

İmam Nasr dayanamadı, kalktı. Bastonunu yere vurdu.

"Böyle rezillik olmaz!" diye gürledi.

Arkasına bakmadan çıktı, gitti.

Onun çıktığın gören azalar, üçer-beşer Divanhaneyi terke başladılar.

Ebû Abdullah hâlâ kolları açık, bir heykel kıpırtısızlığmda duruyor, boş gözlerle gidenlere bakıyordu.

Hacip Abdurrahman güldüğünü göstermemek için başını duvara dönmüştü.

• • •

Koltukçular Caddesi Darro Irmağına dönmüştü. Bir

farkla ki, Darro Irmağındaki suyun yerini Koltukçular
Caddesinde insan almıştı. Öyle akıyordu. Ama ne akış!
Coşkun mu coşkun, öfkeli mi öfkeli, kararlı mı kararlı.
Bakışların tamamı bileği taşında sivrilmiş bıçak ucu gibi
tehditkâr ve tehlikeli; yüzler gergin, sözler sert!

Böyle zamanlarda kalabalığa daima birkaç çapulcu
karışır ve ortalığı allak-bullak etmek için ellerinden geleni
yaparlardı. Çünkü, ortalığın karışması, yapmak istedikle-
ri yağmacılığa yarayacaktır. Fakat bu kalabalık başka ka-
labalıktı! Sızmaya çalışan iki çapulcuyu anında farkettiler
ve kulaklarından yakaladıkları gibi dışarı attılar.

Kalabalık Elhamra'ya yaklaşıyordu.

Aslanlı Avluya açılan kapının önünde durdular ve al-
dıkları işaretle bir ağızdan bağırmaya başladılar:

"İmamımızı isteriz!"

Ses, Mahkeme Divanhanesini aştı, Aslanlı Avluya geç-
ti, sarayı dolanıp bir uğultu halinde hamama doldu.

Sultan hamamda gönül eğlendiriyordu. Uğultuyu du-
yunca ne olduğunu sordu. Hizmetkârlar bilmediklerini
söylediler. Onları itti ve giydirilmesini istedi.

Bu sırada uğultuyu tekrar duydu. İlkinden daha netti,
ama ne dendiğini anlayamamıştı. Belli belirsiz bir korku
yüreğinin başını yokluyor, endişe ateşinin yalazını duyu-
yordu.

"Bana hemen Hacip Abdurrahman'ı bulun! Baraka Di-
vanhanesine gelsin."

Hacip Abdurrahman Baraka Divanhanesine girdiğinde
Sultanı ayakta buldu. Kafese yeni kapatılmış bir vahşi
aslan gibi Divanhaneyi baştan başa arşınlıyor, arada du-
rup uğultuya kulak veriyordu.

Hacib'i görür görmez üstüne atılacak gibi bir hareket
yaptı, ama kendini tuttu. Ateş saçan, ama korku benek-
leriyle lekeli bakışlarını yüzüne çaktı:

"Ne oluyor?"

Hacip Abdurrahman sakin olmaya çalışarak:

"Mühim değil Sultanım," dedi. "Halk İmam Nasr'ı isti-
yor."

Elçiler Divanhanesindeki hareketinden sonra İmam
Nasr'ı yakalatıp zindana tıktırdığını ilk defa hatırladı.
Hayretle başını salladı:

"Demek halk onu bu kadar seviyor ha!"

"Evet Efendimiz, halkı bilirsiniz. Tuttuğunu tam tutar.
Sevgisi de, nefreti de zorludur. Üstelik bu adamın veli ol-
duğu inancı da halk içinde yaygındır. Korkarını, istedikle-
rini vermekten başka çare bulamayacağız."

"Ne demek! Yani ben koskoca Sultan olduğum halde

bir avuç serkeşe boyun mu eğmeliyim. Olmaz öyle şey!"
Bir süre düşündükten sonra durdu:
"Başlarında kim var? Halk dediğin kendi kendine hiç-bir şey yapamaz, bunları bir sevk eden olmalı."
"Evet," dedi Hacip, "eski bir muharip sevkediyor."
"Adamı tanır gibisin."
"Tanırım efendim, bir kere şefaat edip zaptiyelerden kurtar mışüm."
"İyi halt etmişsin!"
"Öyle demeyiniz efendim, vaziyetin icabı kurtarmamı gerektiriyordu. Aksi halde Emir Mâlik çok kızacaktı."
Sultan birden titredi:
"Mâlik mi? O da nereden çıktı? Bu işle ne münasebeti olabilir?"

"O kadarını tahkik edemedim. Ama halkın başındaki zât Emir Mâlik'in mânevi babası."
Ellerini oğuşturdu:
"Aman ne iyi! Şu halde İmam Nasr'ı bırakır yerine bu herifi tıkarız. Mâlik'e de haber salar, ya bizden olacaksın veya manevî babanı dünya gözüyle bir daha göremeye-ceksin deriz. Nasıl?"
Emir Mâlik'i tanımadığı ne kadar belliydi. Sevincini kursağına tıkamak büyük bir zevk olacaktı.
"Babanızın ve amcanızın ordularını hesaba katmalısı-nız Sultan hazretleri. Mâlik gelirse tek başına gelmez her-halde."
"Yani ordularla birlikte mi gelir dersin?"
Hacip sustu. Sultanı meçhul korkuların kıskacında seyretmek hoşuna gidiyordu. Tekrar gezinmeye başlamış-tı. Zevklendi "Yine bana soracaksın," diye düşündü. "Yek başına karar vermek haddine mi düştü, kıt akıllım!"
Tahmini de çıktı. Bir süre sonra Sultan ona döndü:
"Tedbir nedir, Hacip?"
Hacip: "Ha şöyle," dedi içinden, "yola gel bakalım."
Sesini yükseltti:
"Bana sorulursa İmam Nasr bırakılsın derim. Başka da kimse tevkif edilmesin derim. Bu sıra halkı kızdırmaya gelmez. Zaten size fazla ısmamamışlar. Allah göstermesin bir çılgınlığa kapılabilirler."
"Yani beni hal'edebilirler mi demek istiyorsun? Endü-lüs tarihinde böyle rezillik görülmemiştir."
"Şimdiye kadar görülmedik nice şeyler şimdilerde gö-rülmektedir, Sultan hazretleri. Gırnata'da ne zaman ne olacağını kestirebilene aşkolsun. Emir buyurursanız gi-

der halkla konuşurum. İstiyorsanız bir kaçını alır gelirim, bizzat konuşursunuz."

Ellerini korkuyla ileri uzattı:

"İstemem, istemem, bildiğin gibi hallet. Hiçbirini gözüm görmesin yeter ki."

Eğildi:

"Başüstüne efendimiz."

Hacip çıktı. Zindana uğrayıp İmam Nasr'ı aldı. Kalabalığa götürdü. Halk, İmam Nasr'ı görünce tezahürata başladı. Arada bir bazıları:

"Bize İmam Nasr gibi Sultan lâzım. Ebû Abdullah Es-Sağir çekilsin, İmam Nasr tahta çıksın!" diye bağırıyordu.

Hacip Abdurrahman'm o her zaman övündüğü parlak zekâsı birden tökezledi. Bu ne cüretti? Sultana "sağir (küçük)" deniyordu. Gerçi bu lakabın halk arasında yaygın olduğunu bilmiyor değildi, ama ulu orta bağırılması hoşuna gitmiyordu. İmam Nasr'm Sultan intihab edilme isteği ise tam bir felaketti. İnşallah çoğunluk bu fikirde değildi. Yoksa Ebû Abdullah'ın da, kendisinin de, diğer bütün saraylıların da hali haraptı.

Toparlanmaya çalıştı. Kollarını havaya kaldırarak halkı sükûnete davet etti. Kısmî bir sessizlik sağlanınca konuşmaya başladı:

"İmam Nasr yanlışlıkla tevkif edilmiştir. Bu hatadan Sultan hazretlerinin haberi yoktur. Hadiseye muttali oldukta çok kızdılar ve kusuru görülenleri kırbaçlattılar."

"Seni de kırbaçlatsaydı keşke Hacip!"

Karşılığı duymazdan geldi.

"İşte İmam serbest bırakılmıştır. Ulülemre itaat üzre olun ve dağılm."

Kimse yerinden oynamıyordu. Artık bağırıp çağırmıyorlardı da. Sevgiyle İmam Nasr'a bakıyor ve susuyorlardı.

"Efendi Hazretleri, lütfen birşeyler söyleyiniz. Dağılmalarını isteyiniz. Şimdi kargaşa zamanı değildir. Küffar şu halimizi görse kimbilir nasıl sevinecek."

İmam Nasr Hacip'i yerin dibine geçiren bir bakışla sıvadı.

"Küffarı sevindirecek işler bizzat sarayda olmakta."

Kalabalığa döndü:

"Esselamüaleyküm Ümmet-i Muhammed."

Bir ağızdan selâmını aldılar.

"Vealeyküm selâm, ya İmam!"

"Hadi artık evlerinize gidin."

Başka tek kelime etmedi. Halk hemen geri çekilmeye başladı. İmam mütebessim bir çehreyle Hacib'e döndü:

"Onların dilini bilmek lâzım," dedi. "Siz saraylılar başka türlü konuştuğunuz için halkla anlaşamıyorsunuz."

Aralarına karıştı ve onlarla birlikte saraydan uzaklaştı.

• • •

Hicretin 888. baharı...

Yüzünü eşarpla kısmen sarmış meçhul bir yolcu şafakla birlikte Padul tepesinde belirdi. Gırnata'yı bir müddet hasretle seyrettikten sonra, tepikledi ve yardan aşağı uçtu. Geldi, Doğancılar Kapısından şehre girdi. Hiçbir yere uğramadan doğruca Tuleytula Hanına indi. Hancı Abdüsselâm Ağa, mutfağın küçük penceresinden meçhul süvarinin atını görür görmez yüreğinde sevinç çığlıkları koptu.

/

"Osmancık, hey Osmancık!" diye bağırdı. "Gel dendiğinde gelmek yok mu, kerata. Koş avluya, misafirimizi karşıla."

"Peki usta."

"Kal olduğun yerde," dedi. Misafirin yüzündeki örtüyü mânâlandırmış ve ziyaretin gizli olabileceği aklına gelmişti. "Hey çocuk, sana olduğun yerde kal dendi, hâlâ niye koşturmaktasın bakalım?"

Osmancık iki zıt emir arasında bocalayarak:

"Ama usta!"

"Bak hâlâ söylenir, yukarı çıkıp odanın penceresini ört denmedi mi?"

"Denmedi usta!"

"Şimdi denmiş belle, hadi yallahla bakalım, kaybol!"

Çocuk merdivenlere saldırırken Abdüsselâm Ağa dışarı seğirtti. Atın gemine yapıştı.

"Hangi deli rüzgârın esintisine kaptırdın da geldin, hay oğul," diye konuştu sevincini belli etmemeye çalışarak. "Hele geç içeri de iki çift söyleşelim. Tasalanma, han boştur."

Ardısıra kendisi de hana girdi.

"Şöyle mutfağa geçelim de rahat rahat konuşalım."

Mutafağa girdiler. Meçhul şahıs yüzünü açtı.

"E... Ağam, anlat bakalım. Gırnata'da neler olmakta?"

İhtiyar gülümsemeye verdi:

"Haberin büyüğü sende olmalı, değil mi Mâlik oğlum? Bunca yol tepikleyip yüzünü kapataraktan şehre girmenin yok mu bir hikmet ciheti?"

"Olmaz mı?" diye soluklandı Mâlik "Duydum ki Gırna-

ta o bildiğimiz eski Gırnata'ya benzemez. Bizim için bir düşman beldesi kadar tehlikelerle dolmuştur. Tavsiye

eden, sen sen ol, kendini kimseye belli etme gibisinden nasihatler döktürdü. Biz de tedbiri elden bırakmış olmamak için yüzümüzü örttük."

İhtiyar yıllardır tanıdığı gencin gözlerini, yüz hatlarını okuyup neticeye varmak için çabalıyordu, ama Mâlik'in gözleri bom boştu. Yüzü ise ifadesiz; birşey bulup çıkaramaymca sordu:

"Niyetin bana selâm vermekten ibaret olmasa gerek Mâlik oğlum, de hele muradın nedir?"

Emir Mâlik soruya soru ile karşılık verdi:

"Osmancık yok mu?"

"Var olmasına var da, tedbire riayet niyetine savdım. İstersen görüşürsün, kendi bileceğin. Lâkin bu sabah ezeli boşboğazlığından eser yok, ağzından lâfı almak için ecinni sultanının mengenesi lâzım."

"Çocuğu görmeyince merak sardı da, kusura kalma. Niyetim size bir haber vermekti. Büyük bir zafer kazandık. Çok şükür Emir Ebu'l-Hasan ile El Zagal'ın orduları birleşti. Hep beraber Kastil orduları üstüne gittik."

"Becerdiniz ha!"

Hancının sesinde hasret karışımı bir merak vardı.

"Hem de nasıl! Öyle bir becerme becerdik ki, o kadar olur. Sizin eski cenklerinize benzer bir cenk oldu. Zorlu mu zorlu. Kastil ordusu dağıldı. Nice beyler, kontlar esir edildi."

İhtiyar, elini sallayıp delikanlıyı susturdu:

"Bana ne ondan!" diye gürledi. "Kastil ordusunu budamanız kaç para. Gırnata tahtında oturan herif bütün

ilim, irfan yuvalarını budamaya durmuş. Dinî teşkilatlar, zenaat sahiplerinin cemiyetleri zaten kendiliklerinden kapanmaya yüz tutmuştu. Şimdi Sultan olacak herifin emriyle resmen kapatıldılar. Kalanların kapısına da böylece kilit vuruldu.

"Ne diyordum? Ha, diyordum ki bana ne Kastil ordularını yenmenizden. Elinizdeki birleşik orduyu alıp Gırnata'ya yürüyor musunuz, ondan haber verin? Yürüyüp de şu halkımın Es-Sağir dediği sultan bozuntusunu başımızdan alıyor musunuz? O zaman ver elini öpeyim. Yoksa karşımda lak lak etme; yallah geldiğin yere yuvarlan!"

"Kardeş kanı aksın istemiyoruz. Ama başka bir çare kalmazsa."

"Ne diyorsun bre! Aha, El Zagal'a mı söyleyeceksin, Ebül-Hasan'a mı söyleyeceksin, kime istersen ona de ki: bizim herif Meclisi kapattı, İhtiyarlar Meclisini diyorum. Esnaf teşkilatlarını kapattı. Ulemaya zerre ehemmiyet vermiyor. Bir ara İmam Nasr'ı bile zindana attırmaya cü-

ret etti. Bilirsin ki ben sonuna kadar meşruiyetten yanayım. Bu adam bir gasıp, tahtı babasından gasbetti, hile ve desise ile ele geçirdi. Şimdi de tam dediğim dedik, çaldığım düdük havasında. Biz vaktiyle Ebu'l-Hasan'm saraydan çıkmadığını söyler, tenkide koyulurduk; meğer beterin de beteri varmış. Bu herif adeta sarayın esiri. Hamamdan dışarı çıkmıyor. Duyduğuma göre işreti de artırmış. Görenler adamın ayık zamanı yok diyorlar. Tüh ki tüh! Ne biçim insanlara kaldı şu güzelim memleket?"

"Sen benden iyisini bilirsin Abdüsselâm Ağam, bana her zaman vakitli iş yapmamı öğütlerdin."

"Yani vakti eriştiğinde gelecek misiniz?"

"Elbette, halkın sevmediği bir kişinin Sultan kalabildiği nerede görülmüştür?"

"Halka kalsa Ebül-Hasan'ı da pek sevmez ya, yine de ehven-i serdir. Şimdi böyle düşünüyorlar. Eskiden olsa Ebül-Hasan olmasın da kim olursa olsun diyenden geçilmezdi. Bakma garba geldik, ama şark adetlerini beraberimizde getirdik. Biz şarklılar hissiyizdir. Birkaç kusurundan dolayı insanı mahkûm eder, birkaç faziletinden dolayı öve öve biteremeyiz. Ama birgün övdüğümüz kişinin kusurunu görüveririz. O zaman da yer yerinden oynar. Neyse, ders alacak yaşı çoktan gerilerde bıraktık. Bana söylemek istediğin birşey var gibime geliyor."

"Var olmasına var da, nasıl anlatsam? En iyisi her zamanki kestirme yoldan gitmek. Kastil orduları üstüne kazandığımız zaferi Gırnatalılar duysun istedik."

"Ben duydum, velâkin bütün Gırnata nasıl duyacak?"

Emir Mâlik güldü:

"Artık sen bir yolunu bulursun, benden haberi getirmek, duyurması senin bileceğin iş."

"Tamam, şimdi bir çorba içersin artık."

Sağol Ağam, bu arada bizim ufaklığı da görsem hiç fena olmayacak. Nasıl, bari işine yarıyor mu?"

"Ne dersin ayoğul, ufaklık dediğin benim sağ kolum. Fazla belli etmemeye çalışıyorum, ama senin kadar onu da seviyorum. Vakti gelince iyi bir kılıç eri olacak."

"İşte buna çok sevindim. Gırnata'nın sağlam bileklere ihtiyacı var."

İhtiyar bir gözünü kırptı:

"Sağlam kafalarla birlikte."

• • •

Bir öğle vakti Gırnata'da uğultu koptu.

Horoz Sokağını dolanan insan seli Horozlu Köşkü geçti ve Babü'r-Ramle Meydanına yığıldı.

Günlerdir Kastil orduları üstüne kazanılan zafer haberleriyle çalkalandıktan, fokurdadıktan sonra sabırlar taşmış, bir işaretle toplanıp meydana yürümüştü.

İşareti kimin verdiği belli değildi. Hacip Abdurrahman'm kesin emriyle topluluğa karışıp araştırma yapanlar eli boş dönüyor, hareketin başını tesbit edemediklerini söylüyorlardı.

Sultan çılgın gibiydi. Herkese sataşıyor, ileri geri konuşuyordu.

"Topunu darağacma göndereceğim. İtaat etmemenin ne demek olduğunu göstereceğim. İsyanı kanla bastıracağım!"

Biraz durulunca Hacip Abdurrahman'a döndü:

"Söyle ihtiyar, eskiden olmadık şeyler şimdi niçin olmakta?"

Gerçeği söyleyemezdi. Söylese kendi kendini itham etmiş gibi olurdu. Beceriksizliğin içinde kendisi de boylu boyunca vardı. Lafı çevirdi:

"Yanlış anlamadıysam halk savaş istiyor" dedi. "Ne de olsa alışmıştır. Boş oturmaktan canlan sıkılmaktadır. İspanya ile dostane münasebetler içinde bulunmamız onları kızdırmaktadır."

"Yani keyifleri yerine gelsin, otursun diye olmadık bir vakitte harp mi etmeliyim? Ben aklımı kaçırmadım daha."

Sözün burasında hışımla Emire Ayşe çıkageldi.

"Duyuyor musunuz?" diye bağırdı. "El Zagal rezili ile kocam küçük bir iş becerdiler diye Gırnatalılar azgın boğaya döndü. Onları yatıştırmanın tek bir yolu var."

Ebû Abdullah ümitle atıldı:

"Nedir o?"

Emire Ayşe tek kelime ile cevap verdi:

"Harp!"

Bugün kimsenin ağzı harpten başka söz etmiyordu nedense. Oysa Ebû Abdullah harp istemiyordu. Bildi bileli muharebe içinde idi ve artık bıkmıştı. Ona göre Gırnata'nm sulha, sükûna ihtiyacı varda. Peki, bu sokaklarda akan insan seline ne oluyordu? Muharebenin mânâsını en iyi onlar bilmeli değiller miydi? Yıllar süren savaşlarda kimisi kolunu kaybetmişti, kimisi ayağını, kimisi de oğlunu, babasını. Hâlâ niye harp diye tutturuyorlardı? Yoksa Gırnata'yı kaybetmemek için bunu bir zaruret gibi mi görüyorlardı? Yanıldıklarını söylese anlamazlar mıydı?

Coşkun kalabalığın önüne geçip konuştuğunu hayalledi. Yüzünü buruşturdu. "Olacak şey değil. Karşılarına geçip konuşmaktansa muharebeye giderim daha iyi."

Annesine döndü. Devlet işlerine karışmamasını emret-

tiğini ya unutmuştu veya şu anda unutmuş görünmek işine geliyordu:

"Harbi kaybedersek ne olur, bilir misiniz?"

Emire Ayşe fütursuz cevap verdi:

'Tahtı kaybetmekten daha iyidir."

Demek iş bu kerteye gelmişti. Tahtı kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyordu. İnanmak istemedi.

"Böyle bir çılgınlık yapamazlar, buna curt edemezler" dedi.

"Git de gözlerinle gör, ondan sonra neye cüret edip neye edemeyeceklerini konuşalım. Bak sana bir ana nasihati evlâdım; bu hale gelmiş kalabalıkların önünde durulmaz. Durulursa ezer geçerler. Başında bir parça aklın kaldıysa halkın isteklerine uy. Muharebeye gidileceğini ve

zaferle dönüleceğini duyur onlara. Bak gör, o zaman nasıl dağılacaklar."

Ne yapacağını kestiremiyordu. Annesiyle Hacip söz birliği etmiş gibiydiler. Ya yokluğunda bir kumpas kurar, tıpkı babasına yaptığı gibi dönüşünde şehir kapılarını kapatırlarsa ne yapar, nerelere giderdi? Fakat başka çare de yoktu. Muharebe vaadi almadan halkın dağılmayacağını söylüyorlardı. Yoksa... Yoksa işin içinde miydiler?

Dikkatle yüzlerine baktı, yüz hatlarında gerçeğin izlerini aradı, ama bulamadı.

"Demek illa savaş!" diye söylendi.

"Ve Zafer," diye perçinledi Hacip. "Savaş dahi yetmez, illa ki zafer."

Hacib'e döndü:

"Bunu hiçkimse garanti edemez."

"Halka böylece söyleyim mi?"

Tehdit mi ediyordu? Yüzünü inceledi: hayır. Yüzünde tehdide benzer bir ifade yoktu. Öyle bile olsa direnebileceğini hiç sanmıyordu. Bitkindi. Biran önce gürültünün bitmesinden başka bir isteği yoktu.

"Pekâlâ," dedi. "Savaşılacağını halka ilân edin. Allah Kerim, ola ki El Zagal'mkine benzer bir büyük zafer de biz kazanırız. O takdirde halkın muhabbeti cihet değiştirir. Haklısınız, bizim insanımızı bir zafer kadar hiçbir şey sevindiremez.'

Hacip Abdurrahman kapıya doğrulmuşken durdu:

"Nereye hücum edileceğini de öğrenmek isterler şüphesiz."

Ebû Abdullah şaşırdı. Öyle ya, nereye? Kastü'e mi, Aragon'a mı, Navaristan'a mı? Belki Fransa'ya. Olur iş

miydi? Burnunun ucunda İzabella'nm askerleri hora te-

perken tut, ta Fransalara git.
Aklı kanatlanıp havalanmış, bulutların ötesine uçmuştu. Tutmak istiyor, fakat tutamıyordu. Tutabilse kafatasının içindeki yerine yerleştirecek ve düşünmeye başlayacaktı. Düşününce bulacağından emindi.
Annesi imdadına yetişmese, kimbilir daha ne zamana kadar bakınıp dururdu.
"Oğlum her zaman Lukna'yı almak istemiştir. Git halka söyle Hacip. Lukna Kalesi muhasara edilecektir. Bugünden tezi yok, gönüllü kabulüne başlanmıştır."
Ebû Abdullah hızlı hızlı başını sallayıp annesinin söylediklerine katıldığını belirtti. Birşey söylemiş olmak için de:
"Çabuk ol," dedi.
Hacip söylene söylene saraydan çıktı.

/

DOKUZUNCU BOLUM

Günlerdir Gırnata halkı zafer haberini bekliyordu. Tepelere gözcüler çıkarılmış, zafer haberini önce kim getirirse bir koyun sürüsü ile dört galon zeytinyağı verileceği vadedilmişti.
Gözcüler gözlerini dört açıyorlardı.
Bir ikindi vakti Lukna cihetinden bir toz bulutu koptu. Gözcüler heyecanla bağırıştılar. Atlarına bindiler ve zafer haberini Gırnata'ya uçurmak için hazırlandılar.
Haberi alır almaz atları tepikleyecekler, canlarını dişlerine takıp yardan aşağı yuvarlanacaklardı. Niyetleri böyleydi. Kimse at koşturacağını söylemiyor, yuvarlanacağını söylüyordu. Vadedilen koyun sürüsünü filan umursadıkları yoktu. Gırnata'nm gözüpek gençleri bunu bir yarış bellemiş, öylece kabullenmişlerdi. Yarışı kim kazanırsa Gırnatalıların gözünde yücelecekti. Onlar için bu kadarı yeterliydi.
Toz bulutu yaklaştıkça heyecan arttı, yaklaştıkça arttı.
Nihayet gelenler görülebilecek kadar yaklaştılar.
Atların karnına saran bacaklar açıldı, gemi tutan eller gevşedi, heyecanla çarpan yürekler ürperip titredi. İçlerinden biri adeta ölüm haberi verircesine:

"Bozgun!" diye mırıldandı.
Gelenler zafer müjdecisi değil, savaşta bozulmuş bir sürü idi. Bu acı gerçek ilk bakışta anlaşılıyordu. Zırhları paralanmış, elbiseleri lime lime olmuştu. Çoğunun kılıcı dahi yoktu. Canlarını zor kurtardıkları belliydi.
Biri güçlükle ağzını açarak, bitkin bitkin:
"Herşey bitti," diye inledi, "yenildik."

Sultanı sordular, acı acı güldü:
"O beceriksiz mi? Vurmaya gittiği düşmana iltica etti. Bizi bir pula sattı. İhtimal şimdi Ferdinand'la işret etmekle meşgul."
Acı haber, Gırnata'yı kökünden sarstı. Beceriksiz bir Sultanı belki bir yere kadar hoş görebilirlerdi, ama düşmana iltica etmesni asla hoş görmezlerdi. Gece demeden sokağa fırladılar ve sabahlara kadar bağırıp çağırdılar.
Yalnız Abdüsselâm Ağa onlara katılmadı. Haberi alır almaz, hanı Osmancığa bıraktı ve atına atladığı gibi Elvira kapısından sür'atle dışarı çıktı. Haberi Ebu'l-Hasan'a ulaştırmalıydı.
Ondan birkaç dakika sonra başka bir atlı Gieda kapısından fırladı. Emire Ayşe'nin sadık bendelerindendi. Emire Ayşe'nin ricasını Kraliçe İzabella'ya götürüyordu.
Ve karanlık, siyah avuçlarında Gırnata'yı sıkıyordu.

• • •

Ebu'l-Hasan sevinçliydi. Tahtını geri getirdiği için Lukna hezimetine için için dualar ediyordu. Kendini tutmasa ihtiyar Abdüsselâm'ın boynuna sarılacaktı. Onu nasıl mükâfatlandıracağını kestiremiyordu. Önce Kapıcılar Kâhyası yapıyor, sonra bunu az bulup İhtiyarlar Meclisi Başkanlığına getiriyor; derken aradan birkaç dakika geçince onu da yeterli bulmayarak vezirliğe yükseltiyor, bi-
r

raz daha düşününce Hacipliği münasip buluyordu. Abdüsselâm Ağa ise gülümseyerek Ebu'l-Hasan'ı dinliyordu. Bütün hizmetlerin mükâfatını dünyada vermeye nasıl da alışmıştı. Şimdi tutup hiçbir şey istemediğini, tek istediği şeyin Gırnata'da kargaşanın bitmesi, adaletin hükümranlığı ve düşmana üstünlük sağlanması olduğunu söylese ihtimal çok şaşırırdı.
Söyleyince gerçekten de çok şaşırdı. Defalarca ciddi olup olmadığını öğrenmek istedi. Yani kendisi için birşey istemiyor muydu?
"İstemez olur muyum, Melik hazretleri? Gırnata demek, nazarımda kendimden mühim demektir. Binaenaleyh ben Gırnata için isterken aslında kendim için de istemiş oluyorm."
"Onu demiyorum, o tarafını anladık da şahsın için mal, mansıb, mevki, ücret... Ne bileyim, aklına ne gelirse çekinmeden talep et. Sen bana adeta yeniden hayat verdin."
"Hayatı veren de, alan da Allahü Teâlâ Hazretleridir, ya Melik. Ahir ömrümde bir vazife ifa edebildimse ne mutlu; onun manevî hazzı yeter de artar bile."

"Peki, bunları tekrar konuşuruz. Bana senin gibiler lâzım ihtiyar, sakın kendini unutturma. Şimdi var istirahat et, yarın şafakta Gırnata'ya gidiyoruz."

Tacına, tahtına kavuştu, ama pek uzun sürmedi.

Emire Ayşe'nin dileği İzabella'ya ulaşmıştı. Emire Ayşe Ebû Abdullah'ın tekrar Gırnata tahtına çıkarmaları kaydıyla Kastilya'nın himayesine girecek ve Kraliçenin tayin edeceği miktar vergiyi her yıl muntazaman ödeyecekti.

İzabella, Emire Ayşe'nin mektubunu evirdi, çevirdi gülümsedi:

"Gırnata düştü!" diye mırıldandı.

Ebû Abdullah'ı huzuruna getirmelerini emretti.

• • •

Ve bir gece, yüzleri örtülü dört atlı küçük arka kapıdan Gırnata'ya girdi. Kapı içerden açılmıştı. Nöbetçiler ya uyuyorlar veya uyur gibi yapıyorlardı. Kadınsı bir ipek hışırtısından başka bir gürültü olmamıştı. Doğruca Kasrü'l-Beyzain sarayına gittiler ve perdeleri sıkı sıkıya kapatarak sabaha kadar konuştular.

Ertesi gün boğucu bir sıcak vardı. İşlerine, güçlerine gitmek için sokağa çıkan Gırnatalılara sokulan meçhul şahıslar Ebû Abdullah'ın döndüğünü fısıldıyordu.

Haber öğleye kadar bütün Gırnata'ya yayılmıştı. Sultan Ebu'I-Hasan duyar duymaz yerinden fırladı.

"Yalan!" diye bağırdı. "Ebu Abdullah vatan hainidir, geri gelmeye cesaret edemez."

Her tarafa asker çıkarıp arattı, ama herkes bıkmıştı. Baba ile oğul arasında cereyan eden taht kavgasından bıkıp usanmışlardı. Askerler verilen emri tutmuyor, bir gölgede yan gelip yatıyorlar, havadan sudan sohbete dalıyorlardı.

Ertesi gün sabah namazından sonra Ebu'I-Hasan, yanma bir miktar asker alarak Kasrü'l-Beyzain sarayına gitti. Emire Ayşe'yi görmek istediğini söyledi. Hizmetçiler Emire'nin hasta olduğunu söyledilerse de dinlemedi. Oda kapısını tekmeleyerek açtı.

"Desiselerine Gırnata'yı kurban ediyorsun bre kadın!"

Emire Ayşe ipek tüllerin arasında yatıyordu. Yüzünde hiçbir kıpırtı olmamıştı. Sultanı bekleyen bir hali vardı.

"Ya sen," dedi, "aynı şeyleri yapmıyor musun?"

$

"Kadın aklınla er işine karışıp ortalığı berbat etmene göz yummam."

Kadın cevap vermeyince üsteledi:

"Oğlunu bana teslim et!"

"Oğlumuz bebek değildir. Kendi hakkındaki kararı kendisi verir. Niyeti teslim olmaksa gelir teslim olur. Bu işte benim dahlim yoktur."

Sultanın yüzü kıpkırmızı olmuştu.

"Her işin içinde olduğunu biliyorum. Oğlunu teslim et, yoksa karışmam!"

Kadın kısık bir kahkaha attı:

"Şimdi de tehdit, öyle mi?"

Dirseğine dayanıp hafifçe doğruldu:

"Müdafaasız bir kadına karşı tehdit ha! Kendine sultan süsü veren adamın şu aczini görseler acaba ne derlerdi? Heyhat, ben kime varmışım meğer!"

Ebu'l-Hasan kendini tutamadı. Kadına bir tokat aşketti. Emire Ayşe zaten bunu yaptırmak için tahrik ediyordu. İstediği olmuş bir yığm sualden baygınlık numarası yaparak kurtulmuştu. Sultanın saraydan gittiğini duyunca gözlerini aralayıp gülümsedi. Ancak kendisinin duyabileceği kadar hafif bir sesle:

"Yine atlattık çok şükür" dedi.

• • •

Ulucami'de İmam Nasr'ın konuşacağını duyan Gırnatalılar sabahın erken saatlerinden itibaren camiye dolmuşlardı. Kalabalık avluya taşmış, sonra sokak aralarına kadar yayılmıştı.

Cuma namazı sükûnet içinde kılındı.

İmam Nasr, dilden dile, kulaktan kulağa ta sokak aralarına kadar yayılan konuşmasını yapmak için hutbeye çıktı.

"Ey ahali! Haşmet devrinden hezimet devrine girdik. Kabiliyetsiz, kifayetsiz melikler bizleri böldü. 'Mü'minler kardeştir' hükmü unutulup, mü'minler birbirlerine düşman yapıldı. Şimdi de baba ile oğul saltanat hırsıyla birbirlerine kılıç çekmek üzereler. Kılıç yalnız onların arasına girmeyecek, onlarla birlikte bütün Gırnatayı biçip d uğrayacaktır. Artık tahammülümüz kalmamıştır. Biz Gırnatalılar taht için, taç için vuruşan sultanlar istemiyoruz. Bize millî bir kahraman lâzım. O da..."

Bir süre sustu, gözleriyle cemaatı yokladı. Herkes nefesini tutmuş, söyleyeceği ismi bekliyordu.

"O da zaferden zafere koşmuş El Zagal'dır. başımızda El Zagal'ı görmek istiyoruz."

Hutbeden indi. Kalabalığın arasından fütursuzca geçerek yürüdü. Tereddüd etmeden onu takip ettiler.

İmam Nasr doğruca Elhamra'ya gitti. Nöbetçilere aldırmadan içeri girdi. Kalabalık iç avluda kümelendi. Tam bir sessizlik vardı. Ne olacağını kimse kestiremiyor, fakat bü-

yük şeyler olacağını herkes tahmin ediyordu.

Bir saat sonra İmam Nasr kapıda belirdi. Ancak yakınında bulunanların duyabileceği bir sesle:

"Dağılm ve dua edin," dedi. "Ebu'l-Hasan, kardeşi El Zagal lehine tahttan feragat etmiştir. El Zagal'a gelmesi için haber gönderilmiştir. Allah mübarek eylesin."

"Yaşasın Emir El Zagal! Yaşasın kahramanımız!" diye bağıra çağıra dağıldılar.

Bir ümit ışığı daha yanmıştı. Bakalım ne zamana ka-

dar parlaklığını koruyacaktı? Bakalım Gırnata'yı ne zamana kadar aydınlatacaktı?

Kimse bu sorunun cevabını bilmiyor, coşkun sevincin ortasına bu yüzden koskoca bir endişe mızrağı saplanıyordu.

• • •

Akşamın alaca karanlığı Elhamra Sarayını tülden bir perde gibi sarmıştı. Arslanlı Avluda gezinen nöbetçilerin ayak sesleri, kafes arkalarından taşan şakrak kahkahalar karışıyordu.

Emir Mâlik, fıskiyelerden yukarı fışkıran suyun şiir gibi kavislenip tekrar havuza akarak yakamozlanmasına dalgındı. Başını ellerinin arasına almış, hafiften havuza abanarak öylece kalmıştı. Şu suların havaya çıkışı, sonra kıvrılıp yere akışı Endülüs İslâm Devletinin yükselme ve gerileme devirlerini hatırlatıyor muydu gerçekten, yoksa devamlı kafasını kurcalayan düşünce bu olduğu için kendisine mi öyle geliyordu? Suların fıskiyelenmesi güzeldi. Lâkin yüzgeri edip havuza akması vardı ya, böyle olmamasını isterdi. Yükselmesini, yükselmesini, gökyüzüne, bulutların en üstüne çıkmasını arzuluyordu. Olacak şey değildi. Fakat olmalıydı. Sular, meçhul boşluklara çıkmalıydı, bir daha dönmemecesine, geri düşmemecesine yükselmeli, yükselmeliydi. Gırnata'nın yükselmesi buna bağlı geliyordu.

Nereden çıktı, nasıl çıktı farkında değildi, ama birdenbire kocaman bir fil peydahlanmıştı. Hortumunu havuza salmasıyla havuzun bütün suyunu çekmesi bir olmuştu. Gözlerini kocaman kocaman açtı. Fil filan yoktu. Havuzun suyu hâlâ fıskiyeleniyor, her zaman olduğu gibi havada ince bir kavis çizip geri dönüyordu. "Rüya mıydı?"

diye söylendi kendi kendine. "Artık uyanıkken rüya görmeye mi başladık, nedir?"

Adının fısıldandığını duyunca bakındı. İki gölde iki yanında uzayıp gitmişti. Neyin nesi olduklarını kestiremedi. Az önceki dalgınlığı üstünden atamamıştı. Bir ona, bir buna bakıyor, gözlerini kırpıştırıyor, tanımaya çalışıyor-

du.

"Yiğit Mâlik, bize hâlâ küs isen açık açık söyle, ama tanımaz gözlerle bakma ne olur."

Ses yabancı gelmiyordu. Kendine, kendi sesi kadar yakındı, ılıktı, munisti. Fakat bir yerinde hazin, hazin olduğu kadar ürkek bir titreyişi vardı ki, birden yabancılaşürıyordu. Havaya fışkırdıktan sonra kırılıp havuza akan sular gibi.

"Yoksa hasta mısın, yiğit Mâlik kardaşım?"

Bu ses de ötekisi gibi, hiç yabancı gelmiyordu. Ama bunda da hazin, ürkek bir kırılma vardı. Bir küskünlük belki. Bir dargınlık mı yoksa? Han odasında sabah namazına kalktıklarında boş ve soğuk buldukları yatak gibi. Köprüyü sel aldığında Darro Irmağına at sürüşlerindeki buzul gibi. Yok, asıl buzul ondan sonraydı. Ziyad gözyaşları içinde kollarını açıp "Hakkınızı helal edin" dediği an bastırmıştı. Kafasının içini bomboş hissettiği andı o an. Bütün ümit filizlerinin çaka çak kırılıp döküldüğü andı.

Beynindeki alaboralanma duruldu. Havuza baktı. Fil hiçbir zaman gelmemişti galiba, rüya görmüş olacaktı. Ve galiba Velid ile Ziyad hiç terk etmemişti onu. İşte havuzun suyu yerli yerinde idi. Ve işte...

Fırladı kalktı:

"Ziyad!" diye bağırdı.

Ardından:

"Velid!" diye çığlığı kopardı.

"Hele şükür," diye karşılık verdi Ziyad.

"Tanımazdan geliyorsun zannettim" dedi Velid.

Kolları birbirlerinin boynunda kenetlendi. Dudaklar aynı hasret yükünün hamalı tek kelimeyi telaffuz etti:

"Kardaşım!"

Aralarına yeni bir gölge girdi. Ayak uçlarına basarak gelmiş, hasret ve muhabbet köprüsünden sevgi havuzuna dolmuştu. Bunu ilk farkeden Ziyad oldu.

"Said kardaşım da gelmiş," dedi.

"Gelmez miyim yiğitlerim, yeniden buluşma olur da gelmez olur muyum hiç. Ölü bulunsam, yerin yedi kat dibine gömülsem şu ânı görür de durur muyum? Var mısınız, yeminimizi tazelemeye?"

Eller kendiliğinden uzandı ve boşlukta birbirine kenetlendi. Dudaklar, her nasılsa bir defalık bozulan yeminin yeniden tutuşturulmuş ateşiyle kavruldu.

Sonra yan yana, diz dize çömeldiler ılık mermer üstüne. Karanlıkta birbirlerini görmeden, fakat hissetmenin hazzıyla bir müddet sustular, sessizliği dinlediler. Sessizlik ilham ilham akıyordu havuza. Fıskiyenin yukardan

düşüp yakamozlanan sularına karışıyordu. Ve hâlâ kafesli pencerelerden kahkahlar aksediyordu:

Velid dayanamadı:

"İnsan bayram yerinde sanabilir kendini, şu kahkahalar yüzünden demek isterim. Duyan Gırnata yeniden dinliyor, der. Saray bu kadar umursamaz nasıl olabiliyor, hayret!"

O bitince Ziyad aldı:

"Kısa zaman içinde üç Sultan değişti, bu hızla başım döndü adeta, doğru düşünemez oldum. Çok defa Emir Mâlik yerimde olsa ne yapardı diye içimden geçmiştir. Artık Emir Mâlikim yanımda, desin yapılması icap edeni, desin ki yapılsın. Günlerdi Ebu Abdullah gelip yeni Melikimiz El Zagal'a biat edecek diye beklemekten canım çıktı. Ebu Abdullah'ın Kasrü'l-Beyzain Köşkünde rahatı iyi olmalı ki kımıldamayı aklına getirmez. Anasıyla bile ne yaman bir fesat kazanının altını tutuşturduklarını ancak Hak Teâlâ bilir."

Emir Mâlik iç çekti:

"Denecek birşey yok ki," dedi. "Eski hamam, eski tas. El Zagal saraya yerleşti yerleşeli kimbilir kaçıncı defa yeğenini çağırtmıştır: Gelsin biat etsin, eski kavgaları unutalım, kardaş olup, birlik olup küffara karşı duralım demiştir, velakin ötekinin kulağına girmemiştir. Bu sabah duyduğumu siz de duydunuz mu? Az önce tek başıma şu fıskiyeye dalgındım. Aklımda sabah duyduğum şey vardı galiba. Galiba demekteyim, çünkü dosdoğru onu düşündüğümü söyleyemem. Şuuraltıma kazınmış diyebilirim, belki, farkında olmadan düşünüyordum herhalde. Duyduğumda kulaklarıma inanamadım. Güya memleket El Zagal ile Ebu Abdullah arasında taksim edilecekmiş, askerin bir kısmı o yana, bir kısmı bu yana; halkın bir kısmı o yana, bir kısmı bu yana; toprakların bir kısmı o yana bir kısmı bu yana..."

Said atıldı:

"Yani Ferdinand'm çalışıp didinip gerçekleştiremediği bölünmeyi bizim Sultan bizzat mı gerçekleştiriyor?"

Ağzından yel götüresi," diye kükredi Ziyad, "Sultan ne yaptığını iyi bilir. Taksime asla yanaşmaz."

"İnşallah derim," diye sözünü kesti Mâlik. "Zira böyle birşey hakikaten olursa taraflar birbirlerini kırar. O zaman ne olur bilirsiniz."

"Bilmez olur muyuz, Ferdinand tepemize biner ve canımızı bir tamam alır."

"Öyle bir alma alır ki, bir daha belimizi doğrultama-

yız."
"Allah korusun!"
"Zaten Allah'ın koruyuculuğu sayesinde bugünlere geldik. Yoksa imkânı var mıydı küffar ortasında İslâm medeniyeti sancağını yükseltmenin? Arap Yarımadasında hiç yoktan bir devlet doğdu. Doğduğu yerler dar geldi, İspanyalara taştı. Daha bilmem nerelere kadar ulaştı. Velâkin Allah bize akıl vermiş, fikir vermiş, göz vermiş, yürek ve bilek vermiştir. Göz niye? Olanı biteni görelim diye. Akıl niye? Olabilecekleri kestirelim ve tedbir alalım diye. Yürek niye? Vatanımızı koruyalım diye. Ya bilek? O da kılıç tutalım, yay gerelim, mızrak atalım ve İslâm adaletini dağıtalım diye. Hangisi kaldı hay yiğitler, hangisi? Burnumuzun dibindeki tehlikeyi görmüyoruz, tedbir nedir, ne zaman alınır bilmiyoruz. Yüreklerimiz korkunun pençesinde mahsur, bileklerimiz tereddüdün zincirinde mahpus. 'Mü'min Allah'ın nuruyla görür' hadis-i şerifinin hükmünü dahi unutmuş gitmişiz. Bırakın yıllar ötesini, yanıbaşımızda olanı görmemeye başlamışız. Dinlesenize şu kahkahaları. Nedir, ne oluyor? Az evvel Velid kardaşımm söylediği gibi, Gırnata'da bayram mı var, devlet yeniden mi diriliyor?"
"Seni böylesine acı söyleten ne ola?" diye sordu Velid. "Sabahki habere çokça takılmışa benzersin. O iş olası değil, asla imkânı yok. Üzme boş yere kendini."

Emir Mâlik acıların en acısıyla gülümsedi:
"Oldu bile bre kardaşım! Haberi alıştıra alıştıra vereyim dedim ya, ben alışamadıktan sonra sizleri nasıl alıştırabilirim? Oldu da ötesine bile geçti. Yarın öbür gün aramızda çıngar kopacak. Hem de zorluk kopacak."
"Peki ne yapacağız?"
"En iyisi gitmek gibime gelir."
"Gitmek mi, nereye?"
"Eskisi gibi, nereye istersek oraya. Küffarla kapışabileceğimiz her yere. Burada kalırsak taraflardan birine dahil olup kendi kardaşlarımıza kılıç üşüreceğiz. Yapabilir miyiz?"
Said ayağa kalktı:
"Ben yapamam."
Ardından Ziyad da kalktı:
"Öyle şey olmaz!"
"Olur diyen yok zaten," diye devam etti Mâlik. "Yapamayız biliyorum. Tek bir defa, o da Darro Irmağı üstündeki köprü yıkılıp ırmak ortasında ok yağmuruna tutulduğumuzda, karşı kıyıdakiler bizdendir demeden kırıp geçirme isteğiyle yandım. O Hacip olacak adamı elime geçirebilseydim kıtır kıtır keserdim. Herşeye rağmen o hissin acı günahını ruhumda duyuyor ve her hatırlayışta

tövbeler tövbesi ediyorum."

Kısa bir sükûttan sonra devam etü:

"Haberlerin dahası da var. Engizisyon ve Ehl-i Salip teşkilatları Müslümanlara karşı Haçlı taarruzunu başlattılar. Asıl korkum Ebû Abdullah'ın Ferdinand ile birleşmesi. O takdirde aynı safta dindaşlarımız yer alsalar dahi muharebe yerimiz El Zagal'ın yanıbaşıdır. Müttefik miyiz?"

"Ebu Abdullah böyle bir delilik yaparsa, evet," dedi Ziyad. "Müttefikiz."

"Öyleyse dinleyin beni. Gece vakti demeden bildikleri, tanıdıkları dolaşalım. Kaç kişi bulabilirsek alalım. Atlarıyla pusatlarıyla gelsinler, sabah şafak ile cenup kapısında bizi beklesinler. Varıp Ferdinand'ı basalım."

Velid endişesini attı:

"Sultan hazretlerini bundan haberdar etmemiz gerekmiyor mu?"

"Elbette haberdar edeceğiz. Velakin gitmemizi istemezse ne yapacağız?"

Yapışkan, up uzun bir sessizlik çöreklendi. Kimse El Zagal'm arzusu hilafına hareket etmek istemiyordu.

Ziyad'ın aklına bir çare geldi:

"Biz şafakla hazır olalım," dedi. "Emir Mâlik Sultandan ruhsat istesin. Razı gelmezse sabaha düşünürüz."

Bu kararı benimseyip ayrıldılar.

Mâlik, Sultandan önce Ahmed Selim'i buldu. Niyetini kısaca anlattı ve düşüncelerini sordu.

"Gelip gelmeyeceğimi öğrenmek istiyorsan, gelemem," diye konuştu Ahmed Selim. "El Zagal'm yanında kalacağım. Böylesini münasip bulurum. Vaktiyle kumandan Rıdvan'la bu konuda sözleşmişiz. Ama arkadaşlarım Hasan ile İbrahim'in böyle bir dertleri yok. Varalım kendilerine danışalım, isterlerse seninle gelmeleri benim nazarımda makbuldür."

Birlikte İbrahim'le Hasan'ı ziyaret ettiler. Durumu açıkça anlattılar. İki arkadaş ustaları Ahmed Selim'den ayrılmak istemediklerini söylediler önce.

"Bununla birlikte," diye devam etti Hasan, "gaza dendi

mi ciğerim yanmaya başlar. Yiğit Ahmed Selim kardaşım ruhsat verdim derse ve bunu yürekten söylerse iş değişir."

Anlaşma olmuştu. Topluca Sultana gittiler. Yatmaya hazırlanıyordu. Güvendiği silahşörleri karşısında bulunca biraz şaşırdı, rengi hafifçe attı.

"Ne var," dedi. "Mühim bir haber mi aldınız?"

Emir Mâlik, Ahmed Selim'e baktı. El Zagal'a daha ya-

kındı. Onu dahi iyi tanıyor, nasıl anlatılması icap ettiğini de şüphesiz daha iyi biliyordu.

Ahmed Selim, Emir Mâlik'in gözlerindeki ifadeyi okumuştu.

"Sultanım," diye konuştu. "Birşey sormama ruhsat verir misiniz?"

Sultan aynı düşünceli tavırla:

"Sor bakalım."

"Memleketi Ebu Abdullah ile aranızda taksim ettiğiniz söylentisi doğru mudur?"

Sultan uzunca bir tereddütten sonra:

"Bu vakit bunu sormaya mı geldiniz? Ben de bir haber getirdiğinizi zannetmiştim."

Mindere oturdu:

"Kötü haber tez yayılırmış dostlarım. Size dostlarım diyorum; çünkü hakiki dostluğu hep sizde görmüşüm. Bir karara vardığınız anlaşılıyor. Şayet sorduğun sualin cevabı evet ise, beni terk eder misiniz?"

Ahmed Selim verecek cevap bulamadı.

Sultanın gözlerinde koyu gölgeler oynaşıyordu.

"Kerihi kendimize sapladığımız kılıcı nasıl çıkarabileceğimi düşünüyorum" diye devam etti yamuk bir sesle. "Bu

bakımdan Ebu Abdullah'a memleketin yarısını veriyorum. Tek şartım şu: askerini askerime katacak ve birlikte İspanyollara karşı savaşacağız."

Ahmed Selim ellerini yüzüne kapadı:

"Korkunç birşey!" diye mırıldandı.

Sultan El Zagal hayret etmiş gibi Ahmed Selim'e baktı. Bitkin bir sesle:

"Bu mu korkunç olan?" dedi. "Asıl korkunç şeyi söylemedim."

Sarsıldılar. Daha beteri olabilir miydi?"

"Evet," diye devam etti, "daha korkuncuna gelmedik. Yeğenimiz Yahya'yı bilirsiniz değil mi?"

"Yahya Hoca'yı kim bilmez Sultan hazretleri, Endülüs'ün büyükleri arasında adı yazılı."

Elini salladı, sonra göğsüne bastırdı:

"Hiyanet etti desem, inanır mısınız?"

İsyanla bağırdılar:

"Asla!"

"Duyduğumda ben de inanmamıştım. Olamaz demiştim. Bilgin zattır, hoca filândır demiştim. Demiş de mazeretin her türlüsüne sığınmıştım."

Odayı bir baştan bir başa gezindikten sonra geldi, önlerine çakıldı. Gözlerine bakmaktan utanarak sözlerinin gerisini getirdi:

"Tahkik ettim. Hem de çok koldan tahkik ettim. Meğer

bizim Yahya, Kraliçe İzabella'nm iğvasına kapılmış gidiyor. Gönlünü mü vermiş, inançlarını mı kaybetmiş, bilemem. Bildiğim, Yahya Hoca'nın İspanyollarla birlik olduğu, bizi arkadan hançerlediği, ihanetin en koyusuna saplandığı ve etrafındakileri buna inandırdığı. Kimbilir belki

tuttuğu yolun en doğru yol olduğuna kendisi de inanıyordur. Böylelerini bilirim: ilk evvel kendilerini kandırırlar, sonra başkalarını."

"Emrederseniz onunla bir görüşme yapalım."

Gözlerini yumdu. Sanki o sahneyi hayalen dahi olsa görmek istiyordu.

"Rıdvan'ı gönderdim," dedi. "Her zaman memleketin birliğinden, bütünlüğünden bahseden Yahya Hoca, bu sefer İzabella'yı methede ede bitirememiş. Gözlerinin renginden, yanağmdaki bene kadar bir güzel tarif ettikten sonra: 'Böyle bir kadın asla kötü olamaz, asıl kötülük bizim içimizde ki ona savaş ilân ettik' demiş. Bitip tükenmeyen muharebelerden bıktığını, kan görmek istemediğini, binaenaleyh makul ölçüler içinde teslim olmak icap ettiğini sözlerine eklemiş. Eğer Rıdvan'ı tanıyorsanız tek kelime yalan söylemeyeceğini bilirsiniz. Anlayacağınız içerden de sarılmışız. Bu halde iken Ebu Abdullah'a sulh teklif etmekten başka ne yapabilrdim?"

Emir Mâlik:

"Ne büyük felaket Allah'ım!" diye inledi.

El Zagal sözünün kesilmemesini ihtar eden bir el hareketinden sonra konuşmasını sürdürdü:

"Bunları söylemenin bana nasıl azap verdiğini, az biraz beni tanıyan herkes kestirebilir. Lâkin söylemek zorundayım. Siz ki çok güvendiğim silah arkadaşlarımsınız, herşeyi bilmeniz lâzım. Herşeyi bilmeniz ve buna göre bir karar vermeniz. Bence başka çare yoktu. Yeğenimiz bir haindir. Ebu Abdullah biat etmiyordu. Gizli gizli Ferdinand'la temas halinde idi. Bu ittifakı bozmak için Ebu Abdullah'a taksim talebini ilettim. Böylece, Ebu Abdullah'ın Müslüman askerleriyle İspanya'nın Hıristiyan as-

kerlerinin yan yana Gımata'ya hücum etmesini önlemeye çalışıyorum. O korkunç, o feci manzarayı görmemek için icap ederse saltanattan feragati dahi düşünürüm."

Yorulmuş ve ihtiyarlamış gibiydi. Harb meydanlarının kartalı, şimdi daha çok kafesteki bir serçeyi andırıyordu. Ne alnındaki irade çizgisi, ne gözlerindeki kararlılık, ne dudaklarında hayata meydan okuyan pervasız ifade kalmamıştı. Birkaç dakika içinde değişmişti, sanki yıllar birkaç dakikaya sığmış, birkaç dakikalık zaman köpük köpüğe yıllara akmış, El Zagal'ın cesaretini, kuvvetini irade-

sini silip süpürmüştü.
"Artık herşeyi biliyorsunuz," diye iç geçirdi. "Ne kalın, ne gidin diyorum. Kararınızı kendiniz vereceksiniz. Ve ne olursa olsun kararınızı hürmetle karşılayacak, ömrüm oldukça sizleri kardeş bileceğim. Giderseniz yolunuz açık olsun."
Son cümleyi söylerken sesi bir çocuk sesi gibi safileşmiş, mahzunlaşmış ve tiril tiril titremişti. Belki de gözyaşlarını göstermemek için pencereye dönmüştü.
Kendilerini dışarı attılar.
Endişe, keder, ıztırap ve tereddüt bulutlarının saçtığı şimşeklerden bir an evvel kurtulmak arzusuyla, Sultandan izin istemeyi dahi akıl etmeden odadan kaçtılar.
Emir Mâlik'in gırtlağına bıçak saplanmış gibiydi. Doğru dürüst nefes alamıyor, bir an önce bol havaya kavuşmak ümidiyle pek de farkında olmadan koşar adım bahçeye gidiyordu.
"Biraz yavaş kardaşlık," diye seslendi Ahmed Selim, "Fikrimi öğrenmek istemiyor musun?"
Emir Mâlik ancak bahçeye çıktıktan sonra durdu. Derin derin soluduktan sonra Ahmed Selim'in omuzuna elini koydu:

"Kalacağını biliyorum," dedi. "Bana da danışsan kal derim. El Zagal'ı bu halde bırakıp gitmek sana yaraşmaz derim."
"Sana da kalmak yaraşmaz dememi bekliyorsun, değil mi yiğit Mâlik? Dedim gitti. Sen meydan erisin. Saraylarda, kalelerde sıkılırsın. Buna rağmen nereye gidersen git, eminim sıkıştığımız anda Hızır gibi yetişeceksin."
"Öz kardaşlarımızla dövüşmemeniz şartıyla."
Başını salladı:
"Evet, o şartla."
Gülmeye çalıştı:
"Gecenin hüznü bulaştı besbelli," dedi. "Birden hepimiz çocuklaşıverdik. Kimbilir bu kötü düşüncelerin hiçbiri gerçekleşmez belki. Belki de Gırnata, Allah'ın bir lûtfu ile eski kuvvet ve kudretine kavuşur. O zaman tekrar yanyana kılıç urmaya, Kont Fernan'ın şatosunu basmaya gideriz ha!"
"inşallah!"
"Sana arkadaşlarımı veriyorum, onlarsız nasıl yaparım bilemem, ama seninle gelmeleri gerektiğine inanıyorum. Kefereleri gördüğünüz yerde basın. Akılları başlarından uçsun, ha yiğitlerim. Müslümanların henüz ölmediğini görsünler. Herkesin Ebu'l-Hasan'a benzemediğini anlasınlar ha!"
Birden Emir Mâlik'in kollarına atıldı:

"Allah yardımcınız olsun!"
Diğerlerini kucaklamaya yüreği elvermediği için sür'atle karanlığa daldı.
Kafes açdındaki kahkahalar susmuştu. Fakat fıskiye bıkmadan, usanmadan fışkırıyor, yukarılarda kıvrılıp havuza akıyordu.

Emir Mâlik son bir defa daha baktı. Titrek bir heyecanla vuran yüreğine elini bastırdı ve kapıya yöneldi.
Şafakla şehri terk ettiler. Toplayabildikleri iki yüz kişinin içinde ihtiyar hancı Abdüsselâmla Osmancık da vardı.
Ahmed Selim yiğit Rıdvan'ı yanına alıp kuleye çıkmıştı. Doludizgin Padul tepesine ürmanan kafileye belli belirsiz el sallıyor, içini kavuran tek kelimeyi belki yüzüncü defa tekrarlıyordu:
"Gittiler!"
Ve güneş, yakıcı bir hüznün doruğunda doğuyordu.

ONUNCU BÖLÜM

Elhamra büyüktü. Elhamra insanı büyüleyecek kadar güzel, nefes kesecek derecede harikaydı. Ama bazılarının iddia ettiği gibi sihirli miydi gerçekten?
Ahmed Selim haniyse efsaneye inanacaktı.
Efsaneye göre, Elhamra yapılırken dülgerlerin arasına karışan bir İspanyol papazı, yahut büyücüsü temel taşlarının arasına bir muska gömmüştü. Bu muska sultanları tembelleştirmek için yapılmıştı. Elhamra'ya bir kere yerleşen bir daha çıkmak istemiyor, ne kadar büyük bir kahraman olursa olsun birden pısırıklaşıyor, duygusuzlaşıyordu.
El Zagal gibi tıpkı...
Ahmed Selim, bir vakitler Ebu'l-Hasan'ı kınardı. Ebu Abdullah'ı kınardı. Şimdi de El Zagal'ı kınıyordu. O cenk adamı gitmiş de yerine acemi bir politikacı gelmişti sanki. Bir eğlence düşkünü gelmişti. Nasıl bu kadar değişebildiğine şaşıyor, işin içinden çıkamadığından efsaneyi hatırlıyordu.
"Olacak şey değil," dedi en sonunda, gülmeye davrandı. "Papazların onca maharetleri olsa vatanlarını korurlar, Tarık bin Ziyad'a kaptırmazlardı."

Delice at süren süvariye gözü ilişince yürüdü.
"Hayırdır," diye söylendi, "sabah sabah ne ola ki?"
Süvari kapıyı geçtikten sonra yavaşlamıştı. Atından

yuvarlanacak kadar yorgun görünüyordu. Buna rağmen zinde bir sesle bağırdı:

"Sultan hazretlerine götürün beni."

"Ne yapacaksın?" diye sordu Ahmed Selim.

"Müjde vereceğim," derken acı acı güldü adam, "Ahmed Selim sensin, değil mi?"

"Benim. Yoksa bana da diyeceklerin mi var?"

Adam atından indi.

"Var ya, Emir Mâlikten haberlerim var."

Adı duyunca kalbi parçalanacakmış gibi attı:

"Nedir, hemen söyle?"

"Ne olsun, vurduk, kırdık; Ferdinand'ı ve İzabella'nın eniklerine hadlerini bildirdik. Lâkin kum tanesi kadar kalabalık bir ordunun neresinden vursan kâr etmiyor. Papa'nın da gayretiyle İsviçre'den, Fransa'dan ve İngiltere'den akın akın Ehl-i Salip eliyor. Papa, Rahip Fernando adlı birini serdar tayin etmiş. Onun kumanda ettiği kuvvetler on bini süvari olmak üzere cem'an elli bin civarında. İslâm mülküne yaklaşıyorlar. Biz birkaç yüz Müslüman, Emir Mâlik'in ardında ölmeye and içtik. Vur dedikçe vuruyoruz. Lâkin bitesi değil. Emir Mâlik seni bulmamı istedi. Hatırlar mısın, bilmem, Malaga baskınında birlikte idik. Sol kolum bir kılıca geldiğinde yere yuvarlanmıştım."

Cepkenini aralayarak kolsuz olduğunu gösterdikten sonra devam etti:

"Atların altında ezilmeme ramak kalmıştı. Sen yetiştin.

Bazan, yetişemez olsan da şu günleri görmesem diye hayıflanırım. Bazan da iyi ki yetiştin, ondan sonra nice gazaya katılıp sevabımı arttırdım derim. Hülasa, sana teşekkür etmekle kızmak arasında bocalarım. Neyse, anlatılacak şeyler değil bunlar ya, rastlaşmca dilim çözüldü. Emir Mâlik'e yalvardım demek istiyorum, kurtulmama sebep olan Ahmed Selim'i bir daha göreyim de helallik alayım diye."

Ahmed Selim lâf yığının altında kalmış gibiydi. Adam sussun diye bekliyordu, ama beriki bir türlü susmuyordu.

"Emir Mâlik der ki, El Zagal, Ahmed Selim'i kırmaz der. Vaziyeti hulasaten bildirsin, iç kıtali bırakıp Ebu Abdullah'ı alaraktan düşmana karşı durmaya hazırlansın, yoksa bittik sayılsınlar der. Bu geliş kötü geliş, Elhamra'yı başımıza geçirmece bir geliş der. Ha, aynyeten Kral Ferdinand da İzabella ile birlikte Vales Kalesini muhasaraya gidiyor. Vaktinde davranılırsa kale tahkim edilebilir. Gayri hakkını helal ettin mi?"

Konuşma fırsatı çıkar çıkmaz atıldı:

"Ettim gitti, velakin bütün bunları Sultan hazretlerine

anlatacağına tuttun bana anlattın. Üstelik çok yorgunsun, içeri geçelim, hem dinlenir hem konuşuruz."

Adam başıyla hayır işareti yaptıktan sonra:

"Söylemem icap eden herşeyi söyledim. Saraylar beni sıkar. İznin olursa geri dönmek istiyorum. Emir Mâlik kardaşım beni bekliyor."

Tekrar atına bindi.

"Rahip Fernando denen herif sair İspanyol kumandanlarından elli kat daha fezildir. Sultan hazretlerine söylemeyi unutma. Girdiği her Müslüman köyün, kasabanın,

şehrin önce camilerini kiliseye tahvil ediyor, sonra din adamlarını yakalayıp zorla vaftiz ederek aklısıra katolikleştiriyor, daha sonra ise..."

Yüzünü ekşitip yere tükürdü:

"Lanet olası herif, kızlarımızı grup grup toplayıp bir kısmını Napoli Kralına, bir kısmını Portekiz Kraliçesine, bir kısmını İngiltere Kralına gönderiyor. Gerisini ise adamları arasında taksim ediyor. Açıkçası bu herifin girdiği her yer batıyor. Buraya girerse burası da batar. Bilinsin ve buna göre amel olunsun, vesselam!"

Atını çevirdiği gibi dörtnala kaldırdı. Girdiğinden daha hızlı, kapıdan çıktı. Ahmed Selim birkaç söz söylemek için boş yere durdurmaya çabaladı, ne sesini işittirebildi, ne duygularını anlatabildi. Sonra adama hak verdi. İşi vardı. Hem de çok mühim işi vardı. Emir Mâlik'e kavuşacak ve gâzâ meydanına at sürecekti. Kendisi gibi işsiz güçsüz saraylı takımından değildi.

Başı önüne düştü.

"Lanet olsun!" diye söylendi. "Ben de saraya mı alıştım, nedir? Elhamra'nın sihrine mi yakalandım?"

Duyduklarını El Zagal'a anlatmak için saraya girdi.

• • •

Sultan El Zagal, galiba Ahmed Selim'in düşündüğü kadar uyuşmamıştı. Saraya yerleşti yerleşeli ilk defadır gözlerindeki eski cüret ve cesareti okunuyor, dudaklarında ilk defa irade çizgileri kavisleniyordu.

"Bütün bunları ben de biliyorum," diye konuştu nihayet. "Ebu Abdullah'a haber saldım. Zannedersem akşama doğru bir cevap gelecek. Birleşirsek Rahip Fernando'yu da, Kral Ferdinand'ı da dize getirebiliriz. Orduları vız gelir. Hazır ol! Menfî yahut müsbet, nasıl haber gelirse gel-

sin yarın şafakla sefere çıkacak, Vales şehrine gidilip şehir müdafaa edilecek. Duydun mu? Yaşadığımı herkese göstereceğim. Hâlâ El Zagal olduğumu..."

Birden sustu. Sonra tuhaf bir gülüş şahlandı dudaklarında:

"Hele şu saraydan bir kurtulalım, gerisi Allah Kerim."
Ahmed Selim çocuklar gibi seviniyordu. El Zagal toparlanmış görünüyordu. Onun toparlanması demek bir bakıma Gırnata'nm da toparlanması demekti. Sultanın son sözlerini içine su serpmişti. Kendini tutmasa boynuna atılacaktı. Bunu yapamadı, ama ellerine kapanıp öptü.

El Zagal gülümsüyordu:

"Duymak istediklerini duyunca nasıl da heyecanlandın. Berhudar ol. Rıdvan'ı ön hazırlıklara nezaret etmesi için Vales'e göndermiştim. Yarın benimle gelirsin dedim ya, dur bakalım. Şayet Vales'i, Krala kaptırırsak hiç şüphesiz doğ ru Malaga'ya yürüyecektir. En iyisi şimdiden oraya git. Ne olur, ne olmaz. Hazırlıklı bulunalım."

Ahmed Selim heyecanın doruğunda kanat çırpıyordu.

"Emredersiniz," dedi. "Yalnız izin verseniz de yanınızda kalsam."

"Rıdvan'la aranızdaki fark ne, biliyor musun? O emredilen her yere gidiyor, sen bir çuval soru soruyorsun." Gülümsedi. "Hadi söylediklerimi yap, yiğit Ahmed Selim. Malaga'ya git. Yolda Emir Mâlik'e rastlarsan seninle birlikte gelmesini söyle. Büyük cihad başlamıştır de, başıbozuk baskınların artık bir faydası yok de. Bütün varlığımızla kalelerimizi müdafaa zorunda olduğumuzu söyle. Bunun ne demeye geldiğini, eminim, anlayacaktır. Hadi bahtın açık olsun."

Elini öpüp çıktı. Ani gelişmeler başını döndürmüştü. Az evvel bahçede düşündüklerini hatırlayınca gülmekten kendini alamadı. O ânı yıllar önce yaşamış gibiydi sanki.

Atma atladığı gibi EMra kapısına sürdü. Aynı anda Gieda kapısından bir atlı şehre giriyordu. Alelacele Kasrü'1-Beyzâin köşküne gidip Ebu Abdullah'la görüşüyordu. Ondan bir saat kadar sonra ise Ebu Abdullah'ın habercisi, efendisinin birleşmeye razı olduğu haberini El Zagal'a getiriyordu.

"Ancak Sultan hazretleri, efendim Ebu Abdullah der ki, yarın hareket edilmesin. Vakit henüz erkencenedir. Hazırlıklar ikmal edilememiştir. Yarım yamalak yapılacak hazırlıkla onca kalabalık düşmanın üstüne gidilemez. Bir hafta kadar beklensin.

El Zagal düşünmeye başlatı Teklifi reddetmek demek, gerçekleşen ittifaka başlangıçta çelme takmak demekti. Ebu Abdullah galiba biraz da haklıydı. Gerçekten ordunun bazı eksikleri vardı.

"Pekâlâ," dedi. "Kabul ediyorum. Bir hafta sonra hareket edilecektir. Efendine selâmlarımı söyle."

• • •

Kral Ferdinand ile Kraliçe İzabella'nm kuvvetleri Vales şehrini muhasara etmişlerdi.

El Zagal biraz geç de olsa yetişmiş, aniden taarruza geçmişti. Kral bunu bekliyordu. Ama bu kadar acele olacağını kestirememişti. İki ateş arasında bocalamaya geçti. Akşama kadar süren muharebede hayli zayiat verdi, ama yerinde müdahalelerle bozgunu önlemeyi başardı.

Kraliçe sinirinden dudaklarını kemire kemire kanatmıştı. Kocasını beceriksizlikle itham ediyordu, ama Kral mütemadiyen gülüyordu.

Hiddetle bağırdı:

"Şu halinizi gören zaferi sizin kazandığınızı zanneder. Oysa birkaç saat süren bir savaş bize çok pahalıya patladı. Kumandanlar homurdanıyor."

Kral Ferdinand tırnaklarını törpülüyordu. Karısının hiddet gösterisi onu fazla etkilememişti. İstifini dahi bozmadan cevap verdi:

"Onlar politikadan anlamaz. Bırak istediklerini düşünsünler."

"Senin politika dediğin şey, muharebede yenilmek olmalı."

"Görürsün. Biz kazanacağız. Hem yalnız Vales'i değil, daha birçok yerleri alacağız. Meselâ İlura ile Mukalin kalelerine dersin?"

Kraliçe sinirli sinirli güldü:

"Onlar demek, Gırnata demektir. Zira Gırnata'mn iki gözü mesabesindedirler."

"Ben de başka türlüsünü söylemedim ki. Gırnata'nm gözlerini oyacağım."

"Bugünkü mağlûbiyetten sonra mı?"

"Mağlûbiyet mi, hangi mağlûbiyet? Birkaç serseri öldü hepsi o kadar. Küçük bir yanlış yüzünden. Zamanı iyi ayarlayamadım. Sen asıl yarınki zaferimizi düşün ve şimdiden kutlamaya başla."

"Hayal görüyorsunuz."

"Hayal görmediğimi çok iyi bilirsiniz, sevgili İzabella. Şu anda adamlarım Ebu Abdullah ile görüşme yapıyorlar. Gırnata tahtına onu rakipsiz oturtmayı teklif ediyorum. Karşılık olarak da İlura şehri ile Mukalin'i istiyorum. Daha doğrusu evvelki anlaşmamızı hatırlıyorum."

Tırnaklarını törpülemeyi bıraktı, gözlerini Kraliçe'nin asabi gözlerine çaktı:

"Politika dediğin budur işte."

Ardından kahkahalarla güldü.

• • •

Ertesi gün Kralın politikası tıkır tıkır işledi. Harbin en kızgın, en şiddetli ânında Ebu Abdullah adamlarına geri çekilme emri verdi. El Zagal bir kahpelik olduğunu sezene kadar kıskaca girmişti. Etrafında düşman karınca sürüsü gibi kaynıyordu. On dokuz yaşında bıyıkları henüz çıkmış, heyecan küpü bir delikanlı iken yaptığı gibi üzengilerin üstünde ayağa kalktı.

"Aslanlarım!" diye bağırdı. "Allah'a inanan ardımsıra gelsin!"

Korkunç kıskacı görülmemiş bir cüret ve cesaretle param parça etti. Kraliçe İzabella gözlerine inanamıyor, heyecanını yenemeyrek bağırıyordu:

"Erkek dediğin böyle olur!"

Kral bu çığlığı duyunca Kraliçeye ters ters baktı, ama hiçbir şey söylemedi.

Sultan El Zagal büyük zayiat vermekle birlikte imha olmaktan kurtulmuştu. İçi nefret doluydu. Gırnata'ya döner dönmez Ebu Abdullah'a bunun hesabını soracaktı. Sözlerine kandığı, ona güvenip inandığı için pişmandı. Onu bir katırın kuyruğuna bağlayıp yerlerde sürümekten başka birşey düşünmüyordu. Bu kin deryası gittikçe içine dal budak salıyor, güzellikleri, iyilikleri ve bütün sevgileri örtüyor, kurutuyordu.

Birkaç yüz kişiyle Vales Kalesini müdafaa eden Rıdvan'ı dahi unutmuştu. İçindeki kin deryasının fırtınalı dalgalarını kulaçlamaktan kendini kurtarabilseydi, hâlâ

ümit kaldığını görebilecek, toparlanıp Rıdvan'ın imdadına koşması gerektiğini hatırlayabilecekti. O zaman belki de Vales kurtulacaktı. Ama gözünde kininden başka şey yoktu. Ebu Abdullah'ı bulmak için arkası sıra Cehenneme dahi gitmeye razıydı. Biran evvel Gırnata'ya varmak için atını çatlatırcasına sürüyordu.

Yiğit Rıdvan ancak birkaç gün dayanabildi. Ümitsiz bir mücadele içinde vakit öldürmektense, biran evvel Malaga ya gidip Vales'ten sonraki hedef olduğunda şüphe bulunmayan kaleyi savunmaya çalışmak lâzımdı.

Bir geceyarısı kendisini takip etmeye hazır olanlarla birlikte şehrin arka kapısından ormana çıktı. İki küçük çatışmayı kazanarak Malaga cihetine yöneldi.

Ve Kral Ferdinand'ın ordusu Hicretin 892. senesi (1487) Cemaziyelevvelinin üçünde Vales kalesine girdi. Kral kale kapısında etrafını saran kumandanlara gülerek bakıyor ve şöyle konuşuyordu.

"Vales demek Malaga'nın kilidi demektir. Kilit elimize geçtiğine göre rahatlıkla açabiliriz. Askerlere söyleyin, canlan ne istiyorsa yapsınlar. Kadınlar, kızlar kendilerinin, atlar ve kısraklar ordunundur. Papazlara söyleyin, Müslüman âlimlerini vaftiz etsinler. Ne kadar dinî kitap

bulurlarsa yaksınlar. Camilere haç ve çan taksınlar. Hakim olduğum yerlerde İslâmm sesini duymak istemiyorum. Tek bir iz dahi görmek istemiyorum."

Kralın kısa nutku dilden dile ordu içinde yayıldı. Askerler kılıçlarıyla kalkanlara vurarak etrafı gürültüye boğdular. Sonra bir ağızdan bağırdılar:

"Hurraaaa!"

• • •

Gırnata bütün kapılarını kapatmıştı. Ebu Abdullah

'

çoktan Elhamra'ya yerleşmiş bulunuyordu. Halk bu değişikliklere son yıllarda öylesine alışmıştı ki, El Zagal'ın yerine Ebu Abdullah'ı tahtta görmekte fazla şaşırmamışlardı. Bıkkındılar. Artık hiçbir yerden zafer haberi beklemediklerinden küskündüler. Ne olacaksa biran evvel olsun istiyorlardı. Ve Elhamra'daki değişikliklere aldırmıyorlardı.

Ebu Abdullah'ın bol ihsanına mazhar olmuş dört bin kişi kapıları döven El Zagal'ın ordusunu ok yağmuruna tuttu. Bir vakitler kardeşi Ebu'l-Hasan'ın yaptığı gibi o da beddualar yağdırarak yüzgeri gitti. Yolboyu nereye gidebileceğini düşünüp durdu. Sonunda Kadis'e gitmeye karar verdi. Oradan birkaç bin asker tedarik eder, tekrar Gırnata kapılarını zorlamaya gelirdi İlla Ebu Abdullah'ı katır kjryruğunda sürüklenirken görmeliydi. Görmeden ölürse gözüaçık gidecekti.

Sık sık arkaya dönüyor, yumruklarını Gırnata'ya doğru sallıyordu:

"Gene geleceğim Abdullah Sağir, gene görüşeceğiz. Seni mutlaka kaür kuyruğunda sürükleyeceğim."

• • ?

"İspanyollar geliyooor!"

Çığlık, gözcüden gözcüye geçti ve sonunda Cehennemi bir sür'atle Malaga'ya giren son gözcünün ağzında feryada dönüştü:

"İspanyollar geliyor!"

Atı çılgınca koşmaya daha fazla dayanamamış, şaşkın ve bitkin bakmdıktan sonra, kalabalığın ortasına yıkılıp kalmıştı.

"Ne dedi, ne dedi?"

"Duymadın mı ihtiyar? İspanyollar geliyormuş."

"Şuna taun geliyor desene ya çocuk! Adaaam sen de. Gelecekleri varsa, görecekleri de var. Nasıl olsa Emir Mâlik burda, Ahmed Selim burda, Rıdvan burada. Yiğit

arkadaşları da buradalar. Demek korkacak birşey kalmıyor. Adaam sen de!"

"Birkaç kişiyle sürü sepet İspanyol'a ne yapılabilir?"
"Ağzını topla muncuk, birkaç kişi dediğin kimler bakalım? Mâlik gibileri, Rıdvan gibileri, Ahmed Selim gibileri; dahi İbrahim, Hasan, Ziyad, Said, Velid gibileri. Böyle olunca birkaç kişi değil, birkaç bin kişi demektir. Hem biz de varız. Kadınımızla, erkeğimizle, gencimiz yaşlımızla muharebeye katılacağız. Malaga'yı Ferdinand itine teslim etmeyeceğiz."

Şehirde gruplaşmalar vardı. Hemen her gruptan da böyle düşünüp böyle konuşan birkaç kişi çıkıyor, diğerlerini etkiliyordu. Herkese bir kararlılık gelmişti. Her köşede aynı cümle inançla, galiba biraz da şevkle tekrarlanıyordu:

"Öleceğiz, ama şehrimizi vermeyeceğiz!"
Casuslar Malaga halkının son kararını, ânında Krala ulaştırdılar. Yüzü asıldı. Şarap tasını elinden fırlattı:
"Ümitsizlik insanları çılgınlaştırır," dedi. "Olmadık işler yaptırır. Öyle bir kalabalığın karşısında dünyanın en düzenli orduları bile zor tutunur. Ne yapıp yapıp Malaga halkının mukavemet duygularını zayıflatmalıyız."
"Nasıl?" diye sordu Kraliçe. "O daima övündüğünüz politik dehanızla buna da çare bulabilir misiniz?"
"Bulurum bulmasına da, zaman alır. Önce kestirme bir yol deneyeceğim. Adamlarımı böylesine çılgmlaşmış, adeta kudurmuş bir kalabalığın üstüne süremem."

"Hayret!" diye güldü Kraliçe. "Sizi ilk defa merhametli görüyorum."
"Merhamet değil Kraliçem, politika."
"Ha, politika! Yani işin içinde başka iş."
"İşler Kraliçem, işler! Politika içice dairelerden meydana gelir. Girifttir, lâkin kullanmasını bilenlerin elinde çok tehlikeli bir silâhtır."
"Ama itiraf edin ki bu sefer işiniz zor görünüyor."
"Öyle. Fakat üstesinden geleceğime inanabilirsiniz. Ne de olsa ilhamımı sizden alıyorum."
Düpedüz alay ediyordu, ama Kraliçe bunun farkında değilmiş gibi davranmayı daha uygun buldu. Kral, bugünlerde oldukça başarılıydı. Vales'i almış, İlura ile Mukalin şehirlerine tek ok atmadan konmuştu. Böyle bir zamanda onunla çatışmayı göze alamazdı. Göze alsa bile arkasından kimse gelmezdi. Kendi menfaatleriyle birlikte İspanya'nın geleceğimde düşünmek zorunda idi. Rahip

Fernando sürekli olarak kendisini ikaz etmez miydi? Kral ile en ufak bir görüş ayrılığına düşmesi halinde Kraliçelikten olabileceğini söylemez miydi? Elbet bir bildiği vardı. Durumu onun kadar iyi değerlendirebilen birini daha tanımamıştı. Sözüne uymalıydı.

İyi geceler dileyip çadırına çekildi. Kral Ferdinand sanki onun çıkmasını bekliyordu. Nöbetçiyi çağırdı:

"Hemen Don Ramirez'i bul ve bana gönder" diye emretti.

Az Sonra Don Ramizer Kralın önünde yere kapanıyordu.

"Emrinizdeyim Majesteleri."

Önüne dolu bir kese fırlattı:

"Masraflarına karşılık şu keseyi al şövalye. Ve bu gece Elhamra'ya doğru yola çık. Yanında yedek at bulunsun. Böylece atını dinlendirmek için vakit kaybetmemiş olursun. Hangi yollardan gideceğini sana anlatacak değilim, bu konularda hayli tecrüben var. Şu kadarını söyleyeyim, etrafda Gırnatalıların bulunması ihtimali mevcut. Nasıl gizleyebileceksen, kendini öyle gizle. Sana şunu emrediyorum: En kısa zamanda Ebu Abdullah'ı görecek ve emrimi tebliğ edeceksin. Ona diyeceksin ki..."

Sesini alçalttı. O kadar alçaktı ki, içeriye kulak kabartmaya alışmış nöbetçinin hassas kulaklarına sadece birkaç kelime ulaşabildi.

• • •

Malaga'nın bütün kumandanları, Vali İbni Musa'nın konağında toplanmışlardı.Perdeler sıkı sıkıya kapatılmış, konuşmalar dışarı sızmasın diye fıskiyenin suyu açılmıştı. Emir Mâlik, fıskiyeden fışkıran suların havada yaylanarak küçük havuza düşmesini seyrederken Elhamra'daki son gecesini düşünüyordu. Aradan sadece birkaç ay geçmiş olmasına rağmen asırlar ötesini düşünür gibiydi. Şu birkaç ayda olanlar, aslında asırlara sığacak şeylerdi. Ebu Abdullah birkaç kere ihanet etmiş, El Zagal kendinden asla beklenmeyen tavırlara girmiş, Gırnata biraz daha çökmüş, birkaç kalesini daha yitirmişti. Ne zahmetlerle kurulan bir devlet, büyük bir medeniyet çatır çatır tepelerine çöküyor, koca enkazın altında nefesi kesiliyordu.

Ahmed Selim'e baktı. Sanki görünmesine rağmen içinde fırtınalar estiği belliydi. Gözleri çakmak çakmak yanıyor, oturduğu yerde kıpır kıpır kıpırdıyordu. "Garip kardaşım" dedi içinden, "yüreğinin yağı nasıl da eriyor."

Birden gözleri karşılaştı. Ahmed Selim'in göz bebeklerinde acaip kıpırdanışlar, yabani noktalar görünce yadır-

gadı. Her zaman sevgiyle bakan bu gözlere ne olmuştu

böyle? Bu düşmanca emareler neyin nesiydi?
Kendini zorlayarak Ahmed Selim'e gülümsemeye çalıştı, ama karşılığında yoğun bir öfke bulutuna çarpıldı. Ahmed Selim birden bire konuşmaya başlamıştı:
"Bazı kardaşlarımız durumun vehametine bakmadan şahsi hesaplar peşinde koşuyor. Nam, nişan, şöhret hasretini dindirmenin arkasına düşüyor."
Derin bir soluk aldı. Gözlerini Emir Mâlik'ten ayırmadan devam etti:
Duyduk ki, vücudumuzu dünyada fazla bulanlar varmış. Kendilerine rakip olduk endişesini taşıyanlar varmış. Biz, memleketin bir karış toprağını nasıl kurtarabileceğimizi düşünürken bizi nasıl ortadan kaldırabileceklerini düşünenler varmış."
Sözün burasıda Malaga Valisi İbni Musa müdahale etti:
"Senden beklenmeyen bir konuşma yapmaktasın yiğit Ahmed Selim. Öteyi beriyi ithamkâr söylemektesin. Bu bir vehim değil de, hakikat ise, isim vermeni isteriz."
Ahmed Selim'in gözleri hâlâ Emir Mâlikin üstünde idi. Dudaklarında acı ve ithamkâr bir tebessüm vardı.
"Onlar kendilerini çok iyi bilirler," dedi, "ayrıca isim vermeme ihtiyaç yok."
Divan odasının kapısı açılıp eşikte İbrahim belirince sustu.
"Geciktiğim için bağışlayın," dedi İbrahim, "kale dışında teftişe çıktığımdan, haber geç ulaştı."
İbni Musa İbrahim'e yer gösterdikten sonra:
"Neler gördün bakalım?" diye sordu.

"Etraf kaynıyor. Kastiller o kadar pervasız ki, orman sefasında gibi davranıyorlar. Kastil kibarzadelerinden bir çocuk kafilesine rastladım. Ormanda gezerken yollarını kaybetmişlerdi. Bazı arkadaşlar esir alıp babalarından fidye koparmamızı teklif ettiler, ama dâvamızın büyüklüğüyle bu hareketi telif edemedim. Yanlarına bir sipahi katıp düşman karargâhına geri gönderdim."
"Hay!" diye bağırdı dinleyenlerden biri. "Niçin esir almadın?"
İbrahim ona döndü. Kısa ve sert bir cevap verdi:
"Sakal ve bıyıklan olmadığı için."
Emir Mâlik sessizdi. İbrahim'in söylediklerinin çoğunu duymamış, duyduklarını da anlamamıştı. Ahmed Selimin söylediklerini düşünüyordu. Gözlerinin içine baka baka onca itham sıralaması neyin nesiydi. "Beni öldürmek istiyorlar," derken, yüzüne yapışmış gözlerinde "Sen beni Öldürmek istiyorsun" ifadesi vardı. Acaba yanılıyor muydu?
Birden sabahki olayı hatırladı. Bir çocuğun getirdiği mektubu buruşturup kuşağının arasına sokmuştu. Mek-

tupta Ahmed Selimin kendisini öldürmek için fırsat kolladığı yazılıydı. Gülüp geçmiş, sadece bir şakadan ibaret olduğunu düşünmüştü. Sakın Ahmed Selim'e de böyle bir mektup gelmiş olmasındı. Elini kuşağını arasında sokup mektubu çıkardı. Dizinin üstünde buruşuklarını düzeltti.

"Size bir iğva, iftira vesikası sunmak istiyorum dostlarım," diye konuştu. "Bu sabah bir çocuk bana bu mektubu getirip verdi. Mektupta..."

Sevgi dolu gözlerle Ahmed Selim'e baktı. Ama Ahmed Selimin bakışları donuk ve mütereddittı.

"Mektupta Ahmed Selim kardaşımm beni kıskandığı,

bu yüzden öldüreceği yazıyor. Okuyunca sadece güldüm. Ferdinand çaresizlikle böyle çocukluklara tevessül ediyor diye düşünüp sevindim hattâ."

Ahmed Selim'in yüzü allak bullaktı. Elden ele dolaşan mektubu aldı okudu. Okudukça kızarıp bozardı. Sonra kendi kuşağının arasında duran mektubu çıkarıp karşılaştırdı. Her iki yazının aynı elden çıkmış olduğu rahatlıkla belliydi.

Yere çaldı:

"Allah kahretsin! Çocukça bir tuzağa düşüp can kardaşım Mâlik'e kin gütmeye başlamışım meğer."

"Mesele anlaşıldığına göre esasa gelebiliriz," diye söze girdi Vali İbni Musa. "Hepiniz hurdasınız. Malaga hakkında düşündüğünüzü bir tamam söyleyin. Burada vereceğimiz karar, bütün Gırnata'nın kaderine tesir edecektir. Herşey, hepinize yakinen malûmdur. İçerde taht kavgaları bitme tükenme bilmiyor. Ebu Abdullah bir bakıyoruz aklını başına toplayıp gelmiş, bir de bakıyoruz tekrar ihanet etmiş. El Zagal eski havasından çıkıp kinin ardına takılmış. Ebu'l-Hasan Ali bir avuç yakınıyla akıncılığa sıvanmış. Maalesef herbiri ayrı cihette hareket eder, beklenen ittifak bir türlü gerçekleşmez. Günlerdir kuşatmadayız. Yiyeceğimiz iyiden iyiye azaldı. Bu sabah gelen haber bütün menfî şartların üstüne tuz-biber ekti: Habere göre Essagir (Ebu Abdullah) kuvvetleriyle üstümüze gelir."

"Olamaz!" diye yerinden sıçradı Rıdvan. "Bu alçaklığı yapamaz."

Ağır ağır bakındı. Biri kendini tasdik etsin istiyordu. Fakat kimsede ses şada yoktu. Bütün gözler hayretle ona dönmüştü.

"Neden olmasın ki," diye devam etti, "şimdiye kadar olmamış gibi sanki. Neden olmasın?"

Acı acı başını sallayarak yerine oturdu.

"Mukavemet taraftarıyım," diye gürledi. "Malaga halkı

bizimle. Şehirde konuşulanları duysanız bu meşverete bile lüzum görmeden düşman üstüne azimet eylerdiniz. Halk bize güveniyor. Kendilerini küffara teslim etmeyeceğimize inanıyor. İnançlarını boşa çıkarmamalıyız."

Bakındı melül melül:

"Herkes benim gibi düşünmüyor mu?"

Ahmed Selim utancını yenmişti.

"Ben senin gibi düşünüyorum," dedi. "Kral olacak alçak bana el altından dört bin dublon altınıyla Koin memleketini vermeyi teklif etti. Karşılığında ne istedi, biliyor musunuz?"

Yüzünü buruşturup hırsla bağırdı:

"Malaga'yı! Alçak herif Malaga yi istedi benden. Canımı istese daha kolay verebileceğimi bilmiyor. Vicdansız serseri! Oyunu tutmayınca da mahut mektupla beni iğfale kalktı. Güya öz kardaşımdan daha yakınım olan Mâlik beni öldürmek istemiş. Nasıl kandım, nasıl anlayamadım!"

"Zararı yok," dedi Mâlik, "biz saf insanlarız, herkesi kendimiz gibi dos doğru biliriz. Ferdinand ise böyle cerbezelere politika diyor. Neyse, şahsen Malaga'nın müdafaasından yanayım. Kardaşım Rıdvan'la kardaşım Ahmed Selim'in fikirlerine iştirak ediyorum. Ayrıca Osmanlı Sultanına bir nâme yazılmasını ve Endülüs İslâm Devletinin yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğunun bildirilmesini teklif ediyorum."

İbni Musa:

"Şimdiye kadar az mı müracaat edildi, fakat neden bil-

?

mem Sultan Bayezit Han fazla alakadar olmadı. Duydum ki Şehzade Cem meselesinden eli kolu bağlı imiş. Bize yardım ettiği takdirde Papa, Şehzade Cem'i salıvermekle Sultanı tehdit ediyormuş. Bilmem doğru, bilmem eğri. Fakat belli ki Osmanlı Sultanının çekindiği şeyler var. Endülüs uğruna Osmanlı mülkünün başını derde salmak istemez galiba. Kendince haklı da sayılır."

Kumandanlardan İspanyol dönmesi İzzet Kâmil:

"Yani ümit yok," dedi. "Hiçbir yerden imdat gelmeyecek. Şu halde sonu başından belli bir savaşa daha fazla devam etmek niçin? Daha fazla insan ölsün, daha fazla can yansın, Endülüs daha beter harap olsun için mi? Emir makammdakiler günlerini gün etmeye bakarken bize ne oluyor? Evet, Malaga'yı müdafaa etmek lâzım. Lâzım, ama sorarım sizlere: Hangi kuvvetle? Üstümüze bir çığ geliyor. Düşman ordugâhına saldığımız casuslar

ağız birliği içinde düşmanın sayıya gelmediğini söylüyorlar. Sayısız düşmana karşı bir avuç insanla mı duracağız?"

Ziyad adeta kükredi:

"Peygamber Efendimiz, Ebû Cehil lainin ordusuna kaç kişiyle karşı koydu dersin bre?"

"O peygamberdi, biz alelade insanlarız.. Peygamber mucizesini gerçekleştiremeyiz."

Hava birden elektriklenmiş, sırası gelen de gelmeyen de konuşmaya başlamıştı. Zannettikleri gibi bu fikirde olan yalnız İzzet Kâmil değildi, tam yedi kişi onu destekliyordu. Belli ki aralarında anlaşmışlar ve toplantıya öyle gelmişlerdi.

İbni Musa sessizliği sağlamakta bir hayli güçlük çekti. Biraz sükûnet gelince:

"Silâh çekmeden teslim fikri benim kabul edebileceğim bir fikir değildir. Meşveretten muharebeye devam kararı çıksın."

Kapı açıldı. Hizmetkârlardan biri elinde bir mektupla içeri girdi. Mektubu İbni Musa'ya uzattı:

"Az önce getirdiler efendim, çok mühim olduğunu söylediler."

"Pekâlâ, sen gidebilirsin."

Hemen açıp okudu. Okurken iki defa başını kaldırıp Mâlik'e baktı. Bitirdikten sonra da mektubu Ahmed Selim'e uzattı:

"Bakın ne yazıyor? Meşveret sırasında sen ve Mâlik beni öldürecekmişsiniz."

Ahmed Selim iliklerine kadar ürperdi. Bunun şakasına bile tahammül edemezdi.

"Allah esirgesin!" diye bağırdı. "Böyle bir şeyi nasıl düşünebilirsiniz?"

"Ben düşünmedim ki, mektupta yazıyor. Yani arkadaşlar, sizi birbirinize kırdırmak için mektuplar yazan mel'un beni de unutmadı. Bu kâfirler ne zaman mertçe iş görmeyi öğrenecekler acaba?"

İzzet Kâmil'in yüzü belirli şekilde sararmıştı. Rahatsızlandığını bahane ederek divanı terk etti. Emir Mâlik arkadaşları Ziyad ile Said'e bir göz işaretiyle adamın arkasından gönderdi. Birşeyler çevirdiğini sezmişti. Bakalım altından ne çıkacaktı?

İkindi namazıyla birlikte divan içtiması bitmiş, herkes işinin başına dönmüştü. Akşam üzeri Ziyad nefes nefese geldi. İzzet Kâmil dörtnala kaleden ayrılmıştı. Yanında, divanda bulunan yedi kişiyle üç yüz kadar adam vardı. Adamların çoğu İspanyol dönmesiydi. Peşlerine takılıp ge-

rekirse zorla döndürecekti, ama yeterince asker bulamamıştı. Ferdinand'a iltica etmeye gittiklerinden emindi.

"Devamlı içimizden hançerleniyoruz" diye yakındı Mâlik, "Bu ihanetlerin ardı arkası kesilmeyecek mi?"

Belli ki İzzet Kâmil uzun süredir bu mel'unluğu tasarlıyordu. Mühtedileri tek tek dolaşıp kandırmış, savaşın mutlak surette kaybedileceğine onları inandırmıştı. Üç yüz kişi şu sıkışık zamanda hatırı sayılır bir kuvvetti. Geriye dört yüz kişi daha kalmıştı. Eli kılıç tutan herkesi orduya yazsalar bu rakam belki bine çıkardı. Kırk bin piyade ve yirmi bin süvariden meydana gelmiş Ferdinand'ın ordusuna karşı bin yiğit ne yapabilirdi? Buna rağmen teslim olmayı aklından geçirmiyordu.

Hemen Vali İbni Musa'ya gidip durumu bildirdi. İbni Musa çok endişeliydi. Ferdinand zorla şehre girerse çocuk, yaşlı, kadın demeden topunu ateşe atacağını söyleyip duruyordu. Acaba teslim olmak bir çare miydi?

"Hayır!" diye gürledi Emir Mâlik. "Cümlemizi kırsalar, biz, birkaç serdengeçti, ölene kadar vuruşmalıyız."

İbni Musa acı acı güldü:

"Ölmekle Malaga kurtulsaydı ilk ben ölürdüm. Şundan emin olmanızı istiyorum. Sen, Ahmed Selim, Rıdvan ve arkadaşlarınız ne karar verirseniz makbulümdür. Vuruşmada yanınızdayım. Teslimde ise yalnızsınız."

"Öyleyse emir ver, bu gece baskına gidelim. Kös kös beklemekten bıktım."

"Ben de bıktım. Bu gece birlikte baskına gidiyoruz."

Emir Mâlik itiraz etti:

"Senin gelmen kaleyi başıboş kor, fesatçıların ekmeğine yağ sürer. Baskın işi bizim, ordulara kumanda etme işi senin. İtiraza yeltenme de hakkını helal et."

ibni Musa, Emir Mâlik'in söylediklerini aklında evirip çevirince makul buldu.

"Siz, baskındı, akındı diyerek bazen bir nefes alıyorsunuz," dedi. "Ben dört duvar arasında, üstelik ihanet çemberinin ortasında boğulacak gibiyim. Kendi kendime sabır telkin etmekten başka çarem yok. Var yolun açık olsun, hakkımı bir tamam helal ettim. İnşallah şafakla bir müjde getirirsin."

O gece yüz yiğitle Ferdinand'ın ordugâhını bastı. Adamlarına mümkün olduğu kadar fazla gürültü yapmalarını söyledi. Cehennemi bir gürültü arasında hücuma kalktılar. Nal sesleri, çığlıklar, feryatlar, kılıç şakırtıları gecenin mehtabını dalga dalga yırttı. Önce neye uğradığını şaşıran düşman, nihayet kendini toparlayıp kalktı, ama önünde kimsecikler yoktu. Emir Mâlik'in emrindeki yüz atlı geldiği kadar hızla geri dönmüştü. Arkalarına baktıklarında tutuşturdukları çadırların şavkı yalımlanı-

yordu.
Maîagalılar baskını büyük bir zafer gibi kutladılar. Zafere öylesine susamışlardı ki, küçükcük bir başarıyı dahi ölesiye alkışlıyorlardı. Maneviyatları yükselmiş, on üç yaşındaki çocuklardan doksanlık dedelere kadar herkes asker yazılmaya koşmuştu. Herkese aynı soru soruluyordu:
"Niçin asker olmak istiyorsun?"
Ve herkes aynı cevabı veriyordu:
"İspanyollara ders vermek için."
Emir Mâlik ile arkadaşları gece demeden, gündüz demeden çalışıyorlar, bir yandan acemilere kılıç talimleri yaptırırken bir yandan da kale duvarlarnı tahkim etmeye uğraşıyorlardı. Maneviyat yükselmiş, herkes elinden geleni yapmaya koyulmuştu.

Tam bu sırada şehir bir şayianın cenderesinde buruldu:
"Ebu Abdullah Essagir ordusuyla Malaga'yı vurmaya geliyor."
Dilden dile, kulaktan kulağa bütün şehre yayıldı.
"Peki bu adam Müslüman değil mi?"
"Müslüman olsa Müslümanı kırmaya niye gelsin bre?"
"Yahu, hâlâ Gırnata Sultanı sayılıyor, öyle rezillik bir sultana yakışır şey midir?"
Adam kendine yakıştırıyor besbelli. Artık ümit kalmadı. İki ateş arasında kıstık. Ebu Abdullah şudur, budur, ama ardmdakiler Müslümandır, nasıl kılıç çekeceğiz?"
"Hemen kötü şeyler düşünmeyelim. Belki de hayra geliyordur. Nerden belli bizimle bile olup Ferdinand'ı vurmayacağı?"
"Şimdiye kadarki hareketlerinden belli, nereden olacak? Bu adamın her adımı serdir. Boşuna kendisine Essagir denmemiştir. Şahsî menfaati için anasını bile keser."
"Kesse ya, ellerine sağlık nihayet dos doğru bir iş yaptı derdim. Söylendiğine göre Ebu Abdullah'ı kışkırtan ve devamlı yanlışlıklara süren anası imiş."
Bir sabah Kral Ferdinand'm elçileri Vali ibni Musa'nın huzuruna çıktılar.
Küstah bir tavırla konuşmaya başlayan elçibaşı, efendisinin lakaplarını sayıp döktükten sonra:
"Neticeten Malaga'nm teslim olması halinde kimseye dokunulmayacaktır, isteyenin malı, mülkü değeri pahasın satın alınacak ve gideceği menzile kadar salimen gitmesi temin olunacaktır. Kimsenin dinine, imanına karı-

şılmayacak, camilere dokunulmayacak, din adamlarına saygıda kusur edilmeyecektir. Kütüphaneler yıkılmaya-

caktır, kitaplar yakılmayacaktır, şehrin talan edilmesine müsaade verilmeyecektir. Siz ve dostlarınız hazinelerinizle beraber çıkıp gitmek isterseniz, engellenmeyecektir" dedi.

Elçibaşınm küstahlığına içerleyen İbni Musa, hiddetle sözünü kesip kılıcını gösterdi:

"Ben ve arkadaşlarımın serveti böyle bir kılıçtan bir attan ve günlük rızıktan ibarettir. Var git efendine söyle; hayatta atından ve silâhından başka hazinesi olmayanların esir alınabildiğini tarih şimdiye kadar yazmamıştır. Kaybedecek birşeyimiz yok. Kellemiz, omuzlarımızın üstünde fazladan bir yük. Elinden gelirse bizi o yükten kurtarır. Ya da biz onu tacının ağırlığından kurtarırız. Alınyazımız neyse o tecelli edecektir. Şimdi defol!"

Ve ertesi gün Malaga hem denizden hem de karadan kuşatıldı. Denizden mancınıklarla gülleler, yanar paçavralar atıyor, karadan ok yağdırılıyordu. Bunlara dayanırlardı. Fakat muhasaranın on beşinci günü karşı tepelere yerleştirilen dört adet top, Malaga'nm nefesini kesti. Yer yer çıkan yangınları söndürmeye adam yetmez oldu. Mazgaldan ok atanları yangın söndürmeye gönderseler okçular eksiliyor, kale duvarlarını tamir edenleri gönderseler tamir işi aksıyordu. Bir avuç serdengeçti nereye yeteceğini şaşırmıştı. Emir Mâlik'in, Ahmed Selim'in ve arkadaşlarının canhıraş gayretleri olmasa halk çoktan herşeyi bırakır ve teslim şartları görüşmek üzere Krala elçi çıkarırdı.

Bütün gayretler savunmayı uzatmaktan başka bir işe yaramadı. Muhasaranın birinci ayında halk temsilcileri Vali İbni Musa'ya gidip mukavemetin bundan sonrasının

kan dökmekten ibaret kalacağını, halkın artık direnmek istemediğini, açlık ve sefaletin kol gezdiğini, salgın hastalıkların bindirdiğini, binaenaleyh müsait şartlarla teslim olmaktan başka çare olmadığını söylediler.

İbni Musa'nın mantığı da böyle diyordu. Ama hissine söz dinletemiyor, teslim olmayı kendine yediremiyordu. El Zagal'a yardım istemek üzere gönderdiği mektuba bir cevap gelmemişti. Hiç değilse menfî yahut müsbet bir cevap gelinceye kadar beklenmesini halk temsilcilerinden rica etti. Temsilcilerin sözcü olarak seçtiği ihtiyar kendini tutamayıp hıçkırıyordu:

"Bu teklifi yapmanın bana ölümden beter geldiğini bilmelisin, ya İbni Musa. Ben ki hayatını kılıç urup ok gezlemekle geçirmiş bir eski askerim, teslim olalım derken yüreğimin bin parçaya bölündüğünü anlamalısın. Lâkin başka çare var mı? El Zagal'ın cana yetişmesi bile neticeyi değiştirir mi? Kaç kişiyle gelir? Beş bin mi, yirmi bin

mi? Altmış binlik küffara ne yapabilir? Kaldı ki El Zagal'ın yanında çok çok on bin kılıç ya kalmış, ya kalmamıştır. Kendimizi aldatmayalım; Gırnata öldü. ENDÜLÜS'E VEDA vakti geldi."

Hıçkırıklarını salıvermişti. Ak sakalında gözyaşları sicimleniyordu. Diğerleriyle birlikte İbni Musa'nın da gözleri dolmuştu. Ağladığını hiçbir zaman belli etmeyen İbni Musa ilk defa buna aldırmıyor, gözyaşlarının diledikleri gibi akmasına ses çıkarmıyordu. Buna muhtaçtı. Ağlamaya öylesine muhtaçtı ki, bütün zehir, korkunç yakıcılığıyla göz pınarlarından birikmişti sanki, aktıkça rahatlayacağını sanıyordu.

"Siz gidin," dedi inim inim sesiyle, "Kumandanlarıma danışayım. Kararı bildiririz."

Akabinde topladığı kumandanlara halk temsilcilerinin isteklerini bildirip topuna birden yanık yanık sordu:

"Ne dersiniz?"

Önce sustular. Hiçbiri teslim olmayı hazmedemiyor, fakat bir çare de söyleyemiyordu. Neden sonra Rıdvan:

"El Zagal'ı bekleyelim," diye konuştu. "Onu biraz olsun tanıyorsam gelir, derim. Geleceğine dair sözü de vardır. Gelirse düşmanı iki ateş arasına alır, belki püskürtürüz."

Bu güçte bir orduyu püskürtmek hiçbirinin aklına yatmıyordu, ama hiç değilse teslim olmak gibi fevkalade bir akıbeti biraz geciktirmek hepsinin işine geliyordu. Öleceğini bile bile, gelecek doktoru bekleyen ve son ümidi gözleyen hastayı andırıyorlardı.

Emir Mâlike

"Halk içine adamlar salıp büyük bir kuvvetle El Zagal'ın yaklaştığı haberini yayalım," diye teklif etti. "Hiç olmazsa maneviyat yükselir, daha büyük şevkle müdafaa ederler."

Böylece kararlaştırıp görevlerine döndüler. Fakat kötü bir sürprizle karşılaştılar. Karanlıkta birlikte bitkin, perişan bir atlı geldi. Vücudu oklarla delik deşikti. At sırtında zor duruyordu. Kapıdan girer girmez yere yuvarlandı.

Askerler etrafını alıp nereden geldiğini sordular. Güçlükle ağzınıoynattı:

"Allah rızası... için...su."

Suyu içtikten sonra kesik kesik anlatmaya başladı:

"El Zagal'ın ordusundanım. Ebu Abdullah yolumuzu kesti, aniden bastı. Perişan olduk."

Son gayretini son nefesiyle tüketti, başı yana düştü.

Ve kara haber süratle yayıldı.

Mukavemet hissi zayıfladı, zayıfladı, söndü.

İbni Musa başka çare kalmadığını, teslim olmak ge-

rektiğini söyledi.

Rıdvan, Mâlik, Ahmed Selim ve arkadaşları itiraz ettiler:

"Çareyi söyleyin," diye bağırdı o zaman.

"Ölelim," dediler.

"Ölüm çare değil, Malaga'yı kurtaracak bir çare söyleyin."

Yoktu. Kimse birşey söyleyemiyordu. Sadece "ölelim" diyorlar, başka tek söz etmiyorlardı.

İbni Musa ayağa kalktı. Kumandanlarına bir bir baktı. Ağlamaklı sesiyle:

"Sizi anlıyorum dostlarım," dedi. "Teslim olmak acı gelir. Öyleys varın gidin derim. Memleket Malaga'dan ibaret değil ya, başka kalelerin müdafaasına gidin. Belki bir faydanız dokunur."

Kapkara bir sükût, dünyanın tâ merkezine doğru inen derin bir sessizlik uzadı gitti.

Konuşmadan ayağa kalktılar. Bakışlarıyla vedalaşıp ayrıldılar.

Ve ertesi gün Malaga düştü.

Kral Ferdinand şehre girdi. Verdiği bütün sözleri çiğneye çiğneye at sürdü. "İsa aşkına" diye başlayan her konuşması bir ölüm fermanıyla son buldu:

"İsa aşkına, camileri kiliseye çevirin!"

"İsa aşkına, İslâmî bütün kitapları yakın, yırtın!"

"İsa aşkına, İsa dininden olmayan kimseye acımayın!"

"İsa aşkına" yapılanların herbiri şüphesiz İsa Aleyhis-

selâmın ruhunu sızlatıyordu. Ama Kral, Kraliçe ve Rahip Fernando kahkahalar atıyorlardı.

Kral ile Kraliçeyi ilk tebrik eden Gırnata Sultanı Ebu Abdullah oldu.

İslâm Medeniyetinin mahsûlü kıymetli ve nadide hediyelerle yirmi kişilik bir kafile gönderdi. Bir de mektup. Mektupta büyük zaferlerini tebrik ettiğini, bu zaferde karınca kararınca payı bulunduğu için kendini mutlu saydığını, naçiz armağanlarını kabul etme alicenaplığını göstermeleri, halinde mutluluğuna mutluluk ekleneceğini bildiriyor, her zaman emirlerine amade olduğunun bilinmesini istiyordu.

Kral Kraliçeye bakıp güldü...

Kraliçe, kendi kendisini bu kadar aşağılayan Ebu Abdullah'ı düşünüp yüzünü ekşitti.

İğreniyordu.

Ferdinand ise hayatından son derece memnundu. Bir gözünü kırptı.

"Gırnata'nm belini kırdık Kraliçem," diye konuştu. "Sıra Dera ve Müveşkira'ya geldi."

"Sonra?"

"Tabiî ki Beyza şehrine yürüyeceğiz. El Zagal orada. Toparlanmadan bastıracağım."

Sürekli gülüyordu.

• • •

Yollar binlerce atın ayakları altında inim inimdi. Yollarda ölüm pusu kurmuştu. Bir zamanlar kervanların şenlendirdiği geçitlerde kan ve kin vardı.

Müveşkira kasabasının yolunda dört atlı delice at sürüyordu. Hayvanlar da, süvariler de ter içinde kalmışlar-

di. Dera'dan buraya gelene kadar üç defa yolları kesilmiş, ikisinde on kişiyle, birinde yedi kişiyle kapışmışlardı. Süvarilerden biri omuzundan yaralıydı. Kan kaybetmesine rağmen yarasını sarmayı düşünmüyor, vakit kaybedeceğinden korkuyordu. Acı tel tel yüzüne kazınmış, çenesi kenet kenet kasılmıştı.

"Müveşkira göründü!"

Çığlık kulaklarını yalayınca gülümsedi.

"Çok şükür," diye mırıldandı.

Ferdinand'ın askerleri Dera'yı almış, Müveşkira'ya doğru yola çıkmışlardı. Dera'dan ümit kesen Emir Mâlik, arkadaşlarını aldığı gibi Ferdinand'ın askerlerinden evvel ulaşmak için delicesine Müveşkira yoluna düşmüştü. Bütün engelleri aşmışlardı, ama Ziyad yaralanmıştı.

Şefkat dolu gözlerini, atbaşı gerisinden gelen Ziyad'a kaydırdı:

"Yaran nasıl?" diye sordu.

Müveşkira'nm görünmesinden sonra yarasını unutmuştu. Emir Mâlik'in sorusuyla hatırladı ve o dayanılmaz ağrıyı tekrar omuz başında duydu. Bununla birlikte gülmeye verdi:

"İyidir hamdolsun. Sür yiğidim!"

"Yallaaaah, deeeh!"

Kasabaya girdiler.

Hiçbir müdafaa hazırlığının olmadığını dehşetle gördüler. Çok az vakit vardı. Hemen harekete geçtiler. Önce halkı kasaba meydanında toplayın durumu bildirdiler. Çatlak sesler fazlaca çıkıyordu:

"Koskoca bir orduya karşı biz ne yapabiliriz? Bu iş bitti, teslim olmak evladır."

Malaga'nm başına gelenleri sayıp döktüler. Ferdinand'ın taş üstünde taş, omuz üstünde baş bırakmadığını dillerinin döndüğünce kasabalıya anlattılar.

"Aragon ordusunda Kral yok. Başka bir kumandan sevkediyor. Adı Rahip Fernando. Dünyayı karış karış arasanız İslâmiyete bu kadar düşman birini daha imkânı yok bulamazsınız. Teslim olmayalım. Sizi mukavemete

çağırmak için geldik. Bize güvenin. Aragon ordusunda yalnızca on bin kişi var. Bıkkın ve yorgundurlar. Mukavemet edersek Müveşkira'mızı kurtarabiliriz."

Halktan biri öne çıktı. Ellerini, kollarını sallaya sallaya bağırdı:

"Sonra ne olur? Daha kalabalık bir ordu ile gelirler. Bu işin sonu yoktur. Boş yere Müslüman kanı akmasın."

"Kes sesini!" diye gürledi bir ses. "Bizim de bir çift lafımız var."

Sakalı göğsünde bir ihtiyar çıktı. Bastonuna dayanmış, güçlükle ayakta duruyordu. Üstü başı lime lime idi. Yalnız sarığı çok düzgün bağlanmıştı. Tam Emir Mâlik'in önünde durdu. Başındaki sarığı çıkarıp bir iki fiskeledikten sonra tekrar başına koydu. Eğri büğrü meşe dalından bastonunu havaya dikti:

"Allah şahit ki bu yiğitler yiğidi dos doğru konuşur. Fernando denen herifi tanırım. Dağdaki sırtlanda merhamet var, onda yok. Kaplanda şefkat arayın, onda aramayın. Yılanda duygu arayın, Fernando'da aramayın. Müslüman kanına susamış bir delidir o. Kasabamıza girerse hiçbirimizi sağ komaz. Vuruşarak da girse, barışarak da girse fark etmez. Evvela benim gibi yaşlı, kambur, çipil gözlü ihtiyarları kasaba yolundaki ağaçlara sakalından asar. Din adamlarını zorla vaftiz edip boyunlarını vurdurur. Bazılarını Papa'ya hizmetçi diye gönderir. Kadmları-

nızı koynunuzdan alıp askerlerine dağıtır. Ana karnındaki ceninleri mızraklatır. Camilerimizin minarelerine çan takar. Bütün İslâmî eserleri yıktırır, kütüphaneleri yaktırır. Ne yapın yapın, kasabanıza bu herifi sokmayın. Benden söylemesi. Aha bastonum. Meşe dalından yapılmadır ve yıllardan beri günahlarımın ağırlığı altında eğrilmiş, büğrülmüştür. İşe yarar. Ben bir işe yaramam, ama bastonum yarar. Size onu bırakıyorum."

Emir Mâlik ihtiyarı görür görmez tanımıştı. Bir geçit canlanmıştı gözlerinin önünde. Bir vuruşmadan sonra ağır ağır yaklaşan yamalı cübbeli, eğri bastonlu, yalınayak, ama muntazam sarıklı dervişi hatırlamıştı. Baston o bastondu, sarık o sarıktı ve cübbeydi. Yalnız kitaplarını yüklediği, bir insan gibi muamele ettiği emektar katırı yoktu.

Kucaklamak için atıldı:

"Hacı Derviş!"

Ayağı yerdeki bastona takıldı. Az daha kapaklanıyordu. Bakındı. Hacı Derviş yok olmuştu. Hayal görüp görmediğini anlamak için gözlerini kırpıştırdı. Hayır, işte baston yerde duruyordu.

"Hızır mı?" diye geçirdi içinden.

Bastonu aldı ve yerine döndü.

Kalabalıktan bazıları olaya şahit olmuştu. Apışıp kalmışlar, Emir Mâlikin elindeki bastona dalmışlardı. Emir Mâlik bastonu havaya kaldırdı.

"Gören gördü," diye bağırdı. "Veliler aramıza girip bizi müdafaaya çağırıyor da, hâlâ tereddüt edenlerimiz bulunuyor. Cenab-ı Mevlâ Müveşkira'nın işgaline ruhsat verecek olsa bir sevgili kulunu gönderip bizi ikaz etmezdi. İkaz ettiğine göre Müveşkira kurtulacaktır. Hemen terti-

bat alalım. Din için gaza etmek isteyenler burda kalsın, zilletle ölmeyi tercih edenler geri gitsin!"

Az önceki hadise herkesi derinden etkilemiş olacak ki, az önce itiraz eden ve teslim olmayı savunanlar dahil, tek kişi geri gitmedi. Yalnız kadınlar ve çocuklar evlerine döndüler.

"Şimdi, silâh nâmına elinizde ne varsa alıp gelin," diye emretti Emir Mâlik. "Kazma, kürek de getirin. Peygamber Efendimizin Hendek Gazvesinde yaptığını yapacağız."

Dört saat süren hummalı bir çalışmadan sonra kasabanın muhtelif yerlerine derin ve geniş çukurlar kazdılar. Çukur kazmadıkları yerlere ise nişancılığıyla nam salmış okçular yerleştirdiler. Emir Mâlik oraya koşuyor, arkadaşlarıyla birlikte her yana yetişiyor, herşeyi bizzat gözden geçiriyordu.

Yüzer kişilik gruplar ayırdı. Arkadaşlarının emrine verdi. Kalan kısmı da kendi kumandasına aldı. Bütün mevcut, ak sakallı ihtiyarlar dahil sekiz yüz kişi kadardı. Sekiz yüz kişilik derme çatma bir kuvvetle on bin kişilik eğitilmiş bir orduya karşı durmak elbette ki kolay değildi. Zorluğu herkes biliyordu. Çoğunun aklında Müveşkira'yi kurtarmak yoktu. Bu yolda şehit düşmeye gelmişlerdi.

Düşman bu maneviyat duvarına toslayıp sendeledi. Ok yağmurunda tökezlendi ve hendeklerde erimeye başladı.

Bir ara savaşın en kızgın ânında Emir Mâlik inanılması güç birşey farketti.

Hacı Derviş'in bıraktığı eğri büğrü baston kendiliğinden sağa sola vuruyor, vurunca deviriyordu.

Coştu, bağırdı:

"Himmet, ey Hacı Derviş, yallaaah, urun!"

Ve düşman, ardına bakmadan kaçtı. Hacı Derviş'in bastonu da Emir Mâlik'in ve daha nicesinin hayretle açılmış gözleri arasında ufka doğru süzüldü gitti.

"Fesübhanallah," dediler.

Güneş ağır ağır battı. Karanlığın siyah kolları Müveşkira kasabasının kendi çapında çok büyük zaferini incit-

mekten korkan bir ihtimamla kucakladı.
Emir Mâlik bulutlar arasında Hacı Derviş'in ak sakallı güleç yüzünü hayal meyal fark etti.
"Her batan gün yeni günlere gebedir," diyordu. "Yeni gün ise yeni ümit demektir."
"Öyledir," dedi içinden, "sağol Derviş Baba."

ON BİRİNCİ BOLUM
El Beyza kalesi uzaktan pek alımlı durmuyordu. Kuleler kaba-saba, duvarlar kap karaydı. İlk bakışta bir kasaba dülgerinin elinden çıkmışa benziyordu.
Fakat geniş, bol dönemeçli, iki yanı ağaçlarla kaplı yolu kat edip gürgen kapısından şehre girince, insan birden apışıyordu. Kalın, derme çatma duvarların içinde sakladığı bu şehir, adeta bir şehir değil, efsunlu ellerde yontulmuş nadide bir zümrüttü. İstiridyenin içindeki inciye ne kadar da benziyordu.
Kubbeler şehriydi. Kubbelere minarelerin gölgesi düşüyor, uzayıp kısalan gölgelikte şehir günün her saati dinleniyordu.
Fakat bugün bir başka gündü. Bugün El Beyza şehri fokur fokurdu. Kaynıyor, taşıyor, kabına sığmıyordu. Minareler kubbelerin üstünden gölgelerini çekmiş, o insanı dinlendiren derin ve serin sükûnetten eser kalmamıştı.
Gün ikindiye devrilmek üzereydi. Az önce şehre giren iki süvari Şeyh Hasan'ın konağına kopmuştu. Şeyh Hasan, Sultan El Zagal'ın yeğeniydi. Dindar, namuslu, cesur bir askerdi. Kılıcını belinden, mızrağını elinden eksik ettiğini gören olmamıştı şimdiye kadar. Ne zaman uyudu-

ğunu ise Allah'tan başkası bilmezdi. Çünkü, kim onu hangi saatte görmek istese görürdü. Gecenin ve gündüzün her saatinde.
İki süvari doğruca huzuruna girdiler. Söyleyeceklerini söyleyip çıktıklarında yüzleri endişeli, fakat görevini yapmış insanların huzuruyla doluydu. Bir hana inip uyumaya çekildiler.
Fakat Şeyh Hasan'ın yüreğine ateş düşmüştü. Yalım yalım yanıyor, yerinde duramıyordu. Uzun mızrağını taktak yere vurarak, kılıcını şaklatarak hızlı hızlı geziniyordu.
"Demek İspanya Kralı buraya geliyor," dedi buz gibi bir sesle. "Hem de on üç bin süvari ve elli bin piyadeden müteşekkil koskoca bir ordu ile."
Sakalını avuçladı çekti.
"Demek buraya, bu şehre çok ehemmiyet veriyor. Neden acaba? Aldıkları yetmiyor mu?"
Zehir gibi acı bir gülüş dudaklarını kıvırdı:

"Niye yetsin! Talih madem ki yüzüne gülmekte, niye
geri dönsün? Elbet yürüyecek, elbet her yeri avuçlayınca-
ya kadar yürüyecek! Elbet bizim parça parça olmamızdan
faydalanacak!"

Gece sabaha kadar düşündü. Şehir plânı üstünde ça-
lıştı. Alabileceği bütün tedbirleri eksiksiz aldı ve sabah
namazından sonra muharebe meclisini içtima etti.

"Ferdinand geliyor," dedi, kısaca. "Bunun ne demek
olduğunu hepiniz biliyorsunuz. Cem'an altmış üç bin ki-
şilik bir ordusu var. Şehrimizi muhasara edip düşürecek.
Ne düşünülür?"

Seyyit Yahya söz aldı. Şeyh Hasan'ın yakın arkadaşıy-
dı. Şeyh Hasan ona inanır ve güvenirdi. Gerçi son aylarda

Kraliçe Izabella'ya kandığı yolunda bazı sözler kulağına
çalınmıştı, hattâ bazı deliller bile bulmuştu, ama insan
eski alışkanlıklarından kolay vazgeçemiyordu. Daha doğ-
rusu bir türlü kendini inandıramıyordu. Seyyid Yahya'nın
saflığından istifade edildiğini düşünmek istiyordu. Şimdi
kükreyecek, kalenin asla düşmana verilmemesini, tek ki-
şi kalıncaya kadar müdafaa edilmesini talep edecekti.
Doğrusu Seyyid Yahya'dan da bu beklenirdi.

"Beni dinleyin," diye söze başladı Yahya, "Boşuna di-
renmek icap etmez. Vaziyet ümitsizdir. Etrafımız İspan-
yollar tarafından sarılmış haldedir. Mukavemet demek
daha fazla kan akmasına sebep olmak demektir ki, cü-
rümdür. Teslim olmadan evvel Kralla görüşülsün. Teslim
şartlarımız bildirilsin. Burada teslim şartlarını kararlaştı-
ralım. Fuzûlî şeylerle vakit öldürmeyelim."

Cümleler Şeyh Hasan'ın beynine keskin mızraklar gibi
saplandı ve saplı kaldı. Rüya âleminde gibiydi. Söyledik-
lerini arkadaşına hiç mi, hiç yakıştıramıyordu.

"Fuzûlî dediğin bu şehrin müdafaasıdır," diye konuş-
tu, küskün küskün. "Bu şehrin namusudur. Ferdi-
nand'ın girdiği şehirleri ve içindekileri ne yaptığını gör-
müş, duymuşuz."

"Hepsi yalandır!" diye atıldı Yahya. "Bühtandır. Kral
Ferdinand ve Kraliçe İzabella Endülüs Müslümanları
hakkında kötü düşünmezler ve yapmazlar."

Şeyh Hasan'ın artık şüphesi kalmamıştı. Çocukluk ar-
kadaşı bir hainden başka birşey değildi. Ne karşılığında
bilmiyor, bilmek de istemiyor, ama kendini İspanyollara
satmıştı.

Ayağa fırladı. Parmağını kapıya dikerek avazı çıktığı
kadar bağırdı:

"Defol! Senin gibi düşünen kim varsa al ve defol!"

Birden duruldu. Yerine yıkıldı. Başını önüne indirdi:

"Heyet karar versin," diye adeta inledi. "Teslim denirse teslim olunur. Yoksa bu herif çekip gitsin."

Yarım saat sonra karar verildi.

Seyyid Yahya üç taraftarıyla birlikte süklük püklüm çıktı. Başaramamıştı. Ama deneyecek başka yollar da vardı. Az sonra sinsi sinsi gülüyordu.

O gün taraftarlarına haber salıp bir toplantı tertipledi. Yüz kişi kadar olmuşlardı. Onlarla bir saat konuştu. Akrabalarını, dostlarını, tanıdıklarını ziyaret etmelerini, herkese direnişin beyhude olduğunu söylemelerini emretti. Akşama doğru dağıldılar.

Seyyid Yahya başka bir odaya geçti. Odadaki on kişi ayağa kalkıp onu selâmladılar.

"Bana bağlılığınızı gösterecek vakit bu vakittir," dedi. "Göreyim, hizmette kusur etmeyiniz."

Boyun büktüler.

"Emrinizdeyiz. Ne dersen, nasıl istersen hayatımız pahasına yapılacak. Emin olunuz."

"Size güveniyorum. Biliyorsunuz, birkaç gün sonra Kral Ferdinand şehri muhasara edecek. Gaipten aldığım habere göre ona yardımcı olacağız."

Körü körüne kendisine bağlıydılar. Öl dediği yerde göz kırpmadan ölüme atılacak tiplerdi. Bunu da menfaat için değil, onu şeyh belledikleri için yapıyorlardı. On beş dakika kadar konuştu. İyice inandıklarına kanaat getirince dokuzunu saldı.

"Kendime en yakın bulduğum sensin," dedi sonuncusuna. "Benim halîfem olacaksın. Seni pek severim. Şimdi

doğruca atına atlayacak ve Kral Ferdinand'ı karşılayacaksın."

Kuşağının altından çıkardığı mektubu uzattı:

"Bunu Krala ver. İhsanını al ve geri dön."

Adam mektubu alıp çıktı. Mektupta gizlice şehir kapılarının açılacağı yazılıydı.

Minarelerden yatsı ezanı okunuyordu.

Ve karanlık El Beyza'yı koyu avuçlarında sıkıyordu.

• • •

I

Ufukta pembe ışıltılar yakarak yep yeni bir gün doğuyordu. Padul tepesinin eteğindeki sık ormanlıkta uzayıp giden gölgelerin hüznü artmış gibiydi. Gırnata'ya giden kıvrımlı yol bomboştu. Normal bir zaman olsaydı yol çoktan çiftçilerin şen-şatır gürültüsüne boğulur, Gırnata çoktan mahmurluğunu atıp silkinirdi. Fakat gün başka gündü. Darro ırmağı bile belirsiz bir endişenin düzensiz ritmiyle, sessiz akıyordu.

"Herşey ümitlerimin şavkını söndürüyor bu sabah" diye düşündü Ahmed Selim.

El Zagal'ın elçisi sıfatıyla Ebu Abdullah'a gelmişti. El Beyza'nm düştüğünü başı önünde bildirmiş, son olarak amcasıyla ittifak etmesini söylemişti. "Birleşirseniz Kral Ferdinand kaçacak delik arar," demişti. "Birleşmezseniz hepimizi ufacık lokmalar halinde yutar. Sultan El Zagal buna hazırdır. Sizin dahi hazır olmanızı dilemektedir."

Kısa süre içinde o kadar çok şey olmuştu ki, Ahmed Selim'in nevri dönmüştü. Hadiseleri tahlil gücünü kaybetmişti. Artık neyin ne olduğunu, hangisinin eğri, hangisinin doğru olduğunu kestiremiyor gibiydi. Bu yüzden belki de mütemadiyen başı önünde konuşuyor, o dillere

destan güvenini bir türlü ele geçiremiyor, bir türlü sözlerini tesirli hale getiremiyordu.

"Bu söylediklerine kendin de inanmıyor olmalısın," diye terslemişti Ebu Abdullah. "Duyduk ki El Beyza, amcamızı El Zagal'm mutemet adamı," kıkır kıkır güldükten sonra konuşmasını sürdürmüştü, "Yahya tarafından Krala satılmış. Kapıyı gizlice Yahya'nın adamları açmış. Kral elini kolunu sallaya sallaya girmiş şehre. Bu ne menem din gayretidir!"

Sözün burasında Ahmed Selim cevap verecek gibi olunca elini hiddetle sallayıp susturmuştu: "Bitmedi daha. Ne zamandır yolda olduğunu bilmem. İhanet edebileceğini de düşünmem. Geçmişte hatâlar yaptığımı kabul ederim. Velâkin hiçbir zaman amcam El Zagal kadar alçalmadım."

Ahmed Selim daha fazlasına dayanamazdı. Sevdiği, güvendiği Sultan hakkında daha kötü şeyler söylemesine izin veremezdi. Bu sefer gayretle başını kaldırıp Ebu Abdullah'ın yüzüne dikedik bakmıştı: "Yanılıyorsunuz, Emir El Zagal hiçbir zaman hain olmamıştır. Herşeyi vatanı için yapmıştır. Kanının yarısı bu mübarek toprakları sulamaktadır."

Ebu Abdullah'ın yüzünde bir değişiklik meydana gelmesini boş yere beklemişti. Gelmeyeceğini bile bile. Ve tek kıpırtı dahi olmamıştı yüzünde. Aynı alaycı bakışlarla bakmaya devam etmiş, gözleri aynı karanlık koyulukta parlamıştı.

"Dedim ya, ard niyetim yok. Muharebe erisin, yiğitsin. Velâkin siyasette acemisin. Sana bir haber vermemi ister misin?"

Pencereden bir süre dışarıya baktıktan sonra birden Ahmed Selim'e dönmüş ve öfkesini üstüne dökmüştü:

"El Zagal Kral Ferdinand'a gitti. Kendiliğinden değil, Yahya'nın zoruyla. Sözümü kesme de dinle: Krala gitti. Ne zaman dersen dört, beş gün kadar önce. Haberini bi-

raz evvel aldım, Krala ne teklif etti, biliyor musun? Sulh! Evet sulh teklif etti. Ne pahasına dersen, Kadis ve Elmerye şehirlerini İspanyollara terk pahasına. Güya Kral orada mukîm Müslümanlara ilişmeyecekti. Karşı ahit buydu."

Donuk donuk gülümseyerek eklemişti: "Ama Kral ve tvraliçe'nin ahitlerinde durdukları ne zaman görülmüştür ki? Her tarafı talan ettiler. Camilere çan taktılar. Mezarlıkları dahi yerle bir ettiler. Sen ne demektesin hay Ahmed Selim, amcam seni buralara niçin gönderdi sanırsın? Elbette başından savmak için, kendisini engelleyeceğini bildiği için. Ha, bir de Gırnata'yı elimden alacak. Bu sulh teklifi, yani senin tabirinle birleşme oyununun esası budur işte. Kral Ferdinand beni Gırnata'dan atıp El Zagal'ı tekrar tahta oturtacak. Ama uyandım çoktan. Düşündüğünü zor yapar. Gafletimle kaybettiklerimi kılıcımla geri alacağım."

Duyduklarına inanamıyor, başı dönüyordu Ahmed Selim'in. El Zagal'ı düşündü tekrar. Yapar mıydı? Yapmaz diyemiyordu artık. Belki bir yıl önce olsaydı kesinlikle yapmaz der çıkardı, ama şimdi diyemiyordu bir türlü. Mantığı kalbine isyan ediyordu. Kalbi yapmaz derken mantığı yapar diyordu. Onu da yapar, daha başka işleri de...

Doğan güneşe baktı. Camilerin kurşun kubbelerinde oynaşan ışıltılarda bir burukluk var mıydı, yoksa kendisine mi öyle geliyordu? "El Zagal er kişidir," diye geçirdi içinden. "Ne er kişisi!" diyerek alay etti mantığı. "Er kişi ihaneti düşünmez. Ebu Abdullah çokça düşünür, ama El

Zagal düşünmez. O bu topraklar için kanını dökmüştür. Ya Ebu Abdullah ne yapmıştır; saray hamamlarında işretle gününü gün etmekten başka?" Mantığı yine isyana devam ediyordu: "Peki Yahya'yı ne yapmalı? İhaneti dillere destan Yahya hâlâ El Zagal nezdinde makbul değil mi?" Kalbi: "Değil" dedi. "Olmadığını kulaklarımla duymuşluğum vardır. Hani Emir Mâlikle ziyaretine gittiğimiz o gece El Zagal yakınmış durmuştu, Yahya ihanet etti diyerek. Dönmez fikrinden. İmkânı yok dönmez."

Çırpındı durdu. Fakat mantığına sözgeçiremedi. Bir türlü kendisini inandıramadı. Uğruna savaştığı, ölümü göze aldığı dâva ihanetlerle harabeye çevrilmişti. "Şimdi Emir Mâlik ne yapıyor, bir bilsem. Bir ahval sorabilsem. Neler olmakta bir danışabilsem. Benden akilidir, mutlaka bir çare düşünmüştür."

Ondan ayrıldığına bin pişmandı şimdi. Keşke ardısıra gazaya çıksaydı. Keşke elde kılıç İspanyol müfrezelerini basıp kırabildiği kadarını kırsaydı; şimdikinden kat kat

rahat olacaktı. Ama inatla El Zagal'm yanında kalmayı
sürdürmüştü. Hep toparlanacağı günü beklemiş ve kendi
kendini olmadık bahanelerle teselliye çalışmıştı. Ama şu
anda geçmiş bütün çıplaklığı ve ayrıntılarıyla geçit resmi
yapıyordu beyninde. El Zagal'm birkaç ay önceki hareket-
lerini iç dünyasında değerlendiriyor, hüküm üstüne hü-
küm verdikçe ümitleri soluyor, idealleri bir bir çöküyor-
du. Düşünceleri bu yıkıntının altında here ü merçti. İnti-
zama sokamıyordu bir türlü. Ağlamak istiyordu çocuklar
gibi. Hıçkıra hıçkıra ağlamak, bağırıp çağırmak, dalga
dalga kabaran öfkesini sessizliğe boşaltmak istiyordu.

Yavaş yavaş kalktı. Atını eyerledi. Başını eyere dayadı.
Ve hüngür hüngür ağlamaya başladı birden.

Musa bin Ebul-Gazan'ın gözleri içine göçmüş, altla-
rında yağ torbacıkları olmuştu. Yanakları da sarkmıştı.
Kararlı, fakat üzgün bakışlarla tarıyordu meşveret mecli-
sinde bulunanları. Duydukları neydi öyle? Ne korkunç
şeylerdi. Kulaklarına inanmak istemiyor, bir rüya olduğu-
nu düşünüyordu. Hayır! Gırnata bu hallere düşemezdi,
düşmemeliydi. Endülüs İslâm Medeniyetinin incisi parıl-
tılarını dökmemeli, şavkını söndürmemeliydi.

Fakat iki saatten beri dinledikleri neydi böyle? Salta-
n it makamında oturan Ebu Abdullah bile ellerini ovuştu-
ra ovuştura Gırnata'yi Kral Ferdinand'a teslim etmekten
başka çare kalmadığını söylüyor, söylerken de güya tees-
sürle başını yere indirip gözlerini kırpıştırıyordu. Samîmi
miydi acaba? Musa sanmıyordu. Yeni bir menfaat kapısı
aralamaya uğraştığı hissini bir türlü içinden söküp ata-
mıyordu.

Sonunda dayanamadı. Ayağa kalktı. Tereddütlerini
yenmiş, kesin kararını vermişti. Sesini gürleştirerek:

"Olamaz!" diye bağırdı.

Suskun azalar hayretle ona baktılar. Alelade bir ku-
mandana ne oluyordu sanki? Bunca gün görmüş devran
sürmüş kumandanlar susarken ne diye konuşuyordu?
Konuşsundu bakalım. Herhalde gerçekten teslim olmak
gerektiğini söyleyecek, fakat teslim şartlarının ağırlaştırıl-
masını isteyecekti. Yarım ilgiyle dinlemeye koyuldular.
Fakat o konuştukça hayretleri arttı. Kaşları da alabildiği-
ne çatıldı. Neler söylüyordu bu adam? Gırnatayı kurtar-
maktan, halkı silâhlandırmaktan, din gayretinden bahse-
diyordu. Tarık bin Ziyad'ı misal gösterip gemileri tekrar
yakmak gerektiğinden dem vuruyordu. Çıldırmış mıydı
ne?

Kumandanlardan biri karşısındakine göz kırptı. Eliyle
de "Çıldırdı galiba" işaretini verdi. Musa bu işareti gördü.

Hüzünlü bir gülümseyişle adama döndü:

"Aklım başımda merak etmeyin," diye devam etti. "Aklım başımda olmasa teslim olalım derdim. Fakat mukavemet edelim diyorum. Ehl-i îmanın, ehl-i İslâmın namusunu paymal ettirmeyelim, diyorum. Camilerimizin minarelerine çan takılmasına izin vermeyelim, diyorum. Analarımızı, bacılarımızı dünkü uşaklarımıza saki vermeyelim, diyorum. Bu sözlerimin neresinde kötülük var, söyleyin. Hilaf neresindedir?"

"Ama," diye söze karıştı beylerden bir bey, "Kralın sözü var, camilerimize dokunulmayacak. Herkes dininde serbest olacak. İsteyen malını mülkünü işletecek, isteyen satıp gidecek. Hiçbir Müslüman cebren Hıristiyan edilmeyecek. Müslümanlar arasında zuhur edecek anlaşmazlıkları Müslüman kadılar giderecek. Bir Hıristiyan ile bir Müslüman arasında ihtilaf zuhur ettiğinde Müslüman ve Hıristiyan kadılar dâvaya bakacak. Veraset meseleleri eskisi gibi İslâmî esaslara bağlı bulunacak. Gırnata'da mukîm bütün ehl-i İslâmın can, mal, ırz ve vicdanı her türlü taarruzdan ve tazyikten masum tutulacak. Kısacası Fatih Sultan Mehmed'in Bizanslılara tanıdığı bütün imtiyazlar Gırnata Müslümanlarına tanınacak. Başka ne var?"

"Söylediklerine inanmakta mısın, sahi?" diye sordu Musa. "Herhalde Sultan Mehmed'le Kral Ferdinand'ı mukayese ederken vicdanın sızlamıştır. Ferdinand buna benzer birçok söz vermiştir bize, ama hangisini tutmuştur, söyleyebilir misiniz? Bu vaadlerin de tutulmayacağı, şimdiye kadar görülen vekayiin şehadetiyle muhakkaktır. Karılarımız ve kızlarımız diğer şehirlerimizde olduğu gibi sarhoş Katoliklere şarap sunma zorunda bırakılacaklar-

dır. Camilerimiz, mescitlerimiz, zaviyelerimiz tecavüzlere maruz tutulacaktır. Buna dayanamam. Ben bu zillet ve rezaletten kurtulmanın yolunu bilirim."

Sustu. Herkes sustu. Divanhaneyi tedirginlik veren, insanın içini ürperten koyu bir sessizliği yine Musa'nın sesiz bozdu:

"Kararınız nedir?"

Yeni bir sessizlik oldu. Eskisi kadar tedirginlik veren, insanı kötü düşüncelere sevkeden, ümitsizliğin doruğuna çıkarıp oradan tepetakla aşağı düşüren bir sessizlik.

Musa tok adımlarla kapıya yürüdü. Eşikte bir an durup arkaya baktı. Boş gözler döşemedeki halıların desenlerine dalmıştı. Utançlarından olacak ardısıra bile bakamıyorlardı. Elini boşlukta salladı selâm niyetine: "Allah cümlemizin encamını hayreylesin" dedi.

Dışarı çıktığında boğulur gibiydi. Zor nefes alıyordu. Çok sevdiği atma atladı. Acımasızca tepikledi. Şaşkın şaşkın ileri fırladı atı. Hızla Elvira kapısından çıktı. Vega

sahrasına vurdu.
Etrafta kum gibi asker kaynadığını biliyordu. Fakat talihi yaver giderse kendini göstermeden kıyıyı tutabilir, ilk rastlayacağı gemiye binip vakit izin verdikte geri dönmek üzere Osmanlı mülküne gidebilirdi. Talihini bir kere deneyecekti. Gırnata'nın ölümünü gözleriyle görmemek için başka çaresi yoktu. İşgalden sonra olacaklara şahit olmamak da bir teselliydi. Dayanamayacağını biliyordu. Bir çılgınlık yapacak ve bu yüzden bütün Gırnatalıları tedirgin edecekti. Çünkü Kralın askerleri böyle bir fırsat kollayacaklardı. Bir bahane arayacaklar, taahhütlerini ihlal etmek için. Ve birinin isyan ateşine bütün Gırnata'yı yakmak için.

Az sonra ardından kopan çığlıkları duydu. Farkedilmişti. Dişlerini sıkıp kılıcını sıyırdı. Atının başını geri çevirdi. Arkasında bir müfreze vardı. Şöyle böyle elli kişi kadardılar. Dikildi. Sessizce akıp giden Genil ırmağına baktı. Çocukluğunda ne kadar balık tutmuştu burdan. Kaç kere serin sularında yıkanmış, susaymca da kana kana içmişti. Kıyısındaki selvilikte, kimbilir, kaç rekât namaz kılmıştı.
Mazinin ipi kopuktu. Daha fazla geçmişe gömülmeye hal müsait değildi. İyice yaklaşmışlar, aç sırtlanlar gibi etrafını sarmışlardı. Irmağın öte yakasına ulaşabilirse kurtuluş ümidi canlanacaktı. Acaba bu mümkün müydü?
Kılıcını döndüre döndüre atını şahlandırdı:
"Haaaayt!" diye bastı narayı. "Savulun bre!"
Beş kişi devirdikten sonra yaralanıp atından düştü. Atı ırmak kenarına gitti. Orada sahibini beklemeye koyuldu. Karşı kıyının emniyetli olduğunu hissetmiş gibiydi. Yaşlı gözlerle sahibine bakıyor, ihtimal arkadaşlıklarının burada bitip bitmeyeceğini düşünüyordu. Acı acı kişnedi.
İspanyollar öldü belleyip bıraktılar onu. Namı dillere destan bir kumandan olduğunu bilmiyorlar, alelade biri sanıyorlardı. Musa olduğunu bilseler atlarının kuyruğuna bağlar. Aragon-Navar Kralı Katolik Ferdinand'a armağan diye götürürlerdi.
Biraz sonra kendine geldi. Olanları hayal-meyal hatırlıyordu. Toparlanmaya çalıştı. Fakat fena yaralanmıştı. Bütün gayretine rağmen ayağa kalkamıyordu. Sürünmeye başladı. Irmak kenarına kadar süründü. Hararet içini kavuruyordu. Başını suya soktu, kanmadı; bütün vücuduyla içine girdi. Çocukluğunda serinliğini yudumladığı Genil ırmağını hasretle kucakladı.

Irmak yine sessiz, yine suskun akmayı sürdürdü.

Kahraman bir Endülüs mücahidinin şehit naaşım sürükleddiğinden habersiz aktı, aktı. Denize kavuştu. Ve denize en büyük armağanı verdi. Musa bin Ebul-Gazan'ın mübarek naaşım.

ON İKİNCİ BOLUM

Padul tepesine karanlıkların en koyusu yığılmıştı. Her taraf matem sessizliğinde idi. Yalnızca iki gölge kıpır kıpırdı. Padul tepesinin doruğundan Gırnata'ya bakıyor, arada iç çekiyorlardı.

Ebu Abdullah'ın gözleri gecenin siyahından beterdi. Bütün karaya gömülmüş, saltanatla birlikte vatanı ve milleti de kaybetmenin hüznü belli belirsiz sinmişti. Korku ve kararsızlıkla Gırnata'ya bakıyordu. Bakıyor ve Gırnata uğruna ölenleri düşünüyordu. Yiğid Rıdvan'ı, Ahmed Selim ve arkadaşlarını, Musa'yı, Gazan'ı, Osman'ı ve daha aklına gelmeyen binlerce ismi.

Kral ve Kraliçeye şehrin anahtarlarını elleriyle vermişti. Ondan sonra da işlerin yoluna gireceğini düşünüp kederinden sıyrılmaya çalışmıştı. Verilen her sözün harfiyyen tutulacağını sanıyordu. Açıkçası, buna inanmak istiyordu. 30 Kanunuevvel 1491 tarihi taşıyan ahidname hâlâ avuçlarındaydı. Fakat Kral Gırnata'ya girer girmez verdiği her sözü çiğnemeye başlamıştı. Ahidnamenin mürekkebi henüz kurumadan.

Önceleri duymamaya, görmemeye çalıştı. Fakat Müslümanların ahi arşı tutunca yüreğinin derinliklerinde sız-

lamalar başladı. Gerçi kendisi mükellef bir konakta oturuyor, eskisi gibi olmasa bile hatırı sayılır bir hayat sürüyordu. Lâkin halkın figanı konağın kalın duvarlarını aşmaya, sağır kulaklarına ulaşmaya başlamıştı. Kendi hatalı tutumundan Gırnatalıların bu hallere düştüğü inancı önce ağır ağır, sonra hızla yüreğini burkmaya geçmişti. Rahatlamak istiyor, düşünmemeye çalışıyor ya, başaramıyordu. Sonunda bütün malını, mülkünü Krala satıp Fas'a gitmek üzere izin istedi. Kral hemen izin verdi. Gitmesi onun da işine geliyordu. Verdiği sözleri durmadan hatırlatan bir şahit böylece oradan kalkmış olacak, Kral melanetlerine daha serbestçe devam edebilecekti.

Sabah erkenden maiyetiyle Cebelü'l-Beşer yolunu tuttu. Akşam karanlığıyla birlikte Padul tepesine ulaştı. Annesiyle yanyana durdu ve ışıkları hüzünlü titreşimlerle oynaşan Gırnata'ya daldı.

Acı, tatlı günler geçmişti işte. Sultanlık da, naiplik de bitmişti. Meçhul yolların yolcusundan gayri hiçbir şey değildi artık. Fas Emîri Molla Ahmed bin Merin'in kendisini nasıl karşılayacağını da bilmiyordu. Korkuyordu. Amcası

El Zagal'ın başına gelenleri duymuştu. Hatırladıkça tüyleri diken diken oluyor, tekrar Gırnataya dönme hissine kapılıyordu.

Ama Gırnata bütün kapılarını sıkı sıkıya kapamıştı. Bir zaman süre alayıyla girip çıktığı kapılar, şimdi sağır duvarlar gibi sessiz ve ıssızdılar. Yanlarına varsa kahkahalarla yüzüne güleceklerini sanıyordu. Alay edeceklerini ve "Haline bakınca ağaçtan, demirden olduğumuza şükrediyoruz" diyeceklerini.

Ay çıkıp etraf biraz olsun aydınlanınca kasaveti kısmen dağılır gibi oldu. Ama aydınlık gökyüzü, geçirdiği

son günlerin ve gecelerin ürküntüsünü silemedi hafızasından, gözlerindeki karanlığı gideremedi.

Ay ışığında Gırnata bambaşka güzellikteydi. Parıltıların gerisine yaslanmış, sanki içindeki bütün tasayı atmıştı. Palmiyelerin sihirli gölgesi Elhamra Sarayının çinili duvarlarında kıvranıyordu. Sağ taraftaki şehir mezarlığı mezartaşlarından bir ormanı andırıyordu. Ürktü. Annesine biraz daha sokuldu.

"Ah," dedi, "ana, benim gördüklerimi sen de görüyor musun?"

Sesinin titremesini engelleyememişti. Gözlerinde yaşlar oynaşıyordu. Oracığa çöküp bütün geçmişine ve Gırnata'nın geleceğine ağlamak istedi birden. Bakındı. Denizin derinlikleri kadar sessizdi her taraf. Yalnızca annesi vardı yanında. Çömeldi. Kalbinin en derin köşesinden kopan hıçkırıkları salıverdi uluorta. Bu gözyaşlarında, annesine kendini acındırma isteği de belli belirsiz seziliyordu. Fakat kadın kıpırtısız bakıyordu ağlayan oğluna. Hınçlı bakıyordu.

"Ağla!" diye haykırdı birden. "Ağla alçak, ağla! Vatanını, milletini, saltanatını erkekçe koruyamayanlara, kadınlar gibi ağlamak yaraşır."

Ebu Abdullah sislere daldı, gömüldü. Sislerin ortasında duydu anasını. Gerçekte bu sözleri söyleyenin o olup olmadığını anlamak için yüzüne baktı. Oydu. İtham ediyordu ha! Suçluyordu düpedüz! Fırladı çömeldiği yerden. Hançeresini yırtarcasma bağırdı:

"Valide, valide! Gırnata'nın başına gelen felaketin en büyük mes'ûlü sen iken nasıl böyle konuşabiliyorsun. Allah şahidim olsun ki, bu sözleri birgün bana söyleyeceğini evvelden bilseydim, cesedimi Gırnata topraklarında bı-

rakmcaya kadar savaşırdım. Ah ki sözüne uydum, kendimde saltanat kuvveti vehmedip babama isyan ettim. Ah, ah!"

Ebu Abdullah'ın son ahi sadece Padul tepesine isim

oldu ve İspanyollar o tepeye, "Arabm ah ettiği tepe" dediler.

• • •

Öğle sıcağının yakıcılığından sakınmak için Emir Mâlik ile arkadaşları gölgeliğe çekilmişlerdi. Atları salmışlardı başıboş, otlamaya bırakmışlardı. Emir Mâlik ağzına soktuğu bir dal parçasını hınçla kemiriyordu. Arada gökyüzüne gözlerini çakıyor, sanki bir başkalık arıyordu. Nicedir arar dururdu. Birşeyler olmasını bekler durur, Ebu Abdullah veya El Zagal biraz kendilerine gelir gibi olunca, "Hah," derdi, "beklediğim oluyor galiba!" Fakat bir türlü olmazdı. Çıkışlar hep yarım kalır, teşebbüsler çabucak donar, yollar yine tıkanır ve yine karabasanlar sıkardı yüreğini ve çevirirdi gözlerini gökyüzüne; yeni birşeyler bulmak ümidiyle.

Yanmasında uyuklayan arkadaşına bakmadan:

"Bir daha anlatsana şu işi Ziyad," dedi, "şu El Zagal işini."

Belki yüz sefer anlattırmıştı. Her dinleyişte de dişlerini sıkmış, avurtlarını kemire kemire kanatmış, dinledikçe renkten renge girip kahrolmuştu.

"Hadi anlatsana!"

"Nesini yiğit Emir Mâlik, nesini anlatayım ki, oldu, bitti bir kere. Olanla ölene çare bulunmaz demişler. Kıstık kısacası. Çevrildik, mahvolduk."

"Hayır!" diye kükredi birden. "Kıstık doğru, çevrildik o

dahi doğru; velâkin mahvolduğumuz doğru değil! Gün doğmadan neler doğar..."

"Öyle zannetmeye devam et sen, nice gün doğuşunu gördüm, ama dünyamı aydınlattığını hiç görmedim. Hep karanlıklar kemirdi yüreğimi, şimdi beklerim bir İspanyol hançeri o karanlıklarda gedik açıp girsin de beni acıların en koyusu olan vatansızlık acısından kurtarsın diye."

Emir Mâlik arkadaşına baktı. Gözlerinde iki sıra yaş vardı. Görmezden geldi, ama kendi gözlerinin de yanmasını önleyemedi. "Hadi anlatsana!" dedi sertçe. "Yalvarmamı mı beklemektesin."

"Yok yiğidim, yalvarmanı beklemiyorum da, nereden başlamak gerektiğini kara kara düşünüyorum. Bazı yerler var ki, hikâyenin anlatmaya takatim yetmiyor. Soluğumu kesiyor. Al meselâ Zagal'ı; biz, ona karşı ne iyi niyetlerle doluyduk değil mi?"

"Öyleydik," diye cevap verdi boğuk boğuk.

"Ama ne yaptı? Vatanını üç pul sattı. Bununla da yetinmeyip Kral Ferdinand'ın askerlerine ordusuyla iltihak ederek Gırnata'yı Ebu Abdullah'tan kurtarma bahanesiyle din kardeşlerini kırdı. Peki, Yahya ne yaptı? Kastil as-

kerlerine İslâm askeri libâsını giydirip Hemedan Kalesinin önüne geldi. Hıristiyan ordusunun takibinden kaçan bir Müslüman müfrezesi süsünü vererek rahatça kaleye girdi. Ve kaleyi içten zaptetti."

"Bunları geç!"

"Yüreğin elvermez dinlemeye, öyle değil mi? Haklısın, ama benim yüreğim taştan mı? Dinlemeye dayanamadığın hadisatı anlatmamı nasıl istersin? Belki de yüzüncü defa!"

Devam et!"

"Anlattıklarımda hıncını biliyorsun belli ki. Vaktiyle nasihat ederdin, hatırladın mı? Öfkeyle kalkan zararla oturur derdin. Öyle ya, şimdi zarar edecek nemiz kaldı ki, vatanımızı bile kaybettik, artık öfkenin zararı dokunmaz bize. Ama kin kötüdür, insanın inançlarını törpüler. Deli Dervişten duymuştum, tuttum sana satmadayım. Neyse, Allahı var, Ebu Abdullah'ın son çıkışı yerinde idi. Önceleri Gırnata'yı iyi savundu. Kralın mutemedi Kont Tondila'yı eşekten düşmüşten beter eyledi. Teslim teklif eden Tondila'ya: 'Bre, yıkıl! Gırnata ölmedi, ölmeyecek, git Kralına öyle söyle' diye kükredi. Bir de tuzağa düşürüp perişan etti. Ne çare ki Kral bütün kuvveti ve El Zagal'm desteğiyle Gırnata'ya yüklendi. Dayanılası değildi yiğidim. Ebu Abdullah aslına rücû etmişti yeniden. Kendini düşünmeye başlamıştı. Başını iki yana salladı acı acı: 'Bir türlü anlayamam, ömrüm oldukça da anlayamayacağım. Bu hanedan niye sarık değiştirir gibi tavır değiştiriyor? Bir bakıyorsun aslan kesiliyor, bir de bakıyorsun süt dökmüş kedi. Ne yapacaklarını neye karar vereceklerini önceden kestiremiyorsun ve hemen her defasında açık düşüyorsun!' Tam böyle diyecek diye düşünürken tersini söylüyor, böyle yapacak diye beklerken aksini yapıyor. 'Neyse, Ebu Abdullah değişti' dedim, 'şûrayı topladı, teslim kararını çıkartmak için ne mümkünse yaptı. Ne diller döktü, duysan şaşardın. Bu kadar iyi hatip olduğunu bilmezdim.' Tam teslim kararı çıkacakken bir kumandan yerinden fırladı: Tanırsın Musa bin Ebu'l-Gazzan'ı.' "

Emir Mâlik müsbet mânâda başını sallayınca devam etti:

"O işte, fırladı yerinden: 'Bu zilleti ihtiyar edecek mertebede zayıf değiliz' diye gürledi. 'Ne olmalı?' diye sordu-

lar. 'Bugün,' dedi, 'Gırnata'da muaüem ve muntazam yirmi binden ziyade asker ve dört yüz bin ahali vardır. Sultanımız emretsin, hepimiz canımızı fedaya hazır ve mecburuz. Bunun üzerine halktan asker yazılmaya başlandı. Görmeliydin yiğitler yiğidi Emir Mâlik'im; çocuklar bile

asker yazılmaya koştular.
"Dedeler, nineler, hakeza, öyle. Yaralı yatmasaydm gö-
rürdün bütün bunları ve ümitlenirdin. Ne çare ümidin
fazla sürmezdi yine. Başta Ebu Abdullah olmak üzere bir-
çoğu teslime kararlıydı çünkü. Kumandan Musa'nın him-
metini çiğnemeyi kafalarına koymuşlardı. Besbelli ümitle-
ri yıkıktı. Yoksa direnebilirler ve belki de Gırnata'yi kurta-
rabilirlerdi."
Koca bir soluk alıp verdi:
"Gerisi malûm. O malûm da. El Zagal'ın akıbeti sana
malûm değil. Şimdiye kadar anlatma fırsatı çıkmadı. Bu-
nu iyi dinle Cenab-ı Allah'ın hainleri ne biçim cezalandır-
dığını ibretle gör. Biliyorsun, El Zagal herşeyini kaybettik-
ten sonra Fas Kralına sığınmıştı. Hüsn-ü kabul görmedi.
Kral onu muhakeme etti. Allah'tan korkmadan nasıl
dînine, vatanına, milletine, devletine ihanet edebildiğini
sordu. Verecek cevabı yoktu El Zagal'ın. Diyebildiği yega-
ne şey, geçmiş hizmetlerine mukabil bağışlanmasıydı. Fa-
kat bağışlanmadı. Gerçi fiilî bir ceza tatbik edilmedi, ama
geçinebileceği hiçbir şey de verilmedi. 'Günahlarınla baş-
başa yaşa' denilip sokağa salındı. Bir süre sonra teessür-
den gözleri kör oldu. Sokak sokak dilenmeye başladı. Bir
yandan da şöyle bağırıyordu: 'Ey ahalî! Ey mürüvvet sa-
hipleri! Halime merhamet edin! Bakın da halimden ibret
alın! Ben Endülüs Meliki El Zagal'ım.' Fakat kimse inan-
maz, güler geçerlerdi. Böylelikle öldü, gitti. Haberi önceki

gün gelen bir denizciden duydum. Yine de üzüldüm, ne
yalan söyleyeyim. Bu kadarına müstehak mıydı diye dü-
şündüm."
Emir Mâlik de aynı şeyi düşünüyordu. El Zagal'ın son
yıllarda yaptıkları korkunçtu, ama akıbeti bu kadar kor-
kunç mu olmalıydı? İhanetin dünyevî cezası bu derece
rr|üthiş ise, uhrevî cezası acaba nasıldı? Aklına gelince
ürperdi. Bunaltıcı sıcakta arkadaşının ürperdiğini gören
Ziyad: "Aklıma düştükçe ben de ürpermedeyim," dedi.
"Bir yandan da bundan sonrasını düşünmedeyim. Fakat
işin içinden çıkamıyorum yiğidim. Kıt aklımı yetiremiyo-
rum bir türlü. Şu gâvurun ettiğine baksana! Söz verdiği
halde sözünü çiğnedi. Gırnatalıların kılma dokunmayaca-
ğını taahhüt eyledi, fakat etmediğini komadı. Kadınları-
mızı hizmetkâr yapıp işret sofralarına şarap taşıtıyor. En-
dülüs İslâm medeniyetinin izlerini kanmaz bir hoyratlıkla
silip süpürüyor. Ah, yüreğim yanmada yiğidim, öyle bir
yanmada ki, nasıl desem. Gırnata bu hailede düşecek ve
biz bu halleri görecek miydik?"
Herşeyin bittiğini anlıyorlar ve için için kahroluyorlar-
dı. Onları alıp Osmanlı mülküne götürecek gemi ufukta
belirmişti. Hancı Abdüsselâm Ağa işi başarmıştı demek.

Bir gemi bulması ve getirmesi için göndermişlerdi onu. Osmanlı denizcisi Turgut Reis'in bu civarda olduğunu duymuşlardı. Kalan ömürlerini Osmanlı mülkünde yine inançlarına hizmet etmekle tüketmeye kararlıydılar.

Gün ikindiye dönerken Emir Mâlik doğruldu. Ufukta beliren yelkenliye baktı. Oradan bakışlarını kurşun kubbelere çevirdi.

"Elveda," diye inledi ağırdan. "Elveda Endülüs. Doğduğum topraklar, elveda!"

Seke seke atının yanına gitti. Bir ay önce baldırına yediği kılıç darbesinin yarası hâlâ sızlıyor, her adım atışta bıçaklar saplanıyor, bu yüzden topallıyordu. Ama o yaranın akıbet kapanacağını biliyordu. Elini kalbine bastırdı:

"Ya buradaki yara," diye mırıldandı.

-SON-